

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

The Buddhist Development of Volunteer Spirit and Social
Responsibility of Youth in Khon Kaen Province

โดย

รศ.ดร.วิทยา ทองดี

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา

นางสาวพันทิwa ทับภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800766103

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

The Buddhist Development of Volunteer Spirit and Social Responsibility
of Youth in Khon Kaen Province

โดย

รศ.ดร.วิทยา ทองดี

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา

นางสาวพันทิwa ทับภูมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU 800766103

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

The Buddhist Development of Volunteer Spirit and Social Responsibility
of Youth in Khon Kaen Province

By

Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee

Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

Dr. Sutipong Sawadtha

Miss Panthiwa Thubphumee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus

B.E. 2566

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800766103

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชน ต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ผู้วิจัย:	รศ.ดร.วิทยา ทองดี, ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล, ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, นางสาวพันทิwa ทับภูมิ
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ๓) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ ๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ๒) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) และวิเคราะห์โดยอุปนัย (Inductive analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ส่วนที่ ๒ เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีทั้งทางด้านจิตใจและด้านร่างกาย ส่วนที่ ๓ ปัจจัยที่สนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้แก่ ๑. การให้การศึกษาและการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๒. การสนับสนุนจิตอาสา ๓. การสละเวลาและทรัพยากร ๔. การเรียนรู้จากประสบการณ์ ๕. การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม

๒) ผลการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น พบว่า มี ๓ หลักสูตร ได้แก่ ๑. หลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ ๒. หลักสูตรเยาวชนนักรับบิณฑบาต ๓. หลักสูตรเยาวชนนักร้องสรรชมุข

๓) ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น พบว่า มี ๓ กิจกรรม ได้แก่ ๑. กิจกรรมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ ๒. กิจกรรมหลักสูตรเยาวชนนักรับบิณฑบาต ๓. กิจกรรมหลักสูตรเยาวชนนักร้องสรรชมุข

Research Title: Creative Community Development Model through Environment Technology, Health Be-ing, Art and Design in KhonKaen

Researcher: Assoc. Prof. Dr.Vitthaya Thongdee,
Asst. Prof. Dr.Suraphon Promgun, Dr.Suthipong Sawadtha,
Miss Panthiwa Thubphumee

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus

Fiscal Year: 2566/2023

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research project are 1) to study the volunteerism and social responsibility patterns of model youth in Khon Kaen Province. 2) To develop a curriculum for the development of youth volunteerism and social responsibility based on the Buddhist model in Khon Kaen Province 3) To develop learning activities to promote the development of volunteerism and Buddhist social responsibility among model youth in Khon Kaen Province. Research tools include 1) In-depth interview 2) Focus group using content analysis and inductive analysis.

The research results found that

1) The model of volunteerism and social responsibility of model youth in Khon Kaen Province consists of 3 parts: Part 1: Characteristics of volunteerism and social responsibility of model youth. It consists of 3 main behaviors. Part 2: Youth with volunteer spirit and social responsibility must have good qualities both mentally and physically. Part 3: Factors that support youth to be volunteer spirit and social responsibility. Society includes: 1. Providing education and learning, consisting of 2. Supporting volunteerism, 3. Donating time and resources, 4. Learning from experience, 5. Support from family and society.

2) The results of the development of the curriculum for developing youth volunteerism and social responsibility based on the Buddhist model in Khon Kaen Province found that there were 3 courses: 1. Youth Religious Master of Ceremonies - Ceremonies Course 2. Youth Recreation Course 3. Youth Community Communicator Course

3) The results of developing learning activities to promote the development of volunteerism and Buddhist social responsibility among model youth in Khon Kaen Province found that there were 3 activities: 1. Religious ceremonies-ceremony youth

course activities 2. Recreation youth course activities 3. Community communicator youth course activities.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้โดยได้รับความสนับสนุนและส่งเสริมจากหลายส่วนงานด้วยกัน จึงขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระธรรมวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. อธิการบดี ขอบพระคุณ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัย คณะผู้ทรงคุณวุฒิและเจ้าหน้าที่จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่ได้จัดสรรทุนงบประมาณในการทำวิจัย นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้แก่ พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ที่เมตตาให้กำลังใจแก่คณะผู้วิจัยมาโดยตลอด จนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้บริหาร และบุคลากร ของโรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย และโรงเรียนกัลยาณวัตร ทุกท่าน ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยใช้พื้นที่วิจัยและเป็นผู้ทรงคุณในการให้ข้อมูลเชิงลึก จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จด้วยดี

ความดีงามอันเกิดจากรายงานการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าพร้อมคณะ ขอนอบน้อมถวายแด่ คุณบิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้แก่ข้าพเจ้า สังคมจนเกิดเป็นสติปัญญาให้แก่ลูกหลานรับใช้สังคม ประเทศชาติและพระพุทธศาสนาต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี และคณะ
มีนาคม ๒๕๖๗

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	๑๑
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคม.....	๓๐
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา.....	๔๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสา	๕๙
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา.....	๖๗
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ.....	๘๐
๒.๗ แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment).....	๘๓
๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	๘๖
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐๑
๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๑๐๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๖
๓.๒ พื้นที่การวิจัย	๑๐๘
๓.๓ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายการวิจัย	๑๐๘
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย	๑๐๙

๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	๑๐๙
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๐
๓.๗ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล.....	๑๑๑
๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๑๑
๓.๙ การนำเสนอผลการวิจัย.....	๑๑๒
๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย	๑๑๓
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๑๗
๔.๑ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัด ขอนแก่น	๑๑๗
๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๑๔๕
๔.๓ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๑๘๘
๔.๔ ผลการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๑๙๖
๔.๕ ผลการถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๒๐๕
๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย.....	๒๐๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๑๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๑๑
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๑๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๑๙
บรรณานุกรม.....	๒๒๑
ภาคผนวก	๒๓๑
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๒๓๒
ภาคผนวก ข ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)	๒๓๒
ภาคผนวก ค รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และกลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมกิจกรรม.....	๒๓๕
ภาคผนวก ง ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยและหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์ จากผลงานวิจัย.....	๒๘๗
ประวัติผู้วิจัย	๓๐๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมเยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม	๑๒๕
ตารางที่ ๔.๒ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”	๑๖๓
ตารางที่ ๔.๓ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน”	๑๖๖
ตารางที่ ๔.๔ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนนักนันทนาการ”	๑๖๙
ตารางที่ ๔.๕ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”	๑๘๓
ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความเหมาะสมของหลักสูตรหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”	๑๘๔
ตารางที่ ๔.๗ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร “เยาวชนนักนันทนาการ”	๑๘๕
ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักนันทนาการ”	๑๘๕
ตารางที่ ๔.๙ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน”	๑๘๖
ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน”	๑๘๗
ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	๑๘๗
ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	๑๘๙
ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)	๒๐๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
แผนภาพที่ ๓.๑ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action research.....	๑๐๘
แผนภาพที่ ๓.๒ สรุปกระบวนการวิจัย	๑๑๖
แผนภาพที่ ๔.๑ ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม	๑๓๘
แผนภาพที่ ๔.๒ ประชุมกลุ่มย่อยคณะผู้วิจัยเพื่อยกร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๑๓๙
แผนภาพที่ ๔.๓ ร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๑๔๑
แผนภาพที่ ๔.๔ การจัดสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น.....	๑๔๒
แผนภาพที่ ๔.๕ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น.....	๑๔๓
แผนภาพที่ ๔.๖ ประชุมกำหนดพื้นที่เป้าหมาย	๑๔๔
แผนภาพที่ ๔.๗ เข้าพบผู้บริหารสถานศึกษาพื้นที่เป้าหมาย.....	๑๔๔
แผนภาพที่ ๔.๘ BVO Spirit: ‘RSESC’ Instructional Model.....	๑๖๔
แผนภาพที่ ๔.๙ BVO Spirit: ‘FUOSC’ Instructional Model	๑๖๖
แผนภาพที่ ๔.๑๐ BVO Spirit: ‘FCS-CVH’ Instructional Model	๑๗๐
แผนภาพที่ ๔.๑๑ ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาตัวแบบร่างและพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๑๗๑
แผนภาพที่ ๔.๑๒ คณะกรรมการร่างหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ	๑๗๒
แผนภาพที่ ๔.๑๓ คณะกรรมการร่างหลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ.....	๑๗๖
แผนภาพที่ ๔.๑๔ คณะกรรมการร่างหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน.....	๑๗๙
แผนภาพที่ ๔.๑๕ BVO Spirit: กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker).....	๑๘๙
แผนภาพที่ ๔.๑๖ BVO Spirit: กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน.....	๑๙๐
แผนภาพที่ ๔.๑๗ BVO Spirit: กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ.....	๑๙๑
แผนภาพที่ ๔.๑๘ การอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ.....	๑๙๓
แผนภาพที่ ๔.๑๙ แสดงการอบรมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ.....	๑๙๔
แผนภาพที่ ๔.๒๐ แสดงอบรมหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator).....	๑๙๕

แผนภาพที่ ๔.๒๑ “จิตอาสา ๙๐๔” บรรยายโดย นายสุเมธ อินสาคร	๑๙๖
แผนภาพที่ ๔.๒๒ ผลการถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น	๒๐๕
แผนภาพที่ ๔.๒๓ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านยุวศาสน พิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ผ่านโรงเรียน	๒๐๖
แผนภาพที่ ๔.๒๔ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านการ สื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ผ่านโรงเรียน	๒๐๗
แผนภาพที่ ๔.๒๕ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านยุว นันทนาการ (Youth Recreationalist) ผ่านโรงเรียน.....	๒๐๗
แผนภาพที่ ๔.๒๖ หลักสูตรระยะสั้นศาสนาพิธีกรมืออาชีพ.....	๒๐๘
แผนภาพที่ ๔.๒๗ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผ่านสื่อ โทรทัศน์ช่อง NBT Khonkaen Production ในรายการคลิกไอเดีย ตอน มจร ขอนแก่นพัฒนาจิตอาสาเยาวชน	๒๐๙
แผนภาพที่ ๔.๒๘ องค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ต้นแบบจังหวัดขอนแก่น.....	๒๑๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในรายงานวิจัยครั้งนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถาภาษาไทยใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุเล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

		พระวินยปิฎก	
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (บาลี)	= วินยปิฎก	มหาวิภังคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	= วินยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	= วินยปิฎก	มหาวคคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	= วินยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อง.เอกก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรลปุรณี เอกกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.ธ.อ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกมิติอันเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สังคมมนุษย์และวิถีแห่งอารยธรรมต่าง ๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไม่อาจหยุดนิ่งได้ ผู้คนกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทิศทางที่คาดการณ์ได้ยาก สถานการณ์มีการผันผวนตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากร การเกิดขึ้นของเมืองใหม่เพิ่มมากขึ้น การต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้ามชาติต่าง ๆ ที่เข้าใกล้กับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทั่วไป ผลอันเกิดจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยมีเทคโนโลยีระบบสารสนเทศเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน เป็นไปได้สูงว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตผู้คนจำต้องเปลี่ยนไปจากปัจจุบันมากขึ้น ในการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดการแข่งขันสูงตามมา เพราะต่างต้องการพัฒนาตนเองให้ทันสมัย ก้าวหน้าเพื่อความอยู่รอด ส่งผลให้เกิดภาวะการณ์ปรับตัวไปในทุกสังคมมากน้อยต่างกัน

จากที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน โดยการ ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นให้มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม นำไปสู่การวางเป้าหมายอนาคตประเทศไทย ปี ๒๕๗๙ ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในการประชุมของสมัชชาคุณธรรมครั้งที่ ๙ ได้นำเสนอบรรจุแผนแม่บทของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านที่ ๓ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลจะผลักดันเรื่องจิตอาสาเป็นวาระแห่งชาติตามโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” เพื่อขยายผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติสร้างสังคมจิตอาสายกระดับการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน จากพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นบรม (บ้าน รัฐ มวลชน) เป็นพลังการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ให้เกิดการพัฒนาสังคมประเทศต่อไป โดยส่วนใหญ่สังคมให้ความสำคัญและมุ่งสร้างการพัฒนาค้นในวัยเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ การรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ดังนั้น ช่วงระหว่างวัยของเยาวชนจึงมีความสำคัญมาก การสร้างการเรียนรู้ในวัยนี้เป็นสิ่งจำเป็นเสมือนเป็นทิศทางของชีวิตและทิศทางของสังคมในอนาคต เยาวชนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศที่จะต้องได้รับการพัฒนา เพื่อใช้ในการวางแผนชีวิตให้เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและนำไปปฏิบัติได้ ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้

สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน โดยยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่งและมีคุณภาพ^๑ ทั้งนี้ การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาประเภทหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมีปรัชญาแนวความคิด หลักการและวิธีการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานดั้งเดิมคือเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้หรือช่วยตนเองได้ในทุกด้าน

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตก สลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่ม สูญหายไป^๒

ปัจจุบันปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อน การพัฒนาแบบยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายในสังคม ในขณะที่การพัฒนาในระยะที่

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐/สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาตินักงาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาตินักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐).

^๒มูลนิธิชัยพัฒนา, แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : เศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html [๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๖].

ผ่านมาได้ทำให้ภาคประชาชนเติบโตและมีศักยภาพ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการของรัฐและบริหารจัดการชุมชน อีกทั้งภาครัฐเอง มีขีดความสามารถจำกัด จำเป็นต้องเปิดโอกาสและส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมได้มีส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาได้มากขึ้น การพัฒนาชนบทจะเห็นว่าประชาชน ชาวชนบทมีบทบาทสำคัญ ตั้งแต่การตัดสินใจจนถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ว่า^๓ การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นการรักษาสถิตของระบบสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้เกื้อกูลสนับสนุนกัน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคมที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ แต่แต่ละช่วงเวลา ซึ่งมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยกระบวนการพัฒนานั้นจะเน้นทั้งแนวดิ่ง (Vertical) ที่มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐ และแนวนราบ (Horizontal) ที่มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาโดยประชาชนหรือควบคู่กันไปก็สามารถทำได้ แต่ที่สำคัญการพัฒนานั้น ๆ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาที่สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางที่ชุมชนนั้น ๆ พึงปรารถนา

จิตอาสา นับเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นคุณธรรม ที่กล่าวถึงสำนักของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมอาสาทำประโยชน์ช่วยเหลือ ผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ปัจจุบันสังคม ไทยคาดหวังว่า จิตอาสาจะเป็นคุณธรรมที่สมาชิกยึดมั่น ไม่ว่าจะมิบบทบาทอยู่ในส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ที่บุคคล เป็นสมาชิก กลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่สังคมให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เป็นผู้มีจิตอาสานั้นคือกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษาซึ่งเห็นได้จากการบัญญัติถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในนโยบาย พระราชบัญญัติ และมาตรฐานตัวชี้วัดทางการศึกษาต่าง ๆ อาทิ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ซึ่งระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนด ตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนในมาตรฐานที่ ๑ ข้อที่ ๖ ว่า ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยตัวชี้วัดสำคัญคือ

^๓สุริพงษ์ สวัสดิ์ทา, “รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาสังคมสู่ชุมชนอยู่ดีมีสุข, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๙).

ร้อยละของผู้เรียน เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม มีส่วนใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เข้าร่วม กิจกรรมการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น^๔

หน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมข้อหนึ่งคือการมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่พูดถึงเรื่องการการอาสา การมีระเบียบวินัย ความประพฤติปฏิบัติโดยตระหนักถึงความรู้ ความเข้าใจและมีคุณธรรม การกล่อมเกลாத่างสังคม ด้านจิตใจที่มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติเป็นหัวใจสำคัญของสังคมสมัยปัจจุบัน ความถูกต้องต้องมาก่อน ความตระหนักถึงวิถี การกระทำและทำการอย่างมีเหตุผล ความเห็นแก่ตัวจะถูกกำจัด หรือจัดการด้วยกฎระเบียบของสังคม แต่สำคัญอย่างยิ่งคือความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณสมบัติ บ่งชี้ถึงการพัฒนาจิตใจ จำเป็นต้องปลูกฝัง ถือปฏิบัติโดยไม่ต้องบังคับ แต่ถูกกล่อมเกลามาตั้งแต่เกิดภายในครอบครัว เพื่อน สถาบันศาสนา วัฒนธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม สถาบันการศึกษา องค์กร ฯลฯ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในภาวะปัจจุบัน” ดังนั้น การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเยาวชนทุกคนเพราะการประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของเยาวชนนั้นจะต้องมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นสำคัญเพราะเยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลา เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วย แต่ถ้าขาดการมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ และยังอาจทำให้ขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วย จึงกล่าวได้ว่าจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสำคัญและควรปลูกฝังให้เกิดกับเยาวชนทุกคน ซึ่ง คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี มีความเห็นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่สำคัญ และจำเป็นต้องปลูกฝังให้เยาวชน เพื่อให้เป็นเยาวชนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคง ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อสูงและรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ ยังได้กำหนดให้มีการพัฒนาเยาวชนไว้หลายด้าน ที่สำคัญด้านหนึ่งคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน โดยการ ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม นำไปสู่การวางเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี ๒๕๗๙ ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในการประชุมของสมัชชาคุณธรรมครั้งที่ ๙ ได้นำเสนอบรรจุแผนแม่บทของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านที่ ๓ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลจะผลักดันเรื่องจิตอาสาเป็นวาระแห่งชาติตามโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” เพื่อขยายผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติสร้างสังคมจิตอาสายกระดับการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน จากพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นบรม (บ้าน รัฐ มวลชน)

^๔สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์ การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุดทองจำกัด, ๒๕๔๙).

เป็นพลังการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ให้เกิดการพัฒนาสังคมประเทศต่อไป โดยส่วนใหญ่สังคมให้ความสำคัญและมุ่งสร้างการพัฒนาคนในวัยเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ การรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ดังนั้น ช่วงระหว่างวัยของเยาวชนจึงมีความสำคัญมาก การสร้างการเรียนรู้ในวัยนี้เป็นสิ่งจำเป็น เสมือนเป็นทิศทางของชีวิตและทิศทางของสังคมในอนาคต เยาวชนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศที่จะต้องได้รับการพัฒนา เพื่อใช้ในการวางแผนชีวิตให้เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและนำไปปฏิบัติได้ ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม”

ประเทศไทยในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมาได้มีขบวนการของเยาวชนรุ่นใหม่ออกมาเสนอข้อเรียกร้องทางการเมืองและทางสังคม มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการส่งเสริมในเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางที่ถูกที่ควรจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยที่การสร้างเยาวชนให้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยต่อยอดให้เยาวชนเติบโตเป็นคนดีและมีคุณภาพ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสังคมที่ดี สงบร่มเย็น และพร้อมที่จะเผชิญสิ่งต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งถ้าเราทำได้สำเร็จ การพัฒนาชาติตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ก็จะสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ เพื่อให้สังคมไทยเข้มแข็งขึ้น และมีคนไทยที่มีคุณภาพ ทุกคนในสังคมมีจิตใจเอื้ออาทร ีความดีและทำประโยชน์ต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ก็จะทำให้สังคมมีการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ในเบื้องต้นต้องพัฒนาตนเองให้มีความ พร้อมตามหลักภาวนา ๔ เพื่อให้เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์และมีจิตใจที่เบิกบาน ผ่องใสมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตที่ดีงาม จากนั้นให้นำหลักพรหมวิหาร ๔ และสังคหัตถ์ ๔ มาประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ คือ ๑. เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข ๒. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ๓. มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ๔. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและ ชัง และหลักสังคหัตถ์ ๔ คือ ๑. ทาน คือ การให้การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้ ๒. ปิยะวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี ๓. อัตถจริยา คือ การชวนชววย ประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น ๔. สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และ สภาพแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ไว้เรียกว่า สังคหัตถ์ หมายถึงวิธีผูกใจคน พระองค์ตรัสว่า รถม้าแล่นไปได้เพราะมีลิ่มสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของ รถม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลาย เข้าด้วยกัน ลิ่มสลักดังกล่าวนี้คือ สังคหัตถ์ นักบริหารจะสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงาน และ ผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ถ้ามี สังคหัตถ์ ๔ ประการ

จังหวัดขอนแก่นถูกกำหนดให้เป็นเมืองสำคัญและเป็นเมืองศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีการวางรากฐานการพัฒนาจังหวัดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งนี้ จังหวัดขอนแก่นปรากฏว่า ได้มีเยาวชนที่รวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มเยาวชนต้นแบบภายในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยรวมตัวกันขึ้นเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม เพื่อการช่วยเหลือสังคมในการลง

ไปพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมทั้งนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่นที่
รวมตัวกันทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการใช้
กิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางดนตรีภายในชุมชน สะท้อนให้เห็นความต้องการรวมตัวกันของ
เยาวชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชน
มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม หากไม่แล้วจากความเจริญรุ่งเรืองด้านวัตถุในปัจจุบัน จะเป็น
สาเหตุที่ทำให้สังคม มีค่านิยมที่ให้ความสำคัญแก่การแสวงหาเงินทอง แสวงหาอำนาจบารมี มากกว่า
ที่จะให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ จะส่งผลให้เยาวชนมีความเห็นแก่ได้เห็นแก่ตัว และด้วยเหตุที่
ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดขอนแก่นนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น หลักคำสอน หลักการปฏิบัติ
ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาให้เกิดการมีจิตอาสาและ
ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และในฐานะที่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่นได้ส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตอาสาและ
ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนาจึงวางโครงการ
วิจัยนี้ไว้ เพื่อเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปส่งเสริมความเป็นจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมแก่เยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น และเป็นปัญหาที่คณะผู้วิจัยจักได้หาคำตอบ
ต่อไปว่า คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นเป็น
อย่างไร รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เกิดมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจังหวัดขอนแก่นที่
เหมาะสมเป็นอย่างไร และเพื่อต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้รูปแบบคุณลักษณะจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชน
จังหวัดขอนแก่นให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุขแก่ตัวเอง
สังคม และประเทศชาติต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิง
พุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ
สังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัด
ขอนแก่นที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ หลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

๑.๓.๓ การพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เพื่อให้ได้ข้อมูลวิจัยที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ จึงได้ศึกษาเนื้อหาที่รูปแบบคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยได้ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการปฏิบัติการในพื้นที่

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน ส่วนงานละ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนจิตอาสาต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ซึ่งตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน ส่วนงานละ ๓ คน รวมทั้งสิ้น ๑๒ คน

๓) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่กำลังศึกษาในโรงเรียน ๔ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) จำนวน ๓๐ คน ๒) โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง จำนวน ๓๐ คน ๓) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย จำนวน ๓๐ คน และ ๔) โรงเรียนกัลยาณวัตร จำนวน ๓๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๒๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

๑.๔.๓.๑ พื้นที่วิจัยภาคสนาม ภายในเขตจังหวัดขอนแก่น

๑.๔.๓.๒ พื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการ โรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย : ๑) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) ๒) โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง ๓) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย และ ๔) โรงเรียนกัลยาณวัตร

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการทำการศึกษาคือ ๑๒ เดือน นับจากที่ได้ทำสัญญา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง ๑๓ ถึง ๑๘ ปี ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่นไม่น้อยกว่า ๑ ปีขึ้นไป

๑.๕.๒ จิตอาสา หมายถึง การที่เยาวชนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมที่ได้รับความทุกข์ยาก หรือขาดโอกาส ขาดการเอาใจใส่จากสังคม ขาดการดูแลจากภาครัฐ ขาดที่พึ่ง มุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์

ให้แก่คนอื่น สังคม และส่วนรวม โดยไม่มีใครขอร้อง ไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบ ไม่หวังผลตอบแทน ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

๑.๕.๓ ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ลักษณะการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครู อาจารย์ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ ให้ความรักแก่เพื่อน เปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้องไม่เอารัดเอาเปรียบ ช่วยเหลือกิจกรรม และปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม

๑.๕.๔ ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถสูงสุดในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล หรือองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยศักยภาพเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้การทำงานสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๕.๕ เยาวชนต้นแบบ หมายถึง เยาวชนที่เป็นต้นแบบด้านจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจังหวัดขอนแก่น

๑.๕.๖ การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างความรู้และประสบการณ์โดยพัฒนาขึ้นมาอย่างเป็นระบบภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญ ตลอดถึงการสร้างแผนงานหรือโครงการจัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน ภายใต้การดำเนินงานของโรงเรียน ในทางปฏิบัติหลักสูตรประกอบด้วยแผนการต่าง ๆ ที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

๑.๕.๗ หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทางการศึกษาทั้งหมดที่สถานศึกษาวางแผน และจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยพัฒนามาจากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

๑.๕.๘ หลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น หมายถึง หลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ที่ประกอบ ๓ หลักสูตรย่อย คือ หลักสูตรเยาวชนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ และ หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน

๑.๕.๙ หลักสูตรเยาวชนพิธีกร-พิธีการ หมายถึง นวัตกรรมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นพิธีกร-พิธีการในกิจกรรมทางพุทธศาสนา

๑.๕.๑๐ หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ หมายถึง นวัตกรรมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นนักนันทนาการในกิจกรรมต่าง ๆ บูรณาการกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

๑.๕.๑๑ หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน หมายถึง นวัตกรรมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นนักสื่อสารชุมชนผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์

๑.๕.๑๒ **กิจกรรม** หมายถึง การปฏิบัติ กิจกรรมที่แสดงออก ถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเวลา สิ่งของ เงินทอง แรงกาย สติปัญญา เพื่อ สาธารณประโยชน์ หมายถึงกิจกรรมที่ เคยกระทำมาแล้ว และกำลังจะเข้าร่วมในอนาคต หรือเป็น จิตใจที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดี ได้ ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัคร ใจ และไม่หวัง ผลตอบแทน การเข้า ร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ การมีสำนึกของบุคคลที่มีต่อ ส่วนรวม เอา ใจใส่ป้องกันแก้ไข ปัญหาสังคมโดยกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

๑.๕.๑๓ **ความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ** หมายถึง ลักษณะของที่แสดงออกถึง ความเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนี เรียน เคารพและเชื่อฟังครู อาจารย์ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ ให้ความรักแก่ เพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ ถูกต้อง ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้องไม่เอาัดเอาเปรียบ ให้ความเคารพ เชื่อฟัง ช่วยเหลือกิจกรรม และปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ยอมรับผลการ กระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นประพฤติดนเป็นคนดีของสังคม

๑.๕.๑๔ **กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ สังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ** หมายถึง กิจกรรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น ๓ กิจกรรม ได้แก่

๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เป็นกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ ได้แก่ การให้ความรู้ พื้นฐานสำหรับงานพิธีกร เทคนิคการเป็นพิธีกร การพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นพิธีกร การเขียน สคริปต์และฝึกปฏิบัติ ความสำคัญของการจัดงานพิธีการ พิธีการทางศาสนา และมารยาทในงานพิธี การ

๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวพัฒนกร (Youth Developer) เป็น กิจกรรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพัฒนกร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการ พัฒนาชุมชน ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพเยาวชนด้านการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การ เพิ่มพูนทักษะเยาวชนด้านการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน โรงเรียน วัด และชุมชน

๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวสันนาการ (Youth Recreationalist) เป็นกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านสันนาการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ ส่งเสริมให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองตามความถนัดและเป็นการผ่อนคลายความกังวลจากเรียน ได้แก่

๑) กิจกรรมเยาวชน: ศิลปะ ดนตรี และการเต้นรำ ๒) กิจกรรมเยาวชน: กีฬา และ ๓) กิจกรรม เยาวชน: การสื่อสารและความสัมพันธ์

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๒ ได้หลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๓ เกิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๔ เกิดพื้นที่เพื่อรองรับการเรียนรู้ของเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๕ โรงเรียนได้องค์ความรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถนำไปการสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนและโรงเรียนได้ผ่านการสร้างบทบาทในการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่เยาวชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นจึงได้กำหนดเนื้อหาไว้ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคม

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสา

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ

๒.๗ แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ

๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๘.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๘.๒ แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

๒.๘.๓ แนวคิดทุนทางสังคม

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลง (Change) หมายถึง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรหนึ่งซึ่งยังคงตัวอยู่ได้^๑ ในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าทุกสิ่งในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีสภาพมั่นคง หากแต่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่มีสังคมและวัฒนธรรมใดหยุดอยู่กับที่ โดยแท้จริงตลอดเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมออันเป็นลักษณะธรรมชาติของสังคมมนุษย์

^๑สนิท สมัครงการ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒).

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกันเป็นการเปลี่ยนแปลงในกรอบกำหนดขอบเขตสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลจะปฏิบัติต่อกันได้จากที่เคยกำหนดอยู่ก่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีทั้งในระดับจุลภาค ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นอยู่เป็นปกติ แต่ในอัตราและความมากน้อยแตกต่างกันตามท้องที่แล้วแต่โอกาสหรือกาลเวลา เช่น ในเรื่องค่านิยมหรือคุณค่าทางจริยธรรม การแต่งกายมารยาท และการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะเปลี่ยนไปอย่างช้า ๆ ในระดับมหภาค คือ การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของสังคม การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสะสมในระดับจุลภาค^๒ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม มักจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างหรือของรูปแบบของความสัมพันธ์ และการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาท ระเบียบแบบแผน ค่านิยม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนมาก และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ไม่ใช่ทางสังคมด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา ประชากรและเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับโลกทฤษฎีพื้นฐานที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบ่งออกได้เป็นทฤษฎีใหญ่ ๆ หลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (evolutionary theories of social change) ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ทฤษฎีพัฒนาการ (developmental theories) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนาเข้าสู่การพัฒนาเกิดมาจากผลกระทบของโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนา ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Conflict theories) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นผลมาจากการขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม (Structural functional theories) ซึ่งโครงสร้างของสังคมคือรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มสังคม หน้าที่ของสังคมกล่าวถึงผลที่ได้จากรูปแบบของความสัมพันธ์เหล่านั้น ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่เท่าใดความแตกต่างทางด้านโครงสร้างและหน้าที่ของประชากรในสังคมน่าจะมีมากขึ้นด้วยความแตกต่างนี้ หมายถึงความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาระดับการศึกษา อายุ ระดับรายได้ ภูมิหลังของครอบครัว เป็นต้น และ ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Social psychology theories) มีรากฐานมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความคิดว่าการนำไปสู่ความทันสมัยจะทำได้โดยผ่านการกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม แนวความคิดสำคัญของกลุ่มนี้คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยมและทัศนคติ จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม^๓

^๒ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓).

^๓นิเทศ ดินณะกุล, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: แอ็คทีฟพริ้นท์, ๒๕๔๖).

หากพิจารณาถึงความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละเรื่อง อาจเกิดขึ้นในส่วนย่อยหรือส่วนใหญ่ของความสัมพันธ์ทางสังคมก็ได้หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้งสิ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมจะมีวิถีชีวิตเป็นของตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น ในทางปฏิบัติแล้วยากที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ท้ายที่สุดการเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบถึงสองลักษณะดังกล่าวเสมอ^๔

แนวคิดทางสังคม (Social thought) หมายถึง ความคิดของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ความคิดที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา จะกระทำโดยคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ กรณีที่คิดคนเดียวก็ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วย แม้ไม่ยอมรับทั้งหมดก็อาจยอมรับเพียงบางส่วน ความคิดนั้นจึงคงอยู่ได้ เนื่องจากแนวคิดทางสังคมเป็นความคิดของมนุษย์ เกิดจากการรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนของมนุษย์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป และปัญหาที่ประสบ ความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่มนุษย์ ไม่สูญหาย มีการสืบความคิดกันต่อไป ทั้งนี้แนวคิดทางสังคมยังเป็นความคิดเกี่ยวกับการสอบถามหรือปัญหาทางสังคมของบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบัน เป็นการคิดร่วมกันของเพื่อนหรือผู้ที่อยู่ในความสัมพันธ์ เป็นความคิดของแต่ละคนและของกลุ่มคน ในเรื่องรอบตัวมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ต้องคิด เพื่อหาทางแก้ปัญหาก็ปัญหาหรือทำให้ปัญหาบรรเทาลง ความคิดความอ่านที่ได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาแล้ว และใช้การได้ดี ก็จะได้รับการเก็บรักษาสืบทอดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง

๒.๑.๑ ประเภทของแนวคิดทางสังคม

ได้เรียบเรียงจากความคิดของ Bogardus ได้ ๕ ประเภท เรียกว่า “แนวทางห้าสายของความคิดมนุษย์” (Five lines of human thought) ดังนี้

๑) ความคิดเกี่ยวกับจักรวาล เป็นความคิดของคนโบราณเกี่ยวข้องกับลักษณะของสากล จักรวาล และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล มนุษย์ยุคโบราณสนใจในศาสนา ในจิตและวิญญาณ มีความคิดความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า ภูต ผี เทวดา ลัทธิศาสนาต่าง ๆ เช่น ลัทธิเทพเจ้าองค์เดียว (Monotheism) ลัทธิเทพเจ้าหลายองค์ (Polytheism) การปกครองโดยสงฆ์ (Monotheism) สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวและความหวัง อุดมการณ์และการบูชาอันศักดิ์สิทธิ์

๒) ความคิดเกี่ยวกับปรัชญา ในขั้นนี้มีระดับความคิดเชิงปัญญาสูงขึ้น แต่ก็ยังเป็นความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับจักรวาลเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต แต่ไม่เกี่ยวกับศาสนา

^๔สนธิ สมักรการ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖).

หรือไม่ใช้ความคิดที่สนองความจำเป็นทางศาสนา ความเชื่อ มนุษย์พยายามลดความคลุมเครือ หาความกระจ่างในสิ่งแวดล้อมของจักรวาลเกณฑ์คำอธิบายต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล หาเอกภาพจากการเปลี่ยนแปลงและหาแก่นสารในความซับซ้อน มนุษย์ได้พบว่าในยุคนี้ควรมีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ และรู้ว่าในที่สุดทุกสิ่งจะต้องแตกดับไป มนุษย์พยายามสร้างความหมายสูงสุดของสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มีอคติตามความรู้ความสามารถที่สูงขึ้นของตน

๓) ความคิดเกี่ยวกับตนเอง เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับจักรวาลและความรู้ทางปรัชญาเพียงพอแล้ว มนุษย์ก็หวนกลับมาคิดถึงตัวเอง คิดถึงบุคลิกลักษณะ โครงสร้างและหน้าที่ของการคิด การกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติของตนเอง คิดถึงความฉลาด ความโง่ ความจำ ความฝันและสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นที่มาของวิชาจิตวิทยาสมัยใหม่

๔) ความคิดเกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ความรู้สึเกี่ยวกับ หิน ดิน น้ำ อากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ และมนุษย์จำเป็นต้องรู้จัก เพื่อป้องกันอันตราย หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ การคิดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ทำให้มนุษย์ได้บ่อน้ำมัน บ่อแก๊ส นำมาปรับปรุงการคมนาคมขนส่ง ความคิดความรู้อันแยบยลของมนุษย์ ทำให้มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์จากวัตถุต่าง ๆ สามารถควบคุมธรรมชาติได้ นั่นคือที่มาของความคิดทางวิทยาศาสตร์ ที่ทำให้เกิดความสะดวกสบาย

๕) ความคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์หรือสังคมมนุษย์ ในประวัติศาสตร์มนุษย์มีความคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์ในลักษณะเป็นกลุ่มน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนที่ทำให้กับเรื่องต่าง ๆ ใน ๔ ข้อแรก และได้หันมาสนใจเรื่องของเพื่อนมนุษย์เมื่อไม่นานมานี้ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ระหว่างมนุษย์กับสังคม ภาระหน้าที่ความผูกพันที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสังคม ลักษณะของชีวิตสังคม แนวโน้มทางสังคม ปัญหาสังคม หลักการการศึกษาวิเคราะห์สังคม อันเป็นความคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่

๒.๑.๒ ตัวอย่างความคิดทางสังคม อาจแยกออกเป็นกลุ่ม ดังนี้

๑) ปรัชญาชีวิต สังคมไทยหรือสังคมอื่นความคิดทางสังคมอาจแสดงออกในรูปของปรัชญาชีวิต หมายถึง เป้าหมายสูงสุดของชีวิต รวมทั้งแนวทางการไปสู่เป้าหมาย สังคมแต่ละสังคมจะมีปรัชญาชีวิตของสังคมด้วย เช่น กรณีของสังคมไทย ปรัชญาชีวิตจะเป็นแบบเรียบง่าย รักอิสระเสรี โอ้อ้อมอารี มีศีลธรรม

๒) ศาสนา ความคิดทางสังคมดูจากศาสนาประจำชาติ ประจำสังคม สังคมไทยคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เรียกว่า พุทธศาสตร์ ครอบคลุมความคิดด้านต่าง ๆ ของสังคม ทั้งครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา หรือการเมืองการปกครอง

๓) ประวัติศาสตร์ เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความคิดทางสังคม เป็นข้อมูลที่ประมวลเรื่องราวความเป็นมาของชนชาตินั้น ๆ เช่น การจัดชุมชน การทำมาหากิน การปกครองบังคับบัญชา วิธีต่อสู้ การป้องกันการรุกราน

๔) วรรณคดี เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ให้ข้อมูลทางสังคม เป็นการบันทึกเรื่องราวทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น นิทาน ตำนาน จะมีแง่มุมแสดงให้เห็นถึงความละเอียดละออต่าง ๆ

๕) ภูมิปัญญาไทย หรือความรู้พื้นบ้าน ศึกษาได้จากด้านอนามัย สาธารณสุข เช่น ยาสมุนไพร ความรู้เกี่ยวกับฤดูกาล เกี่ยวกับต้นไม้ เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ การช่างประเภทต่าง ๆ การรบ การกีฬา

๖) สุภาชิต เป็นคติ คำพังเพย ปริศนาคำทาย มีอยู่ในแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นสังคมชุมชน

๒.๑.๓ ทฤษฎีสังคม (Social Theory)

ความหมายของทฤษฎี คือ คำอธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเรื่องหนึ่งเรื่องใดสำหรับนักวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีจะต้องเป็นคำอธิบายตามหลักเหตุผลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสิ่งนั้นอย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์สิ่งนั้นในอนาคตได้

ดังนั้น ความหมายของทฤษฎีสังคม คือ คำอธิบายเรื่องของคนและความสัมพันธ์ระหว่างคนตามหลักเหตุผล และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของคน หรือระหว่างคนต่อคน คนต่อกลุ่มคนต่อสภาพแวดล้อม อย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์ได้

ทฤษฎีสังคมตามความหมายดังกล่าว จึงมีขอบเขตกว้างขวาง เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับคนแต่ละบุคคล กลุ่มคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่าง ๆ รวมไปถึงคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ข้อสำคัญนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักเหตุผล มีระบบระเบียบพอที่จะเป็นฐานในการพยากรณ์เรื่องทำนองเดียวกันในอนาคตได้ Jame Miley “โดยทั่วไป ความพยายามที่จะอธิบายส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคม (Social life) ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีสังคม” และ Henry P Fairchild ให้ความหมายว่า “ทฤษฎีสังคม คือ การวางนัยทั่ว ๆ ไป หรือข้อสรุปที่ใช้ได้ทั่วไป เพื่ออธิบายปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง”

ทฤษฎีทางสังคมกับแนวคิดทางสังคม มีความคล้ายคลึงกัน แต่ไม่เหมือนกัน ดังนี้

ประการแรก ทฤษฎีทางสังคมเป็นคำอธิบายเรื่องเกี่ยวกับคน หรือความสัมพันธ์ระหว่างคน ซึ่งเป็นการรู้ระดับหนึ่งที่ยังไม่ถึงขั้นอธิบาย

ประการที่สอง ทฤษฎีทางสังคม แสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของคนหรือระหว่างคนต่อคนอย่างมีระบบ แต่ความคิดทางสังคมไม่กำหนดว่าต้องเป็นเช่นนั้น

ประการที่สาม ทฤษฎีทางสังคมมีความสามารถพยากรณ์อนาคตได้ แต่ความคิดทางสังคมไม่ถึงขั้นนั้น

ประการที่สี่ ทฤษฎีทางสังคมอาจมีรูปของข้อความที่เตรียมไว้สำหรับการพิสูจน์ด้วยข้อมูลประจักษ์ ทฤษฎีทางสังคมอาจมีทั้งที่เคยตรวจสอบด้วยข้อมูลประจักษ์ หรือยังไม่เคยผ่าน แต่ได้มีการเตรียมหรือมีลักษณะที่พร้อมจะให้พิสูจน์

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีสังคม คือ คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่งตามหลักเหตุผล โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์สังคมนั้น จนสามารถที่จะพยากรณ์ปรากฏการณ์สังคมในอนาคตได้ ทฤษฎีสังคมมีความหมายกว้างเป็นทฤษฎีของจิตวิทยา ซึ่งอาจหมายถึงเรื่องของคนแต่ละคนก็ได้ (Psychology studies human interaction of individuals) หรืออาจหมายถึงทฤษฎีรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจของคนหลายคนที่เกี่ยวข้องกัน

หรืออาจหมายถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ อันเป็นเรื่องของคนหลายคนกับวัตถุดิบในการผลิตการจำหน่าย จ่ายแจกผลิตภัณฑ์และบริการในการอุปโภคบริโภคได้ และอาจเป็นทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นเรื่องของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรืออาจจะเป็นทฤษฎีของมนุษยวิทยาเป็นเรื่องของคนที่มีแบบแผนการคิด การกระทำหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทฤษฎีทางสังคมจึงคล้ายกับแนวคิดทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับคนและความสัมพันธ์ระหว่างคน รวมทั้งระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีความแตกต่างกันที่ทฤษฎีเป็นข้อความที่เป็นไปตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ปรากฏการณ์ในอนาคต

๒.๑.๓.๑ ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยา (Sociological Theory)

ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยาอาจมีได้ทั้งความหมายอย่างกว้าง หรือความหมายอย่างแคบเจาะจง ทฤษฎีสังคมวิทยาทุกทฤษฎีจะต้องมีลักษณะพื้นฐานเดียวกับทฤษฎีสังคม คือ ต้องเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ได้ ตัวอย่างทฤษฎีสังคมอย่างกว้าง คือ ทฤษฎีเชิงสังคมวิทยาภาพ (Grand Theories) ซึ่งเป็นทฤษฎีเชิงบรรยายความ หากจะพิสูจน์ความจริงก็ต้องนำมาเขียนใหม่ จัดรูป กำหนดสิ่งก้ำกึ่งให้มีจำนวนพอสมควร แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งก้ำกึ่ง แล้วจึงสามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีสังคมอย่างแคบ คือ ทฤษฎีสมัยใหม่ยังไม่มีจำนวนน้อย มีข้อความกะทัดรัดชัดเจนพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานประจักษ์เต็มที ตัวอย่าง ถ้ามีคนตั้งแต่สองคนหรือมากกว่ามีการกระทำระหว่างกัน ถ้าเขาสามารถพูดคุยกัน เข้าใจกัน ถ้าการกระทำนั้นยืนยาวเป็นเวลา ๑๕ นาที หรือนานกว่านั้นแล้ว กลุ่มขนาดเล็กแบบซึ่งหน้า (face-to-face) ก็เกิดขึ้น ทฤษฎีแบบนี้มีสิ่งก้ำกึ่งจำนวน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งก้ำกึ่งและคนตามหลักเหตุผล มีระบบสามารถทำนายเหตุการณ์ข้างหน้าได้ ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยาจึงหมายถึง คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นอย่างมีระบบ จนสามารถพิสูจน์ความจริงนั้นได้

ทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีวิทยาศาสตร์ที่อาศัยลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลักในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

๒.๑.๓.๒ เปรียบเทียบทฤษฎีสังคมวิทยากับทฤษฎีสังคม

- เชิงความเป็นวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีสังคมวิทยาจะเน้นลักษณะวิทยาศาสตร์มากกว่า โดยเฉพาะเมื่อทฤษฎีสังคมวิทยาอยู่ในรูปของทฤษฎีทางการ (formal Theory)
- เชิงลักษณะ ทฤษฎีทั้งสองประเภทนี้ต่างก็มีรูปแบบบรรยายและมีขอบข่ายกว้างขวางเหมือนกัน แต่ทฤษฎีสังคมวิทยาจะมุ่งไปที่ลักษณะเล็กกะทัดรัด เป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การทดสอบหรือพิสูจน์ความถูกต้องตามแบบปฏิบัติของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ
- เชิงสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ในแง่ที่ว่า ทฤษฎีสังคมวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีสังคม ความรู้สังคมวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สังคมศาสตร์ แต่ไม่อาจพูดได้ว่าทฤษฎีสังคมทุกทฤษฎีเป็นทฤษฎีสังคมวิทยา

๒.๑.๓.๓ ประเภทของทฤษฎีสังคมวิทยา

Jack Gibbs แบ่งประเภทโดยยึดรูปลักษณะของทฤษฎีเป็นหลัก โดยแบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาออกเป็น ๒ประเภท ได้แก่ ประเภทสูตรหรือทางการ (form) ประเภทรูปแบบบรรยาย (discursive exposition)

Jonathan Turner แบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาออกเป็นสำนักคิด (schools) ๔ สำนักคิด คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีขัดแย้ง ทฤษฎีปฏิวัติ และทฤษฎีสัญลักษณ์ พร้อมกับสำนักคิดที่กำลังก่อร่างสร้างตัวอีกสำนักหนึ่ง คือ ปรัชญาการณนิยม

Nicholas Timasheff ใช้วิธีผสมระหว่างสำนักคิดกับประวัติความเป็นมาของความคิดหรือทฤษฎีที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในประวัติศาสตร์

Paul Reynolds แบ่งทฤษฎีตามเนื้อหาของความเป็นวิทยาศาสตร์ แบ่งทฤษฎีออกเป็น ๓ ประเภท คือ กฎ (set-of-laws) สิ่งที่ยืนยันว่าเป็นความจริงแล้ว (axiomatic form) และกระบวนการตามเหตุ (causal process form)

Poloma แบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาตามลักษณะของเนื้อหาออกเป็น ๓ประเภท คือ ประเภทธรรมชาติวิทยาหรือวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Naturalistic or Positivistic Theory) ประเภทมนุษยธรรมชาติดูหรือการตีความ (Humanistic or interpretative Theory) และประเภททฤษฎีประเมินผล (Evaluation Theory)

๒.๑.๓.๔ ขนาดของทฤษฎีสังคมวิทยา

เพื่อให้ทราบทั้งขนาดของทฤษฎีสังคมวิทยาและอาจรู้วิวัฒนาการของประเภททฤษฎีด้วย Ian Robertson นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ได้แบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาออกเป็น ๓ประเภทด้วยกัน คือ

๑) หลักสากลเชิงประจักษ์ (Empirical generalization) ได้แก่ ทฤษฎีสังคมวิทยาที่ประกอบด้วยประพจน์อย่างหนึ่ง ซึ่งสร้างขึ้นจากข้อมูลประจักษ์ เช่น อัตราการเกิดของประชากรในสังคมหนึ่งสังคมใดค่อย ๆ ลดลงเมื่อระดับการเป็นอุตสาหกรรมของสังคมนั้นค่อย ๆ สูงขึ้น / การลดของอัตราการตายของประชากร ในสังคมใด มักจะมาก่อนการลดลงของอัตราการเกิดของประชากรในสังคมนั้น

๒) ทฤษฎีมัชฌิมพิสัย (Middle-Range Theory) ได้แก่ ทฤษฎีสังคมวิทยาที่ประกอบด้วย หลักสากลภาพเชิงประจักษ์อย่างน้อยสองหลักสากลภาพด้วยกัน เป็นทฤษฎีขนาดกลางระหว่างทฤษฎีขนาดเล็กที่เรียกว่าหลักสากลภาพกับทฤษฎีใหญ่ที่เรียกว่า ทฤษฎีสหภาพ Robert Merton เสนอว่าทฤษฎีกับการวิจัยจะต้องเป็นของคู่กัน ทฤษฎีที่ปราศจากการวิจัยเป็นทฤษฎีเลื่อนลอย การวิจัยที่ไร้ทฤษฎีก็ไม่มีหลัก ไม่มีทิศทาง ทฤษฎีขนาดกลางนี้จะช่วยให้สามารถทำวิจัยได้ เพราะมีขนาดพอเหมาะ เมื่อทำวิจัยสร้างและพิสูจน์ทฤษฎีขนาดกลางแบบนี้มาก ๆ ครอบคลุมทุกด้านของสังคม หรือมีจำนวนมากพอแล้วก็อาจสร้างทฤษฎีสหภาพได้ในอนาคต ตัวอย่างของทฤษฎีขนาดกลางนี้ คือ การนำเอาหลักสากลสองหลักข้างต้นมารวมกันเป็นทฤษฎีเดียวยังนี้ ประชากรของสังคมที่กำลังกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมจะขยายตัวอย่างรวดเร็วในระยะแรก หลังจากนั้นแล้วจะค่อย ๆ คงตัวเมื่ออัตราการตายและอัตราการเกิดเริ่มลดลง

๓) ทฤษฎีมหภาพ (Grand Theory) ได้แก่ ทฤษฎีขนาดใหญ่ครอบคลุมชีวิตสังคมทุกด้าน เป็นทฤษฎีที่มีระดับแห่งภาวะสากล และความเป็นนามธรรมสูงมาก มีสังกัปและประพจน์หรือสากลภาพต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งทฤษฎีขนาดกลางปะปนอยู่มาก ทฤษฎีประเภทนี้มีลักษณะเป็นการบรรยาย มีคำอธิบายให้เหตุผลประกอบด้วยหลักฐาน ยืนยันความเป็นจริงของทฤษฎี หากจะให้เป็นหลักฐานสากลภาพ หรือประพจน์ จะต้องมาเรียงเสียใหม่ ทฤษฎีมหภาพอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักสังคมวิทยา คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-functional Theory)

(๑) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ นิยมนับเป็นทฤษฎีแม่บทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีแม่บททั้งหลาย ทั้งในแง่ของความเก่าแก่ มีชีวิตยาวนานจากอดีตและในแง่ของความนิยมของสังคมวิทยา ในสหรัฐอเมริกาทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมสูงสุดในช่วงปี ๑๙๔๐ – ๑๙๖๕ และเสื่อมถอยลงบ้างแต่ยังมีอิทธิพลไม่น้อยจนถึงปัจจุบัน

ตัวแบบสังคม (Model of Society) ทฤษฎีนี้ถือว่าสังคมเหมือนกับสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (Biological Organism) Herbert Spencer เป็นบิดาทฤษฎีนี้ เขาจะมัดระวางในการใช้ตัวแบบนี้ คือ เพียบวอกว่าสังคมมนุษย์เหมือนอินทรีย์อย่างหนึ่ง แต่ศิษย์ของเขา เช่น Paul Von Lilienfield และ Bene Worms เน้นชัดว่าสังคม คือ อินทรีย์อย่างหนึ่ง (an actual living organism) ในปัจจุบันนักสังคมวิทยาเข้าใจว่า ตัวแบบ เป็นเพียงอุปมาเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคมเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริง (Reality) ซึ่งข้อเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้ตั้งเป็นสมมติฐานเกี่ยวกับสังคมได้ ๓ประการ

๑) สังคมเป็นระบบ ๆ หนึ่ง

๒) ระบบนั้นประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

๓) ระบบมีขอบเขตแน่นอน พร้อมทั้งมีกระบวนการรักษาบูรณาการของอาณาเขตนั่นไว้อย่างเสมอ ต่อจากนั้นก็ได้มีการขยายต่อเติมความคิดนี้ให้ครอบคลุมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามแต่ความคิดของนักสังคมวิทยาที่นิยมอินทรีย์อุปมานี้ แบบที่สุดโด่งกว่าแบบอื่นในหมู่นักโครงสร้าง – หน้าที่นิยมมองเห็นสังคมมีลักษณะดังนี้

๓.๑) สังคมในฐานะที่เป็นระบบ ที่มีอาณาเขตแน่นอนเป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self-regulating) โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่าง ๆ พึงพาอาศัยกัน และรักษาดุลยภาพไว้ได้

๓.๒) ในฐานะที่เป็นระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทำนองเดียวกับอินทรีย์ทั้งหลาย สังคมมีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง (Needs or requisites) ซึ่งเมื่อสนองได้แล้ว จะทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ ส่วนต่าง ๆ สามารถพึ่งพากันได้ (homeostasis) และสามารถรักษาสอดคล้องกันไว้ได้

๓.๓) เมื่อเป็นดังนั้น การวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง (สังคม) เชิงสังคมวิทยาจึงควร ต้องมุ่งสนองความต้องการ จำเป็นของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการทำเช่นนี้จะส่งผลให้เป็นการรักษาความพึงพากันและดุลยภาพด้วย

๓.๔) ในระบบที่มีความต้องการ จำเป็นสังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นหลักประการให้มีการพึ่งพา (homeostasis) ดุลยภาพ (equilibrium) และการมีชีวิต (survival) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการจำเป็นอันเดียวกันก็ได้ แต่โครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใด ๆ หรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างในขณะเดียวกัน

ผู้นำความคิด ดังได้กล่าวมาแล้ว August Comte และ Herbert Spencer ทั้งสองท่านเป็นผู้ให้รากฐานความคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับสังคม และคำอธิบายเกี่ยวกับสังคม จะเห็นได้ว่าท่านทั้งสองใช้ความคิดเกี่ยวกับโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นหลักในการแนะนำวิชาสังคมวิทยาเข้าสู่วงวิชาการของยุโรปสมัยของท่าน ท่านทั้งสองจึงได้ชื่อว่าเป็นบิดาของสังคมวิทยา เนื่องจาก August Comte เป็นผู้ตั้งชื่อวิชานี้ว่าสังคมวิทยา ท่านจึงมักได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาคนแรกของสังคมวิทยามากกว่า Herbert Spencer อย่างไรก็ตามท่านทั้งสองมีคุณอนันต์ต่อวิชานี้ และผู้ที่วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ได้แก่

๑) Emile Durkheim

๒) Bronislaw Malinowski

๓) A.R. Radcliffe-Brown

ท่านทั้งสามให้คำตอบว่า เป็นความจริงที่ว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายแสดงให้เห็นว่าการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้จะต้องสามารถสนองความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่งเสียก่อน แต่สังคมมนุษย์ต้องมีความต้องการจำเป็นนั้นด้วยหรือเป็นความจริงที่ว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายแสดงให้เห็นว่าสิ่งมีชีวิตต้องมีส่วนประกอบ หรือส่วนต่าง ๆ หลายส่วน แต่ละสังคมมนุษย์จำเป็นต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้นหรือไม่ การได้ทราบความคิดของท่านเหล่านี้ เป็นการปูพื้นฐานสำคัญในการเข้าใจเนื้อหาทฤษฎีโครงสร้างนิยม Durkheim และหน้าที่นิยม

เด็กโฮม เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ยึดถือแนวความคิดทั่วไปของนักวิชาการฝรั่งเศสสมัยของเขา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องอินทรีย์อุปมาของ August Comte ในหนังสือเรื่องการแบ่งงานในสังคม (The Division of Labour in Society) เด็กโฮมโจมตี Spencer ที่ใช้แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) สเปนเซอร์ใช้ดินทรีย์อุปมาเหมือนกับเด็กโฮมเกี่ยวกับเรื่องสังคมมนุษย์นั้น ความคิดของเด็กโฮมเจือปนด้วยความรู้ทางชีววิทยาอย่างมาก ซึ่งเป็นอิทธิพลทางความคิดทั่วไปในยุคของเด็กโฮม โดยเฉพาะเจือปนอินทรีย์อุปมาอย่างเด่นชัด ฐานคติสำคัญเกี่ยวกับสังคมของเด็กโฮม มีดังนี้

๑) สังคมมนุษย์เป็นองค์ภาวะ (Entity) โดยตัวของมันเอง สังคมไม่ใช่เป็นส่วนรวมขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันขึ้นเป็นสังคมแต่เป็นสิ่งที่มากกว่านั้น สังคมเป็นสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างไปจากส่วนผสมต่าง ๆ ที่มารวมกัน (Society is Sui generis an Entity in Itself and not its Constituent Parts) เด็กโฮม เน้นว่าสังคมเป็นองค์ภาวะทางสังคม (Social Whole) มีเอกลักษณ์ มีความต้องการ มีโครงสร้าง มีชื่อต่างหากไปจากส่วนผสมที่ประกอบขึ้นเป็นสังคม

๒) เขาเห็นว่าส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบ หมายถึง สังคมปฏิบัติหน้าที่สนองความต้องการจำเป็นทั้งมวลที่ระบบพึงมีในฐานะที่เป็นระบบอินทรีย์ระบบหนึ่ง

๓) เด็กไฮม์ อุปมาโดยกล่าวถึง สภาพ “ปกติ” และ “ไม่ปกติ” ของสังคม คือ ถ้าระบบ คือ สังคมสามารถสนองความต้องการจำเป็นของระบบได้แล้ว สังคมหรือระบบก็จะอยู่ในภาวะปกติ แต่ถ้าไม่สามารถสนองความต้องการก็ไม่ปกติ คำกล่าวนี้จึงเป็นการยอมรับว่า สังคมต้องมีความต้องการจำเป็นเชิงหน้าที่จำนวนหนึ่ง สังคมใดมีชีวิตอยู่ได้ส่วนต่าง ๆ จะต้องทำหน้าที่เพื่อขจัดความต้องการเหล่านี้ให้หมดไป

๔) ในการอ้างอิงระบบที่ปกติ ไม่ปกติและหน้าที่ของระบบ เด็กไฮม์ได้กล่าวถึง ความสมดุลของระบบด้วยจุดสมดุล (Equilibrium Points) คือจุดต่าง ๆ ที่สังคมมีความเป็นปกติอันเกิดจากการที่ความต้องการได้รับการตอบสนอง ระดับของการตอบสนองกับระดับของความต้องการ เท่ากับความสมดุลก็เกิดขึ้น

จะเห็นว่าความคิดของเด็กไฮม์ที่เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง การแบ่งงานในสังคม ช่วยวางรากฐานให้กับแนวความคิดหรือทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

(๒) การหน้าที่นิยมและประเพณีความคิดทางมานุษยวิทยา

สำหรับแนวความคิดทางมานุษยวิทยาของ Malinowski และ Radcliffe-Brown ได้รับอิทธิพลความคิดอินทรีย์นิยม (Organicism) ของ Durkheim เขาพยายามหาทางแก้ไขปัญหาคัดข้อในการใช้อินทรีย์ ปัญหาสำคัญที่เขาเจอ คือ ปัญหาเรื่องอันทวิทยา (Teleology) คือ อะไรที่กำหนดไว้ได้ก่อนการศึกษาว่าจะต้องมี หรือสาเหตุอะไรที่สามารถกำหนดไว้ได้ก่อนล่วงหน้าแล้ว ถือว่าเป็นเรื่องสาเหตุสุดท้าย ซึ่งเป็นเรื่องของปรัชญาไม่ใช่เรื่องของวิทยาศาสตร์ Radcliffe-Brown ให้ความหมายของ ความต้องการจำเป็นว่าเป็นภาวะที่จำเป็นในการคงอยู่ เขาคิดว่าหากกำหนดเช่นนั้นแล้ว ความต้องการจำเป็นแบบสากลทั่วไปของมนุษย์หรือของสังคม ก็ไม่มีอยู่ในทฤษฎีแต่จะต้องค้นหาโดยหลักฐานประจักษ์ แต่ละสังคมมนุษย์จะมีความต้องการจำเป็นไม่เหมือนกัน เพราะแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นเวลาวิเคราะห์สังคมก็สามารถหลีกเลี่ยงได้ว่า ทุกส่วนของวัฒนธรรมมีหน้าที่หรือส่วนของวัฒนธรรมที่ต่างกันจะต้องมีหน้าที่ต่างกันจะต้องมีหน้าที่เหมือนกัน

การวิเคราะห์สังคมเชิงหน้าที่มีฐานคติหลายประการ คือ

๑) ภาวะจำเป็นในการดำรงอยู่ของสังคมอย่างหนึ่ง คือ บุรณาการของส่วนต่าง ๆ อย่างน้อยก็ต้องมีขั้นต่ำที่สุด แต่จะไม่มีบุรณาการไม่ได้หากจะให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ได้

๒) คำว่าหน้าที่ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ดำเนินการไปเพื่อบำรุงรักษาบุรณาการนี้หรือความมั่นคงนี้

๓) ผล คือ ส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างในแต่ละสังคม จะสามารถแสดงให้เห็นว่า ได้มีส่วนอำนวยความสะดวกแห่งบุรณาการหรือความมั่นคงนี้ได้อย่างชัดเจน การวิเคราะห์แบบนี้ทำให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมและภาวะเงื่อนไขที่จำเป็น สิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของสังคม

แม้ว่า Radcliffe-Brown พยายามปรับปรุงทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ให้ดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหา เพราะ เขาไม่ได้กำหนดว่าสังคมจะต้องมีบุรณาการขนาดไหนจึงจะมีชีวิตอยู่ได้ ไม่ได้กำหนดค้ำจำกัดความปฏิบัติการ นอกจากนั้นยังทำให้เกิดปัญหาใหม่จากแนววิเคราะห์ของเขาที่สรุปว่า การเกิดโครงสร้างทางสังคมอะไรใหม่ ๆ ขึ้นมา ก็เพราะ ความบุรณาการของสังคมซึ่งไม่จำเป็นเสมอไป แต่ก็ยอมรับว่า Radcliffe-Brown ได้มีส่วนช่วยพัฒนาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่คนหนึ่ง

สำหรับ Malinowski เป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกที่ได้ทดลองนำเอาหน้าที่นิยมมาใช้กับอินทรีย์นิยม หลักความคิดในการวิเคราะห์สังคม คือ องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมทุกส่วนทำหน้าที่สนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์และวัฒนธรรม “ทัศนะของหน้าที่นิยมที่มีต่อวัฒนธรรมเน้นหลักสำคัญที่ว่าประเพณีทุกอย่าง วัฒนธรรมทุกอย่าง ความคิดทุกความคิด ความเชื่อทุกความเชื่อของวัฒนธรรม สนองตอบความต้องการจำเป็นหรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง มีหน้าที่จะต้องทำหรือเป็นตัวแทนของส่วนที่จะขาดเสียไม่ได้ในวัฒนธรรมนั้น”

จุดเด่นในความคิดหน้าที่นิยมของ Malinowski อยู่ที่แนวโน้มส่วนลด (Reductionist Tendencies) คือ แนวการวิเคราะห์ของเขาย่อมเริ่มมีความต้องการจำเป็นของแต่ละคน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการมีลูกหลาน เนื่องจากความต้องการของมนุษย์แต่ละคนนี้ จึงต้องมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคม หรือแม้แต่การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้นก็ด้วยสาเหตุอันเดียวกัน แต่สัญลักษณ์ทำหน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำตามแบบที่กำหนดเพื่อให้สามารถสนองความต้องการจำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันการตั้งกลุ่มหรือชุมชนและวัฒนธรรมขึ้นใหม่ก็เป็นสาเหตุให้ต้องมีกลุ่มหรือชุมชนที่ซับซ้อนขึ้นไป สนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นมานั้นอีกทอดหนึ่ง วนเวียนไปเช่นนั้นจากแนวความคิดนี้ทำให้เห็นความต้องการจำเป็นในวัฒนธรรมตามแนวของมาลินอส คือ

- ๑) ประเภทที่สืบเนื่องมาจากชีววิทยา
- ๒) ประเภทที่เกิดจากความต้องการทางจิตวิทยา
- ๓) ประเภทความต้องการอนุกรม

เพื่อบำรุงรักษาองค์การหรือวัฒนธรรมที่สนองความต้องการประเภทแรกไว้ คือ โครงสร้างต่าง ๆ เกิดขึ้นมาเนื่องจากความต้องการจำเป็นทางชีวภาพ ทางจิตวิทยาและทางวัฒนธรรม เมื่อใช้การวิเคราะห์แนวนี้อันแล้ว ก็ทำให้มาลินอสสามารถใช้คำอธิบายแบบส่วนลด (Reductionism) ได้ว่า ทำไมโครงสร้างต่าง ๆ ในสังคมจึงมีอยู่และดำรงอยู่ต่อไป

ความคิดของมาลินอสไม่เพียงแต่เป็นเรื่องอันตรวิทยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องซ้ำซ้อน เพราะ วัตถุประสงค์มีอยู่เพื่อสนองความต้องการจำเป็นของตัววัฒนธรรม ในขณะที่ตัววัฒนธรรมมีอยู่เพื่อสนองความต้องการทางชีววิทยาและจิตวิทยา การให้เหตุผลแบบงูพันทางเช่นนี้เป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อใช้การให้เหตุผลแบบอันตรวิทยาผสมกับฐานคติส่วนลด ซึ่งปัญหานี้มักโครงสร้างหน้าที่นิยมสมัยใหม่สามารถแก้ไขได้

(๓) แนวความคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ของพาร์สัน

แนวคิดของพาร์สัน ประกอบด้วย คตินิยมด้านปรัชญา ๓ ด้าน คือ

- ๑) อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) คือ เป้าหมายของการกระทำทั้งหลายอยู่ที่ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมาก
- ๒) ปฏิฐานนิยม (Positivism) อยู่ที่ว่า อะไรที่ทดสอบได้จึงจะเป็นจริง
- ๓) จิตนิยม (Realism) หรืออุดมการณ์นิยม คือ ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ในตัว อาจเป็นมโนคติหรือเป็นจิตก็ได้

ความคิดของพาร์สันกว้างขวางมาก โดยสรุปได้ดังนี้

๑. กลวิธีการสร้างทฤษฎีสังคมวิทยาของพาร์สัน

พาร์สัน ยึดกรอบความคิดที่เรียกว่า Analytical Realism เป็นแนวในการสร้างทฤษฎีสังคมวิทยา เขาได้ใช้กรอบนี้ในการสร้างทฤษฎี โครงสร้างของการกระทำทางสังคม (The Structure of Social Action) พาร์สันเห็นว่า ทฤษฎีต่าง ๆ ในสังคมวิทยานั้นจะต้องพยายามใช้สิ่งที่จำกัดจำนวนหนึ่งที่เป็นตัวแทนด้านต่าง ๆ ของสภาพัตถวิสัยของสังคม สิ่งเหล่านี้จะต้องไม่สอดคล้องกับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง แต่จะต้องสอดคล้องกับแก่นของปรากฏการณ์เหล่านั้น แยกปรากฏการณ์เหล่านั้นออกจากกันได้ และเมื่อนำมารวมกันจะเป็นตัวแทนของความเป็นจริงทางสังคม

ลักษณะเด่นของกรอบความคิดของพาร์สัน อยู่ที่วิธีการใช้สิ่งที่นามธรรมเหล่านี้ในการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา ซึ่งเป็นโลกแห่งความเป็นจริง สิ่งที่เขาหวังคือ กลุ่มสิ่งที่จัดเป็นระบบสำหรับวิเคราะห์ ซึ่งแสดงลักษณะสำคัญและเป็นระบบของจักรวาล โดยไม่ต้องมีข้อมูลประจักษ์มากมาย ทฤษฎีจะทำหน้าที่เบื้องต้นในการจัดชั้นแบ่ง ประเภทปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนลักษณะสำคัญของการจัดระเบียบปรากฏการณ์เหล่านี้

ยิ่งกว่านั้นพาร์สันยังเน้นด้วยว่า ประพจน์เกี่ยวกับการมีอยู่หรือสภาพการณ์ข้อความสัมพันธ์และข้อความเชิงเหตุ (Associational and Causal Statements) อาจไม่เป็นตัวแทนความจริงของโลกทางสังคม จนกว่าจะได้มีการจัดชั้นในเชิงสังกัดของจักรวาลให้ได้เสียก่อน

๒. แนวความคิดเรื่ององค์การสังคมพาร์สัน

พาร์สันเชื่อว่า ทฤษฎีการกระทำอาสาณิยม (Voluntaristic Theory of Action) เป็นศูนย์รวมของสังกัดและฐานคติจากอรรถประโยชน์นิยม ปฏิฐานนิยมและจิตนิยม (Utilitarianism, Positivism and Idealism) ซึ่งนำมาสร้างทฤษฎีองค์การสังคมเชิงหน้าที่ขึ้น (Functional Theory of Social Organization) โดยในขั้นแรกอาศัยคติอาสาณิยมมามองการตัดสินใจของผู้กระทำทางสังคม (Normative Constraints) และสถานการณ์ (Situational Constraints Action) ดังนั้น การกระทำโดยเสรีหรือเชิงอาสา (Voluntaristic) จึงประกอบด้วยเหตุผล ดังนี้

- ๑) ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกชน
- ๒) เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
- ๓) วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย
- ๔) สถานการณ์ อันเป็นฉากซึ่งผู้กระทำจะต้องนำเข้ามาพิจารณา ในการที่จะเลือกวิธีหนึ่ง วิธีใดในการบรรลุเป้าหมาย
- ๕) ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐาน อันได้แก่ ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคมและความคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมาย
- ๖) การตัดสินใจโดยเสรี ภายใต้เงื่อนไขข้อบังคับหรือบรรทัดฐานและสถานการณ์

๓. ความคิดเรื่องระบบการกระทำยุคต้น

ระบบการกระทำ (System of Action) เกิดในบริบททางสังคมซึ่งเป็นบริบทที่ผู้กระทำมีสถานภาพและแสดงพฤติกรรมตามที่สถานภาพกำหนดไว้ สถานภาพและบทบาทต่าง ๆ ในสังคมประสานสัมพันธ์กันในรูปของระบบต่าง ๆ หน่วยการกระทำจึงมีฐานะเป็นระบบการกระทำระหว่างกัน (System of Interaction) ซึ่งการกระทำในที่นี้ คือ แสดงบทบาทของผู้กระทำประกอบไปด้วยผู้กระทำจำนวนมาก ซึ่งก็มีสถานภาพและแสดงบทบาทที่รวมกันเข้าเรียกว่า ระบบสังคม

พาร์สันสร้างระบบต่าง ๆ ขึ้นระบบแรก คือ ระบบบุคคล คือ ระบบการกระทำระหว่างกัน หรือการกระทำระหว่างมนุษย์หลายคนที่มีลักษณะเป็นระบบ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่เกณฑ์การปฏิบัติของสังคม ต่อมาเป็นระบบดินทรีย์ ได้แก่ พันธุ์และกระบวนการกระทำชีวภาพต่าง ๆ ในขั้นแรกระบบต่าง ๆ ตามความคิดของพาร์สันก็มีเพียงสามระบบเท่านั้น ต่อมาพาร์สันได้สร้างระบบที่สี่ขึ้น เรียกว่า ระบบสังคม ซึ่งเป็นระบบที่เขาในฐานะนักสังคมวิทยาจะต้องวิเคราะห์ระบบหลังนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างระบบสังคม ระบบบุคคลและระบบวัฒนธรรม และเขาได้พัฒนาความคิดของเขา โดยนำรายละเอียดในหนังสือชื่อ The Social System ที่เขียนขึ้นมาพิจารณารายละเอียด

๔. ความคิดระบบสังคมของพาร์สัน

เนื่องจากจุดสนใจของพาร์สันอยู่ที่ระบบสังคม ดังนั้นเขาจึงสนใจเรื่องบูรณาการในระบบสังคม และระหว่างระบบสังคมกับระบบวัฒนธรรมและระบบบุคคลตามความคิดของเขา บูรณาการของระบบสังคมจะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นเชิงหน้าที่ (Functional Requisite) คือ

๑) ระบบสังคมจะต้องมีคนหนึ่ง ซึ่งเพียงพอที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ระบบต้องการ

๒) ระบบสังคม จะต้องพยายามหลีกเลี่ยงแบบแผนวัฒนธรรมที่ทิ้งไม่รักษา ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และกำหนดบังคับให้คนต้องกระทำการอันเป็นไปไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเบี่ยงเบนและการขัดแย้งขึ้น

หลังจากนั้นพาร์สันได้สร้างกรอบความคิดกับความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของระบบสังคม คือ สัมกับเรื่องกลายเป็นสถาบัน ซึ่งหมายถึง แบบแผนที่ค่อนข้างถาวรของการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสถานภาพต่าง ๆ แบบแผนเหล่านี้น้อยอยู่ในกรอบของวัฒนธรรม การยึดค่านิยมของคนเกิดขึ้นได้สองทาง คือ บรรทัดฐานทางสังคมที่บังคับพฤติกรรมจะสะท้อนค่านิยมทั่วไปและระบบความเชื่อของวัฒนธรรม ส่วนค่านิยมและแบบแผนอื่น ๆ อาจกลายเป็นส่วนหนึ่งในระบบบุคคล ซึ่งย่อมจะก่อผลกระทบหรือสนองต่อความต้องการจำเป็นของระบบ ซึ่งเป็นตัวกำหนดความยินดีเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในระบบสังคมอีกทอดหนึ่ง

สำหรับพาร์สัน การกลายเป็นสถาบันเป็นทั้งกระบวนการและโครงสร้าง กระบวนการกลายเป็นสถาบันมีขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้

๑) ผู้กระทำซึ่งมีภูมิหลังต่างกัน เข้าสู่ความสัมพันธ์ทางสังคม

๒) สิ่งที่ทำให้ผู้กระทำได้รับการขัดเกลามาก่อน เป็นผลจากความต้องการ การจำเป็น และวิธีการมีความต้องการจำเป็นเหล่านี้จะได้รับการตอบสนอง ตอบด้วยการรับเอาแบบแผน วัฒนธรรม

๓) โดยผ่านกระบวนการกระทำระหว่างกันนี้เอง บรรทัดฐานทางสังคมจะก่อรูป ขึ้น เมื่อผู้กระทำปรับการขัดเกล่าที่ได้รับมาก่อนเข้าหากัน

๔) บรรทัดฐานเหล่านี้เกิดเป็นแนวทางปรับการขัดเกล่าเข้าหากันของผู้กระทำ แต่ขณะเดียวกัน ก็ถูกหล่อหลอมโดยวัฒนธรรม

๕) บรรทัดฐานเหล่านี้จะทำให้หน้าที่ควบคุมการกระทำระหว่างกัน อันจะทำให้ เกิดเสถียรภาพขึ้น

การกลายเป็นสถาบันเกิดขึ้นได้ตามขั้นตอนที่กล่าวมานี้ แต่ทำนองเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงและการบำรุงรักษาสถาบันก็อาศัยขั้นตอนเหล่านี้ด้วย

เมื่อการกระทำระหว่างกันกลายเป็นสถาบันขึ้นมาแล้ว ระบบสังคมก็เกิดขึ้น ระบบสังคมนี้อาจไม่ได้หมายถึง สังคมทั้งสังคมตามความคิดของพาร์สัน แต่อาจหมายถึง องค์การ สังคมขนาดใดก็ได้ ไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่ เวลาพาร์สันจะพูดถึงระบบสังคมที่หมายถึงระบบสังคม มนุษย์ระบบสังคมเล็กเขาจะใช้ระบบสังคมย่อย (Subsystem)

สรุปได้ว่า การกลายเป็นสถาบันเป็นกระบวนการที่ทำให้โครงสร้างสังคมเกิดขึ้นและ ดำรงอยู่ กลุ่มบทบาทที่กลายเป็นสถาบัน แล้วรวมกันเข้าเป็นระบบสังคม (พูดอีกอย่างในระบบสังคม คือ การกระทำระหว่างกันที่เป็นแบบแผนและมั่นคง) เมื่อระบบสังคมใดเป็นระบบใหญ่มีสถาบันหลาย อย่างผสมผสานกันอยู่ แต่ละสถาบันนั้นจะได้ชื่อว่าระบบย่อย สังคมมนุษย์ คือ ระบบใหญ่ที่ ประกอบด้วยสถาบันที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหลายสถาบัน เวลาใดก็ตามที่จะวิเคราะห์ระบบสังคม จะต้องคำนึงเสมอว่าระบบสังคมอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมและสัมพันธ์กับระบบบุคคล

ในช่วงที่พัฒนาความคิดเรื่องระบบสังคม พาร์สันได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า Pattern Variables ขึ้น ซึ่งเป็นระบบสังกัด แสดงคุณลักษณะของระบบสังคมต่าง ๆ ระบบสังกัดชุดนี้ สามารถ ใช้จำแนกประเภทแบบของแผนภูมิ (Modes of Orientation) ในระบบบุคคล ระบบค่านิยมของ วัฒนธรรมต่าง ๆ และความคาดหวังเชิงบรรทัดฐานของระบบสังคมได้ สังกัดชุดนี้สร้างขึ้นโดยมี ตัวแปรเป็นคู่ที่มีลักษณะตรงกันข้าม เวลาวิเคราะห์อาจนำไปใช้จำแนกแนวการตัดสินใจของผู้กระทำ ระบบค่านิยม หรือความคาดหวังตามบทบาทก็ได้ ดังนี้

๑) Affectivity-Affective Neutrality เกี่ยวกับปริมาณของอารมณ์หรือความพึงพอใจ ตามแต่สถานการณ์ที่ใช้ ควรแสดงอารมณ์หรือความรักมากหรือน้อย

๒) Diffuseness-Specificity แสดงถึงว่ากรณีนั้น ๆ ควรมีความผูกพันในการกระทำ ระหว่างกันมากน้อยเพียงใด ความผูกพันควรแคบและเจาะจงหรือความผูกพันควรกว้างขวางไร้ขอบเขต

๓) Universalism-Particularism เป็นตัวแปรที่กล่าวถึงหลักการประเมินค่าการกระทำของผู้อื่นในการกระทำระหว่างกันว่า ควรใช้หลักการวัดค่าสากลอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป หรือจะใช้หลักจิตวิสัยเฉพาะกรณี

๔) Achievement-Ascription เกี่ยวกับการประเมินผู้อื่นว่าควรประเมินจากผลงานเป็นหลักหรือดูจากเชื้อสายเป็นหลัก เช่น จากเพศ อายุ เชื้อสาย หรือสถานภาพทางครอบครัว

๕) Self-Collectivity แสดงถึงว่าการกระทำนั้นควรมุ่งประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

พาร์สันถือว่าสังคมกับเหล่านี้เป็นระบบค่านิยมที่ควบคุมบรรทัดฐานของระบบสังคมและควบคุมการตัดสินใจของระบบบุคคล ดังนั้น รูปของระบบ การกระทำแท้จริงสองระบบคือบุคคลและสังคมเป็นภาพสะท้อน สองระบบค่านิยมในวัฒนธรรม ความสำคัญของระบบวัฒนธรรมในการควบคุมระบบการกระทำอื่น ๆ จะยิ่งชัดเจนขึ้นเมื่ออภิปรายงานชิ้นอื่นต่อมา

พาร์สันพยายามตอบปัญหาที่ว่า ระบบบุคคลผสมผสานเข้าไปในระบบสังคมได้อย่างไร ซึ่งจะทำให้เกิดดุลยภาพมีกลไกสองตัว คือ การขัดเกลาทางสังคมและการควบคุมทางสังคม ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ การขัดเกลาทางสังคมทำให้ระบบบุคคลมีโครงสร้างที่เหมาะสมกับระบบสังคม การควบคุมทางสังคม ทำให้ลดบทบาทตามสถานภาพได้รับการจัดระเบียบในระบบสังคม เพื่อลดความตึงเครียดและการเบี่ยงเบน กลไกสำคัญสองอย่างช่วยแก้ปัญหาของระบบสังคมได้ คือ ปัญหาเรื่องเสถียรภาพหรือบูรณาการ ยอมรับว่ากลไกนี้อาจล้มเหลวซึ่งอาจนำไปสู่การเบี่ยงเบนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งก็เป็นสิ่งจำเป็น ทำให้เกิดบูรณาการและดุลยภาพในระบบสังคม

๓. ความต้องการจำเป็นพื้นฐานของระบบ พาร์สันเห็นว่า ระบบการกระทำมีความต้องการพื้นฐาน ๔ ประการ คือ การปรับตัว การบรรลุเป้าหมาย บูรณาการหรือเสถียรภาพ และกฎระเบียบ การปรับตัวเป็นเรื่องของการแสวงหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อม แล้วแจกจ่ายไปทั่วระบบ การบรรลุเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดเป้าหมายใดเป็นเป้าหมายก่อนหลัง แล้วระดมทรัพยากรของระบบเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย บูรณาการ หมายถึง การประสานงานและการบำรุงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ของระบบกฎระเบียบประกอบด้วยสองเรื่องใหญ่ ๆ คือ การบำรุงรักษาระเบียบและการจัดการกับความตึงเครียด การบำรุงรักษาระเบียบเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการ ทำให้ระบบสังคมมีลักษณะอันเหมาะสม การจัดการกับความตึงเครียด เกี่ยวข้องกับความตึงเครียดและแรงกดดันของลักษณะภายในระบบสังคม

พาร์สัน กำหนดให้ระบบสังคม ๔ ระบบ ทำหน้าที่แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการจำเป็น คือ ระบบวัฒนธรรมแก้ปัญหากฎระเบียบ ระบบสังคมแก้ปัญหาเสถียรภาพ ระบบบุคคลแก้ปัญหา การบรรลุเป้าหมาย และระบบอินทรีย์แก้ปัญหาการปรับตัว ความสัมพันธ์ระหว่างระบบก็จะถูกมองว่าเป็นเรื่องสัมพันธ์กับการแก้ปัญหา แต่ละระบบและระบบย่อยจะต้องมีหน้าที่แก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ดังนั้นในการทำความเข้าใจหรือศึกษาาระบบใด ๆ ก็จำเป็นต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจระบบหรือระบบย่อยอื่นประกอบด้วย จึงทำให้เกิดความเข้าใจดี เมื่อถึงจุดนี้เขาเชื่อว่าจะทำให้ระบบสังคมสงบสุขกับความจริงทางสังคมหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริง

๔. ลำดับชั้นของข่าวสารในการควบคุม พาร์สัน หันมาสนใจความสัมพันธ์ระหว่างระบบการกระทำ ๔ ระบบ ซึ่งแต่ละระบบจะต้องแก้ไขปัญหาคำคัญ ๔ ปัญหา ณ จุดนี้เองที่พาร์สันเริ่มพูดถึงระบบย่อย ระบบวัฒนธรรม ระบบสังคม ระบบบุคคล และระบบอินทรีย์ คือ ให้ระบบย่อยทำหน้าที่แก้ปัญหา ๑ ใน ๔ ปัญหาหลัก คือ ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมข่าวสารของระบบสังคม สังคมควบคุมข่าวสารระหว่างบุคคล บุคคลควบคุมข่าวสารของระบบอินทรีย์ พาร์สันแนะว่าแต่

ละระบบอาจถือเป็นแปลงพลังงานให้กับระบบที่สูงขึ้นไป คือ ระบบอินทรีย์เป็นแหล่งพลังงานให้ระบบบุคคล บุคคลเป็นแปลงพลังงานให้ ระบบสังคม ระบบสังคมเป็นแปลงพลังงานให้ระบบวัฒนธรรมอีกทอดหนึ่ง เท่ากับว่าต่างระบบต่างควบคุมกัน กระบวนการนี้เรียกว่า Cybernetic hierarchy

๕. สื่อกลางการปริวรรต (แลกเปลี่ยน) พาร์สัน สนใจในเรื่องความสัมพันธ์ภายในแต่ละระบบ และระหว่างระบบให้ชื่อว่า สื่อสัญลักษณ์กลางในการปริวรรต Generalized Symbolic Media of Exchange ในกระบวนการแลกเปลี่ยนหรือปริวรรตระหว่างกัน มักจะต้องนำเอาสื่อกลางมาใช้ เช่น เงิน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารติดต่อ ในเชิงทฤษฎี คือ ตัวเชื่อมระหว่างระบบการกระทำ ในท้ายที่สุดก็คือข่าวสาร โดยข่าวสารมีตัวแทนเป็นสัญลักษณ์ คนเราจะต่อรองกันโดยใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อ ความคิดนี้สอดคล้องกับเรื่องการควบคุมข่าวสารในการแลกเปลี่ยนที่กล่าวมาแล้ว การแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันของระบบการกระทำต่าง ๆ เป็นไปได้ ๓ทาง คือ ทางแรก การแลกเปลี่ยนระหว่างระบบ การกระทำโดยใช้สิ่งเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น อำนาจ อิทธิพล และความผูกพัน ทางสองการแลกเปลี่ยนภายใน ระบบใดระบบหนึ่งราคาของสื่อจะมีค่าเช่นเดียวกับที่ใช้กัน ระหว่างระบบนั่นเอง และทางสุดท้ายหน้าที่เฉพาะของแต่ละระบบจะเป็นตัวกำหนดสื่อกลางที่จะใช้ในระบบหรือระหว่างระบบ

๖. การเปลี่ยนแปลงสังคม ความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของพาร์สัน ต่อเนื่องกับความคิดเรื่อง ลำดับชั้นของการควบคุมข่าวสาร โดยในกระบวนการความสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสาร พลังงานระหว่างและภายในแต่ละระบบนี้เองจะเป็นแหล่งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แหล่งหนึ่งในกระบวนการดังกล่าว คือ การมีข่าวสาร-พลังงานมากเกินไป ซึ่งจะส่งผลให้มีข่าวสารหรือพลังงานเป็นผลออกของระบบมากเกินไป ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น อีกแหล่งหนึ่งคือ การมีข่าวสารหรือพลังงานน้อยเกินไป จะทำให้บรรทัดฐานขัดกันหรือเกิดการเสียระเบียบขึ้น ก็จะก่อผลกระทบต่อบุคคลและระบบอินทรีย์ ดังนั้นระบบการควบคุมข่าวสารนั้นเป็นทั้งแหล่งที่จะทำให้เกิดความสมดุลและการเปลี่ยนแปลงได้ในตัว

เพื่อให้เกิดความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พาร์สันได้นำเอาแนวความคิดเรื่องวิวัฒนาการมาประกอบความคิดของเขาด้วย เกี่ยวกับเรื่องนี้เขาอาศัยแนวความคิดของเด็กโฮม และสเปนเซอร์นำมาผสมกับทฤษฎีการกระทำของตน ทำให้ได้ความจริงเกี่ยวกับวิวัฒนาการ ๔ ประการ คือ

- ๑) วิวัฒนาการทำให้เกิดการจำแนกความแตกต่างระหว่างระบบทั้ง ๔
- ๒) วิวัฒนาการทำให้เกิดการจำแนกความแตกต่างในแต่ละระบบ
- ๓) วิวัฒนาการทำให้เกิดความแรงในเรื่องบูรณาการ เกิดหน่วยหรือโครงสร้าง

ด้านบูรณาการใหม่

๔) วิวัฒนาการทำให้พิสัย สามารถในการดำรงอยู่ของแต่ละระบบมีมากขึ้น รวมทั้งของสังคมมนุษย์ด้วย

ดังนั้นแนวความคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของพาร์สันจึงเป็นการผสมผสานระหว่างความคิดเรื่องวิวัฒนาการและทฤษฎีการกระทำ โดยความสัมพันธ์ระหว่างระบบการกระทำเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น

(๔) แนวคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยมของเมอร์ตัน

โรเบิร์ตเมอร์ตัน (Robert Merton) ความคิดของเขาสรุปได้ ๓ เรื่อง คือ

๑. ความเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ของระบบสังคม (Functional Unity of Social System) บูรณาการเป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของระบบสังคมจริงหรือไม่ ปัญหาอยู่ที่ว่าบูรณาการระดับไหนที่สังคมต้องการเพื่อให้สังคมอยู่ได้ ปัญหานี้ควรมีการศึกษาตัดสินกันด้วยข้อมูลสนามแต่ละสังคมอาจต้องการบูรณาการระดับต่างกัน

๒. ความเป็นสากลเชิงหน้าที่ของสิ่งต่าง ๆ ทางสังคม (Functional Universality of Social Items) มักคิดว่าถ้าวัตถุใดมีอยู่ในระบบสังคมแล้วจะต้องถือได้ว่าสิ่งนั้นมีหน้าที่ คือมีผลทางบวกต่อบูรณาการของระบบสังคม ทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน เมอร์ตันบอกว่าควรศึกษาให้รู้ว่าแต่ละสิ่งทางสังคมมีหน้าที่หรือประโยชน์จริงหรือไม่ เมอร์ตันคิดว่า ๑) ของแต่ละอย่างทางสังคมอาจไม่มีหน้าที่ต่อสังคมก็ได้ ๒) ของทางสังคมบางอย่างอาจมีหน้าที่หรือไม่มีหน้าที่ชัดเจน ของบางอย่างอาจมีหน้าที่หรือไม่มีหน้าที่อย่างแอบแฝงก็ได้ สรุปได้ว่า สิ่งทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑) มีหน้าที่ชัดเจน ๒) มีหน้าที่แฝง ๓) ไม่มีหน้าที่ชัดเจน ๔) ไม่มีหน้าที่อย่างแอบแฝงต่อบุคคล กลุ่มบุคคล สังคมและวัฒนธรรม

๓. ความขาดไม่ได้ของสิ่งต่าง ๆ เชิงหน้าที่ในสังคม (Indispensability of Functional Items for Social System) สิ่งทางสังคมบางอย่างเป็นสิ่งขาดไม่ได้สำหรับสังคม ถ้าขาดแล้วทำให้สังคมแตกสลาย เมอร์ตันจึงชี้ให้เห็นว่านั่นเป็นความเชื่อที่ผิดเพราะสังคมอาจใช้สิ่งทางสังคมอื่นมาทดแทนได้เขาจึงเสนอความคิดเรื่อง ตัวเลือกเชิงหน้าที่และตัวทดแทนเชิงหน้าที่ สรุปข้อคิดใหม่ของเมอร์ตัน ที่เพิ่มเติมให้กับทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ในส่วนนี้ก็คือ สิ่งทางสังคมบางอย่างอาจมีสิ่งที่เท่าเทียมกันมาทำหน้าที่ได้ บางอย่างเอาสิ่งอื่นมาทดแทนที่เดิมได้

๒.๑.๔ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ราชบัณฑิตยสถาน^๕ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การที่ระบบสังคม กระบวนการ แบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปได้อย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

พัทยา สายหู^๖ ได้อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ด้วยกันอันเป็นผลมาจากระเบียบที่กำหนดการกระทำและความสัมพันธ์ของคน เช่น สิทธิและหน้าที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี บทบาทและสถานภาพ มีการเปลี่ยนแปลง

^๕ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๒๔).

^๖พัทยา สายหู, กลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙).

สนธิ สมัครงการ^๗ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้น ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ว่าจะเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตามย่อมถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้งสิ้น

เดวิด จารี และจูเลีย จารี^๘ หมายถึง ความแตกต่างในส่วนใดส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นกับ โครงสร้างของสังคมหรือการจัดระเบียบของสังคมระหว่างปัจจุบันกับ อดีต

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) หมายถึง ความแตกต่างที่เกิดขึ้น ในสังคมระหว่างช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งระดับจุลภาคและระดับมหภาค ซึ่งอาจเป็นผลดีหรือผลเสียก็ได้

๒.๑.๕ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นักสังคมวิทยาและนักมนุษยวิทยา ต่างมีความเห็นพ้องกัน ถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่ามี ๕ สาเหตุดังนี้^๙

๑) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและประชากร (The physical environment and population) ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ความแห้งแล้งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดการเสียระเบียบของสังคม (Disorganization) และความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีต่อกันถูกเปลี่ยนไป เช่น สมาชิกในครอบครัวต้องแยกจากกันเพราะการเสียชีวิตและการพลัดพรากจากกัน เป็นต้น

๒) เทคโนโลยี (Technology) เมื่อมีสิ่งใหม่ที่ทันสมัยเกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นการคิดค้นได้เองหรือการรับเอามาใช้สังคมย่อมได้รับผลกระทบและมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจเป็นระดับกลุ่มหรือระดับโครงสร้างสังคมขึ้นอยู่กับว่าคนในสังคมได้รับผลประโยชน์จากเทคโนโลยีนั้นมากหรือน้อยเพราะเทคโนโลยีทำให้นักชื้อต้องเปลี่ยนพฤติกรรมในการกระทำต่อกิจกรรมที่นำเอาเทคโนโลยีมาใช้บางสิ่งต้องสร้างระเบียบในการทำงานใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานของเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีบางอย่างอาจทำให้นักชื้อต้องทำงานมากขึ้นและเร็วขึ้นจนต้องทำให้ความสัมพันธ์ที่มีต่อครอบครัวและคนอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ขณะเดียวกันเมื่อมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ อาจทำให้เกิดความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural lag) ซึ่งเป็นช่องว่างระหว่างสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่ที่ปรับตัวในอัตราที่ไม่เท่ากันจนเกิดเป็นความเหลื่อมล้ำระหว่างกันและเป็นปัญหาสังคมตามมา

^๗สนธิ สมัครงการ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘).

^๘Jary, D. and J. Jary, *The Harper Collins Dictionary of Sociology*, (New York: Harper Collins, 1991).

^๙Popenoe, D., *Sociology*, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1993), pp. 542-544.

๓) วัฒนธรรมอวัตถุ (Nonmaterial culture) นักสังคมวิทยาถือว่าวัฒนธรรมที่เป็นอวัตถุเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุตามมา สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาทั้งหลายเกิดมาจากคตินิยม (Ideology) ที่ถ่ายทอดออกมาสู่วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หากความคิดเห็น ความเชื่อ และวิธีการคิดของคนในสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความอยู่รอด การเปลี่ยนแปลงภายในสังคมก็จะเกิดขึ้นตามมา

๔) กระบวนการทางวัฒนธรรม (Cultural processes) เมื่อเกิดการค้นพบ (Discovery) และมีการประดิษฐ์ (Invention) จนเกิดเป็นนวัตกรรม (Innovation) ขึ้นในสังคม การเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ทำให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรม (Cultural diffusion) จากคนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่งไปสู่คนกลุ่มอื่นหรือสังคมอื่น สังคมที่รับเอานวัตกรรมไว้ใช้ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเกิดขึ้น

๕) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic development) ทำให้เกิดความทันสมัย (Modernization) เพราะมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตตามแบบดั้งเดิมในยุคสังคมเกษตรกรรม (Preindustrial society) ไปสู่การผลิตแบบอุตสาหกรรมและแบบเมืองทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ที่เปลี่ยนระบบการผลิตจากการใช้แรงงานมนุษย์ไปสู่การใช้แรงงานจากเครื่องจักรกล ใช้ระบบการทำงานแบบอุตสาหกรรม บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรม เกิดความเป็นเมือง (Urbanization) เพราะมีการอพยพแรงงานจากชนบทเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรม การทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนรูปแบบไปสู่ความเป็นระบบราชการ (Bureaucratization) เกิดเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีการจัด การที่เป็นทางการ

๒.๑.๖ รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุที่สำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามธรรมชาติ ประการหนึ่งกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากมนุษย์เป็นผู้กระทำอีกประการหนึ่ง แต่ในกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงสามารถทำให้เกิดรูปแบบของการเปลี่ยนแปลง ๒ แบบ ดังนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงแบบเส้นตรง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่กล่าวว่าทุกสังคมจะมีวิวัฒนาการแบบเดียวกันตลอด โดยเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีความเจริญของอารยธรรมขั้นต่ำไปสู่สังคมที่มีความเจริญของอารยธรรมระดับสูงขึ้นไป นักวิชาการที่เสนอรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบเส้นตรงได้แก่ ออกุสต์กองค์เลวิส เฮอร์นรี มอร์แกน และคาร์ล มาร์กซ์ เป็นต้น

๒) การเปลี่ยนแปลงแบบวัฏจักร เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่มีความสม่ำเสมอ สังคมจะมีจุดเริ่มต้นจากนั้นจะค่อย ๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดก็จะเสื่อมสลายไป คล้ายกับความเจริญของมนุษย์ที่เริ่มจากเด็กทารก เติบโตเป็นวัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยชรา และในที่สุดก็ตายจากไป หรือหากเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเป็นเวลาในวันหนึ่ง ๆ คือ เริ่มจากเข้านมด สว่างและมีแดด แล้วค่อย ๆ กลับมาเข้าใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแบบนี้เมื่อสังคมมีความเจริญถึงจุดสูงสุดแล้วก็จะค่อย ๆ เสื่อมสลายลง โดยไม่ได้สูญหายไปแต่จะมีการปรับปรุงและเจริญขึ้นมาใหม่ เช่น สังคมของกรีก อียิปต์ จีน อินเดีย เป็นต้น

๒.๑.๗ สังคมในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ทุกสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ยุคปัจจุบันมีหลายประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม แต่บางประเทศกำลังมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมยุคใหม่ที่เรียกว่า สังคมภายหลังยุคสังคมอุตสาหกรรม (Postindustrial society) ซึ่งจะมีความแตกต่างจากสังคมอุตสาหกรรม ดังนี้^{๑๐}

๑) ระบบเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญต่อการบริการ (Service) มากกว่าสินค้า (Goods)

๒) แรงงานในการผลิตใช้ระบบคอมพิวเตอร์ (Computer) ควบคุมการทำงานแทนการใช้เครื่องจักรกล (Machine)

๓) สถานภาพของแรงงานระดับผู้ใช้แรงงาน หรือแรงงานชั้นต่ำ (Blue-Collar) มีจำนวนลดลง แต่แรงงานระดับบริหารงาน หรือแรงงานชั้นกลาง (White-Collar) จะมีมากขึ้น

๔) การแก้ไขปัญหาของสังคม เนื่องจากสังคมภายหลังยุคสังคมอุตสาหกรรมต้องใช้เทคนิคระดับสูง เพราะคนในสังคมมีความรู้และความสามารถมากขึ้น

๕) รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการบริหารและการจัดการในกิจการต่าง ๆ แทนเอกชนมากขึ้น โดยเฉพาะกิจการที่เป็นของสาธารณะจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่จะทำงานให้กับภาครัฐบาลในทุก ๆ กิจกรรม

อย่างไรก็ตามแนวความคิดของลักษณะของสังคมภายหลังยุคสังคมอุตสาหกรรมยังไม่สามารถที่จะสรุปได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงในอนาคตขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางอย่างมนุษย์ยังไม่สามารถควบคุมได้ เช่น แผ่นดินไหว และวาทภัย ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งแบบรวดเร็วหรือแบบค่อยเป็นค่อยไปมีผลกระทบต่อนุชนเสมอ แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์จะต้องเข้าไปทำการแก้ไขเสมอ เพราะยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใด ๆ ที่มนุษย์พึงพอใจอย่างสมบูรณ์แบบ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคม

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนาสังคม

ปัจจุบันมีมากมายหลากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ให้ความสำคัญต่อสังคมเป็นอันดับต้น ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้สังคมโลกมีความสุข ร่มเย็น คนในสังคมอยู่กันอย่างมีความสุข และสังคมก็เป็นหนึ่งในสามเสาหลักของการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน นั่นคือ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อนำสู่การพัฒนาทั้งสามเสาหลัก และก็มีความคิดเห็นแสดงถึงความหมายของการพัฒนาสังคม ของนักวิชาการที่ได้ศึกษาไว้มากมายหลายท่าน ผู้ศึกษาวิจัย

^{๑๐} Loc. cit.

จึงขอเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการที่ให้ความหมายของการพัฒนาสังคมว่าหมายถึงอะไร ไว้บางท่านเท่าที่จำเป็น ดังนี้

จิตติ มงคลชัยอรัญญา^{๑๑} ได้ให้ความหมายของการพัฒนาสังคม (Social development) ซึ่งอธิบายคร่าว ๆ ดังนี้คำว่าพัฒนาสังคม มีความหมายหลากหลาย ซึ่งหากยึดถือคำจำกัดความ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานพัฒนาสังคมที่แตกต่างกัน ผลที่ได้รับก็จะแตกต่างกันไปด้วย สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท/แนวทาง ได้แก่

แนวทางที่ ๑ การพัฒนา(เฉพาะสาขาต่าง ๆ)ทางสังคม(Social sector development) หมายถึง การพัฒนางานในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม อาทิ การพัฒนาด้านสาธารณสุข การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นการตีความหมายของการพัฒนาทางสังคมอย่างแคบ ๆ มุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะด้าน เช่นการพัฒนาการศึกษา อาจมองเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียนการสอนการสร้างองค์ความรู้ของครู การพัฒนาระบบสื่อการสอนให้นักเรียนเข้าใจได้ดีขึ้น หรือแม้แต่การพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสม เป็นการมองแง่เดียวและแยกส่วน

แนวทางที่ ๒ การพัฒนา (ของ) สังคม (Social Development) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ให้ไปสู่สถานะที่ดีกว่า(Change for the Better) เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม (Social Well-Being, Quality of life) ซึ่งต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ คุณภาพ และระบบ (Essence, Quality System) บนพื้นฐานการคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หากมองการพัฒนาสังคมในความหมายนี้ แผนงานโครงการที่ลงมือจัดทำอย่างจริงจังเกือบทุกชนิดก็อาจรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมได้

แนวทางที่ ๓ UN-Economic and Social Commission for Asia and Pacific(ESCAP) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาสังคม (Social Development) ว่าเป็นกระบวนการทำงานที่เน้นการสร้างสถาบันใหม่(Institutional Building),การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง(Popular Participation) ส่งผลกระทบต่อนโยบายและการวางแผนสังคม (Social Policy and Planning) รวมทั้งมุ่งสู่การกระจายรายได้(Income Distribution)และความยุติธรรมทางสังคม(Social Justice)

พิสันต์ ประทานชวโน^{๑๒} ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่าคือ การพัฒนาชุมชนประกอบด้วย ๒ คำ คือ การพัฒนาและชุมชน การพัฒนาหมายถึง การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพ ปรับปรุงให้ต่างจากเดิม ชุมชนหมายถึง การรวมตัวของบุคคล กลุ่ม/องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนและประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่หนึ่ง ๆ มุ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและ

^{๑๑}จิตติ มงคลชัยอรัญญา, การเรียนการสอนปัจจุบัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaiblogonline.com> [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

^{๑๒}พิสันต์ ประทานชวโน, การพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.maharakham.cdd.go.th/Ling%20Center/development.pdf> [๑๑ เมษายน ๒๕๖๖].

กัน ระดับพื้นฐานที่สุด คือหมู่บ้าน หรือชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีมารวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาเดียวกัน เช่น ชุมชนลุ่มน้ำ ชุมชนวัฒนธรรม เป็นต้น

สรุปจากความหมายต่าง ๆ ข้างต้นของการพัฒนาสังคม จะเห็นได้ว่า “การพัฒนาสังคม” หมายถึงการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนไปเป็นตามแผนของโครงสร้างทางสังคมหนึ่งสังคมใด ซึ่งเราจะพบเห็นได้ว่าโครงสร้างทางสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ๑) ปัจเจกบุคคล หรือคน ๒) กฎ กติกา กฎระเบียบแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณี และ ๓) เครื่องใช้ เครื่องมือ หรือสิ่งของวัตถุ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำแนวทางจากความหมายการพัฒนาสังคม ไปใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อนำสู่แนวทางการสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนต่อไป

๒.๒.๒ ความสำคัญของการพัฒนาสังคม

สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้^{๑๓} ได้ให้ความหมายของความสำคัญของการพัฒนาสังคม ว่าหมายถึง เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ปัญหาที่ย่อมจะเกิดตามมาเสมอ ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่ ปัญหาที่ยังจะมีมากและสลับซับซ้อนเป็นเงาตามตัว ปัญหาหนึ่งอาจจะกลายเป็นสาเหตุของอีกหลายปัญหาเกี่ยวโยงกันไปเป็นลูกโซ่ ถ้าปล่อยไว้ก็จะเพิ่มความรุนแรง เพิ่มความสลับซับซ้อน และขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ยากต่อการแก้ไข ความสงบสุขของประชาชนในสังคมนั้นก็จะไม่มี ความสำคัญของการพัฒนาสังคม เราอาจจะกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้ ๑) ทำให้ปัญหาของสังคมลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด ๒) ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นหรือปัญหาในลักษณะเดียวกันนั้นเกิดขึ้นแก่สังคมอีก ๓) ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาแทน ๔) ทำให้ประชาชนในสังคมสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามฐานะของแต่ละบุคคล ๕) ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ^{๑๔} ได้กล่าวถึง ปรัชญาการพัฒนาชุมชน ไว้ว่าการพัฒนาชุมชนมีหลักปรัชญาอันเป็นมูลฐานสำคัญดังนี้คือ ๑.) มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม และความเป็นผู้นำซ่อนเร้นอยู่ในตัว พลังเหล่านี้สามารถเจริญเติบโต และนำออกมาใช้ได้ ถ้าได้รับการพัฒนา ๒.) บุคคลและคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนะ ประพฤติปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้ ๓) บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญ และมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมอย่างบุคคลมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่ง ๔) บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ ๕) การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของคนในชุมชนทุกด้าน เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนทุกคนและชุมชนโดยรวม

^{๑๓}สำนักงานสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้, ความสำคัญของการพัฒนาสังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: web.bsru.ac.th [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

^{๑๔}ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔).

๒.๒.๓ แนวทางการพัฒนาสังคม

ประเทศไทยได้มีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศ ที่ชัดเจนไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๕๐๔ ในระยะแรกแผนพัฒนาจะเน้นเรื่องเศรษฐกิจมากกว่าสังคม และได้มีจุดเปลี่ยนขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากขึ้น “โดยมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นตัวช่วยพัฒนาให้คนในสังคม มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนมาถึงฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ก็ใช้แผนพัฒนาเป็นไปในทางเดียวกันกับฉบับที่ ๘ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งสองด้าน ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และได้ัญเชิญหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นำทางในการพัฒนา ซึ่งกลไกการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฉบับนี้ ได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเพราะทำให้ความยากจนของประเทศลดลง ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดค่านิยมที่ได้รับผลกระทบ มาจากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ ทั้งด้านสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกสรร ทำให้คุณธรรม จริยธรรมลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเนื่องจากวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จากปัญหาที่กล่าวมาจึงนำไปสู่ยุทธศาสตร์ การพัฒนาสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๐ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสังคม ให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันโดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้

๑. การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมความรู้เกิดภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาจิตใจไปพร้อมกับการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัยตลอดชีวิต

๒. เสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งกายใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่

๓. เสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมที่สันติสุข มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ของคนไทยบนพื้นฐานของความมีเหตุผล

๔. สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้มีรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และให้ความสำคัญกับการบริหารชุมชนเข้มแข็ง สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนโดยทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม

๕. เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศ มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้ยั่งยืน โดยพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในสังคม มนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสงบสุข โดยสมาชิกในสังคมได้รับการขัดเกลาทางสังคมและปลูกฝังให้เข้าใจ ต่อกกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากองค์กรทางสังคม^{๑๕} และยังมีนักวิชาการอีกหลายท่าน ได้ศึกษาค้นคว้าแนวทางการพัฒนา

^{๑๕}วิชัย ภูโยธิน และคณะ, *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.truelookpanya.com>. [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

สังคมไว้เป็นองค์ความรู้เพื่อเกิดประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไปซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมไว้พอเป็นแนวทางดังนี้คือ

แนวทาง (Approach) การพัฒนาสังคม ซึ่งมีแนวทางพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคม ดังนี้

แนวทางทางตรงและทางอ้อม(direct & indirect approach)

แนวทางทางตรง (direct approach) เป็นการ “สั่งการ”หรือการ “ชี้นำ”หรือการ ดำเนินการที่เรียกว่า แนวทางจากบนลงล่าง (top down approach) โดยเจ้าหน้าที่ อันเป็นเรื่องไม่ พึงปรารถนา เพราะกลุ่มเป้าหมายกลายเป็น”ผู้ถูกกระทำ”ไม่ใช่ “ผู้กระทำ” แนวทางดั้งเดิมที่ไม่ควร นำมาปฏิบัตินี้ ทำให้เกิดการ “แบมือขอ” จากกลุ่ม/ชุมชนเป้าหมาย และการ “ให้” จาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ เหตุที่ผิดหลักการเพราะขาดแนวคิดการช่วยให้กลุ่มเป้าหมายช่วยตนเอง ใน รูปแบบนี้เจ้าหน้าที่ไปคิดแทนชาวบ้านว่า เขาต้องการอะไรที่แท้จริง (ชาวบ้านคิดเองไม่ได้หรือ) ภายใต้รากฐานความคิดว่า กลุ่มเป้าหมายขาดกรอบของความคิดและประสบการณ์ (frame of reference) แล้วยึดเย็ดให้ การแบมือขอเหมือน “กบคอยฝน” หรือ “รอคอยการเคาะกะลาแล้ว ค่อยมา” จึงเกิดไม่สิ้นสุดของการขาดการพัฒนาการพึ่งตนเอง การพัฒนาในประเทศไทยช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ยังคงมีศูนย์อำนาจอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และกำหนดพื้นที่การพัฒนาตามชนชั้นปกครอง ขึ้นสูง เสมือนการ “โยนเศษกระดูกที่เหลือ” ให้แล้วให้พอใจในสถานภาพความด้อย ความมีคุณค่า มนุษย์จึงไม่เท่าเทียมกัน

แนวทางอ้อม (indirect approach) เริ่มนำเข้ามาใช้โดยกรมการพัฒนาชุมชนของไทย ในช่วงต่อมาหลังปี ๒๕๑๕ (ช่วงนั้นการส่งเสริมเกษตรกรไทยยังเน้นการส่งเสริมรายบุคคลที่เป็นคน นำกระแส (innovators) (มีกลุ่มก็เพียงกลุ่มธรรมชาติ) เพื่อให้เกิดการกำหนดจากล่างขึ้นบน (bottom-up approach) มากที่สุดเน้นรูปแบบ “การชี้แนะ” เริ่มจากโครงสร้างที่เปลี่ยนไปคือ กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำ (กำหนดปัญหา ความต้องการ ความพึงพอใจ การมีคุณค่าขึ้นเอง เพราะ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพเมื่อได้รับโอกาส) เจ้าหน้าที่มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน (ตามแนวทางช่วยให้ ช่วยตนเองได้) ตามกรอบของบทบาทที่สำคัญพื้นฐานสี่ประการ (การกระตุ้น การเร่งปฏิกิริยา การ ช่วยสร้างองค์กร การชี้แหล่งข้อมูลสารสนเทศ) และเน้นการพัฒนาการพึ่งตนเองเป็นพื้นฐาน ด้วย กระบวนการกลุ่มที่เสริมแรงการมีพลังร่วม (synergy) ที่เกิดผลทวีคูณ

แนวทางการพบกันครึ่งทาง (interparticipatory approach: among top –down & bottom-up approach) จากรากฐานของแนวคิดกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นนำในแต่ละสังคมความทำตน เป็น “ศูนย์รวมทางจิตใจ” เป็นกลยุธมิตรที่ดี คอยช่วยชี้แนะไม่ชี้นำ หรือ “คุมอำนาจสั่งการ” ที่เปิด โอกาสให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบได้ ไม่เป็นการติดตัวบุคคลมากกว่าแนวคิด ทำให้เกิด ความตระหนักในคุณค่ามนุษย์มากขึ้นกว่าเดิม

การไม่ใช้คิดแบบคนล่าหลัง ในปัจจุบันบางกลุ่มที่เป็นชนชั้นปกครองแบบล่าหลังยังคงมี หลงเหลือมากมาย ที่ต้องการครอบงำประชาชนให้มีวิถีชีวิตดั้งเดิม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี ตาม

แนวทางกำหนดโดยสรวงสวรรค์ และคิดว่าคนในท้องถิ่นชนบทมีคุณค่าความเป็นคนที่แตกต่างจากคนเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพมหานคร ไม่สามารถถือเป็นตัวแทนประเทศได้ เพราะต้องการศึกษาและยากจน” หรือคิดว่า “เสียงส่วนมากจากการเลือกตั้ง (majority vote) เป็นเสียงพวกมากลากไปเมื่อมีเสียงทาง

รัฐสภามากก็เป็นเผด็จการทางรัฐสภา การพบกันครั้งนี้หมายความว่า เรื่องใดที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ก็มีการชี้แนะจากข้างบนลงมาด้วยจุดประสงค์การพัฒนาการช่วยกลุ่มเป้าหมายให้พัฒนาการพึ่งตนเองได้ และไม่ได้หมายความว่า ต้องพบกันครั้งทาง (๕๐:๕๐) เสมอ อาจจะเป็น ๘๐:๒๐ ๖๐:๔๐ ๑๕:๘๕ ๕:๙๕ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับความสมดุลของสภาวะที่กำหนดการตัดสินใจบนพื้นฐานจากกลุ่มเป้าหมายในชุมชนแนวทางนี้เกิดในการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ด้วยงบประมาณที่ไม่รวบอำนาจที่ส่วนกลางมากเกินไปเหมือนเดิม เพื่อเป็นการถ่ายโอนอำนาจที่เป็นของประชาชน (ไม่ใช่ของชนชั้นสูงในสังคม) ไปกระทำโดยประชาชน และเพื่อประชาชนเป็นสำคัญ ในการยกระดับคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เท่าเทียมกันมากขึ้น สนองความคาดหวังของประชาชนในเรื่องการมีเสรีภาพในการเป็น การอยู่ การทำ ในฐานะที่ความเป็นคนเท่าเทียมกันกับมนุษย์ประเทศที่เจริญแล้ว เพราะการพัฒนาอาจมีอัตราเร่งที่สูงกว่าได้ในการแข่งขันเพื่อกำหนดอนาคตสังคมของตนเอง

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต (quality of life approach) แนวทางนี้เน้นการมีและเพิ่มคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกันอย่างน้อยต้องบรรลุความจำเป็นพื้นฐาน(Basic Minimum: BMN) ตามแนวทางของธนาคารโลกและของสหประชาชาติ

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน(sustainable development approach) การพัฒนาที่ยั่งยืน การให้ความหมายในเรื่องนี้มีความแตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเน้นสิ่งแวดล้อมที่เป็นเพียงเสี้ยวเดียวของ ผลการพัฒนาที่มักเน้นแนวทางความร่วมมือรับผิดชอบต่อสังคม

แนวทางความร่วมมือรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility approach :CSR)

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน กระบวนการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่องจะเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางที่ได้รับการมอบอำนาจในการตัดสินใจภาพของตน เพื่อสร้างพลังในการส่งเสริมทรัพยากรทุนทุกด้านต่าง ๆ การบูรณาการของเครือข่ายที่จะรองรับการสนับสนุนเชิงบูรณาการ แนวทางนี้ถือว่าแตกต่างมาจากแนวคิดที่เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

๒.๒.๔ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๔.๑ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนได้มีกำเนิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้ว และจากการที่การพัฒนาชุมชนได้ถูกนำมาใช้และรับการยอมรับอย่างแพร่หลายจึงได้มีองค์การ หน่วยงานและ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน ดังนี้ที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่อง การบริหารและการปกครองประเทศในทวีปแอฟริกา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นครั้งแรกเมื่อปีค.ศ.๑๙๔๘ไว้ว่า การพัฒนาชุมชน เป็น

กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นโดยอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชน ถ้าหากประชาชนไม่เกิดความคิดริเริ่มก็ใช้เทคนิควิธีการกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างแท้จริง^{๑๖}

องค์การสหประชาชาติ ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติ ทำให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

กรมการพัฒนาชุมชน^{๑๗} ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์^{๑๘} ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าเป็นขบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุและส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์^{๑๙} อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาไม่ดั่งใจ) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดั่งใจหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้กล่าวโดยสรุปการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนที่มีการวางแผน (Planned Community Change)

สนธยา พลศรี^{๒๐} กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชน ให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

^{๑๖}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๗}กรมการพัฒนาชุมชน, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗).

^{๑๘}พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์, **การสร้างพลังโดยขบวนการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗).

^{๑๙}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๐.

^{๒๐}สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗).

โกวิท พวงงาม^{๒๑} ได้ทำการสรุปประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทาง เป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ชุมชนมีมาตั้งแต่เดิม คือภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนาและภาษา อีกด้วย

จากความหมายดังกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานของรัฐและองค์กรในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒.๒.๔.๒ แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่นได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของกลุ่มหรือชุมชนมีมากขึ้น เกิดมีผู้นำ ผู้ตาม ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเพิ่มมากขึ้น มีกลุ่มที่เจริญกว่าและกลุ่มผู้ด้อยกว่า ดังนั้นเมื่อเกิดมีกลุ่มในลักษณะที่สัมพันธ์กันมากขึ้น จึงทำให้ต้องมีการจัดระบบการดำเนินชีวิตร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละฝ่ายจึงทำให้เกิดมีแนวความคิดในการจัดระบบการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชนซึ่ง จีรพรรณ กาญจนจิตร^{๒๒} กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดมูลฐานอยู่ ๓ ประการ ดังนี้

๑. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตนเองในรูปแบบของแรงงาน วัสดุและทรัพย์สินเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามสมควร เช่น ความช่วยเหลือด้านวิชาการงบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงมีความจำเป็นที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ว่า จะช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองไปได้ตลอดรอดฝั่ง

๒. การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ปัญหาของชุมชนหรือประเทศไม่อาจแก้ไขได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องเป็นการประสานการปฏิบัติ

^{๒๑}โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, ๒๕๕๒).

^{๒๒}จีรพรรณ กาญจนจิตร, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓).

ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานวิธีการหลายวิธีและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียดจะพบว่า ปัญหาของชุมชนนั้นมีสาเหตุหลายประการ ฉะนั้นจึงต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของประชาชน จะต้องพัฒนาทางด้านทักษะ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม การวางแผนครอบครัว เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวกันหรือกระทบไปยังอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหาเสมอ ดังนั้นโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดขึ้นมาจะต้องเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หลายปัญหา

๓. การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ (มีได้หมายความว่า นโยบายชาติเป็นตัวกำหนดนโยบายท้องถิ่น แต่หมายถึง กิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินนโยบายชาติ) การสนับสนุนจากรัฐบาลในที่นี้คือด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้นการดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ย่อมจะไม่ได้การสนับสนุนจากรัฐบาลเท่าที่ควรจะเห็นได้ว่าแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาสามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้อย่างถูกต้องและก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพ ผู้ที่ทำงานจะต้องมีความเข้าใจในแนวความคิดในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องพิจารณาแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

๑) คนมีความสำคัญมากที่สุด (Man is a Most Important) การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในศักยภาพหรือพลังความสามารถของคน เพราะการดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือการเสื่อมถอยของชุมชนขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาด้วย การพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและชุมชน ร่วมกันสร้างมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือคุณภาพชีวิตที่ดีมีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) การพัฒนาชุมชนเป็นการให้คนในชุมชนได้เข้ามาศึกษา ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนนั่นเอง

๓) การพึ่งตนเองของชุมชน (Self-Reliance) จากแนวความคิดที่เชื่อมั่นในศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชน แนวความคิดของการพัฒนาชุมชนจึงเชื่อมั่นว่า การเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนนั้น ทำให้คนสามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

๔) การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self-Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือต้องพัฒนาให้ประชาชนพึ่งตนเองให้มากขึ้นและให้ได้มากที่สุด โดยมีรัฐเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือ สนับสนุนในส่วนที่เกิดขีดความสามารถของประชาชนตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

๕) การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้คุ้มค่า (Community Natural Resources Utiliz) ผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนโดยย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้นจึงต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ทูทางสังคมและทรัพยากรต่าง ๆ ไม่พึ่งพาชุมชนอื่น ๆ ในการ

พัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะแต่ละชุมชนต่างก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากร เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองเช่นเดียวกัน

๖) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน (Initiative) แนวความคิดของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนและโครงการไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและรับผิดชอบ หน่วยงานนอกชุมชนอื่น ๆ เป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่คนในชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่า “คิดเป็นทำเป็น” จนสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

๗) ความต้องการของชุมชน (Felt-Needs) จากความเชื่อที่ว่า คนมีศักยภาพและความสามารถในการพัฒนา แนวความคิดของการพัฒนาชุมชนจึงเชื่อมั่นว่าการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนนั้น ทำให้คนสามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ตามความต้องการของชุมชนเอง

๘) ขีดความสามารถของชุมชนและของรัฐบาล (Community and Government) การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณและระบบการบริหาร ส่วนชุมชนก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้นการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งตนเองให้มาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐบาลก็ให้การสนับสนุนมากขึ้น ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาลจะต้องได้สัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

๙) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน (Co-Operation Between) การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลและประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีข้อจำกัด ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้เต็มที่ดังกล่ามาแล้ว การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสมเป็นสำคัญ

๑๐) การพัฒนาแบบบูรณาการ (Integrated Development) การพัฒนาชุมชนจะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน หลาย ๆ ด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกันเพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณและเวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องประสานงานกับคน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และงบประมาณจึงจะประสบผลสำเร็จ

๑๑) ความสมดุลในการพัฒนา (Development as Equality) การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างสิ่งที่เป็

การด้านพัฒนาวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย ความสมดุลระหว่าง
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล เป็นต้น

๑๒) การศึกษาภาคชีวิต (Lifelong Education) คือ มีลักษณะเป็นการให้
การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เน้นให้รู้จักตัวเอง
รู้จักโลกและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติหรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติ
อันก่อให้เกิดปัญญาเพื่อปรับสภาพความเป็นอยู่ให้สอดคล้องสมดุล การศึกษาภาคชีวิตเป็นเครื่องมือที่
สำคัญซึ่งจะทำให้มีความสามารถปรับตัวเองอยู่ในชุมชนและสังคมได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพ
การนำเสนอแนวคิดการศึกษาภาคชีวิต (Lifelong Education) เป็นผลจากการนำเสนอรายงานของ
องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ที่ได้นำเสนอไว้ว่า มนุษย์แต่ละ
คนจะต้องอยู่ในภาวะแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเขา ฉะนั้นแนวความคิดของการศึกษาภาคชีวิต
จึงเปรียบเหมือนกุญแจดอกสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ดังนั้นการพัฒนาชุมชนที่เป็นกระบวนการ
เรียนรู้บนฐานของการทำความเข้าใจชีวิต จึงนับได้ว่าเป็นการศึกษาภาคชีวิตและเป็นการศึกษาที่มี
ความต่อเนื่องกันไปตราบเท่าอายุขัยของแต่ละบุคคลนั้นแสดงว่าการพัฒนาชุมชนนั้นไม่มีที่สิ้นสุด
แต่จะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามความต้องการและสถานการณ์ของชุมชน

๑๓) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการและเป็น
กระบวนการทางสังคม โดยที่

๑๓.๑ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือมีการดำเนินงาน
สัมพันธ์อย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นลำดับและจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

๑๓.๒ การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) เพื่อพัฒนาคน กลุ่มและ
องค์กรด้วยการให้การศึกษาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการ
ดำเนินการให้ชัดเจน

๑๓.๓ การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) คือมีการเตรียมการไว้
ล่วงหน้าโดยเน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชน การมีส่วนร่วม
ของคนในชุมชน การสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องเป็นต้น

๑๓.๔ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (Movement) ซึ่ง
เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดทางอารมณ์อันก่อให้เกิดพฤติกรรมกรมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน
การพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นเร้าให้ประชาชนมีความตื่นตัว เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา
ไม่เฉื่อยชาหรือท้อถอย แต่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา

๒.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

คำว่า จิตอาสา มีตำราวิชาการและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้พจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า “จิตอาสา” เกิดจากคำสองคำคือ “จิต” ซึ่งมีความหมายเดียวกับใจ จิตหมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก คิดและนึก และอีกคำคือ “อาสา” หมายถึงรับทำโดยเต็มใจ เมื่อรวมกันแล้วจะหมายถึงนึกและคิดเสนอตัวรับทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความเต็มใจภาษาอังกฤษใช้คำที่มีความหมายสอดคล้องและใกล้เคียงกันคือ Voluntary Spirit หรือ Volunteer Spirit หรือ Philanthropy ทั้งนี้ยังหมายถึง บุคคลที่นึกคิด และคิดเสนอตัว รับทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้มีคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับคำว่าจิตอาสา ดังนี้^{๒๓}

“อาสาสมัคร” เป็นคำวิเศษณ์หมายถึง ที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่นทหาร

อาสาสมัคร และที่เป็นคำนาม หมายถึงบุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่นเขาเป็นอาสาสมัคร ภาษาอังกฤษใช้ว่า Volunteer

“จิตสาธารณะ” เกิดจากคำสองคำ คือ จิตซึ่งได้อธิบายแล้ว และสาธารณะซึ่งเป็นคำวิเศษณ์หมายถึงเพื่อประชาชนทั่วไป เมื่อนำมารวมกันจะมีความหมายว่านึกและคิดทำเพื่อประชาชนทั่วไป หรือจิตที่คำนึงประโยชน์ของสาธารณะหรือสังคม ภาษาอังกฤษใช้ว่า Public Mind

“จิตสำนึกทางสาธารณะ” (Public Conscience) เกิดจากคำสองคำคือจิตสำนึกซึ่งมีความหมายว่า ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในรูปแบบค่านิยมทางจริยธรรม และคำว่าสาธารณะเมื่อรวมกันแล้วหมายถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี คิดทำเพื่อประชาชนทั่วไป^{๒๔}

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัครว่า “เป็นเลือกการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง” ในส่วนขององค์ประกอบของคำว่าอาสาสมัครนั้นประกอบไปด้วย

- ๑) การเลือก (Choose) หมายถึงการมีอิสระเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
- ๒) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึงการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคม
- ๓) ไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง (Without Monetary Profit) หมายถึง ไม่ได้หวังผลตอบแทนในรูปของเงินหรือรายได้ทางอื่น แต่อาจได้ผลรางวัลกลับมาเพื่อทดแทนค่าใช้จ่ายที่ใช้ไป แต่ไม่สามารถเทียบเท่ากับค่าของสิ่งที่ได้กระทำไป

^{๒๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒๙.

^{๒๔} อ้างแล้ว.

๔) ไม่ใช่ภาระหน้าที่ (Beyond Basic Obligation) หมายถึง การกระทำที่อยู่นอกเหนือภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ^{๒๕}

การทำงานจิตอาสาจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง ๔ ข้างต้นครบทุกข้อ หากขาดข้อหนึ่งข้อใดจะไม่ถือว่าเป็นงานจิตอาสา ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งอาสาจะไปเปิดพลีชีพไปวางที่ตึกแห่งหนึ่งเพื่อทำลายอาคารและทำร้ายคนในอาคารนั้น เพื่อให้โครงการเข้าร่วมกับผู้ก่อการร้ายของเขาเสร็จสมบูรณ์ ในส่วนองค์ประกอบข้อที่ ๑ ถือว่าสมบูรณ์เนื่องจากเขาเป็นผู้เลือกที่จะนำระเบิดพลีชีพไปวาง ถึงแม้ต้องสูญเสียชีวิตจากการกระทำครั้งนี้ องค์ประกอบข้อที่ ๓ ถือว่าสมบูรณ์เช่นกันเนื่องจากเขาไม่หวังผลตอบแทนจากการทำงานชิ้นนี้ องค์ประกอบข้อที่ ๔ สมบูรณ์เช่นกัน เนื่องจากเขามีความประสงค์การทำงานนี้ให้สำเร็จแม้ไม่ใช่ภาระหน้าที่ของเขา อย่างไรก็ตามงานของเขาไม่ถือว่าเป็นงานจิตอาสาเพราะขาดองค์ประกอบข้อที่ ๒ คือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคมหากแต่การกระทำของชายผู้นี้กลับสร้างความเดือดร้อนความแตกแยกให้สังคม แม้จะต้องประกอบอีก ๓ ข้อครบก็ตาม การทำงานจิตอาสาจึงต้องมีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ทั้ง ๔ ประการ โดยไม่สามารถขาดข้อใดข้อหนึ่ง

พุทธทาสภิกขุ ให้คำจำกัดความของคำว่า “จิตอาสา” ซึ่งท่านอธิบายในเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยท่านกล่าวไว้ว่า สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้ เมื่อนุชนิยมการให้ทาน คือ มีความกรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจาคะ คือความเสียสละ ซึ่งใกล้เคียงกับสังคมไทยในอดีตที่มีความกรุณาและการแบ่งปัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้คนในสังคมนั้น ๆ มีความปรารถนาดีต่อกัน และเป็นไปอย่างยั่งยืน^{๒๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความหมาย “จิตอาสา” ในหมวดคำอธิบาย “จาคะ” ว่าเป็นการกระทำที่เสียสละ หากผู้ใดมีจาคะ จะสามารถทำทานได้อย่างเต็มที่ สละได้ถึงความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น หรือเรียกอีกคำว่ามีน้ำใจ เป็นผู้ใจกว้าง รับฟังผู้อื่น และพร้อมบำเพ็ญคุณธรรมและบารมี นอกจากนี้ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ ในเรื่องการช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้เขามีความสุขว่าเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนซึ่งมีความหมายเดียวกับการทำงานจิตอาสา โดยท่านกล่าวไว้ในเรื่องคุณสมบัติสำคัญของบุคคลโสดาบันข้อที่ ๔ คือจาคะซึ่งท่านให้ความหมายของจาคะว่าการสละทั้งวัตถุและกิเลส การให้โดยไม่ปรารถนาผลตอบแทน เนื่องจากอริยสาวกทั้งหลายเป็นผู้มีจิตที่พ้นจากความต้องการผลประโยชน์ใด ๆ การให้ของท่านจึงเป็นความสุขที่ได้กระทำ นอกจากนี้ท่านยังมีความเข้าใจผู้อื่น

^{๒๕} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, ระบบการบริหารจัดการ งานอาสาสมัคร ศึกษากรณี: มูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน, (กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีณติง, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, โอวาทท่านพุทธทาส, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐.

เห็นความทุกข์ ความเดือนร้อนของผู้อื่นได้อย่างรวดเร็ว และมีใจที่พร้อมจะเข้าไปช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้พวกเขาพ้นทุกข์^{๒๗}

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความหมายของคำว่า “จิตอาสา” คือจิตที่พร้อมจะสละแรงกาย ความสามารถ สติปัญญาและเวลาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคม เป็นจิตที่เป็นสุขเมื่อได้ทำความดี ไม่นิ่งดูตายเมื่อพบเห็นผู้ประสบกับความทุกข์ยาก เป็นการยกระดับปัญญาและสำนึกทางสาธารณะ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้น ในการสร้างสังคมที่ดีงาม เป็นสังคมที่เป็นธรรมและมีสันติ^{๒๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแสดงปาฐกถาในพิธีประสาทปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๕ มีตอนหนึ่งกล่าวเกี่ยวกับการทำงานจิตอาสาไว้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผลิตนิสิตออกมาเพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มความรู้และความสามารถ ทำงานด้วยความเป็นจิตอาสาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะเห็นได้ว่างานจิตอาสามีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของสังคมมาก พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) จึงต้องกล่าวกระตุ้นและเตือนให้นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตระหนักในจุดนี้^{๒๙}

พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการงานจิตอาสาไว้ดังนี้ พุทธศาสนบัณฑิตคือบทบาทความเป็นนักจิตอาสาแบบเต็มตัวเนื่องด้วยหน้าที่ของพุทธศาสนบัณฑิตมีบัญญัติไว้ว่าเป็นผู้ให้ธรรมทานการให้ธรรมทานคือการให้ธรรมะ เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ช่วยขจัดปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้น^{๓๐}

สรุปได้ว่า ความหมายของจิตอาสาตามแนวนักวิชาการพุทธศาสนาเถรวาทมีความหมายคือบุคคลหรือการกระทำที่เป็นการสงเคราะห์ การสละแรงกาย กำลังทรัพย์ความสามารถ และเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ยากโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งความหมายตามแนวนักวิชาการพระพุทธศาสนาี้มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันกับความหมายของจิตอาสาโดยทั่วไปที่ว่าจิตอาสาเป็นทั้งบุคคลหรืองานที่ผู้กระทำเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่

^{๒๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **กฐินสองที่สายใจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๓๒-๓๖.

^{๒๘}พระไพศาล วิสาโล, **เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน**, (กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๒๙}พระธรรมโกศาจารย์, **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธไม่สนองตัณหาของมนุษย์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://nsw.mcu.ac.th/En/news_in.php?group_id=1&NEWSID=8740 [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖].

^{๓๐}พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), “บทบาทพุทธบัณฑิตที่สังคมพึงประสงค์”, **พุทธจักร**, ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๐-๓๗.

๒.๓.๒ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของจิตอาสาไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายคำว่า “จิตสำนึก” หรือ “จิตสาธารณะ” (เช่น จิตสำนึกต่อศาสนา) คือ ความตระหนักในหน้าที่ของ ศาสนิกชนพึงปฏิบัติ ต่อศาสนา หรือจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ก็คือการใช้สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับ คำว่า “จิตสำนึก” จึงเป็น อีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “จิตอาสา”^{๓๑}

ชลลดา ทองทวี กล่าวถึงความหมายของจิตอาสาว่า จิตอาสา คือ กิจกรรมอาสาสมัคร เป็นกระบวนการของการฝึกการ “ให้” ที่ดี เพื่อขัดเกลา ละวางตัวตน และบ่มเพาะการรักผู้อื่นโดยไม่ มีเงื่อนไขเป็นการยอมสละตน เพื่อรับใช้และช่วยเหลือที่ประสบกับความทุกข์ยากลำบากในวิถีของ พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา^{๓๒}

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุป ได้ว่า จิตสำนึกเป็นพฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ เป็น ภาวะทางจิตตื่นตัว และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นสิ่งที่เกิดจาก ประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นจิตสำนึก

๒.๓.๒.๑ ลักษณะของจิตอาสาทั่วไป

มีการกำหนดลักษณะของคำว่า จิตอาสาหรือสาธารณะไว้อย่างหลากหลาย ทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่นจิตสาธารณะ สำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะ เป็นต้น และคำที่ใช้ใน ภาษาอังกฤษ เช่น Public Consciousness หรือ Public Mind ซึ่งสามารถสรุปลักษณะจิตอาสาได้ ว่าหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล เกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนใน สังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่แสดง ออกมาโดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก นักวิชาการกล่าวถึงลักษณะ ของจิตอาสาไว้ ดังนี้

ชาย โพรสิตา และลัดดาวัลย์เกษมเนตร กล่าวว่าพฤติกรรมที่ แสดงออกใน ๓องค์ประกอบ ตามนิยามความหมายจิตสาธารณะ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุด เสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจากการดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้

^{๓๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๒๑๒,

^{๓๒} ชลลดา ทองทวี, บทความเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา, เครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา, คอลัมน์ ณ พรหมแดนแห่งความรู้, โพสต์ทูเดย์ (ฉบับวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙),

ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ลักษณะการใช้ของส่วนรวมรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

องค์ประกอบที่ ๒ คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมวิสัยในที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจากการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมการรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ ๓ คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

๑. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
๒. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น^{๓๓}

๒.๓.๒.๒ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาไว้ว่า จิตอาสา จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) มาจากคำว่า P+U+L+C - Public = สาธารณะ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. P . Professional ทำงานแบบมืออาชีพ คนไทยทุกคนที่คิดใหม่ ทำใหม่จะต้องเป็นมืออาชีพ รู้สึกในหน้าที่ รับผิดชอบ รู้รอบในงานที่เกี่ยวข้อง ต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา หาความรู้ใหม่เสมอ

๒. U - Unity เอกภาพ ค่านิยมใหม่ต้องเป็นไปในทิศทางของความสามัคคีในหมู่คณะไม่เอียงซ้ายขวา กัน ควรจะฝึกการทำงานเป็นทีม เพราะการที่คนในองค์กรมีเอกภาพ จะช่วยให้การขับเคลื่อนภาระงานเพื่อมวลประชา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีหลายองค์กรที่คนในองค์กรกลัวกันได้ดี เลยไม่มีใครทำอะไร คนไทยทุกคนก็ไม่ได้อะไรด้วย แต่ในความเป็นเอกภาพก็ยอมให้มีความแตกต่างได้ แต่อย่าแตกแยก

๓. B - Believe ความเชื่อ คนไทยทุกคนจะต้องทำงานด้วยความเชื่อ เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง แล้วยึดให้มั่น ถ้าคนไทยทุกคนขาดแล้วซึ่งความเชื่อ การทำงานก็จะขาดพลัง

๔. L - Locally ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนไทยทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อ และศรัทธาในความเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันสมัยนิยมลง จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และเข้ากับบริบทของสังคมไทย คนไทยทุกคน ต้องเลิกดูถูกภูมิปัญญาของคนในระดับรากหญ้า

^{๓๓} ชาย โพธิ์สีดา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๒-๓, ๑๔-๑๕,

แล้ว หันไปสู่วิถีของการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน

๕. I - Integrity ความซื่อสัตย์ คนไทยทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดี เพื่อชาติ งานทุกชิ้น จะต้องตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

๖. C . Creative สร้างสรรค์ คนไทยทุกคนจะต้องคิดและทำงานที่สร้างสรรค์ พัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับสังคม ต้องไม่หยุดนิ่ง เพื่อประชาชนและประเทศชาติ^{๓๔}

การมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลจิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอก

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดถี่ถ้วน ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมือง ขับรถฝ่าการจราจรที่แออัด

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

ดังนั้น การเกิดจิตอาสาหรือจิตสำนึก ไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทั่งต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรร บุคคลระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเองระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

^{๓๔} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร, *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓,

จิตอาสาเพื่อส่วนรวมนั้นสามารถกระทำได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. โดยการกระทำของตนเองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

๒. มีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

๒.๓.๒.๓ ประเภทของจิตอาสาทั่วไป

ประเภทของจิตอาสาแบ่ง ประเภท ดังนี้

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม

๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก

๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน ต้องช่วยกันแก้ไข

๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในศาสนา ล้วนสอนให้เราทุกคนทำความดี ถ้าปฏิบัติจะทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทหรือลักษณะของจิตอาสาทั่วไป ดังนี้

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ได้ให้ความหมายอันเป็นสากลของคำว่า “อาสาสมัคร” ซึ่งใช้เทียบเคียงกับภาษาอังกฤษทั้งสองคำ คือ “Volunteer* และ *Volunteerism” นั้น นักวิชาการและผู้ทำงานในวงการอาสาสมัคร เช่น ซูซาน เจ. เอลลิส และ แคเธอรีน เอช. โนค (Susan JElls และ Katherine H. Noques) ได้เห็นพ้องในความหมายว่า “เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่^{๓๔}

แซมมวล โอลินเอร์ (samuel dine) ได้ทำการศึกษากลุ่มบรรพบุรุษชาวยุโรปต่าง ๆ ๖ กลุ่มพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมีอยู่หลายด้านด้วยกัน เช่น ได้รับแบบอย่างที่ดีจากผู้ปกครอง มีความกล้าหาญ ความเข้าใจและเห็นผู้อื่น ความใส่ใจ การมีศีลธรรม ไม่ปรารถนาที่จะเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ เคารพตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม พึงพอใจในตนเอง รักความยุติธรรม เชื่อว่าทุกอย่างแก้ไขได้ ใส่ใจหลักศาสนา รู้สึว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำต้องการช่วยเหลือชุมชน

^{๓๔}ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, “บัณฑิตอาสาสมัคร: ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”, วารสาร คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ, (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๔): ๓๓-๓๓.

ต้องการความใกล้ชิด ใส่ใจหลักศาสนา รู้สึกว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ต้องการช่วยเหลือชุมชน ต้องการความใกล้ชิด พัฒนาตนเอง และลดความรู้สึกผิด ^{๓๖}

แมทธิว แฮมิลตัน และแอฟชาน ฮัสเซน (Mathew Hamilton and Afshan Hussain) ได้กล่าวถึงความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ในบทความเรื่อง “วิวัฒนาการทางพันธุกรรมของพฤติกรรมทางสังคม” ในวารสาร Journal of theoretical Biology โดยได้เสนอข้อคิดที่ตัดแปลงมาจากแนวคิดของชาร์ลส์ดาร์วิน ที่ว่า พฤติกรรมการเสียสละของสิ่งมีชีวิตเพื่อการอยู่รอดของส่วนรวม หรือการอยู่รอดร่วมกันในวงศาณญาติ (Inclusive Fitness) ซึ่งหมายถึง นอกจากการเสียสละเพื่อลูก ๆ แล้ว ยังมีการเสียสละเพื่อเครือญาติ เพื่อให้คงไว้ซึ่งการสืบเนื่องของวงศ์ตระกูล ทฤษฎีของแฮมิลตัน นี้ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการเสียสละให้กับคนที่ไม่ใช่ญาติได้ เพราะแท้จริงแล้วในสังคมนี้มีพฤติกรรมการช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ แม้ไม่เคยรู้จักมาก่อน หรืออยู่ห่างไกลกันก็ตามปรากฏอยู่ด้วย ^{๓๗}

โรเบิร์ต ล.คิกเคอเบอเกอร์ (Roberta L. Knickerbocker) กล่าวว่า นอกจากความรู้สึกเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แล้ว พฤติกรรมเพื่อสังคม (Prosocial Behavior) ก็เป็นอีกมุมมองหนึ่งที่สามารถอธิบายได้ถึงการเข้ามาเป็นอาสาสมัครของผู้คน โดยพฤติกรรมเพื่อสังคมนั้นประกอบด้วยค่านิยมที่สำคัญ ดังนี้

- (๑) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
- (๒) ความเสมอภาค (Equity)
- (๓) การเสนอสนอง (Reciprocity)

นอกจากนี้ คำว่า “Prosocial Behavior” ได้ถูกนำมาใช้โดยนักวิชาการทางด้านสังคมในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๓ อันเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับคำว่า “Antisocial Behavior” ที่หมายถึง

“พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม” การศึกษาถึงพฤติกรรมเพื่อสังคมในช่วงนี้นับเป็นความพยายามที่จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มเพื่อความสมานฉันท์ แรงจูงใจที่สำคัญในการมีพฤติกรรมเพื่อสังคมมีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกเอื้อเฟื้อเสียสละ (Altruism) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ หลักปฏิบัติทางศาสนา เราจะเห็นได้ว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้ประชาชนหยิบนับความช่วยเหลือให้กับผู้ด้อยโอกาส^{๓๘}

^{๓๖}Samuel Oliner, *Extraordinary Acts of Ordinary People: Faces of Heroism and Altruism*, [Online], Source: https://www.altruisticlove.org/docs/s_oliner.html [September 2, 2023].

^{๓๗}Mathew Hamilton and Afshan Hussain, อ้างใน นพมาศ อึ้งพระ จีระเวคิน, *การเสียสละและพฤติกรรมเพื่อสังคม จิตวิทยาสังคมกับชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙). หน้า ๕๘-๖๕.

^{๓๘}RobertaL, Knickerbocker, *Prosocial Behavior*, [Online], Source: <http://learningtogive.org/papers/concepts/prosocialbehavior.html> [September 2, 2023].

วิกเตอร์ เอช วีรูม (Victor H. Vroom) กล่าวว่า แนวคิดที่อธิบายสภาวะจิตใจของอาสาสมัครดังกล่าวแล้ว ทฤษฎีด้านแรงจูงใจอีกหลายทฤษฎีก็ถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมการทำงานอาสาสมัครมากมาย เช่น ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ที่อธิบายการเกิดขึ้นของพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นผลจากการตัดสินใจเลือกทำด้วยความสำนึกที่เกิดจากความเชื่อและทัศนคติโดยการกระทำที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อความสุขของตนเอง หรือไม่ก็ลดความทุกข์ใจที่มีอยู่เดิมผลการสำรวจอาสาสมัครเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยแกลลัป (Gallup) พบว่าเยาวชนมีแนวโน้มที่จะมาเป็นอาสาสมัครหากได้รับการชักชวน มากกว่าเยาวชนที่ไม่ได้รับการชักชวนถึง 6 เท่า และการเป็นอาสาสมัครช่วยสร้างความพึงพอใจอันเชื่อมโยง กับสิ่งที่ตั้งใจคาดหวัง (Valance and Expectancy) เช่น ประสบการณ์ใหม่ มุมมองใหม่ เพื่อนใหม่ การเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและพฤติกรรมที่ดีขึ้น “ถ้า คนที่เข้าไปเป็นอาสาสมัครจะมีความเชื่อในการเรื่องการเอื้อเพื่อเสียสละ (Altruism) อยู่ก่อนแล้ว จึงมีแนวโน้มที่จะพิสูจน์ผลของการกระทำ (Instrumentality) กับความเชื่อนี้”^{๓๙}

สรุป จิตอาสาหรืออาสาสมัคร แยกลักษณะได้เป็น ๑) สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม ๒) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก ๓) ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน ต้องช่วยกันแก้ไข ๔) ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาล้วนสอนให้เราทุกคนทำความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้เรามีความเอื้อเพื่อเสียสละต่อกันสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

๒.๓.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาเชิงพุทธ

จิตอาสา ถือว่าเป็นเหตุผลหลักของพระพุทธศาสนาในการทำงานเพื่อสังคม ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสแก่ภิกษุ คราวส่งพระสาวกชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนา ว่า “จรรถ ภิกษเว จาริก พุชนหิตาย พุชนสุขาย โลกนุกมปาย อถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานํ แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป”^{๔๐}

^{๓๙}Matthew Hamilton and Afshan Hussain, **America Teenage Volunteers Civic Participation Begins Early in Life**, [Online], Source: <http://www.independentsector.org/programs/research/teenvokun1.pdf> [September 2, 2023].

^{๔๐}วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๙, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

๒.๓.๔ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาเชิงพุทธ

(ก) ความหมาย

จิตอาสา แยกศัพท์ คือ จิต + อาสา ที่แปลได้ว่า จิต หมายถึง ใจ, สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด อาสา หมายถึง ความหวัง ความต้องการการรับ ทำโดยเต็มใจ สมัยครใจ แสดงตัวขอรับทำการนั้น “จิตอาสา” จะมีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึก (ความรู้สึกดีหรืออยากตอบแทนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม โลกมวลมนุษย์ หรือภาวะที่จิตตื่น และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย จิตสาธารณะ, จิตสำนึกสาธารณะ, จิตบริการ, จิตอาสา, จิตสำนึกทางสังคม คำศัพท์เหล่านี้ มีลักษณะมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือปฏิบัติในแง่เดียวกัน โดยความหมายของศัพท์เหล่านี้ท่าน กล่าวหมายเอาสรุปได้ ๕ ประการ^{๔๑} คือ

(๑) **จิตสาธารณะ** คือ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมจิตสำนึก (ความรู้สึกดีหรืออยากตอบแทนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม โลกมวลมนุษย์ หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน, การคำนึงถึงผู้อื่นร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

(๒) **จิตสาธารณะ** คือ จิตอาสา ที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อส่วนรวม โดยการแสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับเจตนาดี

(๓) **จิตสาธารณะ** คือ การสำนึกสาธารณะ ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม

(๔) **จิตสาธารณะ** คือ จิตบริการที่เกี่ยวกับการคิด และการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งความสุขของผู้อื่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตั้งใจดี และ

(๕) **จิตสาธารณะ** คือ จิตสำนึกทางสังคมที่สำนักงานและคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้อธิบายว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

(ข) ความสำคัญของจิตอาสา

พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่าในสภาพสังคมปัจจุบัน บุคคลต้องความช่วยเหลือมีอยู่มาก การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงร่วมกันพิจารณาว่า ตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่มีจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม่

^{๔๑}พระไพศาล วิสาโล, **คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง**, (กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายจิตอาสา, ๒๕๕๙), หน้า ๗.

จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทยเครือข่ายจิตอาสาเป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยตามปกติแล้ว การทำงานในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการทำงานที่เสี่ยงต่อชีวิตหรือการทำงาน เพราะถือว่าทำงานด้วยจิตอาสาลงไป ทำ แต่เนื้อหาในการทำงานลักษณะนี้ กล่าวคือทำงานมีความมุ่งหมายต่องานในตัว มีคุณค่า และเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ผู้ทำงานจะเข้าใจความมุ่งหมาย และเห็นประโยชน์แค่ไหน ถ้ามองเห็นประโยชน์แล้วมีแรงกระตุ้นคือศรัทธาวิริยะ ชันติ สติ ปัญญา นี่คือน้องประกอบของนักจิตอาสาอันเป็นแรงกระตุ้นในการทำงานของนักจิตอาสา จำเป็นต้องมีและสร้างให้เกิดขึ้น แรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงานของจิตอาสา ต้องประกอบด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ ศรัทธาคือการที่มีความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าเป็นประโยชน์ของงานนั้น ศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญ เป็นหลักที่อยู่ในใจเรา เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานที่เป็นเรื่องทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้นงานไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่ปรากฏมองเห็นกันภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักในทางจิตใจเป็นฐานอยู่ด้วยก็คือ ความศรัทธา ถ้าเราจะทำงานให้มีความสุขก็ต้องมีศรัทธาในงานด้วย บุคคลที่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง จะรู้สึกถึงความอึดใจ มีความสุขที่ได้จากการให้ และมีพลังมากขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกมากมาย และนี่คือการทำบุญที่พระพุทธศาสนาสรรเสริญ^{๔๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า การพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในการงานนี้ นอกจากจะเกิดผลภายนอกเช่น อาจจะได้ผลตอบแทนหรือได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับงานแล้ว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตัวเองไม่ว่าภายนอกเราจะได้รับผลตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่ในตัวเราเรารู้ ก็คือการที่เรามีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น เราจะมีผลตอบแทนให้หรือจะไม่มีก็แล้วแต่ แต่เรารู้สึกในตัวเองของเรา เราทำไปแล้วเราก็อิ่มใจของเรา ถ้ารู้สึกว่าการทำอะไรแล้ว เราทำได้ดีขึ้น นี่คือการพัฒนาตนเอง ขอให้เรามีความภูมิใจสบายใจในตัวได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน เช่นเราทำงานเกี่ยวกับงานรับอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวมของสังคม^{๔๓}

จากทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าความสำคัญของจิตอาสา เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในกิจการงานนั้นเกิดแรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงาน ทำด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจ เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของงานนั้น เมื่อทำงานที่เป็นเรื่อง ทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง ปรากฏมองเห็นกันภายนอกและมีเกิดผลภายใน มีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น ทำไปแล้วเกิดความสบายใจอิ่มใจ มีความภูมิใจได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน

^{๔๒}พระไพศาล วิสาโล, อังโน จิตรวลัย ศรีแสงฉาย, “จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๔๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

๒.๓.๕ ลักษณะจิตอาสา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสา สรุปความได้ว่าจิตอาสา คือ การกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า “จิตอาสา” ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัฑฒิเรียกเต็มว่า อริยวัฑฒิ แปลว่าหลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งแสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีความหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่านี้มี ๕ ประการ คือ (๑) ศรัทธา (๒) ศีล (๓) สุตะ (๔) จาคะ และ (๕) ปัญญา กล่าวโดยสรุป “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าคือต้นแบบจิตอาสาที่ดี และพระพรหมคุณาภรณ์ ได้สรุปลักษณะของจิตอาสาว่าประกอบด้วยลักษณะดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดี มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี
๒. เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
๓. เป็นนักวิเคราะห์ วิจัย สำรวจแนวคิดหรือประชามติ และสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่นั้น ๆ
๔. เป็นผู้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมสื่อสารสัมพันธ์ และดำเนินงานตามแผนงานอย่างเป็นระบบ

๕. เป็นผู้มีบทบาทในการให้คำปรึกษา และแนะนำในกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การทำงานเชิงรุกเป็นหน้าที่ของนักจิตอาสาจะมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุ ทั้งต้นเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุนั้น ๆ ปัญหา นั้น ๆ งานนั้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตประจำวันได้หรือไม่ หรือตลอดทั้งหน้าที่การงานหรือการกระทำที่มีผลกระทบระยะสั้นระยะยาวแค่ไหน แม้แต่ปัญหาอื่น ๆ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้คือคุณสมบัติของนักจิตอาสา^{๔๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสา ในอีกลักษณะหนึ่งว่า จุดสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา คือความสับสนเกี่ยวกับขอบเขตที่แยกต่างหากจากกันและที่สัมพันธ์กันระหว่างกรรมนิยาม (การกระทำคือหน้าที่) กับสังคมนิยม สมัยนิยม) เพื่อความแจ่มแจ้งในเรื่องนี้ เบื้องแรกขอให้พิจารณาให้ผลของกรรม โดยแบ่งเป็น ๔ ระดับคือ

๑. ระดับภายในจิตใจ ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ มีการสั่งสมคุณสมบัติ คือกุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิดความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ และความสุखความทุกข์ เป็นต้น
๒. ระดับบุคลิกภาพ ว่ากรรมทำให้เกิดผลในด้านการสร้างเสริมนิสัย ปรุงแต่งลักษณะความประพฤติการแสดงออก ทำที่ การวางตนปรับตัว อาการตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปอย่างไรบ้าง การให้ผลระดับต่อเนื่องออกมา

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

จากระดับที่ ๑ นั้นเอง และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกัน แต่แยกพิจารณาเพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น

๓. ระดับวิถีชีวิตของบุคคล ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา ประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเสื่อม ความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาก ยศ สุข สรรเสริญ และความสูญเสียต่าง ๆ ที่ตรงข้าม ซึ่งมนุษย์เอง”รวมเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม ผลระดับนี้อาจแยกมองได้สองด้านคือผลสนองจากปัจจัยด้านอื่น ๆ ของสภาพแวดล้อมที่นอกจากคน ผลสนองจากปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม

๔. ระดับสังคม ว่ากรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำ มีผลต่อความเป็นไปของสังคม อย่างไรก็ตาม เช่นทำให้เกิดความเสื่อมความเจริญ ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมนุษย์ทั้งหลาย รวมทั้งผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แล้วย้อนกลับมาหาตัว^{๔๕}

จันงค์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาโดย สรุปความได้ว่า เมื่อมนุษย์พัฒนาทั้งด้านจิตใจ บุคลิกภาพ วิถีชีวิตบุคคล และสังคมไปพร้อม ๆ กัน กลยุทธ์เชิงรุกในการพัฒนาหรือพุทธศาสตร์บัณฑิต ได้แสดงบทบาทของความเป็น นักจิตอาสาแบบเต็มตัว คือหน้าที่ของพุทธศาสตร์บัณฑิตไว้ว่า หน้าที่โดยตรงพระสงฆ์ หรือพุทธศาสตร์บัณฑิตนั้นมีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน ธรรมทานคือการให้ธรรมะ แจกความหมายออกไปว่า เป็นการพยายามชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงาม หรือหลักการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบสิ่งที่ดีงามสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความทุกข์ ความขัดข้องต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสถานเช่นนี้ ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ในตัว หรือจะว่าเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาก็ได้ โดยมีบทบาทในทางสังคมเองบ้างพฤติกรรม กิจกรรมและกิจการต่าง ๆ พระสงฆ์มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมไปด้วยเพราะฉะนั้นพระสงฆ์หรือพุทธศาสตร์บัณฑิตจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญ ในวิถีชีวิตของสังคมแห่งมวลมนุษย์ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลกทางธรรม พุทธศาสตร์บัณฑิตได้รับการเคารพนับถืออย่างสูง พุทธศาสตร์บัณฑิตยังมีหน้าที่ให้บริการด้านอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นกลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการเพื่อเป็นศูนย์กลางพระพุทธานุภาพแบบบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อให้สังคมเกิดความมั่นคง และมีความอยู่เย็นเป็นสุขในการดำเนินชีวิตในสังคมสืบไป^{๔๖}

คุณสมบัตินักพัฒนาจิตอาสาควรที่ควรจะมี อันเป็นลักษณะของผู้มีจิตอาสา ดังนี้

๑. เริ่มต้นทำงานอย่างมีเป้าหมาย
๒. เข้าถึงจิตใจประชาชนในพื้นที่

^{๔๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๗-๑๘๘,

^{๔๖}จันงค์ ทองประเสริฐ, “พุทธจักรโลกร่มเย็นดับเข็ญได้ด้วยศาสนา”, **วารสารพุทธจักร**, ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๖-๓๘.

๓. ขณะลงพื้นที่ทำงานเป็นผู้อ่อนถ่อมตนไม่ยกตนข่มผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงาน
๔. มีหลักยึดมั่นในการทำงาน
๕. มีความเคารพยำเกรงต่อเพื่อนร่วมงานและมีความยำเกรงคนพื้นที่
๖. ใส่ใจต่อการพัฒนาตนให้เป็นคนมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะพัฒนาทุกฝ่ายไปพร้อมกันกับนัก

จิตอาสา

หลักการทำงานด้านจิตอาสา จิตสาธารณะ อันเป็นลักษณะจิตอาสาว่า การทำงานเชิงรุก ลงสู่พื้นที่เป้าหมายหรือกลุ่มเป้าหมายนั้น ฉะนั้นการทำงานเชิงรุก การที่จะให้มีความสุขกับงานนั้น หรืออาสาที่จะกระทำงานนั้น คือ มองงานให้มีความหมายหลายอย่าง จนกระทั่งในที่สุดไม่มองไม่คาดหวัง ไม่หวังอะไรข้างหน้า แต่มองในขณะที่ทำ ว่าเราได้ฝึกฝนพัฒนาตัวเองทุกขณะ ทำให้ถูกต้องตามแนวทางวิถีของมันแล้วก็มีความสุข เมื่อมีความสุขก็มีความสุขแล้ว ก็ขยายไปสู่ภาคปฏิบัติ ตามแนวทางของการทำงานที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แท้จริง จึงต้องมีหลักในการทำงาน

๒.๓.๖ ตัวอย่างจิตอาสาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาบุคคลตัวอย่างจิตอาสาที่ใช้หลักพุทธธรรมที่เกื้อกูล การทำงานจิตอาสา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ๖ ท่าน คือ

- ๑) พระสารีบุตรเถระ
- ๒) พระมหาโมคคัลลานะ
- ๓) พระทัฬหฬมลบุตร
- ๔) หมอชีวกโกมารภัจจ์
- ๕) อนาถบิณฑกเศรษฐี
- ๖) นางวิสาขา มหาอุบาสิกา

๑) **พระสารีบุตรเถระ** มีพระนามเดิมว่า “อุปติสสะ” มารดาชื่อ สารี เกิดที่หมู่บ้านอุปติสสะ เมืองนาลันทา ในตระกูลพราหมณ์มหาศาล เมื่อช่วงเป็นหนุ่มน้อย บิดาได้หาเด็กหนุ่มวัยเดียวกันเป็นบริวารถึง ๕๐๐ คนวันหนึ่ง หลังจากได้ชมมหรสพดังเช่นทุกปีบนยอดเขาแล้ว กลับมีกิริยาอาการและความรู้สึกที่ไม่เหมือนเก่าเราเองมัวมาหลงดูอยู่ทำไม โฉนจึงไม่แสวงหาโมกขธรรม (ความหลุดพ้น) มีความเบื่อหน่ายในชีวิต” และได้แอบขโมยอยู่ในสำนักของสัณฺฑิยปริพาชก ก็ไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ตนต้องการ เพราะว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ได้เข้าวันหนึ่ง อุปติสสปริพาชก ได้พบพระอัสสชิเถระกำลังออกรับบิณฑบาตโปรดสัตว์ด้วยอาการอันสงบสำรวม ก็เกิดความเลื่อมใสขอฟังธรรม พระอัสสชิแสดงอริยสัจโดยย่อว่า”ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุเพราะตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นไว้และตรัสถึงความดับ (เหตุ) ไว้ด้วย พระสมณะผู้ยิ่งใหญ่มีปรกตริสออย่างนี้พอกกล่าวจบ อุปติสสปริพาชก ก็บรรลุโสดาปัตติผล แล้วจึงกลับไปบอกเพื่อนโกสิตปริพาชกให้บรรลุโสดาบันเช่นเดียวกัน และทั้งสองจึงชวนกันไปพบกับอาจารย์สัณฺฑิยปริพาชก เพื่อจะไปเฝ้าพระพุทธองค์แต่ก็ถูกอาจารย์สัณฺฑิยปริพาชกปฏิเสธทั้งสองจึงอำลาอาจารย์สัณฺฑิยพร้อมด้วยบริวาร ๒๕ คน ไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่เวฬุวันและขออุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา จึงมีชื่อใหม่ว่า “สารีบุตร” ครั้งได้ฟังธรรมเทศนาชื่อว่า”เวทนาปิณฑสูตร” ซึ่งพระพุทธองค์แสดงแก่หลานชายชื่อ “ทีฆนขปริพาชก” ที่ถ้า

สุกรขาตาเขาคิชฌกูฏในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หลังจากบวชได้ ๑๕ วัน และได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ว่า เป็นผู้มียุปัญญามาก และเป็นอัครสาวกเบื้องขวา^{๔๗}

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม ท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนาเป็นอย่างยิ่งเช่น ได้เป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้บรรดาสามเณร มีสามเณรราหุล สามเณรสุข และสามเณรสังกัจจะ เป็นต้น ต่อมาท่านยังได้ชักจูงให้น้องชาย คือ พระจุนทะ พร้อมทั้งน้องสาว คือ นางจาลา เป็นต้น หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและออกบวช และท่านยังเป็นต้นเหตุให้พระมหากัสสะปะ ประชุมสงฆ์ทำสังคายนา เพราะแนวคิดของท่าน นอกจากนั้นท่านยังเป็นยอดกตัญญูเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ธาร

พราหมณ์ซึ่งเคยใส่บาตรแค่ทัพพีเดียว ยังได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าดังนี้

๑. ได้รับยกย่องในทางผู้มีปัญญา ขอกล่าวเฉพาะบางตอน เมื่อพระสารีบุตร ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ปรากฏว่าเป็นผู้มียุปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถแสดงพระธรรมจักรกัปปัตนสูตรและอริยสัจ ๔ ได้เหมือนพระพุทธองค์และเป็นการกำลังของพระบรมศาสดา ในการประกาศเผยแผ่พระศาสนา ดังนั้น ขณะที่พระพุทธองค์ ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์นั้น ได้ทรงประกาศยกย่องพระสารีบุตร ในท่ามกลางสงฆ์ ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทาง “ผู้มีปัญญา” และทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระอัครสาวกเบื้องขวา นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังทรงยกย่องพระสารีบุตรเถระ อีกหลายประการ คือ

๑.๑ เป็นผู้มียุปัญญาอนุเคราะห์เพื่อนบรรพชิตด้วยกัน เช่น สมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เมืองเทวทหะ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลลาไปปัจฉาภุมิชนบท ทรงรับสั่งให้ไปลาพระสารีบุตร ก่อนเพื่อท่านจะได้แนะนำสั่งสอน มิให้เกิดความเสียหายในระหว่างการเดินทางและในสถานที่ที่ไปด้วย

๑.๒ ยกย่องเป็น “พระธรรมเสนาบดี” ซึ่งคู่กับ “พระธรรมราชา” คือพระองค์เอง

๑.๓ ยกย่องเป็นผู้มีความกตัญญูทวิที่เป็นเลิศ เช่น ท่านนับถือพระอัสสชิ เป็นอาจารย์เพราะท่านเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาด้วยการฟังธรรมจากพระอัสสชิ ทุกคืนก่อนที่ท่าน จะนอน ท่านได้ทรงข่าวว่าพระอัสสชิอยู่ทางทิศใด ท่านจะนมัสการไปทางทิศนั้นก่อนแล้วจึงนอนหันศีรษะ ไปหาทิศนั้น

๒. เปรียบเทียบตนด้วยอุปมา ๖ ข้อ ถูกพระภิกษุหนุ่มฟุ้ง โดยย่อ ภิกษุรูปนั้นจึงถือเอาเหตุนี้ไปกราบทูลฟ้องต่อพระบรมศาสดาว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรกระทบบข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษ ก็จาริกไป เพราะด้วยสำคัญต่อตนเป็นอัครสาวกของพระพุทธองค์ พระเจ้าข้า” พระพุทธองค์แม้จะทรงทราบเป็นอย่างดี แต่เพื่อให้เรื่องนี้ปรากฏแก่ที่ประชุมสงฆ์ จึงรับสั่งให้

^{๔๗} พุ.ธ.อ, (ไทย) ๑/๑๒๒-๑๓๑, อง.เอกก, (ไทย) ๒๐/๑๘๙/๒๕,

พระเถระเข้าเฝ้าแล้วตรัสถามเรื่องราวโดยตลอด โดยเปรียบเทียบตนด้วยอุปมา ๖ อย่างเหมือนกับสิ่งของ ดังต่อไปนี้

๒.๑ เปรียบเหมือนดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ซึ่งถูกของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้างทั้งสี่ แต่ไม่รังเกียจ ไม่เบื่อหน่าย ไม่หวั่นไหว

๒.๒ เหมือนเด็กจันทาลที่มีความสงบเสงี่ยมเจียมตัวอยู่เสมอเวลาเข้าไปยังสถานที่

๒.๓ เหมือนโค ที่ถูกตัดเขา ผีกัดหมาตีแล้ว ย่อมไม่ทำร้ายใคร ๆ

๒.๔ เหมือนผ้าขี้ริ้ว สำหรับเช็ดฝุ่นละอองของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง

๒.๕ เปื้อน่ายืดอืดอืดกายของตน เหมือนชากงู (ลอกคราบ)

๒.๖ บริหารกายของตน เหมือนคนแบกหม้อน้ำมันที่รั่วทะลุ จึงมีน้ำมันไหลออกอยู่

จากการเปรียบเทียบตนของพระพุทธองค์ โดยให้พระสารีบุตรอธิบายต่อที่ประชุมสงฆ์โดยการเปรียบเทียบตน ๖ อย่าง เพื่อให้เรื่องนี้ปรากฏแก่ที่ประชุมสงฆ์ และเป็นสอนเหล่าพระสาวก เพราะพระสารีบุตรเป็นพระเถระพระพุทธเจ้าทรงรู้อยู่แล้วว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร จึงได้ตรัสอุปมาข้อเพื่อแจ้งว่า เมื่อคนถูกอะไรเข้ามาระทบบาก็ให้มีจิตใจมั่นคงหนักแน่น ไม่ควรหวั่นไหวกับสิ่งที่มาระทบบ และสอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่เพราะคนที่มีปัญญจะไม่กล่าวให้ร้ายใคร ไม่ทำร้ายใคร รู้จักการวางตนเสมอ ไม่ถือตัว ให้เหมาะสมกับสมณสาธูปเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม พระสารีบุตรมุ่งหวังในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ส่วนคนที่มิจิตตาสันนั้น ต้องประกอบด้วยเมตตากรุณาธรรม อยากเห็นเขามีความสุขพ้นจากจากทุกข์ เข้าไปช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ไม่กล่าวให้ร้ายคนอื่น ไม่ทำร้ายจิตใจคนอื่นแม้การช่วยเหลือจะมีอะไรมาระทบบ้างต้องอดทนอดกลั้น อย่าท้อถอยในสิ่งที่ทำ เข้าไปช่วยเหลือให้รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตน การทำความดีเพื่อช่วยเหลือสังคมนั้นต้องมีทั้งสรรเสริญและนิทา ต้องมีใจมั่นคง หนักแน่น ไม่หวั่นไหว การช่วยเหลือสังคมจะข้ามพ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปได้คุณธรรมเด่นของท่าน

๓. เป็นต้นแบบการทำสังคายนา ขอนำมากล่าวบางตอน พระพุทธเจ้าประทับอยู่เมืองปาวา ของเจ้ามัลละทั้งหลาย พระพุทธองค์รับสั่งให้พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่หมู่ภิกษุสงฆ์ที่มาร่วมกันพระเถระเห็นเป็นโอกาสอันเหมาะสม จึงยกเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้นแก่พวกนิครนถ์ ซึ่งทะเลาะวิวาทกัน ด้วยเรื่องความเห็นไม่ลงรอยกัน เกี่ยวกับคำสอนของอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วขึ้นมาเป็นมูลเหตุความว่าท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมอะไรเล่า ที่พระผู้มีพระภาคของพวกเรา ตรัสไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นเครื่องนำออกจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เป็นธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้ พวกเราทั้งหมดนี้แหละพึงสังคายนาน่าไม่พึงวิวาทกันในธรรมนั้น เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อ ก่อคนหมู่มา เพื่อสุขแก่คนหมู่มา เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทว มนุษย์ทั้งหลาย “ แล้วพร พระเถระก็จำแนกหัวข้อธรรมออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้ ๓๐ หมวด สะดวกแก่การจดจำและสาธยาย และจัดเป็นหมวดย่อย ๆ อีกเพื่อมิให้สับสนแก่พุทธบริษัทในการที่จะนำไปปฏิบัตินับว่าพระเถระเป็นผู้มองการณ์ไกลป้องกันความสับสนแตกแยกของพุทธบริษัทในภายหลัง และการกระทำของพระเถระในครั้งนี้ ได้

เป็นแบบอย่างของการทำสังคายนาหลังพุทธปรินิพพานสืบต่อมา ดังนั้น การที่พระเถระเป็นผู้มองการณ์ไกลป้องกันความสับสนแตกแยกของพุทธบริษัทในภายหลัง และการกระทำของพระเถระในครั้งนี้ ได้เป็นแบบอย่างของผู้มีจิตอาสาซึ่งเป็นหัวใจของบุคคลที่มีจิตอาสา คือการที่บุคคลจะอาสาทำกิจใด เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น เป็นการสร้างความรักความสามัคคีใหม่ห่อหุ้ม ป้องกันความแตกแยกในสังคมที่ต่นอาศัยอยู่ ซึ่งนำมาซึ่งความสงบร่มเย็น

๒) พระมหาโมคคัลลานะ เป็นสหายที่สนิทกับพระสารีบุตร วันหนึ่งได้ชวนกันไปเที่ยวในงานรื่นเริงประจำปีขณะชมมหรสพอยู่นั้นเกิดความสนใจขึ้นมาอย่างเดียวกันว่ากิจกรรมนี้ไร้สาระสิ้นดี ควรจะหาสิ่งใดเป็นเครื่องเหนี่ยว เมื่อมีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ เกิดความศรัทธาจึงถือบวชและบรรลุปะณิพพัตถ์ ซึ่งต่อมาได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ว่า พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย พระสารีบุตรเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธองค์ พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรเสด็จตามพระพุทธองค์ไปที่เขตวันมหาริหาร พระสารีบุตรเกิดอาพาธเป็นไข้ตัวร้อน ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เข้าไปเยี่ยมท่านพระสารีบุตร ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า เมื่อก่อนท่านอาพาธ เป็นไข้ตัวร้อน รักษาหายด้วยเภสัชอะไร ท่านพระสารีบุตรตอบว่า รักษาหายด้วยรากบัวและเหง้าบัว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้หายตัวไปปรากฏอยู่ ณ ริมฝั่งสระโบกขรณีมันทากินี ช้างเชือกหนึ่งรู้พระประสงค์สั่งช้างอีกเชือกหนึ่งทันทีว่า เจ้าจงถวายเป็นน้ำบัวและรากบัวแก่พระคุณเจ้าจนพอแก่ความต้องการ ช้างเชือกที่ถูกใช้นั้นลงสู่สระโบกขรณีมันทากินี ใช้งวงถอนเหง้าบัวและรากบัวล้างน้ำ ให้สะอาด ม้วนเป็นห่อเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะ แล้วท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้หายตัวมาปรากฏตัวที่พระวิหารเชตวัน เมื่อท่านพระสารีบุตรฉันทเหง้าบัวและรากบัวแล้ว โรคไข้ตัวร้อนก็หายทันที จะเห็นได้จากเรื่องนี้ว่า จากการทางานจิตอาสาของพระโมคคัลลานะนั้น เป็นผู้เยี่ยมล้นด้วยคุณธรรมและความสามารถในอิทธิปาฏิหาริย์ แต่ท่านก็เป็นผู้มีอภัยาศัย ใจกว้างหาด้วยความเต็มใจ สดกกำลัง โดยที่พระสารีบุตรไม่ต้องร้องขอ ให้ความช่วยเหลือโดยไม่รีรอ ^{๔๘}

๓) พระทัฬหฬลบุตร มาเกิดเป็นราชบุตรเชื้อสายราชวงศ์มัลละในอนุปิยนิคม แคว้นมัลละ เหตุที่ได้ชื่อว่า “ทัฬพะ” แปลว่า “ไม้” เพราะเกิดบนกองไม้ที่อยู่ใกล้เชิงตะกอนเผาศพในป่าช้ามีเรื่องเล่าว่า มารดาของท่านตายตอนจะคลอดท่าน (ตายทั้งกลม พวกญาตินำไปเผาที่ป่าช้า ขณะที่ไฟกำลังลุกไหม้ของมารดาอยู่นั้น ท้องของมารดาได้แตกออก ลูกในท้องได้ลอยมาติดกับกองไม้พวกสับหรือได้อุ้มมาให้ยาย ยายจึงตั้งชื่อว่า “ทัฬพะ” ดังกล่าวแล้ว

เนื่องจากเกิดในวรรณะกษัตริย์จึงได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากพระอัยยิกา (ยาย) ต่อมาออกบวช เมื่อคราวที่พระพุทธเจ้าทรงพาพระสาวกไปประทับอยู่ป่าอนุปิยวันในอนุปิยนิคมแคว้นมัลละ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน ขณะนั้นท่านมีอายุ ๗ ขวบ ยายได้พาท่านเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับชาวเมือง ทันทีที่ได้เห็นพระพุทธเจ้า ท่านก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาจะออกบวช จึงบอกให้ยายทราบ ยายคิดอยู่ตลอดเวลาว่า หลานเป็นคนมีบุญ เมื่อมาได้ยินเช่นนั้นเข้าจึงดีใจมาก รีบพาท่านเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลขอให้ทรงบวชให้ พระพุทธเจ้าทรงมอบให้พระรูปหนึ่งรับทำหน้าที่เป็น

^{๔๘}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๗๘/๗๖-๗๗.

พระอุปฌาย์บวชให้ท่าน พระเถระรูปนั้นเป็นพระอุปฌาย์บวชให้ท่าน ก่อนจะทำพิธีบวชก็สอนตจปัญจกรรมฐานให้ โดยสอนให้ท่านพิจารณาวิยะ ๕ ส่วน คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนังขณะที่นั่งให้พระอุปฌาย์ปลงผมอยู่นั้น ท่านก็กำหนดพิจารณาตามที่เรียนมาและได้บรรลุมรรคผลตามลำดับคือ โก้นเสร็จระจุที่ ๑ ได้บรรลุโสดาปัตติผล โก้นเสร็จระจุที่ ๒ ได้บรรลุสกทาคามีผล โก้นเสร็จระจุที่ ๓ ได้บรรลุอนาคามีผล ครั้น โก้นเสร็จระจุที่ ๔ อันเป็นระจุสุดท้าย พร้อมกับการโก้นสิ้นสุดลงก็ได้บรรลุอรหัตผล ^{๔๙}

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม

๑. ขอรับภารกิจแห่งสงฆ์ ท่านได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ตั้งแต่อายุเพียง ๗ ขวบ ต่อมาท่านได้ตามเสด็จ พระผู้มีพระภาคไปจำพรรษาที่กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ขณะที่ท่านนั่งพักผ่อนอยู่เพียงตามลำพัง ความคิดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่ท่านว่า “เราอยู่จบพรหมจรรย์สิ้นกิเลสแล้วสมควร ที่จะช่วยรับภารกิจของสงฆ์ ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมบ้าง” ดังนั้น เมื่อท่านมีโอกาสนั่งเข้าเฝ้ากราบทูลความคิดของตนแด่พระบรมศาสดา พุทธองค์ตรัสสอนโมทนาสาธุการแก่ท่านแล้วทรงประกาศให้สงฆ์สมมุติให้ท่านรับหน้าที่เป็นผู้จัดเสนาสนะ ซึ่งภารกิจหลัก ได้แก่^{๕๐}

๑) ภัตตทุเทศก์ คือ มีหน้าที่แจกจ่ายภัตร จัดพระภิกษุไปฉันในที่ผู้มีนินต์ไว้ ท่านจะคำนึงถึงวิญญูและคุณวุฒิของพระที่จะร่วมไปด้วยกัน ทั้งพิจารณาถึงความรู้จักคุ้นเคยกับทายกอีกทั้งให้พระหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไปตามวาระ และความเหมาะสมด้วย

๒) เสนาสนคำหาปะกะ คือ มีหน้าที่จัดเสนาสนะแจกจ่ายแก่พระภิกษุผู้มาจากต่างและความรู้ที่คล้ายคลึงพักอยู่ด้วยกัน เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกัน นอกจากนี้ยังจัดเสนาสนะให้ตามประสงค์ของ ผู้มาพัก เช่น ต้องการพักในถ้ำหรือในกุฏิ เป็นต้น ถ้าเป็นเวลาค่าคืนท่านจะเข้าเตโชสมาบัติอธิษฐานให้ปลายนิ้วของท่าน เป็นดугแห่งเทียนส่องสว่าง นำทางพระอากันตุงะไปสู่ที่พักพร้อมทั้งแนะนำสถานที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันพระอากันตุงะควรทราบ

๓) ได้รับยกย่องทางจัดเสนาสนะ ท่านปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ด้วยความเรียบร้อยดีทุกประการ เป็นที่พอใจและยอมรับของพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป แม้แต่ทายก ทายิกา ก็ได้รับความพอใจโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับยกย่องจากพระบรมศาสดาในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทางผู้จัดเสนาสนะ^{๕๑}

๔) หมอชีวกโกมารภัจ เป็นนายแพทย์ผู้มีชื่อเสียงมากในครั้งพุทธกาล สำเร็จการศึกษาวิชาแพทย์จากสำนักตักศิลา ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า แต่งตั้งจากพระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธรัฐ ท่านอยู่ในฐานะโอรสบุญธรรมของเจ้าชายอภัยราชกุมาร ซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร ในคัมภีร์ที่แสดงประวัติของท่าน ก็ใช้คำว่าชีวกโกมารภัจ เป็นพระนัตดาของ

^{๔๙}อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๑๔/๒๘, อง.เอกก.อ. (ไทย) ๑/๔๒๓๔๒๗.

^{๕๐}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๘๐/๔๑๒, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๘๑/๔๑๓.

^{๕๑}อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๑๔/๒๘.

พระเจ้าพิมพิสาร หลังจบการศึกษาวิชาแพทย์แล้วก็กลับมาสร้างบ้านพักอยู่ในวังของเจ้าชายอภัยราชกุมาร

พระเจ้าพิมพิสารทรงประจวบเป็นโรคมกัณฐกพิษ ทรงแสดงให้หมอหลวงหลายคนถวายการรักษาพยาบาล อาการพระประจวบก็ได้ทุเลาลง เจ้าชายอภัยราชกุมาร ได้รับสั่งให้หมอชีวกโกมารภัจไปถวายการรักษาพยาบาล หมอชีวกโกมารภัจได้ประกอบพระโอสถบำบัดพระอาการ พระประจวบโรคสัณตวารจนหายขาด พระองค์ทรงโปรดหมอชีวกโกมารภัจมาก ทรงบำเพ็ญรางวัลพระราชทานที่ดิน บ้านเรือน เครื่องใช้สอย คนรับใช้ ยานพาหนะ อุทยานอัมพวัน(สวนมะม่วง)แก่หมอชีวกโกมารภัจ และทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้หมอชีวกโกมารภัจเป็นแพทย์หลวงมีหน้าที่ถวายการรักษาพระองค์กับข้าราชการบริพาร ถวายการรักษาพยาบาลพระพุทธรูปเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งหมอชีวกโกมารภัจได้กราบบังคมทูลรับสนองตามพระบรมราชโองการ ปฏิบัติราชการสนองพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงพระกรุณาธิคุณที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งทุกประการ นับว่าเป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่และคนทั่วไป ประกอบกับไม่มีการทุจริตผิดธรรม สมควรแก่การเคารพนับถือบูชาเป็นข้าราชการที่น่ายกย่องตลอดกาล^{๕๒}

หมอชีวกโกมารภัจ เป็นผู้ที่มีความสามารถหลายด้าน สามารถจัดขบวนเสด็จได้อย่างดีเยี่ยม มิได้มีความรู้แต่เรื่องการแพทย์ ที่สำคัญ ท่านเป็นข้าราชการที่มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินอย่างยิ่ง ทั้งเป็นผู้ที่เคารพพระบรมศาสดาอย่างสูงสุด ท่านปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดีเยี่ยม และสิ่งที่แสดงแนวคิดของหมอชีวกโกมารภัจได้อย่างชัดเจน คือการที่ท่านเป็นแพทย์รักษาโรคกาย(กายิกโรค) แต่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นโรคทางจิต มีความเครียดและความขัดแย้งทางอารมณ์ค่อนข้างรุนแรง หมอชีวกโกมารภัจรู้ว่ายาทุกขนานที่ท่านเรียนมา ไม่อาจรักษาให้หายได้นอกจากการอาศัยบำบัดรักษาทางจิต ซึ่งต้องอาศัยผู้รู้จริง และผู้รู้นั้นจะต้องเป็นพระพุทธรูปเท่านั้นที่จะทรงประทานธรรมโอสถถวาย และเมื่อพระเจ้าอชาตศัตรู ได้ทรงพบพระพุทธรูปองค์และทรงสามารถบรรเทาพระโรคลงได้ ทรงกลายเป็นอุบาสกที่ดีเป็นการชี้ชัดว่า วิชาการแพทย์นั้นสามารถบรรเทาได้เฉพาะโรคทางกายเท่านั้น ส่วนโรคทางจิตต้องอาศัยวิธีการทางศาสนา หมอชีวกโกมารภัจยอมรับเรื่องนี้และสามารถวินิจฉัยได้ว่า โรคชนิดไหนควรรักษาทางใด ไม่ยึดมั่นความรู้ทางการแพทย์ จนลืมเรื่องจิตใจของมนุษยชาติ นี่คือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นแพทย์ที่เข้าถึงจิตใจของผู้ป่วย

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสา

จิตอาสา (Volunteer spirit) ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็น จิตอาสา (Volunteer spirit) มีคำที่มีความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกันกับ คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) และอาสาสมัคร (Volunteerism) ซึ่งโดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกิดจากจิตอาสาในการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

^{๕๒} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๓๑/๑๘๖.

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจาก บทความ เอกสาร ตำราแบบเรียน และข้อมูลด้านการศึกษาด้านออนไลน์ ประกอบดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับ จิตสาธารณะ จิตอาสา อาสาสมัคร อริยัญญา ตัวยุคัมภีร์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกในการตระหนักรู้ ความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของบุคคลในการแสดงออกพฤติกรรมจิตอาสาที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจรวมทั้งการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบต่อในจิตสำนึกที่ดีทั้งต่อตนเองและส่วนรวม เช่น การให้ความช่วยเหลือ การเสียสละ การอุทิศ ตนเองแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมด้วยความเต็มใจ เสียสละ และไม่หวังผลตอบแทน เพื่อให้เกิดคุณค่าสูงสุดและเป็นประโยชน์แก่บุคคลส่วนรวมในสังคม ลักษณะบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ

๑) การเป็นผู้ที่ดูแลรักษาไม่ทำลายทรัพย์สิน ใช้อาสาสมัครสมบัติส่วนรวมของสังคมด้วยความทะนุถนอมประหยัด ระมัดระวังเพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้นาน

๒) การเป็นผู้ที่มีจิตอาสาปฏิบัติในหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ประจำอยู่ในวิสัยที่ตนจะสามารถทำได้ เช่น อาสาสมัครจราจร อาสาสมัครป้องกันการทุจริตอาสาสมัครเฝ้าระวังยาเสพติด

๓) การเป็นผู้ที่มีความเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม อันเป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนตลอดจนไม่ปิดโอกาสของบุคคลอื่นที่จะได้ใช้ของส่วนรวม เช่น การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเอง การแบ่งปันสิ่งของกับบุคคลอื่น และการไม่แสดงอาการหวงแหนสมบัติของส่วนรวมมาเป็นของตน

๔) การเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทอุทิศตนและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยปฏิบัติตามสิทธิและช่วยเหลือบุคคลอื่น เพื่อร่วมกันพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสร้างสรรค์สังคมต่อส่วนรวม

๕) การเป็นผู้ที่มีความเคารพและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลที่หลากหลาย และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจการร่วมลงมือแก้ไข เพื่อหาข้อยุติและเกิดการยอมรับจากบุคคลในสังคม

๖) การเป็นผู้ที่มีความสำนึกแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของคนในสังคมเป็นสำคัญ มากกว่ากลุ่มคนสนิทหรือครอบครัว

๒.๔.๑ ประโยชน์ของการมีจิตสาธารณะ

๑. ประโยชน์ทางด้านจิตใจ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ ส่งผลมีสุขภาพจิตมีภาวะเครียดภาวะซึมเศร้าน้อยลง และมีความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มสูงขึ้นมีการรับรู้ถึงความสามารถของตนเอง และรู้สึกว่าการตนเองมีคุณค่าและมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย

๒. ประโยชน์ทางด้านร่างกาย การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลให้มี สุขภาพกายที่แข็งแรง ลดอัตราการเสียชีวิตจากผลทางบวกของด้านจิตใจ

๓. ประโยชน์ทางด้านสังคมการมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลให้เกิดทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในทางบวกและเกิดเครือข่ายทางสังคมเพิ่มมากขึ้น เช่น เกิดการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ทักษะคิด และค่านิยม เกิดการกระตุ้นพัฒนาการด้าน การเข้าใจสังคมและพฤติกรรมทางสังคม

๔. ประโยชน์ทางด้านกระบวนการคิดการมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาสติปัญญา วิธีการคิดและการตัดสินใจช่วยให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการจากประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาสติปัญญา วิธีการคิดและการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น

๕. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ ส่งผลต่อการลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายในบางอย่าง เนื่องจากอาสาสมัครมีจิตใจเป็นจิตสาธารณะ เข้ามาช่วยงานด้วยความเต็มใจและทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจอย่างเต็มที่

กรรยา พรรณนา^{๕๓} กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอกลใจใส่เป็นธุระใน เรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน การคิดในสิ่งที่ดี ประพฤติดี ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งไม่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่นการไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคลสังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่แสดงออก แบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านการใช้ หมายถึง พฤติกรรมการใช้ของสาธารณะที่รักษาดูแล และจะไม่ ทำลายในทรัพย์สินสาธารณะสมบัติต่าง ๆ

๒. ด้านเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในวิสัย ที่ตนทำ ได้รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม

๓. ด้านการเคารพสิทธิ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้สิ่งของส่วนรวม ไม่ยึดของส่วนรวมเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

๔. ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดง ออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ด้วยความจริงใจ เต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ตามความสามารถของตนเอง รูปแบบจิตสาธารณะ แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน

๑) จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาตนเองทำให้ตนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นจิตสำนึกแบบพื้นฐานที่ทุกสังคมพยายามที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นสำนึกที่ถูกฝังตามสภาพสังคมไทย

๒) จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Other Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง อาทิ ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทย

๓) จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม (Social Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึง ความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่น หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

^{๕๓}กรรยา พรรณนา, จิตสาธารณะ...สร้างได้ง่ายนิดเดียว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๔๒-๔๔.

วิชา ไซยสาร^{๔๔} กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จึงเป็นการแสดงออก เพื่อสังคมส่วนรวมช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นการบริการชุมชนทำประโยชน์เพื่อสังคม การคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การกระทำความดีการเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา ซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมาย คุณธรรมจริยธรรม หรือศีลธรรมอันดีการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย การปลูกฝังให้พลเมืองมีจิตสาธารณะ จึงเป็นเรื่องที่ยากต้องมีการสั่งสอนอบรม กล่อมเกล่า ซึ่งต้องใช้เวลาในการซึมซับอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสภาวะแวดล้อม ของสังคมที่เอื้อต่อการสร้างจิตสาธารณะ การสร้างจิตสาธารณะเป็น แนวทางพัฒนาที่ยั่งยืน และถาวร แต่ก็มีความรับผิดชอบต่อตนเอง หากบุคคลนั้น ๆ ไม่ยอมรับจิต สาธารณะ ก็ไม่เกิดขึ้น ตัวบุคคลจึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งสิ่งสำคัญอันดับ แรก คือ การสร้างความคิดในเชิงบวก แล้วส่งเสริมให้มีการยึดหลักคุณความดีในการดำเนินชีวิต หลังจากนั้นจะเกิดพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกที่กระทำต่อสาธารณชน และสิ่งแวดล้อม ทั้งหลายอย่างมีคุณค่าที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกระบวนการสร้างจิตสาธารณะในแต่ละขั้นตอนไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด แต่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ความจำเป็นต้องเข้าใจถึงแนวทางในการสร้างจิตสาธารณะเพื่อก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมโดยส่วนรวม ดังนี้

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องของส่วนรวม ประเทศชาติและสังคมโลก
๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง อย่าหลีกเลี่ยง ต้องช่วยกันแก้ไข
๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอน ในทุกศาสนาที่นับถือสอนให้คนทำความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองและสังคมสามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ชัยวัฒน์ สุธิธรัตน์^{๔๕} กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีสำนึกยึดมั่นในระบบคุณธรรมและ จริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งที่ผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ วิธีการที่ใช้ปลูกฝังจิตสาธารณะมีอยู่หลายหลายวิธีการ ที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญา โดยมีพื้นฐานของกระบวนการทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา เป็นสิ่งจำเป็นที่สามารถนำไปใช้พัฒนาจิตสาธารณะและยังมีส่วนทำให้จิตสาธารณะนั้นมีความคงทน และเป็น จิตสำนึกที่คงอยู่ในตัวบุคคลที่เติบโตในภายภาคหน้า การสร้างเสริมจิตสาธารณะ ต้องให้ความสำคัญทั้ง ๓ มิติ จึงจะทำให้คนเกิดจิต

^{๔๔}วิชา ไซยสาร, สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ, (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๓.

^{๔๕}ชัยวัฒน์ สุธิธรัตน์, สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร: วิพริทธิ์, ๒๕๕๒), หน้า ๖๖.

สาธารณะที่ยั่งยืน มิติพฤติกรรม คือ การกระทำที่ถูกต้องในมิติทางจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ถูกต้อง และมิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ทำ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา^{๕๖} กล่าวว่า การมีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณสมบัติคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือ สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ เป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข ส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน ช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกายสติปัญญา ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดในชุมชน โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

๑. ช่วยเหลือผู้อื่นเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน
๒. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำด้วยความเต็มใจ
๓. อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกายใจ กำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน
๔. แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สิน ช่วยแก้ไขปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
๕. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม
๖. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ
๗. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งดีงามของส่วนรวม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยความกระตือรือร้น

ฉันทน์ท เลี้ยวไพโรจน์^{๕๗} กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตที่คำนึงถึงผู้อื่นโดยแสดงออกผ่านการกระทำ ดังนั้น จิตสาธารณะ จึงมีลักษณะเป็นจิตสำนึกเป็นค่านิยมที่ดี ควรปลูกฝังในตัวมนุษย์ทุกคน บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะ ดังนี้

๑. บุคคลที่มีจิตอาสา คือ การรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมที่ได้รับความทุกข์ยาก หรือขาดโอกาส ขาดการเอาใจใส่จากสังคม ขาดการดูแลจากภาครัฐ ขาดที่พึ่ง เมื่อเราเห็นว่าเพื่อน มนุษย์ ประสบความลำบาก เรากลับมาคิดว่าเราสามารถช่วยเหลืออะไรได้บ้าง และลงมือปฏิบัติจริง
๒. บุคคลที่มีจิตเอื้ออาทร คือ เป็นผู้มีน้ำใจแก่ผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน เมื่อรู้สึกว่าตนเองมีความสุขมากพอแล้ว ก็จะรู้จักแบ่งปันความสุขให้แก่คนรอบข้างเพื่อกระจายความสุขไปอย่างถ้วนหน้า บุคคลที่มีจิตสาธารณะ เป็นบุคคลที่มีจิตใจดี มีความคิดการกระทำที่ดี การมีจิตสาธารณะจึงเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี คุณลักษณะสำคัญของสมบัตินี้ที่มีจิตสาธารณะ คือ การเป็นผู้ให้ด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมแห่งการเป็นผู้ให้ นั่นคือต้องให้ด้วยความจริงใจ มีความบริสุทธิ์ใจปรารถนาเห็นผู้รับมีความสุขหลุดจากความทุกข์อยากที่เขาได้รับและการให้ แปลว่า ฝ่ายที่ให้ต้องเป็น

^{๕๖}สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์และเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔๓.

^{๕๗}ฉันทน์ท เลี้ยวไพโรจน์, **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๕๕.

ผู้ที่ “มี” เสียก่อน จะให้อะไรใครได้ก็ต้องมีสิ่งที่จะให้ด้วย การให้ที่ตนเองไม่เดือนร้อน ไม่เกินกำลังความสามารถในการให้ของเราและให้ด้วยใจที่มี

นอกจากนี้การให้ต้องอยู่บนหลักศีลธรรมด้วย สำหรับการให้ที่ดีและสมบูรณ์ผู้ให้จึงเป็นผู้รับในเวลาเดียวกัน นั่นคือ รับความสุขในใจ การให้ ประกอบด้วย ให้ร่างกาย ให้ใจ ให้เกียรติ ให้ธรรมชาติดีกับเราตลอดไป ให้ความเข้าใจแก่ผู้อื่น ให้ความเคารพ ต่อกฎกติกา มารยาทของสังคม ให้ความเคารพต่อความคิดเห็นและจิตใจของผู้อื่น

พระไพศาล วิสาโล^{๕๘} กล่าวว่า จิตอาสา ได้แก่ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย”บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี

การรักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้ ต้องหมั่นขัดเกลาเปลือกเคลือบใจให้เบาลงนั้น คือ ลดการหมกมุ่นกับตนเองให้น้อยลงใส่ใจผู้อื่นให้มากขึ้นและหมั่นเอาใจเขามาใส่ใจเราเอง ๆ น้ำใจถึงจะหลั่งไหลออกมาชุบชีวิตเพื่อนมนุษย์ให้เป็นสุข และใจของเราจะเปิดรับความสุขได้ง่ายขึ้น คนที่เอาแต่รับเข้าอย่างเดียวย่อมแสดงถึงความว่างเปล่าภายในจำเพาะคนที่มี “สาระ” อยู่ภายในเท่านั้น จึงสามารถที่จะให้แก่ผู้อื่นได้ ยิ่งจิตใจมีความเต็มอึดมากเท่าไร ก็สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นได้มากเท่านั้น สาระที่ว่างนั้นคือ ความสุข ความซาบซึ้งในคุณค่าและความหมายของชีวิต เกิดจากประสบการณ์ที่ได้นำมาใคร่ครวญจนตกผลึก อีกทั้งยังเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น และที่ขาดไม่ได้คือการฝึกฝนตนเองทั้งในระดับพฤติกรรมและจิตใจ ทั้งหมดนี้สามารถเริ่มต้นจากการฝึกตนเองให้รู้จัก “ให้” การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นมิใช่เป็นเรื่องของการเสียสละอย่างเดียว หากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเติมเต็มความเป็นมนุษย์ของตนเองให้สมบูรณ์ คุณสมบัติของคนอาสา คนอาสาไม่เพียงต้องต่อสู้กับใจของตนเองเสียสละร่างกาย แรงใจ และเวลา จิตอาสายังเรียกร้องคุณสมบัติบางอย่างจากเราด้วย คือ

๑. มีแรงจูงใจสูงที่จะทำกิจกรรมนั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
๒. มีจิตวิญญาณของการทำงานร่วมกันเป็นทีม เห็นคุณค่าความสามัคคี
๓. มีจิตใจเปิดกว้างพร้อมจะเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่
๔. เคารพในกฎระเบียบวินัยของแต่ละกิจกรรม
๕. ศึกษาทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาของพื้นที่ เรียนรู้ในธรรมเนียม ประเพณี การชุมชนท้องถิ่น และฝึกทักษะที่ เช่น การประกอบอาหาร การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การสื่อสาร เป็นต้น

^{๕๘}พระไพศาล วิสาโล, **สร้างสันติด้วยมือเรา**, (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

๖. ดูแลสุขภาพทางจิตใจ เช่น ความกลัว ความเครียด ความกังวล ความขัดแย้ง ในการที่จะรักษาสมดุลของจิตใจให้สามารถทำงานต่อไปได้จนบรรลุวัตถุประสงค์

๗. ความสมบูรณ์สุขภาพร่างกาย เพื่อเผชิญความยากลำบากดินฟ้าอากาศ การมีสุขภาพดีจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับจิตอาสาจึงควรรู้วิธีการดูแลรักษาสุขภาพตนเอง สุขอนามัยเบื้องต้น

๒.๔.๒ แนวคิดพฤติกรรมเอื้อสังคม (Pro social Behavior)

พฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นด้วยความตั้งใจจริง ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือการแบ่งปันการอาสาสมัครโดยไม่หวังผลตอบแทน คำว่า ความเอื้อเฟื้อ หมายถึง แรงจูงใจของผู้ให้ความช่วยเหลือช่วยด้วยความเต็มใจและไม่คาดหวังถึงผลประโยชน์ตนเอง จะได้รับความเอื้อเฟื้อมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีความปรารถนาในการให้มีความรู้สึกเข้าใจและเห็นใจบุคคลอื่น และไม่มีแรงจูงใจที่จะรับสิ่งใดหรือหวังสิ่งใด จากการกระทำจากสิ่งที่ตนเองกระทำกับผู้อื่น หรือบุคคลอื่น พฤติกรรมเอื้อสังคมสามารถ แบ่งได้ ๓ องค์ประกอบ

๑. การแบ่งปัน (Sharing) หมายถึง การแบ่งปันสิ่งของของตนเองหรือสิ่งของที่ตนเองแก่บุคคลอื่นค่าของการสูญเสียจะเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจจะคาดการณ์ไว้ก่อนหรือไม่ก็อาจเป็นได้

๒. การช่วยเหลือ (Helping) หมายถึง ความพยายามบรรเทาความต้องการของ บุคคลอื่น โดยการช่วยเหลือให้บุคคลอื่นบรรลุเป้าหมาย เช่น การให้ข้อมูลการให้สิ่งของที่ไม่ใช่ของ ตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการสูญเสียสิ่งของของตน

๓. การปลอบโยน (Comforting) หมายถึง ความพยายามบรรเทาความทุกข์ของ บุคคลอื่นด้วยคำพูดหรือการลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บุคคลอื่นผ่อนคลายความกังวล ความเครียด ความไม่สบายใจ การปลอบโยนเกี่ยวข้องกับเวลาและความเอาใจใส่ของผู้ให้เป็นหลัก นอกจากนี้ การสร้างแรงจูงใจทางบวกจะส่งผลทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเอื้อสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญและ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม คนที่มีแรงจูงใจสูงจะมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรม เอื้อสังคมสูงกว่าคนที่มีแรงจูงใจต่ำกว่า แรงจูงใจเอื้อสังคมมี ๓ ด้าน คือ

๑) ด้านการคำนึงถึงส่วนรวม หมายถึง แรงจูงใจที่จะแสดงความใส่ใจต่อประโยชน์สาธารณะแสดงความภาคภูมิใจ และการมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

๒) ด้านการให้คุณค่าเอื้อสังคม หมายถึง แรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือและแสดง สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น

๓) ด้านการสร้างความประทับใจ หมายถึง แรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงการมี ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อสายตาศาบุคคลอื่นและแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมให้ได้รับรางวัล หรือสิ่งที่ตนเองต้องการ ทั้งนี้หากคนเรามีแรงจูงใจพฤติกรรมเอื้อสังคมนั้น คือการมีแรงจูงใจภายในของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีลักษณะเอื้อสังคม เช่น การแสดงความรู้สึกห่วงใย การเข้าอกเข้าใจและการแสดงพฤติกรรม โดยมุ่งประโยชน์ของบุคคลอื่นเป็นหลักและไม่คาดหวัง หรือเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ แรงจูงใจที่อยากช่วยเหลือบุคคลอื่น และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น ในทางบวกรวมทั้งแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงการมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตา

๒.๔.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับ จิตสาธารณะ จิตอาสา อาสาสมัคร

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ของโคลเบอร์ก (Kolhberg) มี ๖ ชั้น

ชั้นที่ ๑ ชั้นการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ ๒-๗ ปี) คือ การตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ชั้นที่ ๒ ชั้นการแสวงหารางวัล (อายุ ๗-๑๐ ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ชั้นที่ ๓ ชั้นการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ ๑๐-๑๓ ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ชั้นที่ ๔ ชั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ ๑๓-๑๖ ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือ ว่า ตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น

ชั้นที่ ๕ ชั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ ๑๖ ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ชั้นที่ ๖ ชั้นการยึดอุดมคติสากล (อายุ ๒๐ ขึ้นไปหรือวัยผู้ใหญ่) คือ การตัดสินใจเพื่ออุดมคติยิ่งใหญ่ หลักประจำใจของตนบุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ เป็นผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา สรุปได้ว่า จิตอาสาเป็นสำนึกความรู้สึกรู้สึกที่เกิดจากภายในจิตใจและแสดงออกเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นจิตสำนึกส่วนตัวเกี่ยวกับตนเอง คือ ด้านความรับผิดชอบ เสียสละ แบ่งปัน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำด้วยความรู้สึกอยากทำด้วยใจ บริสุทธิ์มุ่งหวังเพื่อสิ่งที่ดีขึ้นในสิ่งที่ตนพึงกระทำได้ ในทำนองเดียวกันจิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น คือ ด้านเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ เมตตากรุณา มีความรักและเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประสงค์ดีต่อผู้อื่นเสมอ พร้อมทั้งจะหยิบยื่นความช่วยเหลือทุกครั้งที่มีโอกาส เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น นอกจากนั้นจิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม การมีพฤติกรรมสำนึกใช้สิ่งสาธารณะส่วนรวม การช่วยกันแก้ไข ปัญหาที่เคารพสิทธิผู้อื่นไม่เบียดเบียนทำลายบุคคลในสังคม ไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ดังที่นักจิตวิทยาหลายท่านได้นำเสนอไว้ โดยเฉพาะโคลเบอร์ก (Kolhberg) ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ เมื่ออายุเริ่มตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป เหตุผลในการตัดสินใจ จะมุ่งเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก สามารถควบคุมบังคับใจตนเองไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น ต่อเมื่อเติบโตอายุ ๒๐ ขึ้นไปถึงวัยผู้ใหญ่เหตุผลการตัดสินใจเพื่ออุดมคติสากลเป็นหลักใหญ่ประจำใจของตน

ดังนั้น การสร้างจิตอาสาเกิดขึ้นจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ สิ่งที่ต้องมีอันดับแรก คือ การสร้างความคิดในเชิงบวก และการยึดหลักคุณความดีในการดำเนินชีวิต จากนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกที่กระทำต่อสาธารณชนสิ่งแวดล้อมทั้งหลายอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อันประกอบด้วยคามมีวินัยในตนเอง, การให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม, การตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักปฏิบัติหลักคำสอนในทุกศาสนาที่มุ่งสอน

ให้เป็นคนดี อนึ่งจิตอาสาสร้างประโยชน์ในทั้งในลักษณะปัจเจกชนเป็นการพัฒนาด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และความคิดสติปัญญาไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของจิตอาสา ความสำคัญของจิตอาสา แนวทางการพัฒนาจิตอาสา ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสา องค์ประกอบของจิตอาสา และรูปแบบกิจกรรมของจิตอาสา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ ความหมายของจิตอาสา

นักวิชาการได้ศึกษาความหมายของจิตอาสา และได้กล่าวถึงความหมายของจิตอาสาไว้ดังนี้

จิตอาสา แยกคำศัพท์คือ จิต+อาสา ที่แปลได้ว่า จิต หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้คิดและนึกธรรมชาติที่รู้อารมณ์สภาพที่นึกคิด ความคิด อาสา หมายถึง ความหวัง ความต้องการ การรับทำโดยเต็มใจ สมัยใจ แสดงตัวขอรับทำการนั้น ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าจิตอาสาไว้ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า จิตอาสาเป็นจิตที่คิดช่วยเหลือผู้อื่นเป็นจิตที่เป็นผู้ให้พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งที่ตนเองมีแม้กระทั่งเวลาเพื่อสาธารณประโยชน์ด้วยความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความสุขเมื่อได้ทำความดีส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ เป็นจิตที่เป็นเปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี^{๕๙}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า จิตอาสามาจากคำว่า จิต+อาสา หมายถึง

๑. “จิต” เป็นคำนาม หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก
๒. “อาสา” เป็นคำกริยา หมายถึง เสนอตัวเข้ารับทำ

ดังนั้น จิตอาสา คือการที่มีจิตเป็นผู้ให้ การให้แรงใจ ให้ปัญญา ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นสาธารณะประโยชน์ โดยไม่ได้คาดหวังว่าเราเองจะได้อะไร

กลับมา รับรู้แล้วว่าได้อะไรออกไป และสิ่งที่ให้ไปนั้นเกิดประโยชน์อย่างไร^{๖๐}

^{๕๙}พระไพศาล วิสาโล, ศาสตร์และศิลป์ แห่งการจัดการความดีศึกษากรณีมูลนิธิพุทธฉือจี้, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒,

^{๖๐}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, หน้า ๓๑๒,

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า จิตอาสาเป็นคำที่มีความสอดคล้องกับหลักทางศาสนาไว้ว่า ทาน หรือการให้เป็นเครื่องให้เกิดความสุขแก่ผู้ให้และผู้รับ มนุษย์ทุกหนทุกแห่งได้ค้นพบสังขธรรมข้อนี้ว่า ถ้ามีแต่การเอาโดยไม่มีการให้มนุษย์จะมีความสุขและความขัดแย้งกัน ดังคำกล่าวที่ว่าที่ใดเป็นที่มีการให้ ที่นั่นก็จะมี ความอบอุ่นหรือร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งในหลักคำสอนของทุกศาสนาได้มีหลักการเหมือนกัน คือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งการให้แบ่งออกได้ ๕ ด้าน ได้แก่

๑. การให้ทางใจ เป็นการให้ความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้ที่มีทุกข์ ทุกข์เป็นการให้ที่สำคัญคนที่มีความทุกข์ถ้าอยู่โดดเดี่ยวยิ่งทุกข์มาก แต่ถ้ามีคนเห็นอกเห็นใจจะมีความทุกข์ลดน้อยลงการช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ นับว่าเป็นผู้ที่มีจิตอาสาที่นำไปสู่การช่วยเหลือสังคม และสังคมนั้นก็จะมีมิติทางจิตวิญญาณสูงเช่นกัน

๒. การให้ทางวาจา เป็นการพูดที่มีลักษณะเห็นอกเห็นใจ การพูดไพเราะเป็นปิยวาจาหรือพูดให้กำลังใจ ทำให้ผู้รับมีความสุข เช่น การให้โดยการพูดจากับผู้ที่มีฐานะในระดับเป็นคนยากคนจน ถ้าเราพูดจาที่ไพเราะกับคนเหล่านี้ อาจจะทำให้คนเหล่านั้นเกิดความปิติที่ออกมาเป็นความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ การให้ทางวาจาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวจีสัจจหรือสัมมาวาจาอันเป็นองค์หนึ่งในมรรค ๘

๓. การให้วัตถุสิ่งของบุคคลควรแก่การให้หรือการเสียสละเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นประจำการให้วัตถุสิ่งของแก่ผู้อื่น ควรฝึกเสียสละให้ของที่มีลักษณะดี เพราะปกติคนนั้นมนุษย์จะให้ของที่เล็กกว่าหรือด้อยกว่าแก่ผู้อื่น ส่วนของที่มีลักษณะมีคุณประโยชน์ที่ดีกว่าก็จะเก็บไว้ให้ตนเองเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าเราฝึกเสียสละของดีที่เราต้องการให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ จะเป็นความก้าวหน้าทางจิตใจที่น่าภูมิใจ ซึ่งในปัจจุบันสามารถเห็นได้จากการมีช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยที่เห็นได้ชัดเจน

๔. การให้ด้วยการกระทำ งานทุกชนิดสามารถทำได้ตั้งใจให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือประโยชน์ต่อส่วนรวมได้เสมอ ไม่ว่างานนั้นจะเป็นอะไรก็ตาม เราสามารถเสียสละเพื่อส่วนรวมได้เสมอด้วยความเต็มใจและจริงใจ

๕. การให้ความรู้ เป็นการช่วยในเรื่องการให้ความรู้ให้กับผู้ที่ไม่ได้เรียนรู้ เพราะการให้และการเรียนรู้ทำให้เกิดความรู้และเกิดปัญญาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้ยังมีในเรื่องของธรรมทาน ที่คนไทยมักมีประเพณีที่ตักม เห็นได้จากการแจกหนังสือธรรมะในโอกาสต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ดีทำให้คนด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงหนังสือธรรมะได้ ทำให้ชีวิตเกิดความงอกงาม ธรรมะแม้เรียกกันว่าเป็นธรรมทานก็ยังเป็นการให้วัตถุเพราะธรรมทานที่แท้จริงคือการที่ผู้ให้ประพฤติธรรมและสามารถถ่ายทอดธรรมะจากการรู้จริงจนเกิดธรรมในผู้รับการให้ธรรมทานถือว่าเป็นการให้ที่วิเศษสุด^{๒๑}

^{๒๑}ประเวศ วะสี, วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ (ศูนย์หนึ่งเก้า), (กรุงเทพมหานคร: สอนเงินมีมา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๑-๑๕๔.

ปิยะนาถ สรวิสูตร ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า เป็นจิตที่มีความสุข พร้อมจะให้หรือเสียสละเวลา แรงกายและสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมอย่างสมัครใจ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน^{๖๒}

โครงการ CAT จิตอาสาผู้ช่วยสอน ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า เป็นการทำงานเพื่อสังคมด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำด้วยจิตสำนึกภายใต้จิตวิญญาณ โดยยึดหลักว่า เป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่ไม่ใช่เป็นการกิจหรือการถูกบังคับ^{๖๓}

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า เป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกาย แรงใจสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้กระทำความดีซึ่งเกิดจากพื้นฐานความคิด ๔ ประการ คือ ๑) การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมิใช่เพื่อส่วนตน ๒) การกระทำที่เป็นไปด้วยความสมัครใจ ๓) การกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทน ๔) การอุทิศกำลังกายกำลังใจและเวลาให้ส่วนรวม^{๖๔}

อนิษฐา แจ้งเอี่ยม ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า เป็นจิตใจที่เห็นแก่ผู้อื่น มีน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว สามารถแสดงออกมาในหลายรูปแบบ มีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือสังคม^{๖๕}

กรรณิกา มาโน ได้กล่าวถึง จิตอาสาไว้ว่า เป็นจิตที่พร้อมสละเวลา แรงใจ แรงกายและสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคม เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นการกระทำที่ไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบแต่เป็นการทำด้วยใจ^{๖๖}

จากศึกษาความหมายของจิตอาสาที่สามารถสรุปได้ว่า “จิตอาสา” หมายถึง การทำงานด้วยความเต็มใจที่จะตอบแทนและช่วยเหลือสังคม เป็นการให้ที่ออกมาจากจิตใจ มิใช่จำเป็นต้องทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำด้วยด้วยความเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย สติปัญญา และความสุขส่วนตัวเพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนแปลงเป็นรอยยิ้ม

^{๖๒}ปิยะนาถ สรวิสูตร, “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

^{๖๓}โครงการ CAT จิตอาสาผู้ช่วยสอน, “CAT จิตอาสา...สำนึกดีจากภายในสู่ภายนอกอีกหนึ่งพลังสร้างสรรค์เพื่อสังคม”, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒๕๖ (ตุลาคม ๒๕๕๒): หน้า ๒๙.

^{๖๔}ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, **เครือข่ายวิจัยทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรมสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑.

^{๖๕}อนิษฐา แจ้งเอี่ยม, “เครือข่ายการสื่อสารและการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครเครือข่ายจิตอาสา”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ, (คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๖.

^{๖๖}กรรณิกา มาโน, “ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

๒.๕.๒ ความสำคัญของจิตอาสา

นักวิชาการได้ศึกษาความสำคัญของจิตอาสา และได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาไว้ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึง ความสำคัญของจิตอาสาไว้ว่า การที่บุคคลมีจิตอาสา รู้จักการให้ นั้น เวลาที่เราจะรับด้วยความยินดีในเวลาเดียวกัน ซึ่งทำให้เราเกิดความสุข เต็มไปด้วยความปรารถนาดีและความภาคภูมิใจ รวมทั้งยังเป็นการทำให้ชีวิตมีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับสังคมอีกด้วย^{๒๗}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของจิตอาสาไว้ว่าเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเก่ง นอกจากจะเกิดผลภายนอกแล้ว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตัวเอง ไม่ว่าเราจะได้รับผลตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่ตัวเราเรารู้คือการที่เรามีความชำนาญมากขึ้นทำไปแล้วรู้สึกสบายใจ อิ่มใจ มีความภูมิใจ ไม่ต้องหวังผลตอบแทนจากคนอื่น^{๒๘}

กรรณิกา มาโน ได้กล่าวถึง ความสำคัญของจิตอาสาไว้ว่า จิตอาสามีความสำคัญและมีประโยชน์ เป็นการให้ด้วยใจโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ มีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ เนื่องจากทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่หวังผลตอบแทน ส่งผลให้สังคมไทยมีความเข้มแข็ง ชีวิตมีความมั่นคงมากขึ้น^{๒๙}

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ความสำคัญของจิตอาสา เป็นการกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยจะรู้สึกมีความสุขและภูมิใจเมื่อได้ทำให้สังคมและประเทศมีการพัฒนาไปทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งการกระทำนั้นทำด้วยความเชื่อมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจ เห็นประโยชน์ เห็นคุณค่าของงาน ทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๒.๕.๓ แนวทางการพัฒนาจิตอาสา

ในการพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์นั้น ถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่งของแผนการพัฒนาประเทศและตามความมุ่งหมายของการศึกษาไทย เพื่อสร้างให้คนไทยได้มีความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อสังคมและเพื่อให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตอาสา ซึ่งแนวทางการพัฒนาจิตอาสาได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

Krathwohl, Bloom and Masai ได้กล่าวถึง การพัฒนาจิตอาสาไว้ว่า จิตอาสาเป็นลักษณะหนึ่งของเจตพิสัย ซึ่งการจะพัฒนาเจตพิสัยที่เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึกหรือ

^{๒๗}พระไพศาล วิสาโล, *เติมเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา*, (กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^{๒๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^{๒๙}กรรณิกา มาโน, “*ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา*”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖.

อารมณ์ของคน เช่น ความสนใจ ความคิด ค่านิยม เจตคติ หรือความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่นนั้น สามารถพัฒนาได้ตามกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเจตพิสัย (Affective Domain) กำหนดไว้ ๕ ชั้น ได้แก่ ๑) ขั้นการรับรู้ (Receiving) ซึ่งเป็นขั้นแรกของความรู้สึกหรือการแสดงความเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้คนมีความรู้สึกยอมรับสิ่งเร้าและเลือกที่จะสนใจสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้า ๒) ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นการกระทำที่ให้ความสนใจหรือแสดงออกมาในลักษณะของความพึงพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ๓) ขั้นเกิดค่านิยม (Valuing) เป็นความรู้สึกรู้คุณค่าของสิ่งของหรือพฤติกรรมที่ได้รับมา และเริ่มยอมรับเป็นความเชื่อจนเกิดเป็นทัศนคติหรือค่านิยมที่ดีต่อสิ่งนั้นซึ่งความรู้สึกนี้อาจยอมรับคุณค่าหรือไม่ยอมรับคุณค่านั้นก็ได้ ๔) ขั้นการจัดระบบ (Organizing) เป็นการจัดระบบของทัศนคติหรือค่านิยมหลายอย่างที่อยู่กระจัดกระจายเข้าเป็นหมวดหมู่และตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าสำคัญหรือมีบทบาทมากที่สุดที่ควรนำไปใช้หรือยกเลิก ๕) ขั้นบุคลิกภาพ (Characterization) เป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาคน โดยการนำค่านิยมหรือคุณค่าที่ยึดถือมาปฏิบัติแต่สิ่งถูกต้องจนเป็นนิสัย^{๗๐}

จเร พัฒนผล ได้กล่าวถึง การพัฒนาจิตอาสาไว้ว่า การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในระดับประถมศึกษา สามารถทำได้หลายรูปแบบและจากการศึกษาพอสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตอาสา ได้ดังนี้

แนวทางที่ ๑ การบูรณาการการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตอาสา กับวิชาต่าง ๆ เป็นการสอดแทรกการพัฒนาจิตอาสา ในการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ โดยเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เหมาะสมเป็นการบูรณาการการพัฒนาจิตอาสากับการจัดการเรียนรู้ตามปกติ ให้กับนักเรียนมีความรู้ควบคู่ไป

แนวทางที่ ๒ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ไม่ยึดติดกับเนื้อหาวิชาแต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรหรือส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนและเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ ๓ การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กแตกต่างจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรตรงที่กิจกรรมพิเศษเพื่อจิตอาสาของนักเรียนจะจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามวาระไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอและกิจกรรมดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองหรือการให้สัญญากับตนเองหรือสาธารณชนในการพัฒนาตนเองโดยกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้อาจเป็นกิจกรรมที่ให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ทั้งนี้

^{๗๐}Krathwohl, D. R., Bloom, B.S. & Masia, B. B., **Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals Handbook II: Affective Domain**, (London: Longman, 1973).

ควรมีการประเมินเพื่อติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป^{๗๑}

สายฤดี วรกิจโกศาทร ได้กล่าวถึง การพัฒนาจิตอาสาไว้ว่า

๑. การให้การศึกษา คือ การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ให้กับผู้ที่เราจะพัฒนาให้การศึกษาทุกเรื่องที่อยู่ในกระบวนการให้ผู้รับการพัฒนามีความรู้ ความเข้าใจและทำได้ในเรื่องที่เรียน โดยการให้การศึกษาจะต้องคำนึงพื้นฐานความรู้ของผู้รับการศึกษาแล้วจึงเพิ่มเติมจากที่มีให้มากขึ้น ข้อที่ควรคำนึงคือการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ต้องการนั้น จำเป็นต้องค่อยทำค่อยไป ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้สิ่งใหม่หรือความล้าสมัยของสิ่งเก่า การฝึกความชำนาญในการคิดและทำสิ่งใหม่ ตลอดจนการฝังเอาสิ่งใหม่เข้าไปในวัฒนธรรมหรือนิสัยของคนจะต้องใช้เวลามาก ต้องพยายามต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าครูและลูกศิษย์หรือคนภายนอกมีความพอใจในผลงาน จึงจะหยุดงานนั้นแต่งานใหม่ก็จะมีมากอีก การเรียนและการพัฒนาจึงไม่มีวันจบสิ้นเป็นกระบวนการตลอดชีวิต (Education is a Lifelong Process) เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามุ่งให้ใช้วิธีที่หลากหลายในการพัฒนาจิตอาสาของเด็กและผู้เยาว์ในระดับประถมศึกษาสามารถจัดกิจกรรมแบบบูรณาการเข้ากับทุกกลุ่มสาระได้

๒. การฝึกอบรม ซึ่งสามารถพัฒนาจิตอาสาตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ได้สำหรับทุกคน การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจเกิดความชำนาญและเกิดทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องที่จะอบรม จนกระทั่งผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัจจุบันได้มีการจัดการฝึกอบรม เพื่อเป็นการพัฒนาจิตอาสากันอย่างกว้างขวางทั้งในระดับสถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนได้เกิดความคิดที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น

๓. การจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตอาสาให้แก่ผู้เรียน เป็นกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่สถาบันจัดขึ้นหรือส่งเสริม ให้ผู้เรียนจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความชอบ ความถนัดความสนใจ โดยไม่มีคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้ององค์ประกอบสำคัญของการดำเนิน กิจกรรมเสริมหลักสูตร

๓.๑ การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรเกิดจากความสนใจและสมัครใจของผู้เรียน

๓.๒ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองตลอดจนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพแห่งตนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา บุคลิกภาพและพัฒนาภาวะสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มากขึ้น

^{๗๑}จเร พัฒนผล, “กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดจันทบุรี”, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๑), หน้า ๒๕-๒๖.

๓.๓ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ด้านการทำงานเป็นหมู่คณะ มีการแสดงตน แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับผู้อื่น พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีฝึกหัดการทำงานอย่างเป็นระบบ ฝึกการคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

๓.๔ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวกับการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสถาบัน นอกจากนั้นอาจเป็นหนทางในการช่วยเหลือผ่อนคลายความตึงเครียดจากการศึกษาเล่าเรียน

๓.๕ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรพัฒนาผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพที่ดีมีความประพฤติที่ดีงาม มีความเป็นไทยและภาคภูมิใจในความมีเอกลักษณ์ของชาติชื่นชมในศิลปวัฒนธรรม ระเบียบประเพณีดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนประพฤติตนเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์เป็นที่ต้องการของสังคมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น มีหลักการในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

๓.๕.๑ หลักความหลากหลายอยู่บนความเชื่อว่า มนุษย์มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนในปัจจุบันมีพื้นฐานชีวิตที่หลากหลาย มีวิถีชีวิตที่ซับซ้อนแตกต่างกัน มีความเชื่อแนวความคิด ความสนใจความต้องการที่แตกต่างกัน รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงใช้เพียงรูปแบบเดียวกับผู้เรียนในสถาบันไม่ได้จำเป็นต้องใช้รูปแบบที่หลากหลายเพื่อตอบสนองกับความต้องการ และลักษณะนักเรียนที่หลากหลาย

๓.๕.๒ หลักยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Center) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จำเป็นต้องใช้แนวคิด “ผู้เรียนเป็นเป้าหมาย” หรือ “ใช้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง” เป็นฐานคิดในการพัฒนาฐานคิดที่จำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณา คือ ลักษณะผู้เรียนในภาพรวม ความสนใจของผู้เรียน ภูมิหลังของผู้เรียน สภาพปัจจุบันของผู้เรียน การเตรียมเอกสารเพื่อผู้เรียน พิจารณาว่าอะไรคือประโยชน์สูงสุดที่นักเรียนจะได้รับโดยตรงจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงต้องใช้ฐานข้อมูลของผู้เรียนในสถาบันเป็นฐานในการกำหนดแนวทางไม่ใช้ฐานสามัญสำนึกเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของ ผู้เรียนอย่างแท้จริง

๓.๕.๓ หลักการจัดกิจกรรมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะยึดหลักการ ดังนี้

(๑) การพัฒนาจิตสาธารณะแก่ผู้เรียนจะต้องพัฒนา ๓ ประการควบคู่กันไปไม่ควรให้น้ำหนักในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันได้แก่ การให้ความรู้ทางคุณธรรมของการมีจิตสาธารณะการปลูกฝังค่านิยมของจิตสาธารณะเพื่อให้ยังสืกลงไปในจิตใจให้ได้รับรู้คุณค่า หรือได้กระจายค่านิยมในตนเองให้เกิดการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปฏิบัติจริง

(๒) การพัฒนาคุณธรรมใดก็ตาม เป็นทักษะกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องการทำกิจกรรมเดียว อาจให้ผลในระยะสั้นแต่ไม่ก่อให้เกิดจุดเปลี่ยนทาง ความคิดและพฤติกรรมในระยะยาว

(๓) ความเหมาะสมกับวัยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มวัยและช่วงเวลา ดังนั้น การเลือกใช้กิจกรรม การเชิญวิทยากรอาจต้องพิจารณาความเหมาะสมด้วย

(๔) เน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การพัฒนาจิตสาธารณะมิใช่การถ่ายทอด เพื่อให้ผู้เรียนจดจำหรือมุ่งใช้หลักธรรมแต่เพียงฝ่ายเดียวแต่ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาส ประเมินค่าและ ใช้เหตุผลประกอบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

(๕) สอดคล้อง เชื่อมโยงกับความเป็นจริงของสังคมการพัฒนาจิตสาธารณะควร ให้ผู้เรียนได้ย้อนคิดเชื่อมโยงกับชีวิตจริงที่สัมผัสได้โดยเฉพาะกับความเป็นจริงที่ผู้เรียนเผชิญอยู่^{๗๒}

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวถึง การพัฒนาจิตอาสาไว้ว่า จิตอาสาเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอน ถ้าใจตนเองไม่ยอมรับจิตอาสาก็ไม่เกิด ฉะนั้น คำว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างจิตอาสา เพราะถ้าตนเองไม่เห็นความสำคัญแล้ว คงไม่มีใครบังคับได้ ดังนั้น แนวทางที่สำคัญในการจิตอาสา คือ

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม

๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือส่วนหนึ่งของสังคมต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดลอม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมและต่อประเทศชาติ

๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง เช่นกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องช่วยกันแก้ไข

๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาที่นับถือ สอนให้คนทำความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วย ทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๗๓}

จากที่กล่าวมาสรุปว่าการที่เด็กนักเรียนปฏิบัติตนในการดูแล บำรุงรักษา แนะนำ ช่วยเหลือสังคมในการที่จะหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความสกปรกในห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดร่วมกัน ซึ่งใช้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม ด้านจิตพิสัย มีกระบวนการพัฒนา ๕ ขั้น คือ ๑) การรับรู้ค่านิยม ๒) การ ตอบสนองต่อค่านิยม ๓) การเห็นคุณค่าของค่านิยม ๔) การจัดระบบของค่านิยม และ๕) การสร้าง ลักษณะนิสัย

^{๗๒} สายฤดี วรกิจโกศาทร, การศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมใน ประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๘๐,

^{๗๓} วิชัย วงษ์ใหญ่, “จิตอาสา”, สารานุกรมวิชาชีพรู เณลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๓-๒๓๗.

๒.๕.๔ ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสา

ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสา ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร และคณะ ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงคุณธรรม ๔ ประการ อันจะเอื้ออำนวยให้ทุกข์สลดความสุขในโลกหน้า คือ

๑. ศรัทธา คือ มีศรัทธาและความเชื่อมั่นในคุณค่าของศีล สมาธิ ปัญญา
๒. ศีล คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์และทรมาณสิ่งมีชีวิต เว้นจากการลักทรัพย์และหลอกลวง เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม เว้นจากการพูดเท็จและเว้นจากการดื่มเครื่องดองของเมา
๓. จาคะ คือ รู้จักเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
๔. ปัญญา คือ พัฒนาปัญญาอันจะนำไปสู่การทำลายความทุกข์โดยสิ้นเชิงรู้แจ้งในนิพพาน

ดังนั้น เมื่อได้พบกับหลักธรรมในการทำความดีในด้านการเสียสละและทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แนวทางในการสอนให้มนุษย์เป็นคนดีของ พระพุทธศาสนา ทรงได้สอนให้มนุษย์เป็นผู้เสียสละ มีศรัทธาต่อการดำรงชีวิตให้อยู่ในศีลธรรม ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับการมีลักษณะจิตอาสาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน^{๗๔}

ปิยะนาถ สรวิสูตร ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ว่า เป็นความรู้สึกสงสารเมื่อเห็นผู้ที่มีความเดือดร้อนมากกว่าตนเองและอยากที่จะช่วยเหลือ เมื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเองก็จะได้รับความสุข เป็นความรู้สึกต่อเนื่องเมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือและรู้สึกประทับใจจึงอยากทำสิ่งดี ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น^{๗๕}

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ว่า เป็นลักษณะที่สอดคล้องของจิตอาสาซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ๓ ประการ คือ ด้านแรก การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน แสดงออกถึงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจโอบอ้อมอารี ด้านที่สองคือการเสียสละต่อสังคมที่แสดงออกถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การเสียสละกำลังทรัพย์เวลาแรงกายแรงใจ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ รวมทั้งเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และด้านที่สามคือ คิดริเริ่ม ความมุ่งมั่นพัฒนาในการพัฒนาตนและสังคมเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๗๖}

^{๗๔}ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร และคณะ, พระพุทธเจ้าทรงสอนอะไร, (กรุงเทพมหานคร: บุญถาวรเชรามิค, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๓.

^{๗๕}ปิยะนาถ สรวิสูตร, “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๓๕-๓๗.

^{๗๖}ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐-๓๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ว่าเป็น การกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า”จิตอาสา” ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัชฒิ เรียกเต็มว่า อริยวัชฒิแปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้า ในการปฏิบัติและถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักความเจริญที่ว่านี้มี ๕ ประการ คือ ๑) ศรัทธา ๒) ศีล ๓) สุตะ ๔) จาคะ และ ๕) ปัญญา^{๗๗}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ว่า มนุษย์ เป็นสัตว์พิเศษแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลาย สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ได้แก่ สึกขา หรือการศึกษา คือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนามนุษย์ที่พัฒนาแล้ว เป็นผู้รู้จักดำเนินชีวิตที่งามด้วยตนเองขึ้นชื่อว่าเป็นสัตว์ ประเสริฐจะช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุข มนุษย์ที่จะชื่อว่าพัฒนาแล้วโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนพึง มีคุณสมบัติที่เป็นต้นทุน ๗ ประการที่เรียกว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงามหรืออรุณของการศึกษา ซึ่งเป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง^{๗๘}

ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ว่า บุคคลที่พร้อมจะ ช่วยเหลือสังคมทุกเวลา ตระหนักถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตน โดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความรัก และชอบในสิ่งที่ตนพึงกระทำ ด้วยใจจริง มีความเสียสละให้โดยไม่ไ้การถูกบังคับจากผู้อื่นเป็นการ กระทำออกมาด้วยจริงอย่างแท้จริง^{๗๙}

จากที่กล่าวมาสรุปว่า ลักษณะของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือ สำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นบุคคลที่มีความรักและชอบในสิ่งที่ตนพึงกระทำด้วยใจจริง โดยไม่หวังผลตอบแทน มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และอยากเห็นผู้อื่นมีความสุข ไม่ย่อท้อกับอุปสรรคหรือความยากลำบาก โดยทำงานด้วยใจที่ไม่ถูก บังคับ มีความพอใจในการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มใจ ยินดีและดีใจกับสิ่งที่ได้ทำเพื่อผู้อื่น

๒.๕.๕ องค์ประกอบจิตอาสา

องค์ประกอบของจิตอาสา ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของจิตอาสาไว้ว่า องค์ประกอบของจิตอาสา มี ๓ ด้านหลัก ๆ คือ

^{๗๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อริยวัชฒิ)**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทธรรมมิกจำกัต์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

^{๗๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕-๓๙.

^{๗๙}ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์, “รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๙.

๑. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ เช่น ความรับผิดชอบ ความขยัน เป็นต้น

๒. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มสังคมหนึ่ง เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น

๓. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน เช่น จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านสุขภาพจิตสำนึกด้านการเมือง เป็นต้น^{๘๐}

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของจิตอาสาไว้ว่า องค์ประกอบของจิตอาสา มี ๓ องค์ประกอบ คือ

๑. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม กำหนดตัวชี้วัดจาก

๑.๑ การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บให้เรียบร้อย

๑.๒ ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม

๒. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในสิ่งที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

๒.๑ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม

๒.๒ การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

๓. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน กำหนดตัวชี้วัดจาก

๓.๑ การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

๓.๒ การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น^{๘๑}

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของจิตอาสาไว้ว่า องค์ประกอบของจิตอาสาคือนักเรียนมีองค์ประกอบ ๓ ด้านคือการช่วยเหลือผู้อื่น ความมุ่งมั่นพัฒนา และการเสียสละต่อสังคม ซึ่งมีตัวชี้วัดทั้งหมด ๗ ตัวคือ (๑) การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น (๒) การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น (๓) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น (๔) การสละเพื่อผู้อื่นและสังคม (๕) การสละเวลาและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (๖) การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนา และ (๗) การร่วมพัฒนากิจกรรม การเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อสังคม^{๘๒}

^{๘๐}สมพงษ์ สิงหะพล, “ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่”, สยามจารย์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗ (มิถุนายน ตุลาคม ๒๕๕๒): ๑๕-๑๖.

^{๘๑}ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, สอนให้เด็กมีจิตสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร: วิพริ้นท์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๘๒}ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, หน้า ๑๔๒-๑๔๔.

จากที่กล่าวมาสรุปว่า องค์ประกอบของจิตอาสา มีองค์ประกอบจากหลาย ๆ ด้าน เช่น การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิด ความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ ร่วมกันการรู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียน ชุมชนและสังคม โดยองค์ประกอบของจิตอาสา มีองค์ประกอบของพฤติกรรม ๓ องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ ๑ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม องค์ประกอบที่ ๒ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ องค์ประกอบที่ ๓ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ ร่วมกัน

๒.๕.๖ รูปแบบกิจกรรมของจิตอาสา

รูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

นราวุธ สุจิตพันธ์ ได้กล่าวถึงรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาไว้ว่าจากการศึกษาสังเคราะห์ กิจกรรมส่งเสริมความมีจิตอาสาด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๒ (นครศรีธรรมราช พัทลุง) พบว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนทั้ง ๗๑ โรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ ๒๘ โรงเรียนในจังหวัดพัทลุง ได้จัดกิจกรรมซึ่งมีกิจกรรมดังนี้

๑. กิจกรรมที่สะท้อนจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่

๑.๑ กิจกรรมพัฒนาศาสนสถานได้แก่ วัด และมัสยิด กิจกรรมพัฒนาโรงเรียน
อนามัยหมู่บ้าน ชุมชน

๑.๒ กิจกรรมปลูกต้นไม้ ปลูกป่า กิจกรรมค่าย ชุมนุม อาสาสมัคร

๑.๓ กิจกรรมด้านคุณธรรม ความดี

๑.๔ กิจกรรมนักเรียน

๑.๕ กิจกรรมประชาธิปไตย

๑.๖ กิจกรรมในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ วันสำคัญทางศาสนา/ประเพณีวัฒนธรรมวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติพระมหากษัตริย์

๑.๗ กิจกรรมรณรงค์ป้องกันอุบัติเหตุและสารเสพติด

๑.๘ กิจกรรมบริการชุมชน ด้านดนตรีนาฏศิลป์ไทย ดนตรีสากล บริจาคโลหิต บริจาคเงิน สิ่งของเครื่องใช้ บริการด้านสถานที่ รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

๒. กิจกรรมที่สะท้อนจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่

๒.๑ กิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการกับสิ่งแวดล้อม

๒.๒ กิจกรรมปลูกป่า

๒.๓ กิจกรรมเดินรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๒.๔ กิจกรรมค่าย จัดตั้งชมรม ชุมนุม อาสาสมัคร

๒.๕ กิจกรรมดูแลรักษาความสะอาดพื้นที่ในโรงเรียน

๒.๖ กิจกรรม ๕ ส และ Big Cleaning Day

๒.๗ กิจกรรมธนาคารขยะ

๒.๘ กิจกรรมดูแล บำรุงรักษาปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียน

๒.๙ กิจกรรมปลูกหญ้าแฝก กิจกรรมอนุรักษ์ปลาและทะเล^{๘๓}

ศศิวิมล ประเสริฐกาญจน์ ได้กล่าวถึง รูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาไว้ว่า รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาที่สามารถทำได้ในโรงเรียน ได้แก่

๑. จิตอาสาสายรักสะอาด ทำความสะอาดวัด/โรงเรียน, กวาดใบไม้แห้ง, แยกขยะ
๒. จิตอาสาสายรักษ์โลก ช่วยสุนัขจรจัด, เรี่ยไรเงินช่วยสัตว์เร่ร่อน, ปลูกป่า, สร้างฝาย
๓. จิตอาสาสายก่อสร้าง ซ่อม/สร้าง/ทาสีอาคารเรียน, สร้างห้องสมุด
๔. จิตอาสาสายสตรอง วังการกุศล, วังนำคนตาบอด, ปั่นจักรยานปฐมพยาบาล, วังเก็บขยะ นอกจากนี้ยังมีจิตอาสาสายผสม เช่น กิจกรรม “Marshall First Aid” นักปั่นจักรยานปฐมพยาบาลจิตอาสาที่ดูแลนักวิ่งในงานวิ่งมาราธอน หรือการเก็บขยะขณะวิ่งออกกำลังกาย
๕. จิตอาสาสายพี่เลี้ยง เลี้ยงอาหารผู้ป่วย, เล่านิทานให้เด็กกำพร้า, จัดแสดงละคร/มินิคอนเสิร์ต, จัดกิจกรรมช่วยบำบัดผู้ป่วย
๖. จิตอาสาสายเปี่ยมความรู้ทำหนังสือเสียง, อ่านหนังสือให้คนตาบอด, สอนเด็กประถมตามโรงเรียนชนบท ฯลฯ
๘. จิตอาสาสายแฮนด์เมด ทำเสื้อ, กระเป๋า, เข็มกลัด, ภาพวาด, สมุดทำมือ ฯลฯ
๙. จิตอาสาสายตารางแน่น บริจาคเงิน/สิ่งของ, จัดแคมเปญหักกำไรคืนสู่สังคม^{๘๔}

นงนภัส พันธุ์พลกฤต ได้กล่าวถึง รูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาไว้ว่า ในการพัฒนาจิตสาธารณะ มีกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา จำนวน ๑๕ กิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมที่ ๑ ปฐมนิเทศและทำความรู้จักกัน
- กิจกรรมที่ ๒ เด็กดีมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม
- กิจกรรมที่ ๓ เด็กดีมีความกตัญญู (กิจกรรมนอกสถานที่)
- กิจกรรมที่ ๔ กตัญญูในจินตนาการ
- กิจกรรมที่ ๕ เด็กดีมีระเบียบวินัย
- กิจกรรมที่ ๖ ชวนน้องเล่านิทาน (นอกสถานที่)
- กิจกรรมที่ ๗ เกาะกันไว้เถิด
- กิจกรรมที่ ๘ ความรักและความสุขเกิดจากการให้
- กิจกรรมที่ ๙ ละคร “แม่ค้าส้มตำ”
- กิจกรรมที่ ๑๐ จดหมายจากเด็กชายปอง

^{๘๓}นราวุธ สุจิตตะพันธ์, การจัดกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.sea12.go.th/director/index.php/news/131-opencamp.html> [๑๓ กันยายน ๒๕๖๖].

^{๘๔}ศศิวิมล ประเสริฐกาญจน์, รวม ๘ รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาดีๆ ที่เด็กมัธยมก็ทำได้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dek-d.com/activity/47335> [๑๔ กันยายน ๒๕๖๖].

- กิจกรรมที่ ๑๑ การจัดการอารมณ์ของตน
- กิจกรรมที่ ๑๒ ความทุกข์ในใจฉัน
- กิจกรรมที่ ๑๓ การบันทึกการใช้จ่ายประจำวัน
- กิจกรรมที่ ๑๔ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีสติ
- กิจกรรมที่ ๑๕ ปัจฉินิเทศและการสร้างความประทับใจ^{๘๕}

จากที่กล่าวมาสรุปว่า รูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ โดยกิจกรรมต่าง ๆ ใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นความร่วมมือในช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาและเน้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อจิตอาสา ในด้านของคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ซึ่งจะนำไปสู่การทำให้ครอบครัวเป็นสุข ชุมชนเข้มแข็ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ

๒.๖.๑ ความหมายของศักยภาพ

ศักยภาพ (Potential) หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติแฝงที่มีอยู่ในเรื่องต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้^{๘๖}และหมายถึงขีดความสามารถในการพัฒนา เช่น ระดับบุคคล ศักยภาพของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน สามารถดึงเอาพลังคุณลักษณะอันซ่อนเร้นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนของตนได้ จึงสามารถสรุปได้ว่าเป็น ความสามารถในการด้านต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลที่ได้แสดงออกมาตามความเป็นจริง ศักยภาพสามารถปลูกฝังพัฒนาให้เกิดขึ้นตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลได้ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ^{๘๗} นอกจากนี้ยังมีความหมายของศักยภาพว่า คือ ความสามารถหรือพลังอำนาจที่มีอยู่ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ^{๘๘} ซึ่งสามารถนำออกมาใช้เพื่อการกระทำใด ๆ ก็ตามเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำมาใช้กำหนดวิธีการวางแผน สร้างแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงที่ยึดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

^{๘๕}นางนภัส พันธุ์พลกุล, “รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๔.

^{๘๖}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕).

^{๘๗}สมนึก ปัญญาสิงห์, “การพัฒนาชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงชุมชน”, วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (๒๕๓๖): ๑๑-๒๒.

^{๘๘}จินตนา แวกแก้ว, การพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองด้านการสนับสนุนการศึกษาโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕).

นอกจากนี้ยังมีการจำแนกศักยภาพออกเป็นระดับต่าง ๆ โดยมีทั้งศักยภาพระดับบุคคล ระดับองค์กร และศักยภาพในการบริหาร ในงานวิจัยนี้จะเน้นการพัฒนาศักยภาพระดับบุคคล โดยมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านสรุปได้ว่า ศักยภาพระดับบุคคล หมายถึง พลังหรืออำนาจที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งสามารถดึงออกมาใช้ หรือแสดงออกมาหากได้รับการกระตุ้นจากสิ่งภายนอก ศักยภาพระดับบุคคลยังมีความหมายครอบคลุมถึง สภาวะความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ของบุคคลที่พร้อมจะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยวิธีการหนึ่งเพื่อให้เกิดการกระทำที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความสำเร็จความพร้อมจะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ทางสังคม ความรู้เดิม^{๘๙} ความสนใจ^{๙๐} หรือแรงจูงใจ^{๙๑}

ในมิติของการเรียนรู้ ได้มองความหมายของศักยภาพที่ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนผสมผสานกับคุณสมบัติและคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนจนเกิดเป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัวนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมุ่งเน้นทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญของศักยภาพบุคคลไว้ ๓ ด้าน คือ (๑) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคตได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร (๒) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้แก่ ทักษะการจัดการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ขยันอดทน อดออม ประหยัด (๓) ลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ การควบคุมตนเอง ได้มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละมุ่งมั่นพัฒนาสำหรับศักยภาพระดับองค์กร หมายถึง พลังความสามารถของบุคคลหรือหน่วยงานที่มีอยู่ในตัว ซึ่งสามารถจะนำออกมาใช้เพื่อดำเนินการหรือประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตได้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งจะมีลักษณะที่ไม่ตายตัว แต่อาจจะทำให้มีมากขึ้นหรือแข็งแรงขึ้นจากการพัฒนา^{๙๒}

จากความหมายของ “ศักยภาพ” ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศักยภาพ คือ ความสามารถสูงสุดในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล หรือองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยศักยภาพเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้การทำงานสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๘๙}กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, *จิตวิทยาการศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๔).

^{๙๐}วิฑูกร กุหลาบศรี, “การรวมตัวของสังคมเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานภาคใต้ในปีการท่องเที่ยว ๒๕๔๑-๒๕๔๒”, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑).

^{๙๑}ทวีศักดิ์ ณาณ ประทีป และคณะ, *พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐*, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๓๔).

^{๙๒}เยาวลักษณ์ ศิริสุวรรณ, *ศักยภาพของเทศบาลเมืองนครปฐมในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙).

๒.๖.๒ การประเมินศักยภาพ

การประเมินผล เป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะช่วงปฏิบัติงานและหลังจากงานเสร็จสิ้นแล้ว การประเมินผลโครงการมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การแสวงหาแนวทางตัดสินใจต่อการดำเนินงานโครงการว่าควรจะดำเนินโครงการหรือไม่ และศึกษาว่าระหว่างดำเนินการมีปัญหาอุปสรรคซึ่งควรปรับปรุงอย่างไร เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด ผู้เกี่ยวข้องได้เรียนรู้สิ่งใดบ้างและเกิดผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องหรือสิ่งแวดล้อมหรือไม่อย่างไร ดังนั้นการประเมินโครงการจำเป็นต้องมีขั้นตอนและวิธีการที่ค่อนข้างเป็นวิทยาศาสตร์ อาศัยเกณฑ์การตัดสินใจทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ แนวคิดการประเมินโครงการ^{๙๓}

ในการประเมินผลการพัฒนาได้มีการแบ่งประเภทของการประเมินผลโครงการไว้ ๖ ประเภท ได้แก่ ๑) การแบ่งตามระยะเวลาการประเมินก่อนและหลังการปฏิบัติ (Formative and summative evaluation) ประกอบด้วย (๑) การประเมินคุณภาพและลักษณะต่าง ๆ (Intrinsic evaluation) ศึกษาความเป็นไปได้ของแผนหรือโครงการ (Feasibility study) (๒) การประเมินเมื่อมีการปฏิบัติแล้ว (Pay-off evaluation) ๒) การแบ่งตามตัวแบบของการประเมิน (Models) ประกอบด้วย (๑) การประเมินความสำเร็จในจุดมุ่งหมายที่กำหนดที่กำหนดไว้ (Goal attainment model) (๒) การประเมินในลักษณะที่เป็นระบบ (System model) ๓) การแบ่งรูปแบบการประเมินตามวิธีของ Suchman ประกอบด้วย (๑) การประเมินความสามารถ (Effect evaluation) (๒) การประเมินผลผลิต (Performance evaluation) (๓) การประเมินผลสัมฤทธิ์ (Adequacy of performance) (๔) การประเมินประสิทธิภาพ (Efficiency evaluation) (๕) การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) ๔) การแบ่งตามรูปแบบการประเมินตามวิธีของ Emil J. & Raymond G. Carry ประกอบด้วย (๑) การประเมินความต้องการ (๒) การประเมินกระบวนการ (๓) การประเมินผลที่ตามมา (๔) การประเมินประสิทธิภาพ (๕) การแบ่งประเภทการประเมินผลตามวิธีของ Cook & R. Reichhardt ประกอบด้วย (๑) การประเมินเชิงปริมาณ (๒) การประเมินเชิงคุณภาพ ๖) การแบ่งประเภทการประเมินตามวิธีของ William N. Dunn ประกอบด้วย (๑) การประเมินผลแบบเทียม (๒) การประเมินผลแบบแท้ (๓) การประเมินผลเชิงตัดสินใจ^{๙๔}

ในด้านวิธีการประเมินโครงการ จากการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่นิยมแบ่งวิธีประเมินผลตามวงจรของแผนงานและโครงการโดยจำแนกตามวงจรแผนงานของโครงการออกเป็น ๔ ช่วง คือ ๑) การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary evaluation) เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility study) ๒) การประเมินผลระหว่างดำเนินการโครงการ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นช่วงเริ่มต้นโครงการ ระหว่างดำเนินการโครงการ ผลที่ได้จากการประเมินสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไป

^{๙๓}ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๖).

^{๙๔}อ้างแล้ว.

ตามความเหมาะสมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ๓) การประเมินผลสรุปรวม (Summative evaluation) เป็นการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการใหม่ ๆ เพื่อค้นหาประสิทธิผลของการดำเนินโครงการว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร ๔) การประเมินผลกระทบของโครงการ เป็นการตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในแต่ละโครงการและภาพรวมของผลกระทบหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจด้านสังคม เป็นต้น^{๙๕}

จากการวิเคราะห์เอกสารการประเมินโครงการ ทำให้ค้นพบว่า หลักการประเมินโครงการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประเมินงานต่าง ๆ ได้ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำหลักการประเมินโครงการมาใช้ในการประเมินศักยภาพของผู้นำชุมชน โดยจะเน้นการประเมินแบบมีส่วนร่วมทั้งก่อนดำเนินการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังดำเนินการพัฒนา

๒.๗ แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)

แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ ริเริ่มโดย Pauko Friere นักมานุษยวิทยาชาวบราซิล ได้เสนอข้อคิดในการปลดปล่อยประชาชนโลกที่เป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสด้วยวิธีการทางการศึกษา โดยเสนอข้อคิดที่สำคัญว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ที่สำคัญของวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตสังคมในกลุ่มประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในชุมชนนั้น ๆ แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มพลังของ Friere เป็นรูปแบบการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ และเน้นความเท่าเทียมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ต่อมา มีการนำแนวคิด “การเสริมสร้างพลังอำนาจ” ไปใช้อย่างกว้างขวางในทางสังคมศาสตร์และขยายผลไปในศาสตร์อื่น ๆ อีกมากมายตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เป็นต้นมา^{๙๖}

ในปัจจุบัน ทุกสาขาอาชีพต่างให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ปัญหาต่าง ๆ และอยู่ภายใต้ภาวะความกดดันจากสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายซับซ้อนและตึงเครียด ส่งผลให้ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เกิดความหดหู่และอ่อนล้ามากขึ้น การเสริมสร้างพลังอำนาจจึงเป็นทางออกที่ทุกฝ่ายเห็นใจว่าจะทำให้พวกเขาสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ดังกล่าวออกไปได้ Gibson มีแนวคิดว่าการเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการเพิ่มอำนาจและเพิ่มความสามารถของบุคคลให้สามารถควบคุมและจัดการใช้ความรู้ ความสามารถของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิด

^{๙๕} อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ : บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘).

^{๙๖} วิภา เทียงธรรม และคณะ, การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๔).

ความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถควบคุมความเป็นอยู่ และชีวิตของตนเองได้^{๙๗} ขณะที่ Rappaport มองว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ทั้งบุคคล กลุ่ม และชุมชน สามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ ซึ่งเป็นความเชื่อของบุคคลที่มีต่อความสามารถ ศักยภาพของตนเองและต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะการเข้าไปควบคุมจัดการสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมในชุมชน การเสริมสร้างพลังอำนาจจึงเป็นการมองหรือการดำรงชีวิตเชิงรุก เพราะความรู้สึกรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถและการควบคุมตนเองสอดคล้องกับ Minkler ที่ให้ความเห็นว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลและชุมชนสามารถควบคุมและร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตและสิ่งแวดล้อมได้ตามที่ตนเองต้องการ^{๙๘}

การเสริมสร้างพลังอำนาจ แบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ คือ ๑) การเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคล คือ ความสามารถของบุคคลที่จะตัดสินใจและควบคุมชีวิตส่วนบุคคลด้วยตนเอง ซึ่งในความหมายของคำนี้จะประกอบด้วยคำอื่นอีกหลายคำ ซึ่งรวมถึง สมรรถภาพของบุคคล ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเคารพตนเอง ความรู้สึกในความรับผิดชอบ ทักษะการเผชิญสถานการณ์ และการควบคุมตนเอง ๒) การเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับกลุ่ม องค์กร ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีการจัดการแบบประชาธิปไตย (Democratic management theory) มีแนวคิดที่ว่า องค์กรที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจจะมีรูปแบบการจัดการองค์กรแบบประชาธิปไตย โดยใช้กระบวนการคิด การออกแบบ การปฏิบัติ การตัดสินใจแบบร่วมมือกัน และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในองค์กร รวมทั้งร่วมมือกันในการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติที่ทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดร่วมกัน ๓) การเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชน เป็นการเสริมสร้างพลังชุมชนที่เชื่อมโยงของการเสริมพลังบุคคล และการเสริมพลังองค์กร/กลุ่ม ชุมชนที่ได้รับการเสริมพลังจะพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจและเปลี่ยนแปลงระบบสังคมที่ใหญ่ขึ้น^{๙๙}

จากการให้ความหมายของนักวิชาการข้างต้นต่อแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจพบว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจอยู่ ๓ ระดับ ด้วยกันคือ ระดับปัจเจกบุคคลระดับกลุ่มองค์กรและระดับชุมชน อย่างไรก็ตามเป้าหมายของทั้งสามระดับนั้นเหมือนกัน คือ เพื่อการปลดปล่อย (Release) ให้บุคคลหรือชุมชนหลุดพ้นจากสภาวะการถูกกดทับ (Oppressed) ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงทางด้านจิตใจ เกิดความสงบสุขและรู้สึกถึงพลังและอำนาจที่ตนเองมีอยู่ภายในซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกตระหนักรู้ถึงคุณค่าความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนเองและพร้อมที่จะนำออกมาใช้เพื่อควบคุมและจัดการกับชีวิตของตนเอง ตลอดจนนำไปจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่จะมากระทบต่อตนเองและชุมชนได้ แต่การที่บุคคลจะสามารถมีพลังเพียงพอในการจัดการปัญหาในระดับชุมชนนั้น บุคคลมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิดพลังจากภายในของตนเองเสียก่อนจึงจะสามารถยกระดับมาสู่ระดับ

^{๙๗} คงกฤษ อุกแผ่นดิน, “การเสริมสร้างพลังในการเป็นหมู่บ้านสุขภาพดีของบ้านม่วงสามปี อำเภอลี้ จังหวัดตากพน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ, (บัณฑิตวิทยาลัย; มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘).

^{๙๘} อ่างแล้ว.

^{๙๙} วิภา เทียงธรรม และคณะ, การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้, หน้า ๒๕.

ที่ใหญ่ขึ้นซึ่งหมายถึงกลุ่ม องค์กรและชุมชนกระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นแม้จะทำให้บุคคลสามารถควบคุมและจัดการชีวิตของตนเองได้แต่กลับพบว่า ไม่ใช่ทุกคนที่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้อย่างเท่ากัน เพราะเรามักจะเห็นว่า มีบางคนสามารถบรรลุผลสำเร็จมากในขณะที่บางคนก็ประสบผลสำเร็จค่อนข้างน้อย ซึ่งจากปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ Gibson ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของบุคคล สรุปได้ดังนี้ ๑) ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ (๑) ความเชื่อ (beliefs) ถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลและสำคัญอย่างยิ่งเพราะความเชื่อเป็นตัวกำหนด ความเป็นตัวตนของบุคคล อยู่เหนือเหตุผลซึ่งความเชื่อในที่นี้หมายรวมถึงความเชื่อทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย ดังนั้น การที่จะช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับปัญหา อุปสรรคและความยากลำบากที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้น เพราะคนที่มีความเชื่อและมีการมองโลกในแง่ดีจะทำให้เกิดพลังในการแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ดีกว่าผู้ที่มีความเชื่อในแง่ลบ (๒) ค่านิยม (Values) เป็นสิ่งที่ฝังลึกในตัวบุคคลเช่นเดียวกับความเชื่อ จึงนับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบในการดูแลตนเองมากขึ้น (๓) ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Experience) ประสบการณ์ที่ผ่านมาที่มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเพราะหากบุคคลได้เรียนรู้มาก่อนจากการศึกษา การอ่านตำราหนังสือหรือวารสารวิชาการ ก็จะช่วยให้บุคคลมีแนวทางสำหรับจัดการควบคุมสถานการณ์นั้น ๆ ได้ดี (๔) เป้าหมายในชีวิต (Determination) ทำให้บุคคลมีความเข้มแข็งและแรงจูงใจ (Strong and motivation) ที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตแม้ว่าจะพบกับอุปสรรค หรือปัญหาใด ๆ ก็ตาม ๒) ปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม (Social support) ที่มาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ คู่สมรส ครอบครัว ญาติ พี่น้อง และบุคคลที่สำคัญในชีวิตล้วนจะเป็นกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ให้การประคับประครองและให้ความมั่นใจแก่บุคคล เพราะแหล่งสนับสนุนเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลมีการเสริมสร้างพลังอำนาจได้ดียิ่งขึ้น^{๑๐๐}

จากการศึกษาแนวคิดของ Gibson ทำให้ค้นพบว่า กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เป็นตัวแปรที่สำคัญ เนื่องจากแต่ละคนก็จะมีแตกต่างกันในด้านความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์และเป้าหมายในชีวิต อย่างไรก็ตาม หากต้องการให้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเกิดผลสำเร็จ การปรับเปลี่ยนทัศนคติให้มองโลกในแง่บวกแม้กำลังเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ พลังจากครอบครัวและญาติมิตรก็เป็นส่วนสำคัญที่จะมาช่วยเติมและเพิ่มพลังอำนาจแก่บุคคลด้วย นอกจากนี้ Gibson ได้เสนอกระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจสำหรับบุคคลไว้เป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นตอนที่ ๑ การค้นพบสภาพความเป็นจริง (Discovering reality) เป็นขั้นตอนของกระบวนการสร้างเสริมพลังอำนาจที่ทำให้บุคคลค้นพบและยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับตนเอง โดยการทำความเข้าใจความจริงใน ๓ ด้าน คือ ด้านอารมณ์ (Emotional responses) ด้านสติปัญญา การรับรู้ (Cognitive responses) และด้านพฤติกรรม (Behavioral responses)

^{๑๐๐} คงฤช ถูกแผน, “การเสริมสร้างพลังในการเป็นหมู่บ้านสุขภาพดีของบ้านม่วงสามปี อำเภอฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ, หน้า ๓.

๒) ขั้นตอนที่ ๒ การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical reflection) เมื่อบุคคลเผชิญกับปัญหาแล้วเป็นทุกข์ ก็จะเกิดการพัฒนามากขึ้น เพราะจะช่วยให้บุคคลกลับมาทบทวน มองย้อนและการทำความเข้าใจกับปัญหา เพื่อประเมินและวิเคราะห์ปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ ให้มีความเข้าใจอย่างแจ่มชัดมากขึ้น เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ในขั้นนี้จะทำให้บุคคลเกิดการพัฒนางานอำนาจในการควบคุมตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการเริ่มต้นของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและทำให้บุคคลรับรู้ถึงพลังอำนาจในตนเอง

๓) ขั้นตอนที่ ๓ การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม เป็นขั้นตอนที่มีการพบปะและเผชิญหน้าเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้อื่นเพื่อช่วยในการตัดสินใจหลังจากผ่านขั้นตอนที่ ๑ และ ๒ แล้ว โดยบุคคลจะตัดสินใจเลือกปฏิบัติสิ่งที่ตนเองคิดว่าดีและเหมาะสมที่สุดโดยจะอยู่ภายใต้เงื่อนไข คือ เป็นวิธีการที่แก้ไขปัญหาให้แกตนเองได้มีความสอดคล้องกับปัญหาของตน สามารถตอบสนองความต้องการของตนได้ ผ่านการปรึกษาจากผู้รู้และมีประสบการณ์และได้รับการยอมรับและเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการยอมรับและเปิดใจกว้าง

๔) ขั้นตอนที่ ๔ การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพราะเมื่อนำวิธีการที่เลือกใช้ไปปฏิบัติแล้วเกิดผลสำเร็จ บุคคลก็จะมีความรู้สึกเชื่อมั่น รู้สึกมีพลัง มีความสามารถและคงไว้ซึ่งพฤติกรรมการแก้ปัญหาเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาในคราวต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการทางสังคมที่ช่วยทำให้บุคคลมีความเข้มแข็งมากขึ้น เป็นการช่วยปลูกและดึงพลังที่ซ่อนอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลให้กลับขึ้นมาเข้มแข็งอีกครั้ง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ การเสริมสร้างพลังอำนาจ ทำให้บุคคลรู้สึกถึงคุณค่า ความสามารถ และความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเข้มแข็ง เพราะมีความเชื่อมั่นว่าตนเองจะสามารถจัดการและคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลค้นพบว่าตนเองมีพลังอำนาจที่จะสามารถควบคุม และจัดการสิ่งต่าง ๆ รอบกายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ผู้วิจัย จึงมองว่าแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจดังที่ได้ทำการศึกษามานี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะจะช่วยให้สามารถออกแบบกระบวนการการพัฒนาศักยภาพให้กับเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๘.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) มีบทบาทและเป็นปัจจัยสำคัญ ในการขับเคลื่อนงานของชุมชนท้องถิ่นที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นองค์กรและเป็นเครือข่าย นำไปสู่การพัฒนาสังคมได้อย่างมีคุณภาพ สร้าง

ความเป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์และลดช่องว่างของความแตกแยก สร้างความสมัครสมานสามัคคีได้อย่างเข้มแข็งยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่๑๑ ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ตรงตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่๑๑ วิสัยทัศน์ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง พันธกิจ สร้างสังคมเป็นธรรมและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิต ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคทุกภาคส่วน ได้รับการเสริมพลังให้สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส เป็นธรรม พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง พัฒนาฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีคุณภาพบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ^{๑๐๑}

ในสภาวะปัจจุบันนี้เป็นสภาวะที่องค์กรต่าง ๆ ทั้งหลายทั้งปวงจะต้องแข่งขันกันด้วยความรู้ ซึ่งเรียกว่า “สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based and Society and Economy)” องค์กรต่าง ๆ จึงต้องหันกลับมาทบทวนและให้ความสำคัญต่อการพัฒนา “คน” เพื่อให้ได้เปรียบในเชิงการแข่งขันกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความสลับซับซ้อนยากที่จะเข้าใจ เราลองสังเกตปรากฏการณ์ที่อยู่รอบตัว จะเห็นว่าโลกทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมเกษตรเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมอุตสาหกรรม ชนบทเปลี่ยนเป็นชุมชนเมือง การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบและปัญหาตามมามากมาย อาทิเช่น ปัญหาความยากจนและช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ปัญหาความรุนแรงที่ภาคใต้ ปัญหาการฉ้อโกง การทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาภัยพิบัติ ปัญหาเรื่องมลพิษภาวะ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ปัญหาสื่อลามก ฯลฯ ซึ่งในความจริงปัญหาเหล่านี้ไม่ได้แยกออกจากกัน แต่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และในขณะเดียวกันสังคมต่างพยายามที่จะแสวงหา ทางออกใหม่ ๆ มีการนำเสนอแนวคิดใหม่ เช่น เศรษฐกิจพอเพียงทดแทนเศรษฐกิจทุนนิยม การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร กระแสท้องถิ่น กระแสนวัตกรรมภูมิปัญญา การปฏิรูปการเมือง การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น ความทับซ้อนของปัญหาและปรากฏการณ์ จนอาจกล่าวได้ว่าโลกปัจจุบันเป็นโลกของความขัดแย้ง (World of Paradox)

^{๑๐๑}คณะกรรมการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th [๑๓ กันยายน ๒๕๖๖].

นอกจากนั้นในยุคปัจจุบันยังเป็นโลกของข้อมูลข่าวสาร ได้เกิดมีข้อมูลข่าวสารมากมาย และเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว แนวคิด ทฤษฎีองค์ความรู้ที่ร่ำเรียนมาอาจกลายเป็นเรื่องล้าสมัย ไม่สามารถใช้ได้จริง ในช่วงเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้น จึงไม่มีใครหรือหน่วยงานใดที่มีความรู้เป็นพหูสูตร ที่มีความรู้มากพอที่จะแก้ปัญหาหรือนำพาสังคมให้รอดพ้นจากสภาวะวิกฤติ และปัญหาที่สลับซับซ้อนอย่างเช่นที่เป็นอยู่ได้ และจากการที่ปัญหา มีความสลับซับซ้อน การแก้ปัญหา หรือการกำหนดแนวทางการทำงาน ไม่สามารถที่จะทำแบบเฉพาะที่หรือทำงานแบบต่างคนต่างทำได้อีกต่อไป เพราะจะเปรียบเหมือนทำงานแบบตาบอดคลำช้าง มองไม่เห็นภาพรวมปัญหา หรือมีความรู้มากพอที่จะแก้ปัญหาได้ ดังนั้น การทำงานจะต้องพิจารณาปัญหาแบบ องค์กรรวม โดยอาศัยข้อมูล ประสบการณ์ และองค์ความรู้ของบุคคลหลายกลุ่ม หลายองค์กรมาระดมความคิดแก้ปัญหาาร่วมกัน

๒.๔.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการทำให้ทุกฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง และทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะของกิจกรรมและการดำเนินชีวิตในวิถีชุมชน อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกันในสิทธิอำนาจตามแนวทางประชาธิปไตย และรวมถึงเป็นการลดการพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วมและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ๔ ประการคือ (๑) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่า จะทำอะไร และทำอย่างไร (๒) มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ (๓) มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ (๔) มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของผู้คนที่อยู่อาศัยร่วมกันในสังคมนั้นเป็นโอกาสและช่องทางที่สำคัญยิ่งในการก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจนถึงการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำ ความเข้าใจกันบนความแตกต่างหลากหลาย ตั้งแต่ความแตกต่างของกลุ่มคน ในเรื่อง วัย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การศึกษา ฐานะ อาชีพ จนถึงความด้อยโอกาสในลักษณะต่าง ๆ กัน นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันผ่านความแตกต่างของพื้นที่ดำเนินชีวิต ตั้งแต่ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และสภาพปัญหา รวมทั้งเกิดความเข้าใจ ความเชื่อมโยง และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างพื้นที่ดำเนินชีวิตแต่ละระดับด้วย กระบวนการเหล่านี้จะทำให้คนในสังคมมีสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) ขึ้น นั่นคือเกิดการมองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน ตระหนักถึงชะตากรรมร่วมเห็นคุณค่าของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดเป้าหมายร่วมกัน จนเกิดสำนึกที่จะร่วมกันรับผิดชอบ และแสวงหาหนทางแก้ไขร่วมกันโดยพึ่งตนเอง^{๑๐๒} เป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วม คือการทำให้คนที่ถูกละเลยหรือถูกกีดกันให้ออกไปอยู่วงนอกของการพัฒนา ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนา หรือการให้คนที่อยู่วงนอกของการพัฒนาเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่วงใน เพื่อกระจายผลการพัฒนาให้

^{๑๐๒}ยูทนต์ย สิดาหล้า, “โครงการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับตำบล”, รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๒).

ครอบคลุมถ้วนทั่ว ให้ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมในการบริโภคผลิตผลทางสังคม ทั้งในส่วนที่เป็นกิจกรรม โครงการ หรือการดำเนินงานของรัฐ รวมทั้งกิจกรรม โครงการและการดำเนินชีวิตของประชาชนหรือชุมชน โดยมีเป้าหมายให้ร่วมกันดำเนินการอย่างมีศักดิ์ศรี และมีสถานภาพเท่าเทียมกัน และเน้นที่การตัดสินใจในการเริ่มดำเนินการ การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ และการร่วมกันประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนา^{๑๐๓}

๒.๘.๑.๒ ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๑๘ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑. มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
๒. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงาน
๓. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
๔. มีส่วนร่วมในการออกความเห็นและข้อเสนอแนะ
๕. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
๖. มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ปัญหา
๗. มีส่วนร่วมในการวางแผน
๘. มีส่วนร่วมในการประชุม
๙. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
๑๐. มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
๑๑. มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
๑๒. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
๑๓. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
๑๔. มีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้
๑๕. มีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงินหรือทรัพย์สิน
๑๖. มีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
๑๗. มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
๑๘. มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามหรือประเมินผล

^{๑๐๓}ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, ปรินญาณิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒).

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามการพัฒนาชนบทในประเทศไทยแท้จริงนั้นน่าจะมี ๔ ขั้นตอน^{๓๐๔} คือ

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาชาวชนบท ขั้นตอนนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น เนื่องจากชาวชนบทเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด แต่มนุษย์จะมองปัญหาของเขาได้เด่นชัดขึ้นเมื่อมีคนมาช่วยเขาวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหานั้น เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนานี้เองที่จะทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นกระจกเงาที่คอยสะท้อนภาพ หรือเป็นจิตแพทย์ผู้คอยชักนำให้ชาวชนบทมองเห็นภาพของปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะหากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนาวัตถุให้เสร็จสิ้นโดยฉับไว ก็จะดำเนินการวางแผนเสียด้วยตนเอง ผลที่ตามมาก็คือ เมื่อขาดเจ้าหน้าที่ ชาวชนบทก็จะไม่สามารถดำเนินการวางแผนได้ด้วยตนเอง สิ่งนี้อาจเป็นความยากลำบากที่ผลักดันให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นแต่เพียงเพื่อนของชาวชนบทในการช่วยกันวางแผน เพราะชาวชนบทจะได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองในการวางแผนและดำเนินงานเอง เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องทำให้ได้ว่า การศึกษาใดก็ตามต้องเริ่มความยากง่าย เร็ว ช้า จากระดับของผู้เข้ารับการศึกษามีใช้จากระดับความสามารถของผู้ให้การศึกษา

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าชาวชนบทจะยากจนและขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวชนบทก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์ทำงานในชนบท อย่างน้อยชาวบ้านก็มีแรงงานของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ และในหลาย ๆ แห่ง ชาวชนบทสามารถที่จะร่วมลงทุนในกิจกรรมหลาย ๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวชนบทคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงาน และจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้น เพราะเขามีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดจากปัจจัยภายนอก จะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก และการบำรุงรักษาก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะเมื่อไม่ใช่ของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่รักและหวงแหน นอกจากนั้น การร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเองจะทำให้ได้รับการเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าการติดตามประเมินผลจากการมีส่วนร่วมของชาวชนบทแต่ดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชาวชนบทย่อมจะไม่ได้ประเมินตนเองด้วยว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดีได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปถึงอาจประสบ

^{๓๐๔}เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕).

ความยากลำบากเพราะชาวชนบทไม่ได้ประเมินด้วยตนเองให้รู้แจ้งว่าดีหรือไม่อย่างไร ถึงแม้จะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมาย การพัฒนาที่จะมุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมในแนวความคิดของบุคคลภายนอกย่อมไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชาวชนบทน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากส่วนประกอบของคนนอกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจะเป็นชาวชนบทในหมู่บ้านอื่น ๆ มาร่วมประเมินด้วย ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ไม่น้อย เพราะนอกจากจะเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปแล้วชาวชนบทจะเข้าใจและมองเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ คล้ายคลึงกับชาวชนบทด้วยตนเอง

การมีส่วนร่วมของชุมชน นับว่าเป็นกระบวนการที่จะทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้เติบโตและก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน หากสามารถขยายผลถักทอเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่น ๆ อันจะส่งผลให้ชุมชนได้มีโอกาสได้คิด วางแผน นำทรัพยากรเงินทุน และความรู้ของตนไปแลกเปลี่ยนกับองค์กรชาวบ้านและชุมชนอื่น ๆ ก็จะก่อให้เกิดการร่วมมือและเกิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเหล่านั้นบนพื้นฐานของการเรียนรู้ การพึ่งพาอาศัยและการมีส่วนร่วมระหว่างกัน เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์ การเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้มาให้เป็นพลังสังคมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

๒.๘.๑.๓ การทำงานแบบมีส่วนร่วม

จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในปี ๒๕๔๐ ประชาชนทั้งหลายในสังคมไทยพยายามที่จะค้นหาคำตอบว่า ทำไมประเทศไทยจึงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและพยายามที่จะแสวงหาคำตอบว่าทำอย่างไรจึงจะไม่เกิดขึ้นอีก จากการศึกษา พบว่า วิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้เกิดจากการพัฒนาประเทศที่ใช้เงินเป็นเป้าหมาย และให้ความสำคัญกับธุรกิจเอกชน โดยละเลย เศรษฐกิจชุมชน รัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมธุรกิจการลงทุนขนาดใหญ่ ซึ่งบางกิจการบริหารโดยขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ไม่โปร่งใส พอธุรกิจขนาดใหญ่ล้ม เช่นธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สถาบันการเงิน ก็ล้มตามและกลายเป็นปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่ลุกลามไปทั่วและคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือคนจนในเมือง คนงานในโรงงานต่าง ๆ ที่ต้องตกงาน ถูกเลิกจ้าง และกลับสู่อ้อมกอดของบ้านเกิด คือชุมชนชนบทที่เคยจากมา แต่ถึงแม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จะดูเหมือนรุนแรงอย่างยิ่งจนบางคนกล่าวว่า ประเทศไทยเสียกรุงครั้งที่ ๓ ต้องกลายเป็นเมืองขึ้นของ IMF ปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๒ จึงเป็นช่วงแห่งความทุกข์ระทมของคนไทย เป็นยุคข้าวยากหามาแพง ที่เราเรียกว่ายุค IMF แต่หลังจากนั้นเศรษฐกิจประเทศไทยกลับฟื้นคืนได้ก็ด้วยเหตุสำคัญที่ทำให้สังคมไทยไม่เลวร้ายอย่างที่คิด ก็คือฐานความเข้มแข็งของชุมชน

การเป็นชุมชนเกษตรที่สามารถผลิตอาหารได้เองและวัฒนธรรมความเอื้ออาทรของสังคมไทย ที่ถึงแม้จะถูกบ่อนเซาะโดยเศรษฐกิจทุนนิยม แต่ก็ยังไม่ล่มสลายไปทั้งหมด จากผลดังกล่าวทำให้เกิดนโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ และถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของชาติและทำให้ประเทศไทยไม่เลวร้าย อย่างประเทศเม็กซิโกหรืออาร์เจนตินาเพราะว่าสถาบันชุมชนในชนบทยังไม่ล่มสลายและเป็นฐานในการผลิตปัจจัยสำคัญในการ

ดำรงชีวิตคืออาหารแรงงานที่ตักงานกลับบ้านได้กลับไปอาศัยความอบอุ่นและเอื้ออาทรที่ยังคงเหลืออยู่ พุ่มพิกและ หล่อเลี้ยง จนสามารถลุกขึ้นมายืนหยัดทำมาหาเลี้ยงชีพได้ และรัฐบาลต่อ ๆ มาได้หันมาให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจชุมชนอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ชาติไทย จนมีนโยบายหลายประการในการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนคนรากหญ้า เพราะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า เศรษฐกิจของชุมชนคือฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

ผลจากการศึกษาชุมชนที่เข้มแข็งของไทยได้ข้อค้นพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตัดสินใจเรื่องส่วนรวมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เพราะถ้าคนในชุมชน ได้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของเรื่อง และนำไปสู่การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ทำให้การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นไปได้อย่างจริงจัง โดยที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของโครงการ เป็นเจ้าของกิจกรรมที่คิดร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน ชาวบ้านจะรู้สึกภาคภูมิใจและเป็นเจ้าของโครงการพัฒนาและเกิดความตระหนักในการที่จะร่วมพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้ร่วมกัน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะดำเนินกิจกรรมการพัฒนาให้สำเร็จ ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าความร่วมมือเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มเศรษฐกิจ สหกรณ์ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายประสานการทำงานร่วมกันเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะว่าการพัฒนาทั้งหลายจะเกิดขึ้นต้องอาศัยพลังของความสามารถที่ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมไม้ร่วมมือของคนในสังคม ร่วมกัน ตั้งแต่กลุ่มเล็ก ๆ จนกระทั่งถึงสังคมใหญ่ ก็คือการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือทำกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของเขา เมื่อกลุ่มเข้มแข็งก็จะสามารถขับเคลื่อนงานพัฒนาอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสังคม ที่ผ่านมา การส่งเสริมของหน่วยงานราชการต่าง ๆ พยายามที่จะส่งเสริมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนให้เกิดขึ้น เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ ก็จัดตั้งสหกรณ์ รวมทั้งกลุ่มสตรีสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตรก็จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร กรมการพัฒนาชุมชน ก็จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มากมาย จนมีกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายมหาศาล

๒.๘.๑.๔ กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือการปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มิได้หมายถึงการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของรัฐตามที่รัฐกำหนดแต่หมายถึง การให้ประชาชน กลุ่ม ชุมชน เกิดการร่วมกันคิดและตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิต ร่วมปฏิบัติตามแผนของกลุ่มหรือของชุมชน และรับประโยชน์ร่วมกันโดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน

๒.๘.๑.๕ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การรวมกลุ่มกันของประชาชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือองค์กรในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ต้องมีส่วนร่วมของประชาชนในกลุ่มหรือในองค์กร ซึ่งการจะได้มาซึ่งการมีส่วนร่วม ก็มีปัจจัยหรือตัวแปรสนับสนุนประกอบทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

ประยูร ศรีประสาธน์^{๑๐๕} ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน ๓ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ๒) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็น สมาชิกกลุ่ม ๓) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

สมบัติ อารังธัญวงศ์^{๑๐๖} ได้อธิบายเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมว่า ประชาชนอาจมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรูปแบบวิธีการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยทั่วไป การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั่วไป และจะทำให้เข้าใจถึงแนวโน้มของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับปัจเจกบุคคลไปสู่ระดับองค์การได้ดียิ่งขึ้น

๒.๘.๑.๖ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน กลุ่มชุมชน

อภิญญา กังสนารักษ์^{๑๐๗} ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน ๔ ขั้นตอน ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

๓) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

^{๑๐๕}ประยูร ศรีประสาธน์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา”, รายงานการวิจัย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒).

^{๑๐๖}สมบัติ อารังธัญวงศ์, นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๔๔).

^{๑๐๗}อภิญญา กังสนารักษ์, รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ^{๑๐๘} ได้สรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน ๒ ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ ๑ มีขั้นตอน ดังนี้ การคิด การตัดสินใจ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ ๒ มีขั้นตอน ดังนี้ การกำหนดปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล การบำรุงรักษาและพัฒนาให้คงไว้

อคิน รพีพัฒน์^{๑๐๙} ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑.) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ๒.) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา ๓.) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน ๔.) การประเมินผลงาน กิจกรรมการพัฒนา

๒.๘.๑.๗ รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์^{๑๑๐} ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น ๘ ลักษณะ ได้แก่ ๑) ร่วมทำการศึกษา เพื่อหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ๒) ร่วมคิด เพื่อหารูปแบบและ วิธีการพัฒนาสำหรับแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์หรือตอบสนองความต้องการของชุมชน ๓) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงานโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน ๔) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ๕) ร่วมจัดหรือร่วมพัฒนาปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๖) ร่วมลงทุนในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน ๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย ๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการ/กิจกรรมที่รัฐและเอกชน ได้ทำไว้ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

บัญชา แก้วส่อง^{๑๑๑} ได้อธิบายถึงวิธีการหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีลักษณะ ๒ ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมปฏิบัติงานรับผิดชอบเพราะเป็นหน้าที่โดยตรง และ การมีส่วนร่วมทางอ้อม คือ เป็นลักษณะกรรมการหรือ

^{๑๐๘}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การมีส่วนร่วม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.research.doae.go.th [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

^{๑๐๙}อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข, ๒๕๔๗).

^{๑๑๐}ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน, (กรุงเทพ, โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณ, ๒๕๒๗).

^{๑๑๑}บัญชา แก้วส่อง, “รูปแบบทางสังคม-จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา”, ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑).

ผู้แทน ซึ่งไม่ว่าจะร่วมทางตรงหรือร่วมทางอ้อมก็จะมีภาระหน้าที่เหมือนกัน คือ ร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ

สุรัตน์ ก้อนนาค^{๑๑๒} จากผลวิจัยที่ได้สรุปแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๕ ด้าน พบว่า ๑) ด้านการมีส่วนร่วมกำหนดแผน นโยบายและยุทธศาสตร์ ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงาน จัดอบรมให้ความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่และภารกิจอย่างต่อเนื่อง ๒) ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่มีความรู้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ ความเข้าใจให้คณะกรรมการเรื่องหลักสูตรสถานศึกษา จัดโครงการทัศนศึกษาให้กับคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาดูงานสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้ชุมชนได้ทราบและเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งยกย่องบุคคลในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การจัดงบประมาณสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน บุคลากรของสถานศึกษาต้องร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่งตั้งผู้รับผิดชอบโดยตรงในการประสานงาน ๕) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการนิเทศ อบรมให้ความรู้กับคณะกรรมการนิเทศเพื่อทำความเข้าใจและร่วมกันวางแผนการนิเทศ มีเครื่องมือในการนิเทศติดตามประเมินผล จัดทำเว็บไซต์ของสถานศึกษาให้ชุมชนได้ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนองค์กร ก่อเกิดการขับเคลื่อนงานที่เป็นระบบมีเอกภาพ เกิดการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นำไปสู่การขับเคลื่อนงานขององค์กรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

๒.๘.๑.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์หลักของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐรูปแบบใหม่ ในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ซึ่งกำหนดให้หลักการสำคัญหรือหัวใจของการขับเคลื่อนงานองค์กรชุมชนท้องถิ่น จะต้องให้ประชาชนได้

^{๑๑๒}สุรัตน์ ก้อนนาค, “แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยนาท”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๔).

มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ซึ่งสภาวะปัจจุบันของสังคมไทยที่มีความแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวก และนำสู่การเรียกร้องประท้วงวุ่นวายอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ล้วนเกิดมาจากการขาดความการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและขั้นตอนต่าง ๆ ตามควรที่น่าจะเป็นนั่นเอง ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอ่อนแอเสื่อมลง มีปัญหาตามมาอย่างมากมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และนับวันยิ่งจะเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นที่ต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการแก้ไขปัญหาและทำให้ผู้มีอำนาจตระหนักถึงเรื่องนี้อย่างจริงจัง ผู้ศึกษาวิจัยจึงรวบรวมและนำเสนอแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาไว้เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

ติน ปรัชญาพทุทธ์^{๑๓๓} ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนี้ ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่อย่างมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดีก็พลอยมีผู้ตามที่ดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบ เพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามน้อยนั้น พอสรุปได้ดังนี้ ๑.) นักวิชาการบางคนอาจไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒.) ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไร ๓.) หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วม แล้วผู้ตามควรเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และผู้ตามอย่างไร

โกวิท พวงงาม^{๑๓๔} ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอจะสรุปได้ ดังนี้

- ๑) โครงการที่จัดทำขึ้นจะต้องแสดงให้เห็นกลุ่มเป้าหมายสนใจว่า จะสนองตอบความต้องการของบุคคลอย่างแท้จริง
- ๒) กลุ่มเป้าหมายนั้นต้องได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้มากที่สุด
- ๓) การตัดสินใจต้องมาจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่และไม่ขัดแย้งต่อความเชื่อต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ

โดยสรุป การมีส่วนร่วม (Participation) และการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น จึงเป็นกระบวนการที่คน ครอบครัว หรือองค์กรชุมชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การวางแผนดำเนินการ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ภายใต้จิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้สู่การบรรลุตามเป้าหมายของตนเอง โดยหลักการที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมคือ

^{๑๓๓}ติน ปรัชญาพทุทธ์, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙).

^{๑๓๔}โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๗, หน้า ๗.

การมีส่วนร่วมในลักษณะของความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิด

๒.๘.๒ แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social network concept)

แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social network concept) มีพัฒนาการมาจากพื้นฐานของ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange theory) โดยมีนักคิดคนสำคัญ คือ Richard Emerson ซึ่งต่อยอด ความคิดมาจาก George C. Homans โดยมีฐานคติ (Assumption) คือ ในเครือข่ายสังคม จะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดง (Actor) ที่มีความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมิได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตาม ทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคมหรือตาม บรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการ รับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้าน จิตใจ^{๑๑๕}

เครือข่ายทางสังคม (Social network) หมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned arrays of relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม (Encyclopedia of sociology) เช่นเดียวกับ พระมหาสุทิตย อาภากรโร^{๑๑๖} ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ขณะที่ นฤมล นิราทร^{๑๑๗} กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อ แลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กร จำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน ส่วน Jeremy Boissevain^{๑๑๘} ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล โดยมีการ ติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

^{๑๑๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๐.

^{๑๑๖} พระมหาสุทิตย อาภากรโร (อบอุ้น), *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗).

^{๑๑๗} นฤมล นิราทร, *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

^{๑๑๘} Jeremy Boissevain, *Friends of Friends: Networks, Manipulators and Coalitions*, (Oxford, England: Basil Blackwell, 1974), p. 285.

เครือข่ายทางสังคมสามารถจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม ตามมิติ ๔ มิติ ดังนี้

- ๑) จำแนกมิติตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ
- ๒) จำแนกมิติตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม
- ๓) จำแนกมิติตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายสารวัตรนักเรียน
- ๔) จำแนกมิติตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน ๒ ลักษณะ คือ เครือข่ายตามแนวดิ่ง คือ (๑) เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน และ (๒) เครือข่ายตามแนวนอน เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน^{๑๑๙} นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามระดับของการศึกษาวิเคราะห์เครือข่าย (Network analysis) แบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ (๑) เครือข่ายระดับปัจเจกบุคคล (Individual level network) (๒) เครือข่ายระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit level network) (๓) เครือข่ายระดับองค์กร (Organization level network) และ (๔) เครือข่ายระดับอื่น ๆ (Other level network) หรือระดับระหว่างองค์กร^{๑๒๐}

การสร้างเครือข่ายทางสังคม คือ กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย เหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคม มีหลายประการ ได้แก่ (๑) บุคคลต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่มีพวก (๒) บุคคลต้องการทรัพยากรในการทำงาน (๓) บุคคลต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน (๔) บุคคลต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา (๕) บุคคลต้องการประหยัด และ (๖) บุคคลต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ^{๑๒๑} คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย^{๑๒๒}

ส่วนประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย (๑) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก (๒) จุดมุ่งหมาย (๓) การทำหน้าที่ย่างมีจิตสำนึก (๔) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน และ (๕) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร^{๑๒๓} นอกจากนี้ มีการใช้ตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษ คือ LINK เพื่ออธิบายส่วนประกอบของเครือข่าย ประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ (๑) การเรียนรู้ (Learning) (๒) การลงทุน (Investing) (๓) การดูแล (Nursing) และ (๔) การรักษา (Keeping)^{๑๒๔}

^{๑๑๙} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, หน้า ๒๓.

^{๑๒๐} Kilduff, Martin and Tsai, Wenpin, *Social Networks and Organizations*, (London: SAGE, Publication Ltd, Ritzer, George, 1992).

^{๑๒๑} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, หน้า ๒๓.

^{๑๒๒} พระมหาสุทนต์ อาภาภโร (อบอู่), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, หน้า ๓๕.

^{๑๒๓} อ้างแล้ว.

^{๑๒๔} ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, สื่อสารกับสังคมเครือข่าย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๕๖).

สรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคม (Social network) หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of social relationship) ของปัจเจกบุคคล (Individual) กลุ่ม (Group) และองค์กร (Organization) ผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย (๑) สมาชิกของเครือข่าย (๒) มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (๓) การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย (๔) การสื่อสารภายในเครือข่าย (๕) การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปอภิปรายเครือข่ายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบลยั่งยืนเขตพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

๒.๘.๓ แนวคิดทุนทางสังคม (Social capital)

แนวคิดทุนทางสังคม เป็นแนวคิดที่พูดถึงความสัมพันธ์ทางสังคมหรือเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างประโยชน์ให้แก่คนที่เข้าไปในระบบความสัมพันธ์นั้น ๆ คำว่า “ทุนทางสังคม” (Social capital) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันไปดังนี้

ในกลุ่มนักวิชาการต่างประเทศ Pierre Bourdieu นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส อธิบายทุนทางสังคมว่า เป็นทรัพยากรที่มีอยู่จริงและมีศักยภาพที่เชื่อมโยงกับการมีเครือข่ายที่ถาวรซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทุนทางสังคมเป็นพลังทางสังคมที่เชื่อมโยงกับสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทำให้สมาชิกแต่ละคนมีการสะสมทุนที่มาจากลักษณะร่วมของการเป็นหมู่คณะ การได้รับประโยชน์ทางสังคมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของเครือข่ายและสถานภาพสังคมในเครือข่าย โดยคนที่สถานภาพทางสังคมสูงย่อมได้ประโยชน์สูงกว่า^{๑๒๕} ในส่วนของ Robert D. Putnam ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมว่าประกอบไปด้วยความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) การที่จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อความร่วมมือเหล่านั้นมีการสัมพันธ์เกี่ยวโยงและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทุนทางสังคมยังมีลักษณะเป็นประโยชน์สาธารณะอีกด้วย^{๑๒๖} James Coleman อธิบายว่า ทุนทางสังคมเป็นชุดทรัพยากรที่ฝังตัวอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชน ซึ่งเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทุนที่เป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังหมายถึง บรรทัดฐาน เครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และเด็กซึ่งมีคุณค่าต่อการเติบโตของเด็ก^{๑๒๗} สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Fukuyama ที่อธิบายว่า ครอบครัวเป็นแหล่งทุนทางสังคมที่สำคัญและทุนทางสังคมใน

^{๑๒๕} จามะรี เชียงทอง, สังคมวิทยาการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙).

^{๑๒๖} ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, “วาทกรรมทุนทางสังคม : กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๖)”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๒๗} จามะรี เชียงทอง, สังคมวิทยาการพัฒนา, หน้า ๔๙.

ระดับครอบครัวสามารถสร้างได้ง่ายกว่าในระดับสังคม ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายจึงมีความไว้วางใจและตอบแทนกันมากกว่าที่ไม่ใช่ญาติ^{๑๒๘}

ในกลุ่มนักวิชาการในประเทศไทย นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้พูดถึงทุนทางสังคมโดยเน้นไปที่องค์กรชุมชนว่า ทุนทางสังคมไม่ใช่สิ่งที่สร้างขึ้นโดยใช้มาตรฐานของตะวันตกหากแต่ต้องคำนึงและพิจารณาถึงทุนทางสังคมดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่นทุนของระบบเครือญาติ เป็นต้น^{๑๒๙} ในส่วนของ **อานันท์ กาญจนพันธุ์**^{๑๓๐} ให้ความหมายทุนทางสังคมที่เป็นวิธิตัด ระบบความรู้ในการจัดการวิถีชีวิตของความเป็นชุมชน โดยมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยวิธิตัดเชิงซ้อนเกี่ยวข้องกับระบบความรู้ ภูมิปัญญาหรือระบบกฎเกณฑ์ทางสังคมมาทำให้การใช้ความรู้นั้น ๆ ในส่วนแนวคิดของประเวศ วะสีและไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม มีมุมมองทุนทางสังคมที่สอดคล้องกับความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประเวศ วะสี^{๑๓๑} มองว่า ทุนทางสังคมเป็นความเป็นกลุ่มเป็นก้อนทางสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน และการมีการเมืองที่ดี ในส่วนไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม มองว่า ทุนทางสังคมหมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีปรองดอง การมีองค์กรที่เป็นหน่วยจัดการระบบต่าง ๆ ในชุมชน การมีศิลปวัฒนธรรม การมีศีลธรรมจรรยา การมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะสร้างให้ท้องถิ่นและชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งจริงจังและยั่งยืน^{๑๓๒}

จากการศึกษาจะพบว่า ทุนทางสังคมจะมีลักษณะแตกต่างจากทุนในรูปแบบอื่น โดยมีความแตกต่างอย่างน้อย ๓ ประการคือ ๑) ทุนทางสังคมไม่ได้เสื่อมค่าจากการใช้ แต่จะเสื่อมค่าถ้าไม่ถูกนำมาใช้ ๒) ทุนทางสังคมยากที่จะสังเกตเห็นและวัดปริมาณยากกว่าทุนกายภาพ ๓) สถาบันของรัฐในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะมีผลอย่างมากต่อรูปแบบของทุนทางสังคม^{๑๓๓} รูปแบบทุนทางสังคมที่มีอยู่ในประเทศไทย ได้มีการแบ่งออกเป็น ๕ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบจิตวิญญาณ ระบบคุณค่าและสำนึกท้องถิ่น ๒) รูปแบบที่เป็นภูมิปัญญา ๓) รูปแบบที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ๔) รูปแบบที่

^{๑๒๘} วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์, **ทุนทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดียนตุลา, ๒๕๔๘).

^{๑๒๙} นิธิ เอียวศรีวงศ์, **ทุนทางสังคม**, หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็งลำดับที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, ๒๕๔๓).

^{๑๓๐} อานันท์ กาญจนพันธุ์, **ทุนทางสังคมกับสิทธิชุมชนในมิติชุมชน: วิธิตัดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิอำนาจและการจัดการทรัพยากร**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔).

^{๑๓๑} ประเวศ วะสี, **เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง: ความเข้มแข็งจากฐานล่าง**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐).

^{๑๓๒} ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, “ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมของไทย”, หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็งลำดับที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒).

^{๑๓๓} บัณฑิต พรหมพักพิง, “การก่อเกิด การผลิตซ้ำ และการขยายตัวทุนทางสังคม ในชนบทอีสาน”, รายงานการวิจัย, (ภาควิชาพัฒนาสังคม: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗).

เป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติ และ๕) รูปแบบการจัดการกองทุนสาธารณะ เช่น ธนาคารข้าว ธนาคารควาย สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น^{๑๓๔}

จากการศึกษาแนวคิดทุนทางสังคม ทำให้ผู้วิจัยถึงความหมาย ลักษณะและรูปแบบของทุนทางสังคม โดยผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะทุนทางสังคมของตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ในการมีส่วนร่วมพัฒนาตำบลยั่งยืน

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วันดี ละอองทิพรส^{๑๓๕} ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม แสดงว่าเด็กประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมสูง ย่อมมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงด้วย หรือในทางตรงข้ามเด็กประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมต่ำ ย่อมมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมต่ำด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันของเด็กประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของบุคคลอื่น และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของตนเองเป็นที่ตั้งอย่างมีนัยสำคัญ และจากการศึกษาค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมในเด็กประถมแต่ละชั้นเรียน พบว่ามีพฤติกรรมเอื้อสังคมในระดับปานกลาง

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์^{๑๓๖} ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา และมีตัวชี้วัดทั้งหมด ๗ ตัว คือ (๑) การช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น (๒) การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น (๓) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น (๔) การสละเงินแรงกาย เพื่อผู้อื่นและสังคม (๕) การสละเวลาและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (๖) การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม และ (๗) การร่วมพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อสังคมอย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย โดยสภาพจิตอาสาของ

^{๑๓๔} อเนก นาคะบุตร, ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, ๒๕๔๕).

^{๑๓๕} วันดี ละอองทิพรส, “ความสัมพันธ์ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, คณะศึกษาศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๘๐-๘๑.

^{๑๓๖} ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, หน้า ๑๔๒-๑๔๔.

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตอาสาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบด้านการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ในระดับสูงมาก การเสียสละต่อสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการมุ่งมั่นพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้การเกิดจิตอาสาเป็นผลมาจากปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน นั่นคือ หากบุคคลสำคัญในสังคม/ชุมชนมีจิตอาสาที่จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสา ปัจจัยด้านครอบครัว ความเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่มีความสำคัญมากที่สุด นอกจากนี้หากพ่อแม่ใช้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดูและมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนทำพฤติกรรมจิตอาสาที่จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสาเพิ่มขึ้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและเพื่อน เป็นลักษณะสำคัญของปัจจัยด้านเพื่อน แสดงว่า ถ้านักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนในระดับสูงก็จะทำให้นักเรียนเกิดจิตอาสมาก และถ้าเพื่อนสนิทหรือเพื่อนในกลุ่มของนักเรียนมีจิตอาสาจะทำให้นักเรียนมีจิตอาสาด้วยเช่นกัน ปัจจัยด้านสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมจิตอาสา นั่นคือ หากนักเรียนได้รับข่าวสารการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาจากสื่อโทรทัศน์ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสา การสั่งสอนการปลูกฝังจากครู เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในปัจจัยด้านโรงเรียน/ครูที่จะทำให้นักเรียนมีจิตอาสา นอกจากนี้แบบอย่างจิตอาสาจากครู และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูก็มีอิทธิพลต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนเช่นกัน ในปัจจัยด้านนักเรียน เจตคติต่อจิตอาสา การเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสา และการรับรู้ความสามารถของตนเองที่จะทำพฤติกรรมจิตอาสมิมีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักเรียน

สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี^{๑๓๗} ศึกษาเรื่อง ปัจจัยและกระบวนการ ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมและวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมในระดับสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึก ต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจากครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน สื่อมวลชนความสนใจในการทำกิจกรรม ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม แบบอย่างจากบุคคลสำคัญเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสาร ภูมิสำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สื่อวิทยุ และปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมีจำนวน ๙ ตัวแปร โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจในการทำกิจกรรม บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บุคคลในสังคม) บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บิดา) สถานภาพของครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน) และภูมิสำเนา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยตัวแปรทั้ง ๙ สามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ ๕๑.๕

^{๑๓๗}สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี, “ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา, (คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖-๖๗.

อรพินท์ ชูชม และคณะ^{๑๓๘} ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา (ได้แก่ การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน (ได้แก่บรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากโรงเรียน การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ได้แก่ การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน) และการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น และองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางปัญญา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น กล่าวคือ เยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน อย่างเหมาะสมมาก และมีการควบคุมตนเองสูง จะมีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะ สูงตามไปด้วย รวมทั้งมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสูง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสูง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย อิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน กับการควบคุมตนเอง ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ ๖๙ โดยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด รองลงมาอิทธิพลของการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

พรพรม พรคพวก^{๑๓๙} ศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานครซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยห้าตัวคือ การรับรู้ความสามารถของตน การคล้อยตามผู้อื่น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน กรอบรบบเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับจิตสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวกับจิตสาธารณะโดยรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะได้ร้อยละ ๔๘.๒๐

^{๑๓๘}อรพินท์ ชูชม และคณะ, “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๐๔, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๙), หน้า ๕๓-๕๔.

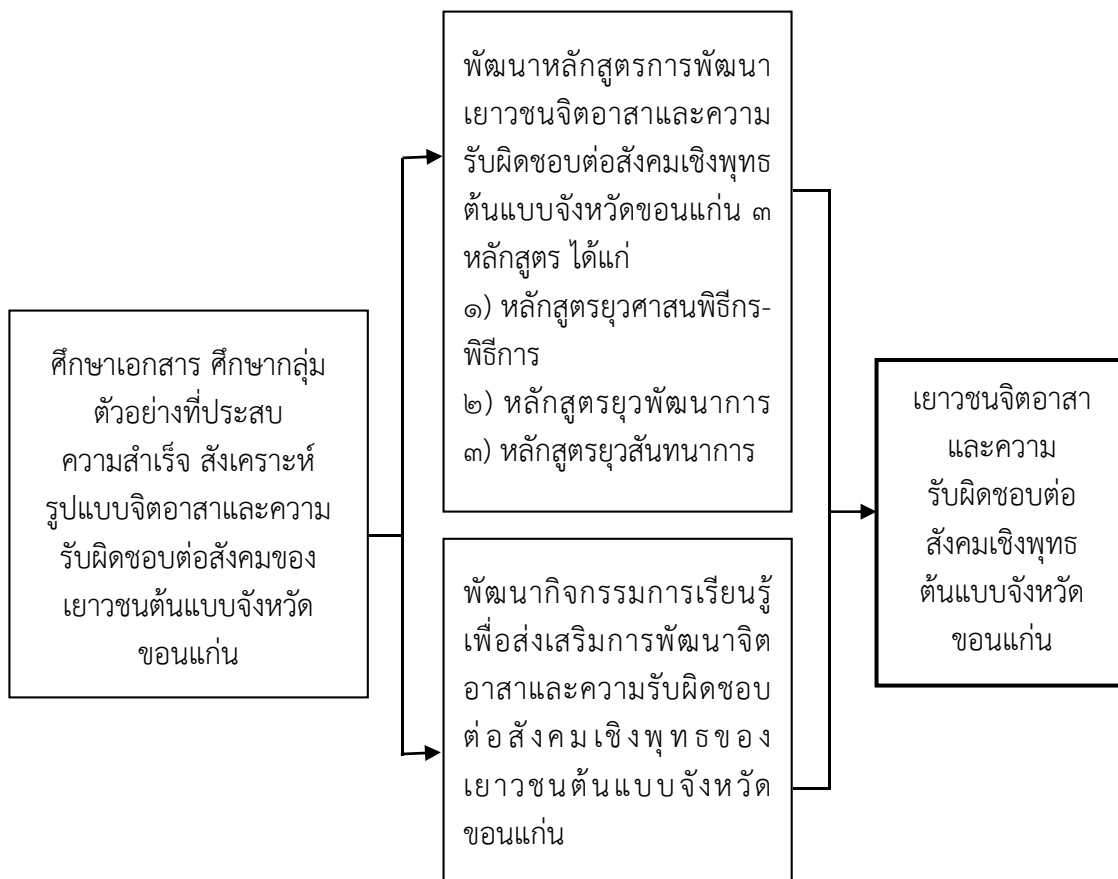
^{๑๓๙}พรพรม พรคพวก, “ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๐), หน้า ๘๒.

และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ด้านการถือเป็นหน้าที่และด้านการเคารพสิทธิการใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การรับรู้ความสามารถของตน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู นอกจากนี้ในด้านการเคารพสิทธิการใช้พบว่า การคล้อยตามผู้อื่น ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โกศล มีความดี^{๓๔๐} (๒๕๔๗ , น. ๖๕-๖๖) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจมีจิตลักษณะแตกต่างกันมีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าข้าราชการตำรวจที่มีเจตคติต่อจิตสาธารณะที่ดี มีการรับรู้ความสามารถของตนสูง และมีลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนสูง มีจิตสาธารณะสูงกว่าข้าราชการตำรวจที่มีเจตคติต่อจิตสาธารณะที่ไม่ดี มีการรับรู้ความสามารถของตนต่ำ และมีลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเองต่ำ นอกจากนี้ข้าราชการตำรวจที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมแตกต่างกันมีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยพบว่า ข้าราชการตำรวจที่มีการรับรู้วัฒนธรรมองค์การสูง มีการสนับสนุนทางสังคมสูง และมีการได้รับแบบอย่างจากผู้บังคับบัญชาสูง มีจิตสาธารณะสูงกว่าข้าราชการตำรวจที่มีการรับรู้วัฒนธรรมองค์การต่ำ มีการสนับสนุนทางสังคมต่ำ และมีการได้รับแบบอย่างจากผู้บังคับบัญชาต่ำ ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเองและการสนับสนุนจากประชาชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะและร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจได้ร้อยละ ๕๕.๙

^{๓๔๐}โกศล มีความดี, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕-๖๖.

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายการวิจัย
- ๓.๔ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๗ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล
- ๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๙ การนำเสนอผลการวิจัย
- ๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ที่ทีมงานวิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา(Research & Development) เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการ การใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จ ดังนี้

(๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้ง หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน

(๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น และการใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จ

(๓) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนา การใช้ตัวชี้วัด ความสำเร็จ และแนวทางการจัดการตัวชี้วัดในเขตตำบลหนองซอน โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าดังนี้

(๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐาน คือ ตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน ส่วนงานละ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน

(๓) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับตัวชี้วัด ความสำเร็จในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๓) ขั้นการยืนยันรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยจะได้กำหนดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนจิตอาสาต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ซึ่งตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน จำนวน ๕ คน

๔) รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนา ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action research เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ในภาคสนามเป็นแบบ PAOR ดังนี้

(๑) การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดแนวทางปฏิบัติ วางแผนการจัดกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม ตามที่คณะผู้วิจัยได้ออกแบบไว้

(๒) การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือการดำเนินงาน ตามแผนที่กำหนดไว้ทั้ง ๓ กิจกรรม ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีกร (Youth Speaker) ๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนนักร้องนันทนาการ (Youth Recreationist) และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community Communicator)

(๓) การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับกระบวนการและประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน รวมทั้งการสังเกตการณ์ในการจัดกิจกรรมผลที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม

(๔) การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการสังเกตในเชิงวิพากษ์ กระบวนการ และผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ ตลอดจนการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยและอุปสรรคในการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อนำไปสู่การวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่อไป

แผนภาพที่ ๓.๑ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action research

- ๕) เกิดพื้นที่เพื่อรองรับการเรียนรู้ของเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น
- ๖) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง การใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวិจัยมาเผยแพร่ให้หน่วยงานภาครัฐบาล ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ
- ๗) ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

พื้นที่การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ภายในเขตจังหวัดขอนแก่น

๓.๓ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นไว้ ดังนี้

๓.๓.๑ กลุ่มเป้าหมายในศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน ส่วนงานละ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน ซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการขับเคลื่อนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนมาแล้วอย่างน้อย ๓ ปีและ/หรือ
- ๒) เป็นผู้ที่เคยมีส่วนร่วมในการระดมมวลชนเพื่อขับเคลื่อนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบล หน่วยงานระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ หรือหน่วยงานเอกชน อย่างน้อย ๒ ปี

๓) มีความเป็นผู้ นำ มีจิตอาสา กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก

๔) เป็นประชาชนที่เคยผ่านการร่วมกิจกรรมจิตอาสามาอย่างใดอย่างหนึ่งมาแล้ว ในช่วงระยะเวลา ๑ ปี ที่ผ่านมา

๓.๓.๒ ประชากรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่กำลังศึกษาในโรงเรียน ๓ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว จำนวน ๓๐ คน ๒) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย จำนวน ๓๐ คน และ ๓) โรงเรียนกัลยาณวัตร จำนวน ๓๐ คน รวมทั้งสิ้น ๙๐ คน

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยครั้งนี้ เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์หรือสนทนาตัวต่อตัวหรือเป็นแบบเผชิญหน้า ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้เลือกสถานที่ที่จะสัมภาษณ์โดยเลือกสถานที่ที่เงียบสงบ ปราศจากสิ่งรบกวนใด ๆ เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่องและได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนมากที่สุด โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ที่สำคัญดังนี้

(๑) คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนจังหวัดขอนแก่น

(๒) รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นที่เหมาะสม

(๓) แนวทางในการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) ร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนจิตอาสาต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ซึ่งตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน

๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๓.๕.๑ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๓.๕.๒ กำหนดขอบเขตของคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่ทำให้ทราบถึงรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นในมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แล้วนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๓.๕.๓ สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง

๓.๕.๔ นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบ แก้ไข และเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

๓.๕.๕ ปรับปรุงให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

๓.๕.๖ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการปฏิบัติการ Action research ดำเนินกิจกรรมการแบ่งออกเป็น ๓ กิจกรรม โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เป็นกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ ได้แก่ การให้ความรู้พื้นฐานสำหรับงานพิธีกร เทคนิคการเป็นพิธีกร การพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นพิธีกร การเขียนสคริปต์และฝึกปฏิบัติ ความสำคัญของการจัดงานพิธีการ พิธีการทางศาสนา และมารยาทในงานพิธีการ

๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านเยาวชนนักร้องนันทนาการ (Youth Recreationist) เป็นกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านนันทนาการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองตามความถนัดและเป็นการผ่อนคลายความกังวลจากเรียน ได้แก่ ๑) กิจกรรมเยาวชน: ศิลปะ ดนตรี และการเต้นรำ ๒) กิจกรรมเยาวชน: กีฬา และ ๓) กิจกรรมเยาวชน: การสื่อสารและความสัมพันธ์

๔) แบบสัมภาษณ์เยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยเป็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผลการดำเนินกิจกรรม ทั้ง ๓ กิจกรรม

๕) แบบรายงานผล/แบบบันทึกสังเกตการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวชีวิตความสำเร็จในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การลงพื้นที่ ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเองตามเป้าหมาย ดังกล่าวข้างต้น

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์

๓) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จในการรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๕) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและการใช้องค์ประกอบ ตัวชี้วัดความสำเร็จ และเพื่อให้เห็นความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น การประยุกต์ตัวชี้วัดความสำเร็จในการนำไปใช้ประโยชน์ทางสังคม และชุมชนต่อไป

๓.๗ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต พฤติกรรม สัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงเป็นข้อมูลที่ต้องอาศัยความเข้าใจและตีความ เพื่อตรวจสอบความพอเพียงของข้อมูลที่ได้ว่าสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ และข้อมูลมีความถูกต้อง มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ เพื่อเป็นการป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการตีความของข้อมูล ผู้วิจัยได้ประยุกต์การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ^๑ มีวิธีการตรวจสอบดังนี้

๓.๗.๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่ โดยการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เรื่องเดียวกันแต่มาจากต่างสถานที่ และต่างกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

๓.๗.๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่รับด้วยวิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม เป็นต้น

๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์โดยอุปนัย (Inductive analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาตีความแล้วสร้างข้อสรุป และเขียนนำเสนอรายงานในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

(๑) สภาพการพัฒนาตำบลยั่งยืนตามนโยบายภาครัฐ เขตพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

(๒) การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมการพัฒนาตำบลยั่งยืน

(๓) ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้การพัฒนาตำบลยั่งยืน

^๑สุภางค์ จันทวานิช, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

(๔) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมการพัฒนาตำบลยั่งยืนเพื่อนำไปประยุกต์ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และปัจเจกบุคคล

๓.๙ การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบลยั่งยืน เขตพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล

๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย

โครงการวิจัย

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund; FF)

ปีงบประมาณ 2566

ชื่อหน่วยงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน 11 ระยะ ดังนี้

ขั้นตอน ที่ 1

การสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เพื่อค้นหารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 1 : การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 2 : การศึกษาและถอดรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มที่เป็นต้นแบบภายในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็น เยาวชนจิตอาสาต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 3 : การสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนจิตอาสาต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอน ที่ 2

การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ใช้การวิจัยแบบ Action research

ระยะที่ 1 : การสร้างและพัฒนาหลักสูตร Bvo-SR (Buddhist Volunteer Social Responsibility)

จำนวน 3 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตรยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

2) หลักสูตรยุวพัฒนาการ (Youth Developer)

3) หลักสูตรยุวสันนาการ (Youth Recreationalist)

ระยะที่ 2 : การทดลองใช้หลักสูตร Bvo-SR กลุ่มทดลองจำนวน 1 กลุ่ม

ระยะที่ 3 : การยืนยันและนำเสนอหลักสูตร Bvo-SR

ขั้นตอน ที่ 3

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ใช้การวิจัยแบบ Action research

ระยะที่ 1 : การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ

ระยะที่ 2 : จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย 4 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) 2) โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง 3) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย และ 4) โรงเรียนกัลยาณวัตร

ระยะที่ 3 : การประเมินกิจกรรม

ระยะที่ 4 : นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR

ระยะที่ 5 : จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)

สรุปกระบวนการวิจัย
รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

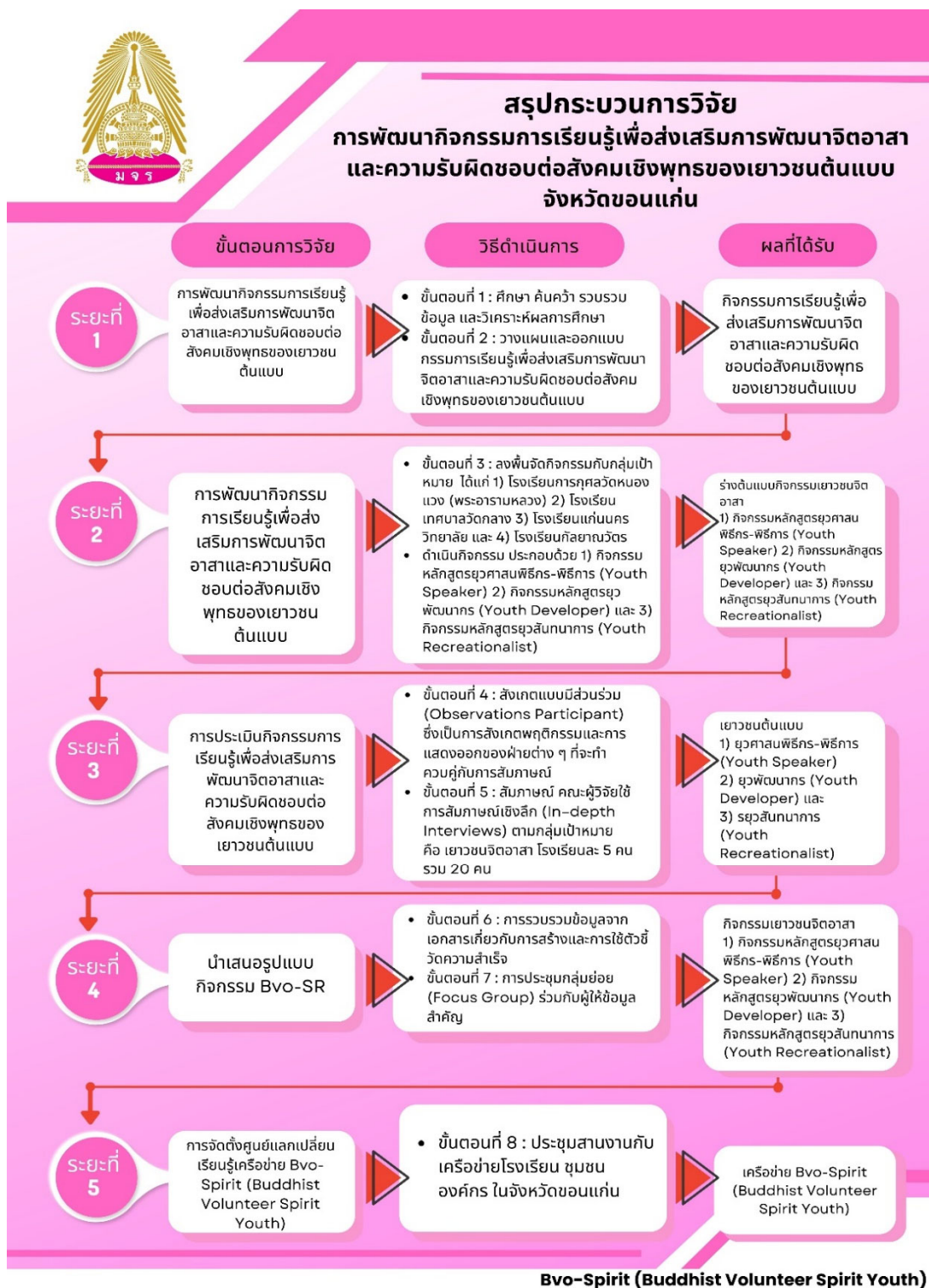

สรุปกระบวนการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

แผนภาพที่ ๓.๒ สรุปกระบวนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๔.๓ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

โดยมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

๔.๑ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างตัวเยาวชนและปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ อันจะทำให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ผลจากการศึกษาพบว่า เยาวชนจิตอาสาเป็นคนที่สำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวม การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษา และเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม เมื่อพิจารณา คำว่า “จิตอาสา” (volunteer mind) ซึ่งหมายถึง จิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น จิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนเองมี แม้กระทั่งเวลา โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ส่งผลให้แสดงพฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นพฤติกรรมของเยาวชนที่แสดงถึงความมีน้ำใจเอื้ออาทร มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ได้แก่ ๑) ช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ๒) ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม ๓) อำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และ ๔) แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ๒. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อ

ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รวมทั้งการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยที่การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความมุ่งมั่นและความคิดริเริ่มในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

และยังพบว่า ผู้ที่มีจิตอาสา คือ ผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน ช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกายสติปัญญา ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดในชุมชน พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ ๑. ช่วยเหลือผู้อื่นเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ๒. ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู ทำด้วยความเต็มใจ ๓. อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกายใจ กำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน ๔. แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สิน ช่วยแก้ไขปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น ๕. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม ๖. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ ๗. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งดีงามของส่วนรวม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น “...บุคคลที่นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การให้ความช่วยเหลือบุคคล สังคม ในด้านต่าง ๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน หรือ กระทำด้วยความเต็มใจ...”^๑ “...การกระทำของจิตอาสาเป็นการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน และการกระทำนั้นเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมโดยแท้...”^๒ “...เป็นการช่วยเหลือสังคมบุคคล โดยมีจิตใจที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำเพื่อบุญเพื่อประโยชน์ส่วนรวม...”^๓ “...ผู้มีจิตอาสาจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ และการทำหน้าที่ใด ๆ ก็ตามที่ไมขัดต่อประเพณี และให้เกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง...”^๔ “...ผู้มีจิตอาสาเป็นคนที่เห็นคุณค่าในตัวเอง ผู้อื่น สังคม ดำเนินชีวิตตามครรลองครองธรรม มีศักยภาพที่จะช่วยเหลือผู้อื่น สังคมได้...”^๕ “...จิตอาสาคือการที่เยาวชนเป็นตัวของตัวเองแต่สามารถสร้างประโยชน์แบบสาธารณะประโยชน์ได้...”^๖ “...ทำด้วยใจไม่หวังสิ่งตอบแทน...”^๗ “...มีจิตอาสา ทำงานเพื่อสาธารณะ...”^๘ “...สำนึกความรู้สึกที่เกิดจากภายในจิตใจและแสดงออกเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ที่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน...”^๙ “...การกระทำที่ไม่เป็นภาระต่อสังคม ต่อบุคคล กลุ่มคนส่วนใหญ่ให้อยู่ในความรับผิดชอบต่อสังคม”^{๑๐} โดยมีสำนึกจากภายในและแสดงออกเป็นการกระทำใด ๆ ที่

^๑สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๒สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๓สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๔สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๕สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๖สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๗สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๘สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๙สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ...”^{๑๑}
 “...มีมุมมอง ทศณคติที่ดี เข้าใจผู้อื่น เคารพกฎหมาย เคารพผู้อื่น เชื่อสัจยสุจริต...”^{๑๒} “...การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน...”^{๑๓} “...มีความรับผิดชอบต่อสมบัติสาธารณะ ต่อวัฒนธรรม ประเพณี และรับผิดชอบต่อสังคม...”^{๑๔}

สรุปจากผลการศึกษา คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ๒. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

องค์ประกอบของจิตอาสา

จากการศึกษาพบว่า เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติประกอบด้วย มีจิตใจที่จะช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่เห็นแก่ตัว เป็นคนมองโลกในแง่ดี โดยเยาวชนที่เป็นจิตอาสาจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่ดีทั้งทางด้านจิตใจและด้านร่างกายหรือพฤติกรรม โดยทางจิตใจต้องมีหลักธรรม ๒ ประการเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย ๑. หลักพรหมวิหาร ๔^{๑๕} ได้แก่ ๑) เมตตา ความปรารถนาดีมีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์ และความสุข ๒) กรุณา อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข ๔) อุเบกขา การมองโลกตามความจริง โดยวางจิตใจเรียบ สม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรง การมองเห็นคนที่จะได้รับผลดีหรือช่วยสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ ๒. หลักสังคหวัตถุ ๔^{๑๖} ได้แก่ ๑) ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ทนหรือทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ ศิลปวิทยา ๒. ปิยวาจา การกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่มีประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในสิ่งที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจที่ดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๓. อตถจริยา การช่วยเหลือด้วยร่างกาย และชวนชวยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม และ ๔. สมานัตตตา ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุข ทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน “...มีจิตใจที่จะช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนด้วยความเต็มใจ มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม มีความ

^{๑๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

เป็นผู้นำในตัวเอง มีความโอ้อ้อมอารีย์ ไม่มีความเห็นแก่ตัว...”^{๑๗} “...ทำด้วยจิตวิญญานโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคนมองโลกในแง่ดี พุทธิ มีประโยชน์ มีบุคลิกที่ดี...”^{๑๘} “...เจตคติ ความรู้ กิจกรรม...”^{๑๙} “...ความมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ใจรักในงานที่ได้รับ...”^{๒๐} “...มีความเข้าใจตนเอง รับผิดชอบ เป็นแบบอย่าง มีความคิดสร้างสรรค์ ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น...”^{๒๑} “...จิตสำนึกดี วินัยเชิงบวก การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม การมุ่งมั่นทำเพื่อสังคมจนเกิดความสำเร็จ...”^{๒๒}

สรุปเยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีทั้งทางด้านจิตใจและด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ ๑) เมตตา ๒) กรุณา ๓) มุทิตา ๔) อุเบกขา ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ๑) ทาน ๒. ปิยวาจา ๓. อตถจริยา ๔. สมานัตตตา

ปัจจัยส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม

การพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทุกคน ในอดีตและปัจจุบันมีหลายวิธีที่สามารถช่วยให้เยาวชนพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังนี้

๑. การให้การศึกษาและการเรียนรู้

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตอาสาของเยาวชน โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในการสอนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทที่เยาวชนในสังคม ดังนี้:

(๑) การเรียนรู้ค่านิยมและจรรยาบรรณ โรงเรียนสอนและส่งเสริมค่านิยมและจรรยาบรรณที่สำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

(๒) การพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต การเรียนรู้ไม่จำกัดเพียงแค่ความรู้ทางวิชาการ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะสำหรับชีวิตที่จำเป็น เช่น การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้จากประสบการณ์โรงเรียนสามารถให้โอกาสให้เยาวชนพัฒนาทักษะเหล่านี้ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติจริงในสถานการณ์ทางการศึกษาและชีวิตประจำวัน

(๓) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทในสังคม การศึกษาเสริมสร้างความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทที่เยาวชนในสังคม เช่น การเป็นสมาชิกที่รับผิดชอบต่อ

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ครอบครัว ชุมชน และสังคม การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและสิทธิมนุษยชน จะช่วยให้เยาวชนเข้าใจ ความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม

(๔) **การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต** การเรียนรู้ไม่ควรมีการจำกัดในระยะเวลา หรือที่อยู่ เยาวชนควรถูกส่งเสริมให้เรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนควรสนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียน ผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ผ่านการอ่าน การวิจัย และการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาความ รับผิดชอบต่อสังคมและการจิตอาสา

(๕) **การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม** โรงเรียนสร้างโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเวลา การสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการเรียนรู้และการทำงานร่วมกับชุมชนสามารถสร้างสังคมที่เติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการศึกษาและการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมที่มีคุณค่าและสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นต่อไป

๒. การสนับสนุนจิตอาสา การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนและ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม นี่อาจเป็นการมอบโอกาส ให้เยาวชนในการมีส่วนร่วมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การช่วยเหลือคน ยากจนหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคม การสนับสนุนและ ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนและโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างส่วนร่วมและความ รับผิดชอบต่อสังคมนี้เป็นวิธีที่ทำให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและเรียนรู้จากการเข้าร่วม กิจกรรมจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

(๑) **การส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพ** การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาช่วยในการ พัฒนาคุณลักษณะบุคลิกภาพที่ดีเยาวชนสามารถเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม การปรับตัวเข้ากับ สถานการณ์และการเป็นผู้นำผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมจิตอาสา

(๒) **การสร้างความเข้าใจและเอื้ออำนวยในชุมชน** การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิต อาสาช่วยให้เยาวชนเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนมากขึ้น นักเรียนสามารถเห็นความต้องการและโอกาส ในการช่วยเหลือคนอื่น ๆ และสร้างความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งในชุมชน

(๓) **การพัฒนาทักษะและความสามารถ** การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจิตอาสาช่วยใน การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการร่วมงานกับผู้อื่น เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับทีม การแก้ปัญหา และการบริหารเวลาทั้งนี้ยังช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการสมัครงานและ การศึกษาในอนาคต

(๔) **การสร้างความภูมิใจและความสัมพันธ์** การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาช่วย เยาวชนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและโรงเรียน นักเรียนรู้จักคนใหม่ ๆ และมีโอกาสเรียนรู้จาก ประสบการณ์และเรื่องราวของผู้อื่น และยังมีความภูมิใจในการทำสิ่งที่ดีต่อสังคม

(๕) **การส่งเสริมจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม** การเข้าร่วมกิจกรรมจิต อาสาส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม เยาวชนที่มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นมักมีความ รับผิดชอบต่อสังคมที่สูงขึ้น เยาวชนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่เป็นที่ยอมรับและพัฒนาขึ้น การ สนับสนุนกิจกรรมจิตอาสาเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นความรับผิดชอบต่อสังคมและการจิต

อาสาของเยาวชน มันช่วยให้เยาวชนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและดีขึ้นสู่ออนาคต

๓. การเสียสละเวลาและทรัพยากร เยาวชนสามารถเรียนรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเสียสละเวลาและทรัพยากรในการช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าร่วมในกิจกรรมบริจาคเลือด การทำงานอาสาที่โรงเรียนหรือองค์กรชุมชน เป็นต้น การกระทำนี้ช่วยเสริมพัฒนาคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบต่อสังคมการเสียสละเวลาและทรัพยากรเป็นทางอีกหนี่งทางที่เยาวชนสามารถพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตอาสาได้ เราสามารถขยายความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีที่การบริจาคเวลาและทรัพยากรสามารถมีผลในการสร้างสังคมที่แข็งแรงและเข้มแข็งขึ้น ตัวอย่างเช่น

(๑) การพัฒนาความเข้าใจและความสำคัญของการช่วยเหลือ การบริจาคเวลาและทรัพยากรช่วยให้เยาวชนเข้าใจความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น พวกเขาเรียนรู้ว่าอาจมีคนที่ต้องการความช่วยเหลือและพวกเขามีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

(๒) การส่งเสริมคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบต่อสังคม การบริจาคเวลาและทรัพยากรช่วยส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพที่ดี เช่น ความเมตตา ความกระตือรือร้น ความจงรักภักดี และความรับผิดชอบต่อสังคม

(๓) การสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมบริจาคช่วยสร้างความเชื่อมโยงที่แข็งแรงในชุมชน มันทำให้เยาวชนรู้ว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงชุมชนของพวกเขา

(๔) การพัฒนาทักษะและความสามารถ การทำงานอาสาช่วยในการพัฒนาทักษะที่มีประสิทธิภาพ เช่น การเรียนรู้ทักษะการจัดการเวลา การวางแผน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่จะมีประโยชน์ไม่เพียงแคในการช่วยเหลือผู้อื่น แต่ยังมีในชีวิตประจำวันและอาชีพในอนาคต

(๕) การสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบริจาคช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและความทรงจำที่อยู่ในใจของเยาวชน ประสบการณ์นี้อาจมีผลในการรู้สึกความภูมิใจและความรู้สึกว่าพวกเขามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม การบริจาคเวลาและทรัพยากรให้แกสังคมเป็นวิธีที่มีผลในการสร้างสังคมที่เรียบร้อยและเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ในทุกวัย การสนับสนุนเยาวชนให้มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมจะเป็นการลงทุนในอนาคตที่แข็งแรงและเข้มแข็งของสังคมของเรา

๔. การเรียนรู้จากประสบการณ์: การมีโอกาสนในการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่นสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมได้เป็นอย่างดีการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างเต็มที่ โดยมีโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นหรือการทำงานร่วมกับผู้อื่น เราสามารถเพิ่มความเข้าใจของเราในกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีนี้

(๑) การช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อเราให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นในสถานการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือ เราจะได้รับโอกาสที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไข

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนอกจากนี้เรายังเรียนรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลแต่ละคนและวัฒนธรรมที่พวกเขามาจาก

(๒) การทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นโอกาสที่ยอดเยี่ยมในการเรียนรู้ทักษะระดับสูง เราจะต้องเรียนรู้การสื่อสารทางมวลชน การวางแผนร่วมกัน และการแก้ไขข้อขัดแย้ง ทั้งนี้ทำให้เราสามารถพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการเป็นสมาชิกทีมที่มีประสิทธิภาพขึ้น

(๓) การสร้างความเข้าใจ การมีโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยให้เราสามารถเข้าใจมุมมองและวิถีคิดของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น นี่เป็นประโยชน์สำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มที่มีความหลากหลาย

(๔) ความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการช่วยเหลือผู้อื่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ว่าการมีส่วนร่วมและการสร้างสังคมที่แข็งแกร่งสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นการมีโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์ ไม่เพียงเพิ่มความรู้และทักษะเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เราเติบโตและพัฒนาตนเองอย่างดีขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมในโลกที่รวดเร็วเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องทุกวัน

๕. การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ครอบครัวและสังคมที่สนับสนุนและส่งเสริมค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่นจะมีผลให้เยาวชนมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเหมาะสม การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถสร้างค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม วิธีที่ครอบครัวและสังคมสามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมในเยาวชน มีดังนี้

(๑) การให้ตัวอย่าง ครอบครัวและสังคมควรเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการทำสิ่งที่ถูกต้องและการช่วยเหลือผู้อื่น นี่จะเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีให้กับเยาวชนในการพึ่งตนเองและเข้าใจความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น

(๒) การสนับสนุนการศึกษา การส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชนช่วยเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้และการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเข้าใจและช่วยเหลือผู้อื่น การสนับสนุนการเรียนรู้ที่เต็มที่จะช่วยเยาวชนพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการเป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม

(๓) การสร้างโอกาสให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสังคม การให้โอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและกิจกรรมอาสาสมัครช่วยในการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเยาวชนรู้สึกว่าเขาสามารถมีผลกระทบต่อสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นได้

(๔) การสนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคม การสนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคมเช่นการสื่อสาร การแก้ไขข้อขัดแย้ง และการทำงานร่วมกับผู้อื่นช่วยเยาวชนในการเรียนรู้วิธีการจัดการกับสังคมและสังคมของพวกเขา ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม

(๕) การสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์ สนับสนุนเยาวชนในการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยให้โอกาสในการลองสิ่งใหม่ ๆ และท้าทายตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ นี้ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบและความกล้าหาญในการแก้ไขปัญหา การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถสร้างค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

จากที่สรุปปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถเขียนเป็นตารางสังเคราะห์ได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมเยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อ	แนวคิดหลัก	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ																หมายเหตุ				
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖		๑๗	๑๘	๑๙	๒๐
๑	การให้การศึกษาและการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๑.๑ การเรียนรู้ค่านิยมและจรรยาบรรณ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	โรงเรียนสอนและส่งเสริมความซื่อสัตย์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	โรงเรียนสอนและส่งเสริมความเมตตา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	โรงเรียนสอนและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	โรงเรียนสอนและส่งเสริมการรับผิดชอบต่อสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	โรงเรียนสอนและส่งเสริมคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๑.๒ การพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การเรียนรู้ไม่จำกัดเพียงแต่ความรู้ทางวิชาการ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะสำหรับชีวิตที่จำเป็น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐

ข้อ	แนวคิดหลัก	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ																			หมายเหตุ	
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙		๒๐
	การแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การสื่อสาร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การทำงานร่วมกับผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การเรียนรู้จากประสบการณ์ สามารถให้โอกาสให้เยาวชน พัฒนาทักษะผ่านการเรียนรู้และ ปฏิบัติจริงในสถานการณ์ทาง การศึกษาและชีวิตประจำวัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๑.๓ การสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทใน สังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การศึกษาเสริมสร้างความเข้าใจ ในหน้าที่และบทบาทของเยาวชน ในสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๑๙
	การเป็นสมาชิกที่รับผิดชอบต่อ ครอบครัว ชุมชน และสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและสิทธิ มนุษยชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	๑๙
	การช่วยเหลือผู้อื่นและการมีส่วน ร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๑.๔ การส่งเสริมการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐

ข้อ	แนวคิดหลัก	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ																				หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	
	เกิดขึ้นในชุมชนมากขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	นักเรียนสามารถเห็นความ ต้องการและโอกาสในการ ช่วยเหลือคนอื่น ๆ และสร้าง ความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๒.๓ การพัฒนาทักษะและ ความสามารถ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจิตอาสา ช่วยในการพัฒนาทักษะที่จำเป็น สำหรับการร่วมงานกับผู้อื่น เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงาน ร่วมกับทีม การแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	ช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า ในการสมัครงานและการศึกษาใน อนาคต	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๒.๔ การสร้างความภูมิใจและ ความสัมพันธ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	ช่วยเยาวชนสร้างความสัมพันธ์ที่ ดีในชุมชนและโรงเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	นักเรียนรู้จักคนใหม่ ๆ และมี โอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐

[illegible]

ข้อ	แนวคิดหลัก	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ																หมายเหตุ			
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖		๑๗	๑๘	๑๙
	ช่วยเยาวชนในการเรียนรู้วิธีการจัดการกับสังคมและสังคมของพวกเขา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	มีความสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	๕.๕ การสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบต่อสังคมและความกล้าหาญในการแก้ไขปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐
	เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถสร้างค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๒๐

จากการศึกษาสามารถสรุปปัจจัยที่สนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังนี้

๑. การให้การศึกษาและการเรียนรู้
 - (๑) การเรียนรู้ค่านิยมและจรรยาบรรณ
 - (๒) การพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต
 - (๓) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทในสังคม
 - (๔) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - (๕) การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม
๒. การสนับสนุนจิตอาสา
 - (๑) การส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพ
 - (๒) การสร้างความเข้าใจและเอื้ออำนวยในชุมชน
 - (๓) การพัฒนาทักษะและความสามารถ
 - (๔) การสร้างความภูมิใจและความสัมพันธ์
 - (๕) การส่งเสริมจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม
๓. การบริจาคเวลาและทรัพยากร
 - (๑) การพัฒนาความเข้าใจและความสำคัญของการช่วยเหลือ
 - (๒) การส่งเสริมคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบต่อ
 - (๓) การสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชน
 - (๔) การพัฒนาทักษะและความสามารถ
 - (๕) การสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า
๔. การเรียนรู้จากประสบการณ์
 - (๑) การช่วยเหลือผู้อื่น
 - (๒) การทำงานร่วมกับผู้อื่น
 - (๓) การสร้างความเข้าใจ
 - (๔) ความรับผิดชอบต่อสังคม
๕. การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม
 - (๑) การเป็นตัวอย่าง
 - (๒) การสนับสนุนการศึกษา
 - (๓) การสร้างโอกาสให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสังคม
 - (๔) การสนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคม
 - (๕) การสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากการศึกษาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

การสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ จังหวัดขอนแก่น โดยได้รับความร่วมมือจากคณะผู้วิจัยและคณะผู้ทรงคุณวุฒิโดยจัดการประชุมกลุ่มย่อยที่โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

WORLD CLASS STANDARD SCHOOL

จดหมายข่าว

โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
KAENNAKHONWITTHAYALAI SCHOOL
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

KNW news
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

<https://www.knw.ac.th> ฝ่ายงานประชาสัมพันธ์

ฉบับที่ 208 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

โครงการวิจัยงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน การพัฒนาจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

22 สิงหาคม 2566 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัยร่วมกับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ภายใต้โครงการวิจัยงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยมี ดร.ทวีศิลป์ สารแสน ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ให้การต้อนรับ พร้อมด้วย นายภานุเดชา ภาวะพินิจ รองผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ซึ่งได้รับมอบหมายจาก ดร.คมสันต์ ชุมอภัย ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย และคณะครูโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ประสานความร่วมมือโดย รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี หัวหน้าโครงการแผนวิจัย เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น นำสู่การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบ ต่อไป

บรรณาธิการ : ดร.คมสันต์ ชุมอภัย ผู้อำนวยการสถานศึกษา
เรียบเรียง : นายพิภพ ก้านคำ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

ออกแบบ : ว่าที่ ร.ต.ธนภัทร ยศวิไล
ภาพข่าว : นายณณิสัย กองสา / นายสมภัทร เณต์

facebook.com/kaennakhonwittayalai
<http://www.knwonline.com/web/>

แผนภาพที่ ๔.๑ ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม

จากผลการประชุมกลุ่มย่อยที่โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัยเพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา มาเสนอต่อที่ประชุมแผนงานวิจัยหลักเพื่อทำการร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นต่อไป

แผนภาพที่ ๔.๒ ประชุมกลุ่มย่อยคณะผู้วิจัยเพื่อยกร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

จากการประชุมกลุ่มย่อยคณะผู้วิจัย ได้สรุปและร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นโดยนำผลจากการศึกษาในระยะที่ ๑ มาสังเคราะห์เพื่อกำหนดรูปแบบ ดังนี้

๑. คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วย พฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ๒. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

๒. เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดี ประกอบด้วย ๑) ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ (๑) เมตตา (๒) กรุณา (๓) มุทิตา (๔) อุเบกขา ๒) ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ (๑) ทาน (๒) ปิยวาจา (๓) อตถจริยา (๔) สมานัตตตา

๓. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังนี้

๑) การให้การศึกษาและการเรียนรู้

- (๑) การเรียนรู้ค่านิยมและจรรยาบรรณ
- (๒) การพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต
- (๓) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทในสังคม
- (๔) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (๕) การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม

๒) การสนับสนุนจิตอาสา

- (๑) การส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพ
- (๒) การสร้างความเข้าใจและเอื้ออำนวยในชุมชน
- (๓) การพัฒนาทักษะและความสามารถ
- (๔) การสร้างความภูมิใจและความสัมพันธ์
- (๕) การส่งเสริมจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม

๓) การบริจาคเวลาและทรัพยากร

- (๑) การพัฒนาความเข้าใจและความสำคัญของการช่วยเหลือ
- (๒) การส่งเสริมคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบต่อ
- (๓) การสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชน
- (๔) การพัฒนาทักษะและความสามารถ
- (๕) การสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า

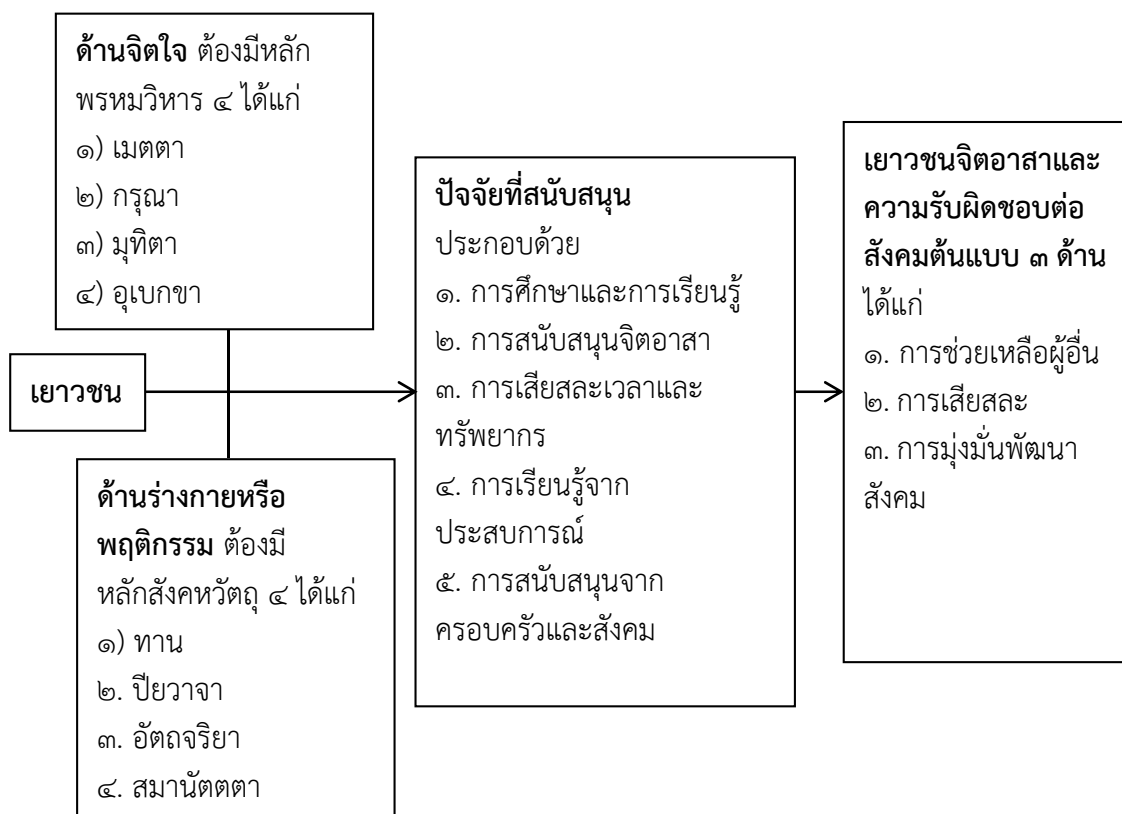
๔) การเรียนรู้จากประสบการณ์

- (๑) การช่วยเหลือผู้อื่น
- (๒) การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- (๓) การสร้างความเข้าใจ
- (๔) ความรับผิดชอบต่อสังคม

๕) การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม

- (๑) การเป็นตัวอย่าง
- (๒) การสนับสนุนการศึกษา
- (๓) การสร้างโอกาสให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสังคม
- (๔) การสนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคม
- (๕) การสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์

ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพแสดงร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นได้ดังต่อไปนี้

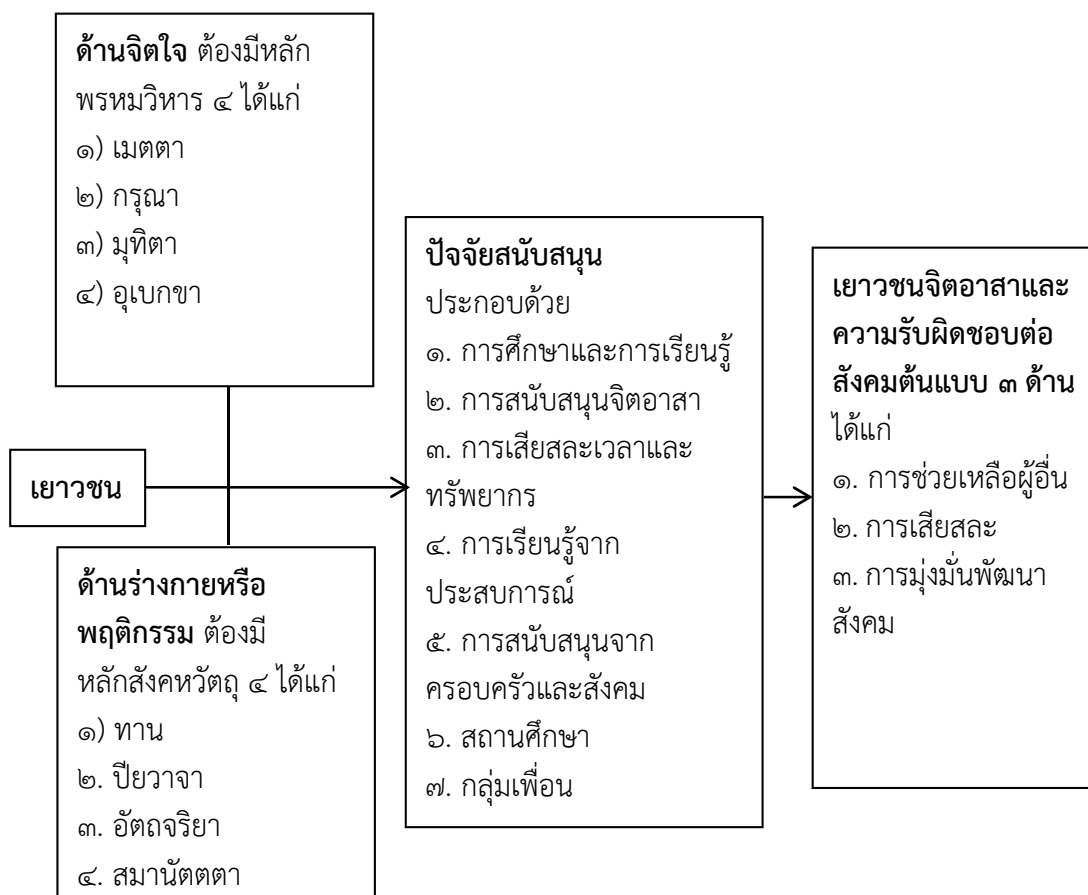
แผนภาพที่ ๔.๓ ร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัด
ขอนแก่น

จากนั้นได้จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรูปแบบรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นโดยได้จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มขึ้นที่อาคารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

แผนภาพที่ ๔.๔ การจัดสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของ
เยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ที่ประชุมได้พิจารณาร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ทั้งด้านความครอบคลุม ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอและได้มีมติให้เพิ่มเติม ปัจจัยสนับสนุน ๒ ด้านคือ สถานศึกษา และ กลุ่มเพื่อน โดยระบุว่า สถานศึกษาและกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญอย่างมากต่อการที่เยาวชนจะเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม จึงสามารถเขียนเป็นรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

การนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอนการนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นคณะผู้วิจัยได้ประชุมกลุ่มย่อยแผนงานวิจัยเพื่อกำหนดพื้นที่การนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยได้กำหนดเอาพื้นที่โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน ๓ โรงเรียน ประกอบด้วย ๑. โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ๒. โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย และ ๓ โรงเรียนกัลยาณวัตร จากนั้นได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายเยาวชนโดยเลือกเอนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนละ ๓๐ คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาให้เป็นเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นต่อไป

แผนภาพที่ ๔.๖ ประชุมกำหนดพื้นที่เป้าหมาย

แผนภาพที่ ๔.๗ เข้าพบผู้บริหารสถานศึกษาพื้นที่เป้าหมาย

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑๕ คน จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากร สรุปได้ว่า ในจังหวัดขอนแก่น การพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทุกคน ในอดีตและปัจจุบันมีหลายวิธีที่สามารถช่วยให้เยาวชนพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังนี้:

๑. การให้การศึกษาและการเรียนรู้: การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตอาสาของเยาวชน โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในการสอนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทที่เยาวชนในสังคม ดังนี้: (๑) **การเรียนรู้ค่านิยมและจรรยาบรรณ** โรงเรียนสอนและส่งเสริมค่านิยมและจรรยาบรรณที่สำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม^๑ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และคุณลักษณะการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม^๒ (๒) **การพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต**^๓ การเรียนรู้ไม่จำกัดเพียงแค่ความรู้ทางวิชาการ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะสำหรับชีวิตที่จำเป็น^๔ เช่น การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้จากประสบการณ์^๕ โรงเรียนสามารถให้โอกาสให้เยาวชนพัฒนาทักษะเหล่านี้ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติจริงในสถานการณ์ทางการศึกษาและชีวิตประจำวัน^๖ (๓) **การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทในสังคม** การศึกษาเสริมสร้างความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทที่เยาวชนในสังคม เช่น การเป็นสมาชิกที่รับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม^๗ “การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและสิทธิมนุษยชน จะช่วยให้เยาวชนเข้าใจความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม”^๘ (๔) **การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต** การเรียนรู้ไม่ควรมีการจำกัดในระยะเวลาหรือที่อยู่^๙ เยาวชนควรถูกส่งเสริมให้เรียนรู้ตลอดชีวิต^{๑๐} โรงเรียนควรสนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ผ่านการอ่าน

^๑สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๒สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๓สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๔สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๕สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๖สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๗สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๘สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^๙สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

การวิจัย^{๑๒} และการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและการจิตอาสา^{๑๓} (๕) **การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม**^{๑๔} โรงเรียนสร้างโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเวลา การสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเรียนรู้และการทำงานร่วมกับชุมชนสามารถสร้างสังคมที่เติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน^{๑๕} รวมถึงการศึกษาและการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีคุณค่า และสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นต่อไป^{๑๖}

๒. การสนับสนุนจิตอาสา: การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนและโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม^{๑๗} นี่อาจเป็นการมอบโอกาสให้เยาวชนในการมีส่วนร่วมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การช่วยเหลือคนยากจน^{๑๘} หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคม^{๑๙} การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนและโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม^{๒๐} นี่เป็นวิธีที่ทำให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๑} เช่น (๑) **การส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพ** การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะบุคลิกภาพที่ดี^{๒๒} เยาวชนสามารถเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม^{๒๓} การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และการเป็นผู้นำผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมจิตอาสา^{๒๔} (๒) **การสร้างความเข้าใจและเอื้ออำนาจในชุมชน** การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาช่วยให้เยาวชนเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนมากขึ้น นักเรียนสามารถเห็นความต้องการและโอกาสในการช่วยเหลือคนอื่น ๆ และสร้างความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งในชุมชน^{๒๕} (๓) **การพัฒนาทักษะและความสามารถ** การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจิตอาสาช่วยในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการร่วมงานกับผู้อื่น^{๒๖} เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงาน

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ร่วมกับทีม การแก้ปัญหา และการบริหารเวลา^{๒๗} ทั้งนี้ยังช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการสมัครงานและการศึกษาในอนาคต^{๒๘} **(๔) การสร้างความภูมิใจและความสัมพันธ์** การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาช่วยเยาวชนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและโรงเรียน นักเรียนรู้จักคนใหม่ ๆ และมีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์และเรื่องราวของผู้อื่น และยังมีความภูมิใจในการทำสิ่งที่ดีต่อสังคม^{๒๙} **(๕) การส่งเสริมจิตสาธารณะและความรับผิดชอบสังคม** การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม^{๓๐} เยาวชนที่มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นมักมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่สูงขึ้น^{๓๑} เยาวชนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่เป็นที่ยอมรับและพัฒนาขึ้น การสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสาเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นความรับผิดชอบต่อสังคมและการจิตอาสาของเยาวชน^{๓๒} มันช่วยให้เยาวชนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและดีขึ้นในอนาคต^{๓๓}

๓. การบริจาคเวลาและทรัพยากร: เยาวชนสามารถเรียนรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการบริจาคเวลาและทรัพยากรในการช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าร่วมในกิจกรรมบริจาคเลือด การทำงานอาสาที่โรงเรียนหรือองค์กรชุมชน เป็นต้น^{๓๔} การกระทำนี้ช่วยเสริมพัฒนาคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบต่อสังคม^{๓๕} การบริจาคเวลาและทรัพยากรเป็นทางอีกหนึ่งทางที่เยาวชนสามารถพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตอาสาได้^{๓๖} เราสามารถขยายความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีที่การบริจาคเวลาและทรัพยากรสามารถมีผลในการสร้างสังคมที่แข็งแกร่งและเข้มแข็งขึ้น^{๓๗} ตัวอย่างเช่น **(๑) การพัฒนาความเข้าใจและความสำคัญของการช่วยเหลือ** การบริจาคเวลาและทรัพยากรช่วยให้เยาวชนเข้าใจความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น^{๓๘} พวกเขาเรียนรู้ว่าอาจมีคนที่ต้องการความช่วยเหลือและพวกเขามีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา^{๓๙} **(๒) การส่งเสริมคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบ** การบริจาคเวลาและทรัพยากรช่วยส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพที่ดี เช่น ความเมตตา ความกระตือรือร้น ความจงรักภักดี และความรับผิดชอบต่อสังคม^{๔๐} **(๓) การสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชน** การเข้าร่วมกิจกรรมบริจาคช่วยสร้างความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่ง

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ในชุมชน มันทำให้เยาวชนรู้ว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงชุมชนของพวกเขา^{๔๑} (๔) **การพัฒนาทักษะและความสามารถ** การทำงานอาสาช่วยในการพัฒนาทักษะที่มีประสิทธิภาพ^{๔๒} เช่น การเรียนรู้ทักษะการจัดการเวลา การวางแผน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่จะมีประโยชน์ไม่เพียงแคในการช่วยเหลือผู้อื่น แต่ยังมีในชีวิตประจำวันและอาชีพในอนาคต^{๔๓} (๕) **การสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า** การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบริจาคช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและความทรงจำที่อยู่ในใจของเยาวชน^{๔๔} ประสบการณ์นี้อาจมีผลในการรู้สึกความภูมิใจและความรู้สึกว่าพวกเขามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม การบริจาคเวลาและทรัพยากรให้แก่สังคมเป็นวิธีที่มีผลในการสร้างสังคมที่เรียบร้อยและเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ในทุกวัย การสนับสนุนเยาวชนให้มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมจะเป็นการลงทุนในอนาคตที่แข็งแกร่งและเข้มแข็งของสังคมของเรา^{๔๕}

๔. การเรียนรู้จากประสบการณ์: การมีโอกาสนในการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่นสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมได้เป็นอย่างดีการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างเต็มที่ โดยมีโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นหรือการทำงานร่วมกับผู้อื่น^{๔๖} เราสามารถเพิ่มความเข้าใจของเราในกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีนี้: (๑) **การช่วยเหลือผู้อื่น** เมื่อเราให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นในสถานการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือ เราจะได้รับโอกาสที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ ^{๔๗} และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น^{๔๘} นอกจากนี้เรายังเรียนรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลแต่ละคนและวัฒนธรรมที่พวกเขามาจาก^{๔๙} (๒) **การทำงานร่วมกับผู้อื่น** การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นโอกาสที่ยอดเยี่ยมในการเรียนรู้ทักษะระดับสูง เราจะต้องเรียนรู้การสื่อสารทางมวลชน^{๕๐} การวางแผนร่วมกัน และการแก้ไขข้อขัดแย้ง ทั้งนี้ทำให้เราสามารถพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการเป็นสมาชิกทีมที่มีประสิทธิภาพขึ้น^{๕๑} (๓) **การสร้างความเข้าใจ** การมีโอกาสนในการเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยให้เราสามารถเข้าใจมุมมองและวิถีคิดของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น นี่เป็นประโยชน์สำคัญใน

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

การสร้างความสำเร็จระหว่างกลุ่มที่มีความหลากหลาย^{๕๒} (๔) **ความรับผิดชอบต่อสังคม** การเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม^{๕๓} ผ่านการช่วยเหลือผู้อื่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น^{๕๔} การเรียนรู้ว่าการมีส่วนร่วมและการสร้างสังคมที่แข็งแกร่งสำคัญอย่างยิ่ง^{๕๕} ดังนั้นการมีโอกาสนในการเรียนรู้จากประสบการณ์ ไม่เพียงเพิ่มความรู้และทักษะเท่านั้น^{๕๖} แต่ยังช่วยสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เราเติบโตและพัฒนาตนเองอย่างดีขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมในโลกที่รวดเร็วเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องทุกวัน^{๕๗}

๕. การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ครอบครัวและสังคมที่สนับสนุนและส่งเสริมค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่นจะมีผลให้เยาวชนมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเหมาะสม^{๕๘} การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถสร้างค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม วิธีที่ครอบครัวและสังคมสามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมในเยาวชน^{๕๙} มีดังนี้ (๑) **การให้ตัวอย่าง** ครอบครัวและสังคมควรเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการทำสิ่งที่ถูกต้องและการช่วยเหลือผู้อื่น นี่จะเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีให้กับเยาวชนในการพึ่งตนเองและเข้าใจความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น^{๖๐} (๒) **การสนับสนุนการศึกษา** การส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชนช่วยเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้และการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเข้าใจและช่วยเหลือผู้อื่น^{๖๑} การสนับสนุนการเรียนรู้ที่เต็มที่จะช่วยเยาวชนพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการเป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม^{๖๒} (๓) **การสร้างโอกาสให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสังคม** การให้โอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและกิจกรรมอาสาสมัครช่วยในการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม^{๖๓} การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเยาวชนรู้สึกว่าเขาสามารถมีผลกระทบต่อสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นได้^{๖๔} (๔) **การสนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคม** การสนับสนุนการพัฒนาทักษะ

^{๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

สังคมเช่นการสื่อสาร การแก้ไขข้อขัดแย้ง^{๖๕} และการทำงานร่วมกับผู้อื่นช่วยเยาวชนในการเรียนรู้วิธีการจัดการกับสังคมและสังคมของพวกเขา ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม^{๖๖} (๕) การสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์ สนับสนุนเยาวชนในการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยให้ออกาสในการลองสิ่งใหม่ ๆ และท้าทายตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ นี้ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบต่อสังคมและความกล้าหาญในการแก้ไขปัญหา การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม^{๖๗} การแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถสร้างค่านิยมเช่นความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน^{๖๘}

การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากร สรุปได้ว่า การพัฒนาเยาวชนให้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นกระบวนการที่มีผลกระทบในหลายด้านของสังคมและชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการดำเนินการหลายอย่าง เช่น (๑) **การรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม** เยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมักมีความตั้งใจที่จะรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม โดยการลดการใช้พลังงานที่ไม่จำเป็นหรือการลดปริมาณขยะมูลฝอย ช่วยลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม^{๖๙} (๒) **การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสีเขียว** เยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมักเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อรักษาสีเขียว เช่น การทำความสะอาดสีเขียวกว้างในชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ การปลูกต้นไม้หรือการร่วมโครงการลดการใช้พลังงาน^{๗๐} การเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างสัญลักษณ์ของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างการเชื่อมโยงในชุมชนในการรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมร่วมกัน^{๗๑} (๓) **สร้างสังคมที่มีความอย่างยั่งยืน** เยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมช่วยในการสร้างสังคมที่มีความอย่างยั่งยืนมากขึ้น^{๗๒} โดยส่งเสริมความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างความเข้าใจในความสำคัญของการรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในระยะยาว^{๗๓} (๔) **กระตุ้นการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม**: เยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นและ

^{๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม^{๗๔} พวกเขาอาจเป็นน้ำเข้าพื้นที่การพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยลดการใช้พลังงานหรือการนำเสนอวิธีการใหม่ ๆ เพื่อช่วยรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในวิธีที่ยั่งยืน^{๗๕} การเพิ่มความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนเป็นสิ่งที่ส่งผลส่งเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคมและสิ่งแวดล้อมของเรา^{๗๖} มันเป็นการกระตุ้นความรับผิดชอบต่อที่กว้างขวางในระดับส่วนบุคคลและระดับชุมชนในการดูแลและปกป้องสิ่งแวดล้อมของเราในอนาคตที่ยั่งยืนมากขึ้นที่สำคัญและคาดหวังได้ว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ต่อระบบนิเวศและสังคมในระยะยาว^{๗๗}

๔.๒.๒.๑ การสร้างมุมมองที่มีมารยาทและเห็นคุณค่าในความแตกต่าง: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีความเปิดกว้างในการรับรู้ความหลากหลายของสังคม พวกเขามีความสามารถในการสร้างสังคมที่รับข้อมูลและมองว่าความแตกต่างระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ นี่ช่วยสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์ที่ดี^{๗๘} การสร้างมุมมองที่มีมารยาทและเห็นคุณค่าในความแตกต่างเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลดีต่อสังคมและสังคมในทวีปที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางสังคมสังคม นี่คือบางทางที่เยาวชนที่มีจิตอาสา มีส่วนร่วมในการสร้าง: (๑) การเปิดกว้างในการรับรู้ความหลากหลาย: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีความเปิดกว้างในการรับรู้และยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความแตกต่างในสังคม^{๗๙} พวกเขาไม่เกรงกลัวความแตกต่างแต่มองว่าเป็นโอกาสในการเรียนรู้และเติบโต^{๘๐} (๒) การสร้างสังคมที่รับข้อมูล: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่รับข้อมูลและเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวคิด^{๘๑} (๓) การมองความแตกต่างเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมองความแตกต่างระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่น่าประทับใจและมีค่า^{๘๒} พวกเขาเห็นคุณค่าในความหลากหลายและส่งเสริมการเคารพและการให้ความสนใจกัน^{๘๓} (๔) การสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์ที่ดี: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์ที่ดี พวกเขาสร้างพื้นที่สำหรับการเจรจาประสานงานระหว่างกลุ่มและทำให้สังคมมีความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์และมีความเข้าใจในกันและกัน^{๘๔} การสร้างมุมมองที่มีมารยาทและเห็นคุณค่าในความแตกต่างช่วยสร้างสังคมที่รอบคอบและเติบโต

^{๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

อย่างยั่งยืน มันเสริมสร้างความเข้าใจและการรวมกันของคนในสังคมและช่วยให้เราพัฒนาและเป็นอย่างดีที่สุดในทุก ๆ ด้านของชีวิตของเราในสังคมที่หลากหลายและมีความคิดริเริ่ม^{๘๕}

๔.๒.๒.๒ การสร้างทักษะสังคมและการปฏิสัมพันธ์: เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมักมีโอกาสรสร้างทักษะสังคมที่แข็งแกร่ง เช่น ทักษะการการงานกับผู้คน การแก้ไขข้อขัดแย้ง และการวางแผนร่วมกับผู้อื่น^{๘๖} พวกเขามีความสามารถในการสร้างสังคมที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหและสร้างสังคมที่เติบโตและพัฒนาต่อไป การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมที่แสดงขึ้นในเยาวชนส่งผลให้พวกเขาพัฒนาทักษะสังคมที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี นี่คือนวิธีที่เยาวชนที่มีจิตอาสาช่วยในการสร้างทักษะสังคมและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี^{๘๗} (๑) ทักษะการการงานกับผู้คน: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีโอกาทำงานกับผู้คนจากพื้นที่และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นี่ช่วยพัฒนาทักษะการการงานกับผู้คนอย่างมีประสิทธิภาพ พวกเขาเรียนรู้วิธีการสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์ที่หลากหลาย^{๘๘} (๒) การแก้ไขข้อขัดแย้ง: การมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอาจทำให้เยาวชนเรียนรู้วิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งและควบคุมความรุนแรงในสังคม พวกเขาสามารถในการสื่อสารและนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาที่สร้างสันติสุขและสัมพันธ์ที่ดี^{๘๙} (๓) การวางแผนร่วมกับผู้อื่น: เมื่อเยาวชนมีโอกาทำงานร่วมกับผู้อื่นในโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องมีการวางแผน พวกเขาจะพัฒนาทักษะในการวางแผนร่วมกับผู้อื่นและการทำงานเป็นทีม เรียนรู้วิธีการให้ความสนใจและรับฟังความคิดและเสนอแนวคิดในการพัฒนาโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๐} (๔) การสร้างสังคมที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา: เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมักมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา^{๙๑} พวกเขาอาจเป็นส่วนสำคัญในการระดมทุนหรือการจัดกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม^{๙๒} การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมีผลที่สำคัญในการพัฒนาทักษะสังคมและการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในเยาวชน^{๙๓} มันสร้างสังคมที่มีความร่วมมือและเติบโตและมีพื้นที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้และเติบโตในทุก ๆ ด้านของชีวิตของพวกเขาในสังคมที่หลากหลายและยังมีประสิทธิภาพต่อสังคมโดยรวมด้วยการช่วยในการแก้ปัญหาและสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเจริญรุ่งเรืองในอนาคต^{๙๔}

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

๔.๒.๒.๓ การเสริมสร้างความเชื่อมโยงในชุมชน^{๙๕}: เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมักมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและอาสาสมัคร นี่ช่วยสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงในชุมชน ผ่านการทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ^{๙๖} พวกเขามีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างบุคคลและชุมชนการเสริมสร้างความเชื่อมโยงในชุมชนโดยเยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมีผลมากต่อสังคมและชุมชนในหลายด้าน: (๑) สร้างความเข้าใจและความร่วมมือ: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีโอกาสทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ที่มีวัฒนธรรมและพื้นที่ต่างกัน นี่ช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ^{๙๗} (๒) สร้างความเชื่อมโยงทางสังคม: เมื่อเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและอาสาสมัครในชุมชนของพวกเขา พวกเขามีโอกาสสร้างความเชื่อมโยงทางสังคมที่แข็งแกร่ง การทำงานร่วมกับผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาหรือการดำเนินโครงการที่ช่วยสังคมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ^{๙๘} (๓) ส่งเสริมความเอาใจใส่ต่อชุมชน: การอาสาสมัครและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมช่วยส่งเสริมความเอาใจใส่ต่อชุมชน โดยเยาวชนที่มีจิตอาสาทำงานร่วมกับชุมชนของพวกเขาส่งเสริมความเข้าใจและการช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งในชุมชน ^{๙๙} (๔) สร้างที่อยู่ร่วมกันที่ดี: เยาวชนที่มีจิตอาสา มักมีส่วนร่วมในการสร้างที่อยู่ร่วมกันที่ดีในชุมชน พวกเขาอาจช่วยในการซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมหรือสร้างพื้นที่สำหรับกิจกรรมสังคมที่พร้อมใช้งานสำหรับชุมชน ^{๑๐๐} นี่สร้างสถานที่ที่คนสามารถมารวมตัวกันและสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งในชุมชน ^{๑๐๑} (๕) เป็นตัวอย่างสำหรับเยาวชนอื่น ๆ : เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชนอื่น ๆ ^{๑๐๒} พวกเขาสร้างสังคมที่สนับสนุนและกำลังใจให้กับการทำงานร่วมกับชุมชนและการทำความดีในสังคม ^{๑๐๓} เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งในชุมชนของพวกเขา ^{๑๐๔} การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและอาสาสมัครช่วยสร้างสังคมที่เติบโตและเจริญรุ่งเรืองในอนาคตได้มากมายในหลายด้านของชีวิตของเราในชุมชนที่สวยงามและร่วมมือ ^{๑๐๕}.

๔.๒.๒.๔ การสร้างพื้นที่สำหรับพัฒนาและเป็นเลิศ: การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยสร้างพื้นที่สำหรับเยาวชนในการพัฒนาทักษะและความเป็นเลิศ พวกเขามีโอกาสเรียนรู้เร็วขึ้นและพัฒนาทักษะที่มีประโยชน์ในชีวิต นี่อาจช่วยให้พวกเขาเตรียมตัวให้พร้อมใน

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

การรับผิดชอบต่อการสร้างพื้นที่สำหรับพัฒนาและเป็นเลิศผ่านการมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาเยาวชนในหลายด้าน: (๑) การเรียนรู้ทักษะชีวิต: เยาวชนที่มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครมักได้เรียนรู้ทักษะชีวิตที่มีประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การเรียนรู้การแก้ไขปัญหา การสื่อสาร หรือการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะเหล่านี้มีประโยชน์ไม่เพียงในปัจจุบันแต่ยังในอนาคตเมื่อพวกเขาต้องเป็นผู้ให้บริการและผู้นำในสังคม^{๑๐๖} (๒) การเตรียมตัวสำหรับอนาคต: การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครช่วยเยาวชนเตรียมตัวให้พร้อมต่ออนาคต พวกเขาเรียนรู้ความรับผิดชอบต่อสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ไขปัญหา^{๑๐๗} และการตัดสินใจที่สามารถนำไปใช้ในอาชีพและชีวิตประจำวัน (๓) การสร้างความมั่นคงในตนเอง: การมีโอกาสร่วมทำงานร่วมกับผู้อื่นและสร้างสรรค์ในกิจกรรมอาสาสมัครช่วยเยาวชนเสริมความมั่นคงในตนเอง พวกเขาเรียนรู้ว่าพวกเขามีสิทธิ์และความสามารถในการสร้างผลงานที่มีค่าและส่งเสริมการพัฒนาของสังคม^{๑๐๘} (๔) การสร้างพื้นที่สำหรับเรียนรู้: การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครช่วยสร้างพื้นที่สำหรับเยาวชนในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง พวกเขามีโอกาสที่จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ทางการทำงาน^{๑๐๙} และการทำงานร่วมกับผู้อื่น^{๑๑๐} (๕) การสร้างสังคมที่รับผิดชอบต่อสังคม: การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยสร้างสังคมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม^{๑๑๑} การทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อพัฒนาและปรับปรุงสังคมส่งผลให้มีการพัฒนาและการเป็นเลิศในหลายด้าน^{๑๑๒} การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยสร้างพื้นที่สำหรับเยาวชนในการพัฒนาทักษะและความเป็นเลิศ^{๑๑๓} พวกเขามีโอกาสเรียนรู้และเตรียมตัวให้พร้อมในการรับผิดชอบต่อสังคมและส่งผลให้มีการพัฒนาและการเป็นเลิศในชีวิตของพวกเขาและชุมชนในที่สุด^{๑๑๔}

ความต้องการให้มีเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบในด้านใดบ้าง

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปได้ว่า เยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบในด้านต่อไปนี้

๑. ความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม: เยาวชนควรเรียนรู้และมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาและป้องกันสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมเป็น

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

มาตรการที่สำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและสมดุล^{๑๑๕} โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเยาวชนได้รับการเรียนรู้และมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาและป้องกันสิ่งแวดล้อม^{๑๑๖} มีผลกระทบมากต่ออนาคตของโลกและสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ดังนี้คือ (๑) การเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม^{๑๑๗}: เยาวชนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การลดความหลากหลายทางชีวภาพ^{๑๑๘} และปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๑๙} เพื่อเข้าใจถึงความสำคัญของการดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล่านี้^{๑๒๐} (๒) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม: เยาวชนควรมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมการทำความสะอาดสิ่งแวดล้อม การปลูกต้นไม้ หรือการเข้าร่วมในโครงการลดการใช้พลังงาน^{๑๒๑} นี้ช่วยให้พวกเขามีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม^{๑๒๒} (๓) การสนับสนุนนโยบายสิ่งแวดล้อม: เยาวชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนโยบายที่สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้พลังงานที่เสียเปล่า หรือการสนับสนุนการใช้พลังงานที่มีประสิทธิภาพ^{๑๒๓} (๔) การเป็นตัวอย่าง: เยาวชนที่มีความเข้าใจและมีความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนรอบตัว^{๑๒๔} พวกเขาสามารถแบ่งปันพฤติกรรมที่เป็นเลิศในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้กับคนอื่น^{๑๒๕} (๕) การร่วมมือในโครงการสิ่งแวดล้อม: เยาวชนควรมีโอกาสร่วมมือกับคนอื่นในโครงการสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน^{๑๒๖}

๒. การส่งเสริมการศึกษา: การเรียนรู้และการศึกษามีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาสังคมและส่งเสริมความเป็นเลิศ^{๑๒๗} ควรสร้างโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และให้การสนับสนุนในการศึกษาตลอดชีวิต^{๑๒๘} การส่งเสริมการศึกษาเพื่อส่งเสริมจิตอาสา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสังคมที่เจริญรุ่งเรืองและคนที่มีความเป็นเลิศในหลาย

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ด้าน^{๑๒๙} การเรียนรู้และการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลและชุมชน ดังนั้น ควรมีการสร้างโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และให้การสนับสนุนในการศึกษา ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง^{๑๓๐} การเรียนรู้และการศึกษาเป็นที่เรียนรู้และเติบโตของบุคคล ผ่าน การศึกษาเราสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และความเข้าใจที่เชื่อมโยงกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาไม่จำกัดเพียงในโรงเรียนเท่านั้น^{๑๓๑} แต่เราสามารถเรียนรู้ทุกวัน ทุกที่ จาก ประสบการณ์และสิ่งที่เราพบเจอในชีวิตประจำวัน^{๑๓๒} การสนับสนุนและสร้างโอกาสให้เยาวชนมี โอกาสในการเรียนรู้และประสบความสำเร็จจะช่วยสร้างรุ่นอนุบาลที่มีศักยภาพและมีศักยภาพใน อนาคต การเรียนรู้และการศึกษาไม่เพียงเพิ่มความรู้เท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพ คุณธรรม และจริยธรรม ในผู้เรียน^{๑๓๓} นอกจากนี้ การสนับสนุนในการศึกษาตลอดชีวิตทำให้บุคคล สามารถปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดระยะเวลาของชีวิต เช่นการเรียนรู้ทักษะทางอาชีพใหม่ การพัฒนาเรื่องอนามัย หรือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม^{๑๓๔} เนื่องจากโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การติดตามและปรับตัวตลอดเวลาเป็นสิ่งสำคัญในการประสบความสำเร็จและความเป็นเลิศในชีวิต ทั่วไป ดังนั้น การส่งเสริมการศึกษาเพื่อส่งเสริมจิตอาสาเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ และสังคม^{๑๓๕} และควรเริ่มต้นที่การเรียนรู้และการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสให้เยาวชนและให้การ สนับสนุนในการศึกษาตลอดชีวิตให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมที่ เจริญรุ่งเรืองและคนที่มีความเป็นเลิศในทุกด้านของชีวิตของเราในวันนี้และอนาคต^{๑๓๖}

๓. การสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและอนุรักษ์คุณค่าความเป็นมนุษย์: เยาวชนควร เรียนรู้การเคารพความแตกต่าง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสังคมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนทุกคน ในสังคม การสร้างจิตอาสาให้แก่เยาวชนและสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและอนุรักษ์คุณค่ามนุษย์เป็น กระบวนการที่สำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและสมดุล ดังนี้ (๑) การเรียนรู้การเคารพความ แตกต่าง: สอนเยาวชนให้เข้าใจว่าความแตกต่างในมนุษยชาติเป็นสิ่งปกติและควรได้รับความ เคารพ^{๑๓๗} เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนที่แตกต่างกัน เพื่อเข้าใจและยอมรับความ หลากหลาย^{๑๓๘} (๒) การสร้างกิจกรรมที่สนับสนุนความเชื่อมโยง: สร้างโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับคนในชุมชน, เช่น กิจกรรมทางสังคม, กิจกรรมสาธารณะ, หรือกิจกรรม อาสาสมัคร สนับสนุนการร่วมงานกับคนในวัยที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงใน

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

สังคม^{๑๓๙} (๓) การส่งเสริมการให้ความรู้และสนับสนุนทุกคน: สร้างแคมเปญหรือโครงการที่เชิญชวนเยาวชนมีส่วนร่วมและให้ความสนับสนุนกับกลุ่มคนที่อาจถูกขาดการเข้าถึงหรือการสนับสนุน^{๑๔๐} ส่งเสริมความเข้าใจความแตกต่างในทางเพศ, อารมณ์, สถานะสังคม, และภูมิภาคเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายที่ควรได้รับการยอมรับ^{๑๔๑} (๔) การสร้างโอกาสสำหรับการอบรมและพัฒนา: สนับสนุนการอบรมและพัฒนาทักษะการสื่อสาร, ทักษะการทำงานร่วมกับคนอื่น, และทักษะการแก้ปัญหาในเยาวชน ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสังคม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความกระตือรือร้นในการสนับสนุนคนอื่น^{๑๔๒} (๕) การให้เกียรติและเสริมสร้างรายได้: สนับสนุนโครงการหรือธุรกิจที่ช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนที่อาจอยู่ในสถานะทางสังคมที่ยากแค้น^{๑๔๓} ส่งเสริมการซื้อสินค้าหรือบริการจากกลุ่มคนที่มีความคล้ายคลึงเพื่อสนับสนุนทางเศรษฐกิจของพวกเขา^{๑๔๔} การสร้างจิตอาสาในเยาวชนและสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและอนุรักษ์คุณค่ามนุษย์เป็นกระบวนการที่ต้องทำงานร่วมกันระหว่างครอบครัว, สถาบันการศึกษา, องค์กรชุมชน, และรัฐบาล การสนับสนุนเยาวชนในการเรียนรู้ความเคารพความแตกต่างและมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสังคมที่เชื่อมโยงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่แข็งแกร่งและสมดุลที่มีทุกคนได้รับประโยชน์และมีส่วนร่วม^{๑๔๕}

๔. การสร้างทักษะสังคมและการปฏิสัมพันธ์: เยาวชนควรได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาทักษะสังคมเช่นการสื่อสาร การแก้ไขข้อขัดแย้ง และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่จะช่วยให้พวกเขามีความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวและอาชีพ การสร้างเยาวชนจิตอาสาและพัฒนาทักษะสังคมและการปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญเพื่อเตรียมพร้อมพวกเขาให้มีความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวและอาชีพในอนาคต^{๑๔๖} ดังนี้คือบางขั้นตอนที่สามารถทำได้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะเหล่านี้: (๑) การสื่อสาร: สอนเยาวชนทักษะการสื่อสารที่ดีในรูปแบบที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ^{๑๔๗} ไม่ว่าจะเป็นการพูด, เขียน, หรือใช้สื่อออนไลน์ สร้างโอกาสให้เยาวชนมีการฝึกฝนการสื่อสารผ่านการเล่นบทบาท, การนำเสนอ, หรือกิจกรรมที่ต้องสื่อสารกับผู้อื่น^{๑๔๘} (๒) การแก้ไขข้อขัดแย้ง: สอนเยาวชนวิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์และไม่เป็นร้าย โดยการให้ความสำคัญกับการฟัง, ความเห็นต่าง, และการหาทางออกที่เป็นธรรม^{๑๔๙} สร้างสถานการณ์ที่เยาวชนสามารถฝึกฝนการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างระมัดระวัง

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

เช่น การเล่นบทบาทหรือการอบรมที่เน้นการแก้ไขข้อขัดแย้ง^{๑๕๐} (๓) การทำงานร่วมกับผู้อื่น: สร้างโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่ต้องทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ^{๑๕๑} เพื่อเรียนรู้ทักษะการทำงานทีมและการเชื่อมโยงกับผู้อื่น สนับสนุนพัฒนาความรับผิดชอบและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น^{๑๕๒} (๔) การสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุน: สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคม^{๑๕๓} โดยให้ความสนใจและการสนับสนุนจากครอบครัว, สถาบันการศึกษา, และชุมชน สร้างโอกาสให้เยาวชนมีพื้นที่ในการเรียนรู้และทดลองทักษะสังคมในสถานที่ที่ปลอดภัยและสนุกสนาน^{๑๕๔} (๕) การตระหนักถึงคุณค่าและความเหมาะสม: สอนเยาวชนเรื่องของคุณค่ามนุษย์, ความเคารพต่อผู้อื่น, และความเป็นธรรม^{๑๕๕} สร้างการเข้าใจว่าการปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตส่วนตัวและอาชีพ^{๑๕๖}

๕. การสนับสนุนงานอาสาสมัครและการบริจาค: เยาวชนควรได้รับความสนับสนุนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครและการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสนับสนุนสังคม^{๑๕๗} การสร้างเยาวชนจิตอาสาและสนับสนุนการอาสาสมัครและการบริจาคในวัยเยาวชนมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างชุมชนที่แข็งแกร่งและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ และสร้างโลกที่ดีกว่าสำหรับทุกคน^{๑๕๘} ดังนั้น นี่คือการพิจารณาในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและสนับสนุนการอาสาสมัครและการบริจาค: (๑) การสร้างการตระหนัก: การสร้างการตระหนักให้กับเยาวชนเกี่ยวกับความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครเป็นขั้นแรกที่สำคัญ สถาบันการศึกษาและครอบครัวสามารถเล่นในการสอนและส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้กับเยาวชน^{๑๕๙} (๒) การเสริมสร้างทักษะและความรับผิดชอบ: เยาวชนควรได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะและความรับผิดชอบที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งรวมถึงการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ไขปัญหา การวางแผน และการบริหารเวลา^{๑๖๐} (๓) การเสริมสร้างคุณค่าและจริยธรรม: เยาวชนควรเรียนรู้คุณค่าและจริยธรรมที่สำคัญเช่นความเอื้อเฟื้อ ความเป็นซื่อสัตย์ และความเมตตาต่อผู้อื่น ที่จะช่วยในการสร้างพฤติกรรมที่ดีและมีส่วนร่วมในสังคม^{๑๖๑} (๔) การสนับสนุนและเสริมสร้างโครงการอาสาสมัคร: การสนับสนุนการอาสาสมัครในชุมชนและโครงการที่เชื่อมโยงกับ

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ปัญหาสังคมที่เยาวชนสนใจเป็นวิธีที่ดีในการสร้างความรู้สึกร่วมกันและมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหา^{๑๖๒} (๕) การสนับสนุนการบริจาค: เยาวชนควรได้รับความสนับสนุนในการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริจาคและการแบ่งปันทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงิน, เวลา, หรือทรัพยากรอื่น ๆ ที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นและสนับสนุนสังคม^{๑๖๓} (๖) การสร้างพื้นที่สำหรับเยาวชน: สร้างพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครและการบริจาค ซึ่งอาจเป็นผ่านองค์กรอาสาสมัครหรือโครงการที่เน้นการแก้ไขปัญหาของชุมชน^{๑๖๔}

๖. การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม: เยาวชนควรได้รับการส่งเสริมให้รับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทางสังคม เช่น การช่วยเหลือคนไร้บ้าน การสนับสนุนโครงการการศึกษา หรือการเข้าร่วมในโครงการการป้องกันความรุนแรง การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในเยาวชนเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยสร้างชุมชนที่แข็งแกร่งและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังนั้น นี่คือนิยามที่สามารถสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในเยาวชน: (๑) การสร้างการตระหนัก: เริ่มต้นโดยการสร้างการตระหนักให้กับเยาวชนเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมที่มีอยู่^{๑๖๕} สถาบันการศึกษาและครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการสอนเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา^{๑๖๖} (๒) การเสริมสร้างทักษะและความเข้าใจ: เยาวชนควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ไขปัญหา และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่ต้องการแก้ไข^{๑๖๗} (๓) การสนับสนุนโครงการอาสาสมัคร: ให้โอกาสให้เยาวชนมีโอกาสเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคม เช่น การช่วยเหลือคนไร้บ้าน การสนับสนุนโครงการการศึกษา หรือการเข้าร่วมในโครงการการป้องกันความรุนแรง นี่จะช่วยให้เยาวชนมีโอกาสที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม^{๑๖๘} (๔) การสร้างความรู้สึกร่วมกัน: สนับสนุนและเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันในเยาวชนว่าการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมนั้นมีค่าและสำคัญ และว่าพวกเขาสามารถมีผลในการทำให้โลกดีขึ้น^{๑๖๙} (๕) การส่งเสริมหรือเข้าร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครและโครงการสังคม: สถาบันการศึกษาและองค์กรชุมชนสามารถส่งเสริมหรือเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครและโครงการสังคมที่ต้องการความช่วยเหลือ^{๑๗๐} (๖) การเป็นตัวอย่าง: ผู้ใหญ่และบุคคลในชุมชนควรเป็นตัวอย่างที่ดีใน

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการช่วยเหลือผู้อื่น โดยที่เยาวชนสามารถเรียนรู้และจำแนกแบบจำลองพฤติกรรมเช่นนี้^{๑๗๑}

๗. การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความเป็นสิ่งสำคัญ: เยาวชนควรเรียนรู้ถึงความสำคัญของความยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในโครงการที่สนับสนุนสิ่งเหล่านี้ การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความเป็นสิ่งสำคัญนั้นจำเป็นต้องมีการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมจากเยาวชนเช่นกัน เนื่องจากพวกเขาเป็นผู้มีอนาคตในสังคมนี้^{๑๗๒} นี่คือนิยามที่เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความเป็นสิ่งสำคัญ: (๑) การเรียนรู้เรื่องความยั่งยืน: เยาวชนควรได้รับการศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของความยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ โรงเรียนและครอบครัวสามารถสอนและสร้างความเข้าใจในเรื่องนี้ให้เยาวชนได้เร็วที่สุด^{๑๗๓} (๒) การเข้าร่วมในโครงการการอนุรักษ์: เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในโครงการการอนุรักษ์ที่ช่วยในการปกป้องและรักษาสีเขียวและทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสะสมขยะ^{๑๗๔} การปลูกต้นไม้ หรือการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ^{๑๗๕} (๓) การเรียนรู้จากประสบการณ์: เยาวชนสามารถเรียนรู้จากการมีประสบการณ์โดยตรง หากมีโอกาสให้เข้าร่วมการทำงานร่วมกับองค์กรหรือโครงการที่เน้นการอนุรักษ์ การแสดงความเข้าใจและความรับผิดชอบที่มากขึ้น^{๑๗๖} (๔) การสนับสนุนนโยบายและมาตรการ: เยาวชนสามารถเรียนรู้วิธีการที่นโยบายและมาตรการรัฐบาลสามารถส่งเสริมการอนุรักษ์และความยั่งยืนในทรัพยากรทางธรรมชาติ^{๑๗๗} โดยการเข้าร่วมในการสนับสนุนนโยบายหรือโครงการที่สนับสนุนสิ่งเหล่านี้^{๑๗๘} (๕) การแบ่งปันความรู้: เยาวชนสามารถเป็นตัวกลางในการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับความยั่งยืนและการอนุรักษ์ ในสังคม โดยสร้างการตระหนักให้กับคนรอบข้างเกี่ยวกับปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ^{๑๗๙}

๘. การส่งเสริมความคิดริเริ่มและนวัตกรรม: เยาวชนควรได้รับการสนับสนุนในการแสดงความคิดริเริ่มและสร้างนวัตกรรมที่มีประโยชน์สำหรับสังคมและโลก^{๑๘๐} การส่งเสริมความคิดริเริ่มและนวัตกรรมในเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพและการพัฒนาในสังคมและโลกในอนาคต นี่คือนิยามที่สามารถสร้างเยาวชนจิตอาสาและส่งเสริมความคิดริเริ่มและนวัตกรรมในพวกเขา:

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

(๑) การสนับสนุนการเรียนรู้: การสร้างสภาพที่สนับสนุนการเรียนรู้และความเข้าใจในเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ การให้เยาวชนมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับหลากหลายหัวข้อและสนับสนุนการค้นคว้าและการสนใจในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมความคิดริเริ่ม^{๑๘๑} (๒) การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุน: สถานที่ต่าง ๆ ที่เยาวชนไป เช่น โรงเรียน ครอบครัว หรือองค์กรอาสาสมัคร^{๑๘๒} ควรสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนความคิดริเริ่มและนวัตกรรม และสร้างโอกาสให้เยาวชนมีการแก้ไขปัญหาและสร้างสิ่งใหม่ ๆ^{๑๘๓} (๓) การสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างนวัตกรรม: สนับสนุนเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนับสนุนการคิดริเริ่มและนวัตกรรม^{๑๘๔} เช่น การเข้าร่วมโครงการวิจัย การสร้างโครงการหรือโปรแกรมความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือข้อกำหนดทางสังคมที่มีความสำคัญ^{๑๘๕} (๔) การสนับสนุนการทดลองและความเสี่ยง: เยาวชนควรได้รับสนับสนุนในการทดลองและรับความเสี่ยงในการแสดงความคิดริเริ่มและการสร้างนวัตกรรม การที่พวกเขาได้ลองและผิดพลาดอาจเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาความคิดริเริ่ม^{๑๘๖} (๕) การให้โอกาสและทรัพยากร: สนับสนุนเยาวชนในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการสร้างนวัตกรรม เช่น เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมคอร์สการฝึกอบรม การให้เงินทุนสำหรับโครงการหรือการสนับสนุนในการเริ่มต้นธุรกิจ^{๑๘๗} (๖) การสร้างมาตรการประเมินและการติดตาม: การมีระบบการติดตามและการประเมินผลจะช่วยให้การวัดความสำเร็จและการพัฒนาของเยาวชนในการคิดริเริ่มและสร้างนวัตกรรม โดยที่การตรวจสอบผลลัพธ์และปรับปรุงกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญ^{๑๘๘}

การสร้างหลักสูตรเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบในจังหวัดขอนแก่น ดังต่อไปนี้ (๑) หลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ (๒) หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (๓) หลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบหลักสูตรเป็นสิ่งที่สามารถสร้างคุณค่าและมีประโยชน์ต่อเยาวชนและสังคมได้ หลักสูตรมีศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่สำคัญในเยาวชน และช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

๑. หลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ

หลักสูตรสามารถสอนเยาวชนเรื่องการพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธารณะ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญในการแสดงความเคารพและการสื่อสารในสังคม^{๑๘๙} การสร้างหลักสูตรนี้อาจประกอบด้วยการอบรมในการสนับสนุนและสร้างความเข้าใจในความสำคัญของพิธีกรและพิธีการในการแสดงความเคารพและความกตัญญูต่อสังคม ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์^{๑๙๐} หลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ: เพื่อสร้างเยาวชนจิตอาสา เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้รู้คุณค่าของการพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธารณะ โดยเน้นความสำคัญของทักษะเหล่านี้ในการสร้างความเคารพและการสื่อสารที่มีคุณธรรมในสังคม และในบริบทของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์^{๑๙๑} ดังนี้: (๑) การศึกษาเรื่องบทบาทของพิธีกรและพิธีการ: เริ่มต้นด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของการเป็นพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเข้าใจความสำคัญของการพิธีกรและการจัดพิธีการในสังคม^{๑๙๒} (๒) การฝึกฝนทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ: หลักสูตรนี้จะให้โอกาสในการฝึกฝนทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการบรรยายและการนำเสนอในที่สาธารณะต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความสามารถในการเป็นพิธีกร^{๑๙๓} (๓) การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู: หลักสูตรนี้จะเน้นการสร้าง ความเข้าใจในความสำคัญของการเคารพและความกตัญญูต่อสังคม^{๑๙๔} และการให้ความเคารพและสนับสนุนกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นส่วนหนึ่งของความเคารพนี้^{๑๙๕} (๔) การส่งเสริมความเข้าใจในสังคมและพระมหากษัตริย์: หลักสูตรนี้จะใช้เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในความสำคัญของสังคมและพระมหากษัตริย์ในวัฒนธรรมไทย^{๑๙๖} และการสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการรักษาและประชาสัมพันธ์กับทั้งสังคมและรัฐ^{๑๙๗} (๕) การฝึกทักษะการสื่อสาร: หลักสูตรนี้อาจจะสร้างโอกาสในการฝึกทักษะการสื่อสารที่สำคัญในบทบาทของพิธีกรและการจัดพิธีการ^{๑๙๘} รวมถึงการใช้ภาษาและการพูดต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๐๐} ผ่านหลักสูตรนี้ เยาวชนจะได้รับการสอนและสร้างทักษะที่จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและบทบาทของพวกเขาในสังคม และเพิ่มความเข้าใจในความสำคัญของความเคารพและความกตัญญูต่อสังคม ชาติ

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

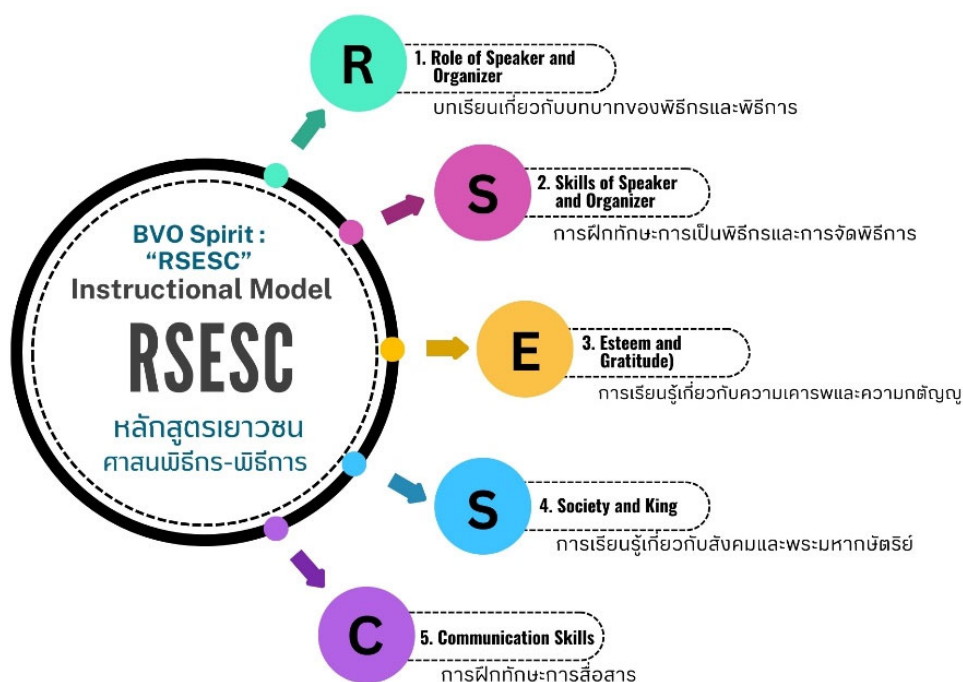
ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพื่อสร้างสังคมที่เป็นมิตรและมีความเคารพต่อกันอย่างสวยงามและมีคุณธรรม^{๒๐๑}

๑.๑ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

ตารางที่ ๔.๒ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

องค์ประกอบ	รายละเอียด
๑) หลักการ	นวัตกรรมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นพิธีกร-พิธีการในกิจกรรมทางพุทธศาสนา
๒) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	เพื่อสร้าง “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” และปลูกฝังความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธการแก่เยาวชนในจังหวัดขอนแก่น
๓) กระบวนการจัดการเรียนรู้	รูปแบบการเรียนรู้ ‘RSESC’ Instructional Model ประกอบด้วย ๕ Module ดังนี้: Module ๑: บทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ (Role of Speaker and Organizer) Module ๒: ฝึกทักษะการพิธีการและการจัดพิธีการ (Skills of Speaker and Organizer) Module ๓: การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู (Esteem and Gratitude) Module ๔: การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและพระมหากษัตริย์ (Society and King) Module ๕: การฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication Skills)
๔) การวัดและประเมินผล	(๑) ผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน (๓) ประเมินชิ้นงาน (๒) ความพึงพอใจ

^{๒๐๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

แผนภาพที่ ๔.๘ BVO Spirit: 'RSESC' Instructional Model

เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการที่เน้นการสอนเยาวชนเกี่ยวกับการพิธีกรและการจัดพิธีการในสาระณะหน่วยการเรียนรู้ (Instructional Module) ๕ หน่วย ดังนี้: Module ๑: บทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ (Role of Speaker and Organizer) ในโมดูลนี้, นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและบทบาทของพิธีกรในสังคมและวัฒนธรรม การเน้นความสำคัญของบทบาทนี้ในการรักษาและสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม Module ๒: ฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ (Skills of Speaker and Organizer) ในโมดูลนี้, นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการและการจัดระเบียบพิธีการในสาระณะ Module ๓: การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู (Esteem and Gratitude) ในโมดูลนี้, นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญูที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ รวมถึงการสร้างคุณธรรมและมารยาทในพิธีการ Module ๔: การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและพระมหากษัตริย์ (Society and King) ในโมดูลนี้, นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและบทบาทของพระมหากษัตริย์ในพิธีการ รวมถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองที่เคารพพระมหากษัตริย์ Module ๕: การฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ในโมดูลนี้, นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการพิธีกรและการจัดพิธีการ รวมถึงการสร้างทักษะในการนำเสนอและการพูดในสาธารณะ จากข้อมูลข้างต้นสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้เรียกว่า 'RSESC' Instructional Model

๒. หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน

หลักสูตรนี้สามารถสอนเยาวชนทักษะในการสื่อสารในสังคมของพวกเขา โดยรวมถึงการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อแสดงความคิดเห็น การสร้างเนื้อหาออนไลน์ และการใช้สื่อสารสังคมเพื่อสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม^{๒๐๒} หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน: เพื่อสร้างเยาวชนจิตอาสาเป็นหลักสูตรที่วางใจในการพัฒนาทักษะสื่อสารและการใช้สื่อต่าง ๆ ในสังคมของเยาวชน โดยเน้นการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความเข้าใจในการสื่อสารและการเชื่อมโยงในสังคม นี่คือรายละเอียดของหลักสูตร: (๑) การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร: หลักสูตรนี้จะเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นฐานของการสื่อสาร^{๒๐๓} รวมถึงการเข้าใจกระบวนการสื่อสารและความสำคัญของการฟังและพูดอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๐๔} (๒) การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร: หลักสูตรนี้จะสอนเยาวชนวิธีการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น สื่อเขียน สื่อภาพ สื่อเสียง และสื่อออนไลน์ เพื่อสื่อสารความคิดเห็นและความรู้ให้กับผู้อื่น^{๒๐๕} (๓) การสร้างเนื้อหาออนไลน์: หลักสูตรนี้จะให้โอกาสในการฝึกฝนในการสร้างเนื้อหาออนไลน์ รวมถึงการเขียนบทความ การถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์^{๒๐๖} และการสร้างคอนเทนต์ที่มีคุณค่าสำหรับผู้อื่น^{๒๐๗} (๔) การใช้สื่อสารสังคม: หลักสูตรนี้จะสอนเยาวชนวิธีการใช้สื่อสารสังคม^{๒๐๘} เช่น การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงกับคนอื่นในสังคม^{๒๐๙} รวมถึงการใช้สื่อสังคมในการแสดงความคิดเห็นและการร่วมสร้างสรรค์เนื้อหา^{๒๑๐} (๕) การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม: หลักสูตรนี้จะสอนเยาวชนวิธีการสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม^{๒๑๑} รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและการใช้สื่อเพื่อสนับสนุนสังคมและกิจกรรมทางสังคม ผ่านหลักสูตรนี้ เยาวชนจะได้รับการสอนและฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่สำคัญในสมัยนี้^{๒๑๒} ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้เยาวชนสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในสังคม และใช้สื่อสารเพื่อสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคมอย่างสร้างสรรค์และสร้างสรรค์^{๒๑๓}

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

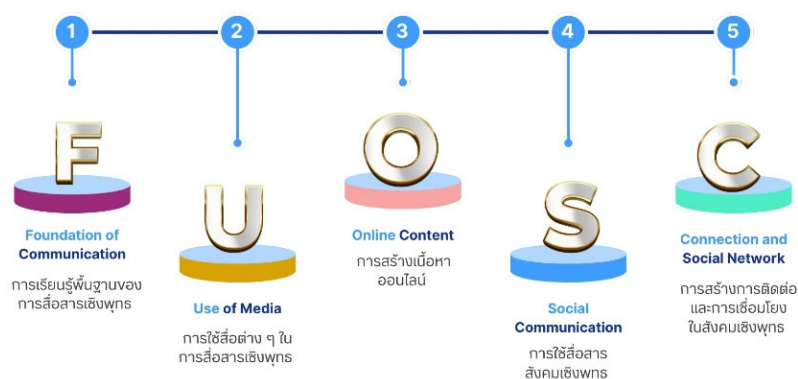
๒.๑ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน”

ตารางที่ ๔.๓ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน”

องค์ประกอบ	รายละเอียด
๑) หลักการ	นวัตกรรมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นนักสื่อสารชุมชนผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์
๒) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	เพื่อสร้าง “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” และปลูกฝังความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธการแก่เยาวชนในจังหวัดขอนแก่น
๓) กระบวนการจัดการเรียนรู้	รูปแบบการเรียนรู้เรียกว่า ‘FUOSC’ Instructional Model ประกอบด้วย ๕ Module ดังนี้: Module ๑: การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร (Foundation of Communication) Module ๒: การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร (Use of Media) Module ๓: การสร้างเนื้อหาออนไลน์ (Online Content) Module ๔: การใช้สื่อสารสังคม (Social Communication) Module ๕: การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม (Connection and Social Network)
๔) การวัดและประเมินผล	(๑) ผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน (๓) ประเมินชิ้นงาน (๒) ความพึงพอใจ

BVO Spirit : ‘FUOSC’ Instructional Model

หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน”

แผนภาพที่ ๔.๔ BVO Spirit: ‘FUOSC’ Instructional Model

หลักสูตรนี้จะเน้นการสอนเยาวชนทักษะการสื่อสารในสังคม การใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อแสดงความคิดเห็น การสร้างเนื้อหาออนไลน์ และการใช้สื่อสารสังคมเพื่อสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคมอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ โดยมีเนื้อการเรียนรู้ ๕ Module ดังนี้ Module ๑: การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร (Foundation of Communication) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการสื่อสารและกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมการเรียนรู้จะรวมถึงการสร้างสถานการณ์สื่อสารเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสนฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการสนทนา Module ๒: การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร (Use of Media) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อสื่อสาร เนื้อหาการใช้สื่อพิมพ์, สื่อออนไลน์, ภาพและวิดีโอ, หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อสื่อความคิดเห็นและข้อมูล Module ๓: การสร้างเนื้อหาออนไลน์ (Online Content) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างเนื้อหาออนไลน์ เช่น การเขียนบทความ, การออกแบบเว็บไซต์, หรือการสร้างสื่ออื่น ๆ บนโลกออนไลน์ Module ๔: การใช้สื่อสารสังคม (Social Communication) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อสารสังคม เช่น Youtube การใช้โซเชียลมีเดีย, แชนแนลออนไลน์, และโพสต์ในโซเชียลมีเดีย เพื่อแบ่งปันความคิดเห็นและสร้างการสรรค์ในสังคมออนไลน์ Module ๕: การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม (Connection and Social Network) จากข้อมูลข้างต้นสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้เรียกว่า ‘FUOSC’ Instructional Model

๓. หลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ

หลักสูตรนี้ควรสอนเยาวชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการที่สร้างคุณค่าและกระตุ้นพัฒนาบุคลิกภาพ^{๒๑๔} การสร้างหลักสูตรนี้อาจรวมกิจกรรมเชิงกีฬา ศิลปะ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยอาจจะรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้: (๑) การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ: หลักสูตรนี้จะเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการ รวมถึงการเข้าใจว่านันทนาการมีบทบาทสำคัญในการสร้างสุขภาพที่ดีและคุณค่าทางชีวิต^{๒๑๕} (๒) การสนับสนุนความกล้าหาญและความเสี่ยง: หลักสูตรนี้จะสอนเยาวชนเรื่องการท้าทายตนเองและความกล้าหาญผ่านกิจกรรมนันทนาการที่มีความเสี่ยง เช่น การปีนเขา การเล่นกีฬาทางน้ำ หรือการเรียนรู้ศิลปะการต่อสู้^{๒๑๖} (๓) การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม: หลักสูตรนี้จะเน้นการสร้างความปลอดภัยต่อสังคม^{๒๑๗} ผ่านกิจกรรมที่ให้โอกาสเยาวชนมีส่วนร่วมในการบริจาคหรือบริการชุมชน เพื่อเสริมคุณค่าของการให้^{๒๑๘} (๔) การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ: หลักสูตรนี้จะสอนเยาวชนทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความ

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ร่วมมือผ่านกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น^{๒๑๙} เช่น การเล่นเกมกีฬาทีมหรือการร่วมกิจกรรมศิลปะกลุ่ม^{๒๒๐} (๕) การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ: หลักสูตรนี้จะสร้างโอกาสให้เยาวชนสร้างคุณค่าส่วนตัวและพัฒนาบุคลิกภาพที่มีค่า ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมความคล่องตัว ความสามารถในการแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์^{๒๒๑} (๖) การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี: ^{๒๒๒} หลักสูตรนี้จะเน้นการสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดีผ่านกิจกรรมสันทนาการที่เสริมสร้างสุขภาพร่างกายและจิตใจ^{๒๒๓} ผ่านหลักสูตรนี้ เยาวชนจะได้รับโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่สำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสันทนาการ การทำทนายตนเอง และการสร้างคุณค่าและความรับผิดชอบต่อสังคม^{๒๒๔} ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่มั่นคงและมีค่าในสังคม^{๒๒๕}

ในการดำเนินการวิจัยขั้นถอบทเรียนองค์ความรู้การพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เป็นการดำเนินศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ ๑ โดย ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เกี่ยวกับสภาพและความต้องการการพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นมาถอบทเรียนโดยมุ่งเน้นในการศึกษาองค์ประกอบของหลักการการจัดการเรียนรู้ ผ่านการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการด้านการศึกษา เช่น Dick and Carey^{๒๒๖}, Kemp, Morrison, and Ross^{๒๒๗}, Arends^{๒๒๘}, Anderson^{๒๒๙}, Joyce and Weil^{๒๓๐} และ ทิศนาแหมมณี^{๒๓๑} ดังนี้ (๑) ปรัชญา /ทฤษฎี/ หลักการ/ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบ (๒) จุดมุ่งหมาย/ วัตถุประสงค์ /ผลการเรียนรู้ที่

^{๒๑๙}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๐}สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๑}สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๒}สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๓}สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๔}สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๕}สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๒๒๖}Dick, W., & Carey, L., **The system design of instruction**, (IL: Foresman, 1985).

^{๒๒๗}Kemp, J. E., Morrison, G. R., & Ross, S. M., **Designing effective instruction**, (New York: Macmillan college, 1994).

^{๒๒๘}Arends, R. I., **Classroom instruction and management**, (New York: McGraw Hill, 1997).

^{๒๒๙}Anderson, T. P., "Using models of instruction", In C. R. Dills and A. J. Romis Zowski (Eds.), **Instructional development paradigms**, (Englewood Cliffs, NJ: Education Technology Publications, 1997),

^{๒๓๐}Joyce, B. & Well, M., **Model of teaching**, 6th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 2000).

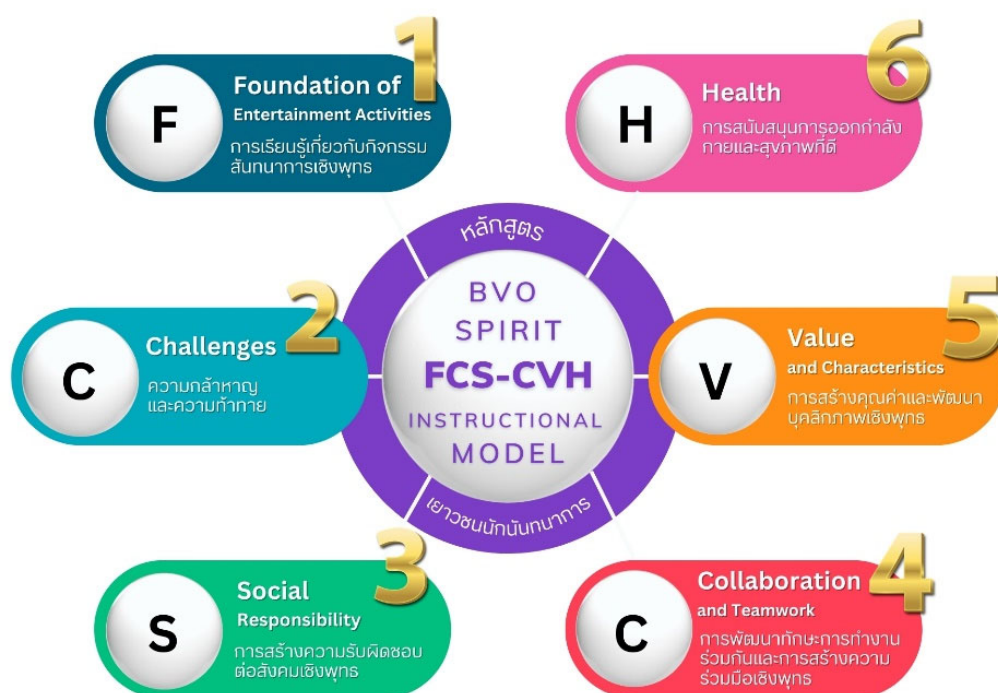
^{๒๓๑}Ibid., p. 16.

คาดหวัง (๓) กระบวนการจัดการเรียนรู้/ ขั้นตอนการสอนวิธีสอน/เทคนิคการสอน/ กิจกรรมการเรียนรู้ (๔) การวัดและประเมินผล โดยมีผลของการวิจัย ดังนี้

๓.๑ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนนักร้องนันทนาการ”

ตารางที่ ๔.๔ องค์ประกอบหลักสูตร “เยาวชนนักร้องนันทนาการ”

องค์ประกอบ	รายละเอียด
๑) หลักการ	นวัตกรรมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นนักร้องนันทนาการในกิจกรรมต่าง ๆ บูรณาการกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
๒) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	เพื่อสร้าง “เยาวชนนักร้องนันทนาการ” และปลูกฝังความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธการแก่เยาวชนในจังหวัดขอนแก่น
๓) กระบวนการจัดการเรียนรู้	รูปแบบการเรียนรู้ ‘FCS-CVH’ Instructional Model ประกอบด้วย ๖ Module ดังนี้: Module ๑: การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ (Foundation of Entertainment Activities) Module ๒: ความกล้าหาญและความท้าทาย (Challenges) Module ๓: การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) Module ๔: การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ (Collaboration and Teamwork) Module ๕: การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ (Value and Characteristics) Module ๖: การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี (Health)
๔) การวัดและประเมินผล	(๑) ผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน (๓) ประเมินชิ้นงาน (๒) ความพึงพอใจ

แผนภาพที่ ๔.๑๐ BVO Spirit: 'FCS-CVH' Instructional Model

หลักสูตรเยาวชนนักบันทึกนาการต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างคุณค่าและกระตุ้นพัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ๖ Module ดังนี้: Module ๑: การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ (Foundation of Entertainment Activities) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการและการสร้างความสนใจในกิจกรรมเหล่านี้ การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และความคล่องตัว Module ๒: ความกล้าหาญและความท้าทาย (Challenges) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความกล้าหาญและความท้าทายในการเผชิญหน้ากับความสับสนและการแก้ไขปัญหา Module ๓: การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) โมดูลนี้เน้นการสร้างควมรับผิดชอบต่อสังคมและการเรียนรู้เกี่ยวกับภารกิจสังคมที่เยาวชนสามารถรับผิดชอบได้ Module ๔: การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ (Collaboration and Teamwork) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมสันทนาการ Module ๕: การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ (Value and Characteristics) ในโมดูลนี้, นักเรียนจะได้รับการสร้างคุณค่าส่วนบุคคลและพัฒนาบุคลิกภาพผ่านกิจกรรมและการเรียนรู้ Module ๖: การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี (Health) โมดูลนี้เน้นการสนับสนุนการออกกำลังกายและการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพที่ดี เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตที่มีสุขภาพแข็งแรง จากข้อมูลข้างต้นสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้เรียกว่า 'FCS-CVH' Instructional Model

การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาผู้ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบ

แผนภาพที่ ๔.๑๑ ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาตัวแทนร่างและพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

เมื่อได้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมร่างและพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธแล้ว คณะวิจัยได้ดำเนินงานกิจกรรมในระหว่างวันที่ ๑๓-๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรผ่านกระบวนการกลุ่ม ซึ่งผลของการสนทนากลุ่มมีดังนี้

๑. การสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “หลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ” จัดเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๕ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เวลา ๐๘.๓๐-๑๑.๓๐ น.

แผนภาพที่ ๔.๑๒ คณะกรรมการร่างหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “หลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

จากการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมในกิจกรรมสนทนากลุ่มเห็นด้วยกับหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และ การวัดการประเมินผล แต่ในส่วนของการจัดการเรียนรู้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เพิ่มรายละเอียด สังเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้ หลักสูตร “ศาสนพิธีกร-พิธีการ” ควรที่เน้นการสอนเยาวชนเรื่องการพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธการณจะมีองค์ประกอบหลายอย่างที่สำคัญเพื่อให้เยาวชนได้รับการฝึกและพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพิธีกรและการจัดพิธีการ แบ่งเป็น ๕ Module ดังนี้:

บทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ (Module ๑): การศึกษาเรื่องบทบาทของพิธีกรและความสำคัญของการเป็นพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธการณเป็นพื้นฐานสำหรับการเข้าใจและปฏิบัติต่อตัวเองและสังคม ในส่วนนี้, ผู้เรียนจะได้รู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและบทบาทของพิธีกรในสังคมและวัฒนธรรมไทย และการเป็นพิธีกรและพิธีการในพิธีการต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา โดยบทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ คือ การเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับบทบาทสำคัญของพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธการณ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเข้าใจและเชื่อมโยงต่อตัวเองและสังคม ในโมดูลนี้, ผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและบทบาทของพิธีกรในสังคมและวัฒนธรรมไทย รวมถึงการเป็นพิธีกรและการจัดพิธีการในพิธีการต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา เนื้อหาสำคัญในโมดูลนี้ครอบคลุมดังนี้: (๑) ประวัติความเป็นมาของพิธีกรในสังคมไทย: ผู้เรียนจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรในสังคมไทยและสิ่งที่ทำให้พิธีกรมีบทบาทสำคัญในการสร้างและรักษาวัฒนธรรมไทย (๒) การเป็นพิธีกรในพิธีการทางพุทธศาสนา: โมดูลนี้จะเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของพิธีกรในพิธีการทางพุทธศาสนา เช่น พิธีสร้างบุญ, พิธีบวช, และพิธีฌาปนกิจ เป็นต้น (๓) การจัดพิธีการในพิธีทางพุทธศาสนา: ในส่วนนี้, ผู้เรียนจะได้รู้เกี่ยวกับกระบวนการและความสำคัญของการจัดพิธีการในพิธีทางพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ, การทำพิธีบวช, และพิธีบำเพ็ญกุศล ต่าง ๆ (๔) การบรรยายและการนำเสนอในพิธีการ: โมดูลนี้จะเน้นทักษะการบรรยายและการนำเสนอในพิธีการทางพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและมีความสามารถในการแสดงบทบาทของพิธีกร (๕) ความเคารพและความสำคัญของพิธีกรในสังคมไทย: โมดูลสุดท้ายจะเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความสำคัญของพิธีกรในสังคมไทย และการส่งเสริมคุณธรรมและมารยาทในการพิธีกร สุดท้ายแล้ว ผู้เรียนที่เข้าร่วมโมดูลนี้จะได้รับความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพิธีกรและการจัดพิธีการในสาธการณ โดยมีการเน้นคุณค่าทางพุทธศาสนาและการเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย

ฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ (Module ๒): ในโมดูลนี้, ผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการบรรยายและการนำเสนอในที่สาธการณต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคที่เหมาะสม ในบทเรียนนี้, ผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยรวมถึงการบรรยายและการนำเสนอในที่สาธการณต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญของคุณในการทำหน้าที่เป็นพิธีกรและจัดการพิธีการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นใจมากขึ้นในการแสดงออกในที่สาธการณและการสื่อสารกับผู้ฟังในที่แตกต่างกัน ในรายละเอียดของโมดูลนี้ จะได้เรียนรู้เรื่องต่อไปนี้:

(๑) เทคนิคการนำเสนอ: คุณจะฝึกการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงการนำเสนอของคุณ เช่น การทักทาย การกระตุ้นความสนใจของผู้ฟัง และการใช้ภาพและสื่อมัลติมีเดียในการเสริมความเข้าใจและสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่น่าจดจำ (๒) การจัดการเวลา: การพิธีกรและการจัดพิธีการต้องสามารถจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้กิจกรรมเป็นไปตามตารางและไม่เสียเวลาของผู้ฟัง ผู้เข้าอบรมจะได้เรียนรู้เทคนิคการวางตารางเวลาและการตรวจสอบเวลาในการจัดพิธีการ (๓) การปรับเสียงพูดและได้รับคำแนะนำ: คุณจะได้ฝึกการปรับเสียงพูดและการให้คำแนะนำให้อยู่ในระดับที่สอดคล้องกับผู้ฟังและสภาพแวดล้อมของการจัดพิธีการ (๔) การตอบสนองต่อคำถามและสถานการณ์ที่ฉุกเฉิน: คุณจะเรียนรู้วิธีการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อคำถามจากผู้ฟังและการจัดการกับสถานการณ์ที่ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นในการจัดพิธีการ โมดูลนี้จะเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเป็นพิธีกรและผู้จัดพิธีการให้มีความเชี่ยวชาญในการสื่อสารและนำเสนอในที่สาธารณะในหลากหลายสถานการณ์และบรรยากาศที่คุณจะพบเจอในอนาคต

การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู (Module ๓): ในโมดูลนี้, ผู้เรียนจะได้รับการสอนเกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญูต่อสังคม และความสำคัญของการให้ความเคารพและสนับสนุนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นส่วนหนึ่งของความเคารพ ในรายละเอียดของโมดูลนี้, ผู้เรียนจะได้รับเรื่องต่อไปนี้: (๑) ความเคารพและความกตัญญู: ความเคารพและความกตัญญูเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบและอยู่ร่วมกันอย่างสมหวัง เรียนรู้ถึงความหมายของความเคารพและความกตัญญูและวิธีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางสังคม (๒) การเคารพสังคม: ความเคารพสังคมหมายถึงการเคารพต่อกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สร้างขึ้นเพื่อรักษาความสงบและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม คุณจะได้เรียนรู้วิธีการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่มีผลในชุมชน (๓) ความเคารพต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์: ความเคารพต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มีความสำคัญอย่างยิ่งในบางสังคม คุณจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเคารพและการรักษาความเคารพต่อสัญลักษณ์และสัญญาณของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และวิธีการให้ความเคารพในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยโมดูลนี้จะช่วยเตรียมผู้เข้าอบรมให้เข้าใจและปฏิบัติตามคุณลักษณะทางสังคมที่มีความสำคัญในสังคมและวัฒนธรรมที่คุณอาจพบเจอในการทำงานและสถานที่ต่าง ๆ ในอนาคต

การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและพระมหากษัตริย์ (Module ๔): โมดูลนี้จะใช้เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจใน重要性ของสังคมและพระมหากษัตริย์ในวัฒนธรรมไทย และการสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการรักษาและประชาสัมพันธ์กับทั้งสังคมและรัฐ โมดูลนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจใน重要性ของสังคมและพระมหากษัตริย์ในวัฒนธรรมไทย และเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการรักษาและประชาสัมพันธ์กับทั้งสังคมและรัฐ โดยระยะเวลาโมดูลนี้จะเชื่อมโยงการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย การเคารพต่อพระมหากษัตริย์และความสำคัญของการรักษาและเสริมสร้างสังคมที่แข็งแกร่ง รายละเอียดของโมดูลมีดังนี้: (๑) ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย: ผู้เรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย ทั้งจากมุมมองทางประวัติศาสตร์และศิลปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจความเชื่อและพฤติกรรมของชาวไทย (๒) การเคารพต่อพระมหากษัตริย์: ความเคารพและ

ความสำคัญของพระมหากษัตริย์ในวัฒนธรรมไทยถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ในโมดูลนี้, ผู้เรียนจะได้รู้เกี่ยวกับการเคารพและรักษาพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยและการแสดงความเคารพที่สามารถแสดงในชีวิตประจำวัน และ (๓) การมีส่วนร่วมในสังคมและรัฐ: การมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสังคมและรัฐเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในวัฒนธรรมไทย ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและประเทศบ้านเมือง โดยโมดูลนี้จะเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับความสำคัญของสังคมและพระมหากษัตริย์ในวัฒนธรรมไทย และให้คุณเคลื่อนไปสู่การมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสังคมและรัฐอย่างเต็มที่ในอนาคต

การฝึกทักษะการสื่อสาร (Module ๕): โมดูลนี้เน้นการฝึกทักษะการสื่อสารที่สำคัญในบทบาทของพิธีกรและการจัดพิธีการ รวมถึงการใช้ภาษาและการพูดต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ โมดูลนี้เป็นส่วนสำคัญในการเตรียมผู้เข้าอบรมให้เป็นผู้พูดและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารเป็นทักษะหลักที่มีผลในหลายด้านของชีวิตและการงาน ดังนั้น โมดูลนี้มีความสำคัญที่จะพัฒนาทักษะการสื่อสารในบทบาทของพิธีกรและผู้จัดพิธีการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้ภาษาและการพูดต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำเสนอข้อมูลและแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ โดยรายละเอียดของโมดูลนี้สามารถถูกขยายได้ดังนี้: (๑) การใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ: การสื่อสารเริ่มต้นด้วยการใช้ภาษา ในโมดูลนี้คุณจะได้รับการฝึกทักษะในการใช้ภาษาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ข้อมูลของคุณถูกต้องและเข้าใจง่าย คุณจะเรียนรู้การใช้คำและภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ฟังของคุณ (๒)การพูดต่อสาธารณะ: การสื่อสารต่อสาธารณะเป็นทักษะที่สำคัญในหลายสถานการณ์ เช่น การนำเสนอในงานพิธีต่าง ๆ , การอธิบายแผนการทำงานหรือกำหนดการณ์ในพิธี, หรือการสร้างบรรยากาศในงานอย่างมีประสิทธิภาพ (๓) การจัดพิธีการ: การจัดรูปแบบและการสร้างบรรยากาศในงานพิธีกรและการจัดพิธีการมีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและความผูกพันให้กับผู้ฟัง ผู้เข้าอบรมจะได้รับการฝึกในการเลือกใช้สื่อและเทคนิคการนำเสนอเพื่อให้ข้อมูลของคุณน่าสนใจและเข้าใจง่าย และ (๔) การสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ : ในโลกที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เราต้องพิจารณา ผู้เข้าอบรมจะได้รับความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ เช่น การสร้างเนื้อหาออนไลน์, การสร้างวิดีโอ, การใช้สื่อสังคมออนไลน์, และวิธีการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร โดยสรุป โมดูลนี้จะเตรียมคุณให้พร้อมที่จะเป็นพิธีกรและผู้จัดพิธีการที่มีทักษะการสื่อสารที่แข็งแกร่งและมั่นใจในการแสดงออกและการสื่อสารกับผู้ฟังในที่สาธารณะ นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและเตรียมความพร้อมให้ผู้เข้าอบรมในการทำหน้าที่ในสถานการณ์ที่ต่างกันไปเพื่อความเรียบร้อยของการพูดต่อสาธารณะและการจัดพิธีในอนาคต

๒. การสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ” จัดเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๔ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เวลา ๑๒.๓๐-๑๖.๐๐

แผนภาพที่ ๔.๑๓ คณะกรรมการร่างหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ”

จากการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมในกิจกรรมสนทนากลุ่มเห็นด้วยกับหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการวัดการประเมินผล แต่ในส่วนของการบริหารจัดการเรียนรู้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เพิ่มรายละเอียด สังเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้ หลักสูตรเยาวชนนันทนาการต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างคุณค่าและกระตุ้นพัฒนาบุคลิกภาพเชิงพุทธ โดยหลักสูตรประกอบด้วย ๖ หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้:

การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ (Module ๑): Module นี้เน้นการให้เยาวชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายของกิจกรรมสันทนาการและความสำคัญของกิจกรรมเหล่านี้ในการสร้างสุขภาพที่ดีและคุณค่าทางชีวิต ในหลักสูตรนี้จะมีเนื้อหาที่เน้นการสอนเรื่อง: (๑) ประเภทของกิจกรรมสันทนาการ: การเรียนรู้ถึงหลายประเภทของกิจกรรมสันทนาการที่มีอยู่ เช่น กีฬา ศิลปะ การผจญภัย การนำเสนอ และกิจกรรมทางน้ำ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจความหลากหลายของทางเลือกที่พร้อมให้เลือกทำ(๒) บทบาทของกิจกรรมเหล่านี้ในการสร้างสุขภาพร่างกายและจิตใจ: การแสดงความสำคัญของกิจกรรมสันทนาการในการสร้างสุขภาพที่ดี รวมถึงการอธิบายว่าแต่ละประเภทของกิจกรรมสันทนาการมีผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจอย่างไร (๓) กิจกรรมเพิ่มเติม: การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการเสริม เช่น การเขียนบทความเกี่ยวกับประสบการณ์การเล่นกิจกรรมสันทนาการ เพื่อให้เยาวชนมีโอกาสนำความรู้และประสบการณ์นี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของ

พวกเขา และเพื่อให้พัฒนาความเข้าใจที่มีคุณค่าเกี่ยวกับกิจกรรมสันตนาการและการสร้างคุณค่าในชีวิต

ความกล้าหาญและความท้าทาย (Module ๒): Module นี้เน้นการสอนเยาวชนเกี่ยวกับความกล้าหาญและความท้าทายผ่านกิจกรรมสันตนาการที่มีความท้าทาย โดยมีเนื้อหาเป็นประเภทของกิจกรรมที่ท้าทาย การจัดการความเสี่ยง การเรียนรู้ผ่านการเผชิญความท้าทาย ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะการท้าทายตนเองและความกล้าหาญ โดยมีรายละเอียดดังนี้: (๑) ประเภทของกิจกรรมที่ท้าทาย: การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของกิจกรรมที่ท้าทาย เช่น การปีนเขา, การเล่นกีฬาทางน้ำ, การเรียนรู้ศิลปะการต่อสู้ และกิจกรรมที่ต้องผ่านการท้าทายตนเอง (๒) การจัดการความเสี่ยง: การสอนเยาวชนวิธีการจัดการกับความเสี่ยงในกิจกรรมที่ท้าทาย เพื่อป้องกันอุบัติเหตุและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น (๓) การเรียนรู้ผ่านการเผชิญความท้าทาย: การสอนถึงความสำคัญของการท้าทายตนเองและการเผชิญความท้าทายในชีวิต โดยใช้กิจกรรมสันตนาการเป็นเครื่องมือ (๔) การเข้าร่วมกิจกรรม: เยาวชนจะได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ท้าทายตนเอง โดยมีความสนุกสนานและท้าทาย (๓) การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการท้าทายตนเอง: เชิญเยาวชนแบ่งประสบการณ์และเรื่องราวเกี่ยวกับการท้าทายตนเองในกิจกรรมสันตนาการ และวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจากการท้าทายตนเอง

การสร้างควมรับผิดชอบต่อสังคม (Module ๓): Module นี้เน้นการสร้างควมรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกิจกรรมที่ให้โอกาสเยาวชนมีส่วนร่วมในการบริจาคหรือบริการชุมชน โดยเนื้อหาการเรียนรู้จะเกี่ยวกับ ความสำคัญของการให้, วิธีการเริ่มต้นโครงการบริการ, การเรียนรู้ผ่านการช่วยเหลือผู้อื่น มีการจัดกิจกรรม เช่น การจัดโครงการบริการชุมชนและการร่วมกับผู้อื่นในโครงการนั้น โดยเนื้อหาการเรียนรู้มีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้: (๑) ความสำคัญของการให้: การเรียนรู้เริ่มต้นด้วยการเข้าใจความสำคัญของการให้แก่สังคม เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจในความต้องการของผู้อื่น (๒) วิธีการเริ่มต้นโครงการบริการ: ขั้นตอนการวางแผนและดำเนินการโครงการบริการชุมชน การระบุเป้าหมายและผู้รับประโยชน์ การจัดทำงบประมาณและการหาแหล่งเงินทุน (๓) การเรียนรู้ผ่านการช่วยเหลือผู้อื่น: การพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การสื่อสาร, การทำงานร่วมกับผู้อื่น, และการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่น (๔) กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชน การเรียนรู้การบริจาคและบริการผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชน (๕) การจัดโครงการบริการชุมชน: ขั้นตอนในการสร้างโครงการบริการชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง การประเมินผลและปรับปรุงโครงการ (๖) การร่วมกับผู้อื่นในโครงการ: การสร้างระบบการทำงานร่วมกับผู้ร่วมมือและร่วมกับชุมชน การสร้างพันธมิตรและความร่วมมือในการดำเนินโครงการบริการชุมชน การสร้างควมรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการสร้างสังคมที่มีความร่วมมือและเชื่อมโยงมากขึ้น และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชนเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว

การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ (Module ๔): Module นี้เน้นการสอนทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเนื้อหาการเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการทำงานทีม, การสื่อสาร, การแก้ปัญหา, และการตัดสินใจร่วมกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทักษะดังกล่าว นอกจากนี้ยังรวมถึงการเล่นกีฬาทีมหรือการร่วมกิจกรรมศิลปะเป็นกลุ่มเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและทักษะการทำงานร่วมกันดังนี้: (๑) ประสิทธิภาพในการทำงานทีม: การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการและกฎของการทำงานร่วมกัน การเข้าใจบทบาทและความสำคัญของการร่วมมือกับผู้อื่นในทีม การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างบรรยากาศทีมที่เข้ากันได้ (๒) การสื่อสาร: การสอนทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้การฟังและการแสดงออกอย่างชัดเจน การใช้ภาษาทั้งบุคคลและไม่เจตนาในการสื่อสาร (๓) การแก้ปัญหา: การเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาและการใช้เทคนิคต่าง ๆ การสร้างแบบจำลองการแก้ปัญหาและการฝึกฝนในการใช้งาน การสนับสนุนการแก้ปัญหาร่วมกันในทีม (๔) การตัดสินใจร่วมกัน: การเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและการวิเคราะห์สถานการณ์ การสร้างกรอบการตัดสินใจร่วมกันและการปฏิบัติตามกรอบ การเรียนรู้จากความผิดพลาดและปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจ (๕) การเล่นกีฬาทีมหรือการร่วมกิจกรรมศิลปะเป็นกลุ่ม: การเสริมสร้างความร่วมมือและทักษะการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม การสนับสนุนการแข่งขันและการร่วมมือในกีฬาทีม การสร้างผลงานศิลปะร่วมกันและการเสนอผลงานนั้นให้กับสาธารณะ

การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ (Module ๕): Module นี้เน้นการสร้างคุณค่าส่วนตัวและพัฒนาบุคลิกภาพที่มีค่าผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมความคล่องตัว, ความสามารถในการแก้ปัญหา, และความคิดสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้: (๑) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล: การเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงออกเองและการเข้าใจความสำคัญของความรับผิดชอบต่อตนเอง การสร้างแผนและเป้าหมายส่วนตัว การพัฒนาทักษะการจัดการเวลาและการวางแผน (๒) การเรียนรู้จากความล้มเหลว: การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ไม่สำเร็จและการใช้ความล้มเหลวเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้จากการท้าทายและการพยายามอีกครั้งหลังจากความล้มเหลว (๓) การสร้างสรรค์: การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมเช่นการเล่นเกมที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือการแก้ปัญหา การสร้างโครงงานส่วนตัวหรือกิจกรรมที่สร้างค่าและมีส่วนสร้างสรรค์ต่อสังคม (๔) การพัฒนาตัวตน: การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้สึกร่างกายของตนเองและการสื่อสารและความเข้าใจในตนเอง การสร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง ผ่านการเรียนรู้และกิจกรรมที่รวมถึงการเล่นเกมที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โมดูลนี้จะช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะส่วนบุคคล, ความคิดสร้างสรรค์, และความคล่องตัวที่จำเป็นสำหรับการเติบโตและการเป็นบุคคลที่มีค่าในสังคมของวันนี้และอนาคต

การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี (Module ๖): Module นี้เน้นการสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดีผ่านกิจกรรมสันทนาการ โดยเนื้อหาการเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของการออกกำลังกาย, การดูแลสุขภาพที่ดี, การสร้างนิสัยการออกกำลังกาย และการสร้างพื้นที่สำหรับกิจกรรมการออกกำลังกาย โดยมีรายละเอียดดังนี้: (๑) ประโยชน์ของการออกกำลังกาย: การเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ทางกายภาพและจิตใจของการออกกำลังกาย การเข้าใจ

การลดความเครียดและเพิ่มความสุขภาพที่ดี (๒) การดูแลสุขภาพที่ดี: การสอนพื้นฐานเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ การเรียนรู้เกี่ยวกับโภชนาการและการบริโภคอาหารที่สมบูรณ์ การสร้างนิสัยการดูแลสุขภาพ (๓) การสร้างนิสัยการออกกำลังกาย: การพัฒนาประจำวันของการออกกำลังกาย การเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับบุคคลแต่ละคน การสร้างความตั้งใจและความพยายามในการออกกำลังกาย (๔) การจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย: การสนับสนุนการออกกำลังกายเช่นการเล่นกีฬา, โยคะ, หรือการปฏิบัติธรรมการสร้างพื้นที่และโอกาสในการออกกำลังกาย การสร้างส่วนร่วมในกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อสร้างความสนุกสนานและส่งเสริมความร่วมมือ

๓. การสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน” จัดเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๔ ณ ห้องประชุม สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ขอนแก่น NBT Khonkaen เวลา ๐๘.๓๐-๑๑.๓๐

แผนภาพที่ ๔.๑๔ คณะกรรมการร่างหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน”

จากการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมในกิจกรรมสนทนากลุ่มเห็นด้วยกับหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และ การวัดการประเมินผล แต่ในส่วนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เพิ่มรายละเอียด สังเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้ หลักสูตรนี้ควรเน้นการสอนเยาวชนทักษะการสื่อสารในสังคม การใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อแสดงความคิดเห็น การสร้างเนื้อหาออนไลน์ และการใช้สื่อสารสังคมเพื่อสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคมอย่างสร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพ โดยมีเนื้อการเรียนรู้ ๕ Module ดังนี้

การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร (Module ๑): ความสำคัญของการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร การฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจมีกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้: (๑) กิจกรรมการเรียนรู้: ความสำคัญของการสื่อสาร (๑.๑) การอธิบายความสำคัญของการสื่อสาร: ให้นักเรียนเข้าใจว่าการสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญในชีวิตประจำวันและในการสร้างความสำเร็จในอาชีพ ให้นักเรียนแสดงตัวอย่างของสถานการณ์ที่การสื่อสารไม่ดีมีผลกระทบต่อความเข้าใจและความสัมพันธ์กับผู้อื่น (๑.๒) กิจกรรมสร้างความเข้าใจในกระบวนการสื่อสาร: ให้นักเรียนทำการฝึกฝนการฟังและการพูดโดยแสดงวิธีการสื่อสารในภาษาตัวเอง จากนั้นให้พูดถึงประสิทธิภาพของการสื่อสารของนักเรียนแต่ละคนและตระหนักถึงความสำคัญของการฟังและตอบสนองในกระบวนการสื่อสาร (๒) กิจกรรมการเรียนรู้: กระบวนการสื่อสาร (๒.๑) การภาคภูมิใจในการเป็น ‘Super communicator’: ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มและแสดงการทำหน้าที่ของ Super communicator ในภาคภูมิใจ นักเรียนควรเล่าเรื่องเสมือนว่าพวกเขาเป็น Super communicator ที่ช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (๒.๒) การสร้างสถานการณ์การสื่อสาร: ให้นักเรียนเขียนสถานการณ์การสื่อสารที่ไม่สมเหตุสมผลหรือที่สร้างความสับสน แล้วให้กลุ่มอื่น ๆ พยายามแก้ไขสถานการณ์เหล่านั้นและแสดงวิธีการสื่อสารที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (๓) กิจกรรมการเรียนรู้: การฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ (๓.๑) การฝึกการฟังอย่างตั้งใจ: ให้นักเรียนทำการฝึกการฟังด้วยการฟังบทสนทนาหรือบันทึกเสียงและหลังจากนั้นตอบคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ยินโดยไม่มีการเปิดพูดหรือถามคำถามเพิ่มเติม (๓.๒) การอบรมการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ: ให้นักเรียนเลือกเรื่องที่สนใจและจัดเตรียมการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องนั้น นำเสนอโดยใช้ทักษะการพูดอย่างมีประสิทธิภาพและความมั่นใจ การเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้จะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจความสำคัญของการสื่อสารและพัฒนาทักษะในการฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพอย่างมีความสุขและมั่นใจมากขึ้นในการสื่อสารทั้งในสถานการณ์ที่รู้จักและในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคยและทำให้พวกเขากลับมาใช้สื่อสารเป็นวิถีชีวิตที่มีประสิทธิภาพและสร้างความสำเร็จในอนาคต

การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร (Module ๒): การใช้สื่อการเขียน การใช้สื่อภาพ การใช้สื่อเสียง การใช้สื่อออนไลน์ การสื่อสารความคิดเห็นและความรู้ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้: (๑) การใช้สื่อการเขียน (๑.๑) การเขียนบทความ: ให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่สนใจและเขียนบทความสั้นเกี่ยวกับมัน ในบทความนี้ควรมีการอธิบายอย่างชัดเจนและความคิดเห็นของนักเรียนเอง (๑.๒) การเขียนอีเมล: ให้นักเรียนฝึกการเขียนอีเมลที่มีเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสมตามเหตุการณ์ เช่น การสื่อสารกับครอบครัวหรือเพื่อส่งคำขอร่วมงาน (๒) การใช้สื่อภาพ (๒.๑) การสร้างสไลด์โชว์: ให้นักเรียนสร้างสไลด์โชว์เกี่ยวกับหัวข้อที่น่าสนใจ แสดงผลบนหน้าจอและอธิบายข้อมูลในแต่ละสไลด์ (๒.๒) การสร้างภาพและกราฟิก: ให้นักเรียนใช้เครื่องมือออนไลน์หรือซอฟต์แวร์สร้างภาพและกราฟิกเพื่ออธิบายข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นของพวกเขา (๓) การใช้สื่อเสียง (๓.๑) การบันทึกเสียง: ให้นักเรียนฝึกการบันทึกเสียงสำหรับพ็อดแคสต์หรือการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ในรูปแบบเสียง (๓.๒) การร่วมงานในรายการสัมมนาออนไลน์: ให้นักเรียนร่วมงานในรายการสัมมนาออนไลน์เพื่อฝึกทักษะการสื่อสารโดยเสียง (๔) การใช้สื่อออนไลน์ (๔.๑) การสร้างโพสต์สื่อสังคมออนไลน์: ให้นักเรียนสร้างโพสต์บนโซเชียลมีเดียเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจ และนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อมูลที่มีค่า (๔.๒)

การสร้างวิดีโอออนไลน์: ให้นักเรียนสร้างวิดีโอเกี่ยวกับหัวข้อที่น่าสนใจ แสดงความคิดเห็นหรือแบ่งปันความรู้ผ่านการอัปวิดีโอและอัปโหลดลงบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (๕) การสื่อสารความคิดเห็นและความรู้ (๕.๑) การเข้าร่วมการอภิปรายออนไลน์: ให้นักเรียนเข้าร่วมการอภิปรายออนไลน์เกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจ แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และชี้แนะในหัวข้อนั้น (๕.๒) การเขียนบทวิจารณ์หรือรีวิว: ให้นักเรียนเขียนบทวิจารณ์หรือรีวิวเกี่ยวกับหนังสือหรือหนังที่พวกเขาชื่นชอบและแบ่งปันความรู้หรือความคิดเห็นทางสื่อออนไลน์ หลังจากเรียนรู้ Module ๒ นี้ เยาวชนจะมีความคุ้นเคยและมีทักษะในการใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการเขียน การสร้างภาพ การใช้เสียง หรือการใช้ออนไลน์ เขาจะสามารถนำเสนอความคิดเห็นและความรู้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความรู้สึกว่าสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อและการสื่อสารในสังคมได้ดีขึ้น

การสร้างเนื้อหาออนไลน์ (Module ๓): การฝึกฝนการเขียนบทความ การถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสร้างคอนเทนต์ที่มีคุณค่าสำหรับผู้อื่น โดยกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องของการสร้างเนื้อหาออนไลน์เกี่ยวกับการฝึกฝนการเขียนบทความ การถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการสร้างคอนเทนต์ที่มีคุณค่าสำหรับผู้อื่นสามารถดำเนินการได้ดังนี้: ขั้นตอนที่ ๑ : กำหนดเป้าหมายและหัวข้อ ก่อนที่จะเริ่มสร้างเนื้อหาออนไลน์ ควรกำหนดเป้าหมายของคอร์สหรือโมดูลที่ต้องการสร้าง และเลือกหัวข้อหรือเนื้อหาที่จะใช้ในการฝึกฝนการเขียนบทความและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ขั้นตอนที่ ๒: วางแผนการเรียนรู้ ก่อนที่จะสร้างเนื้อหา ควรวางแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน รวมถึงเนื้อหาของแต่ละบทเรียน การบรรยาย และกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ ๓: สร้างเนื้อหา สร้างเนื้อหาที่มีคุณค่าสำหรับผู้เรียน ซึ่งอาจประกอบไปด้วย: การอธิบายอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย ตัวอย่างการเขียนบทความที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ การแสดงตัวอย่างของการถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น วิดีโอ หรือการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนการเขียนบทความ และการถ่ายทอดข้อมูล ขั้นตอนที่ ๔: การจัดการเนื้อหา ในขั้นตอนนี้ควรจัดเรียงเนื้อหาให้มีโครงสร้างที่ชัดเจน และใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น รูปภาพ วิดีโอ แผนภูมิ และตาราง ขั้นตอนที่ ๕: การทดสอบและปรับปรุง หลังจากสร้างเนื้อหาเสร็จสิ้น ควรทดสอบชิ้นงานเพื่อรับข้อเสนอแนะ และปรับปรุงเนื้อหาตามความต้องการ ขั้นตอนที่ ๖: การเผยแพร่และการสนับสนุน เมื่อเนื้อหาพร้อมแล้ว สามารถเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เว็บไซต์การเรียนรู้ หรือแพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ และสนับสนุนผู้เรียนในการเรียนรู้ผ่านการตอบข้อสงสัยและการสนับสนุนทางออนไลน์ ขั้นตอนที่ ๗: การติดตามและประเมินผลติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและการสอนในอนาคต การสร้างเนื้อหาออนไลน์เพื่อการฝึกฝนการถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน แต่มันสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับผู้เรียนและช่วยเสริมสร้างทักษะทางการเรียนรู้ของพวกเขาในสาขานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

การใช้สื่อสังคม (Module ๔): การใช้โซเชียลมีเดีย Youtube เพื่อสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยง การใช้สื่อสังคมในการแสดงความคิดเห็นและการร่วมสร้างสรรค์เนื้อหา ซึ่งมีแนวทางดำเนินการดังนี้: (๑) การสร้างช่อง YouTube ส่วนตัว: สร้างโมดูลเพื่ออธิบายวิธีการสร้างช่อง YouTube ส่วนตัวเพื่อใช้ในการแชร์ความรู้และเนื้อหาที่คุณสนใจกับผู้ติดตามของคุณ รวมถึงการตั้ง

ค่าข้อมูลโปรไฟล์และการจัดการช่องของคุณในอุปกรณ์มือถือและคอมพิวเตอร์ส่วนตัว (๒) การสร้างเนื้อหาใน YouTube: อธิบายวิธีการสร้างและแก้ไขวิดีโอใน YouTube รวมถึงการใช้เครื่องมือแก้ไขวิดีโอและเสียง แนะนำการสร้างคำบรรยายและแสดงภาพปกที่ดึงดูด (๓) การบริหารจัดการช่อง YouTube: อธิบายวิธีการบริหารจัดการช่อง YouTube ของคุณเพื่อให้มีการเชื่อมโยงที่สมบูรณ์และมีความเป็นระบบ รวมถึงการตรวจสอบความคิดเห็นและการตอบกลับต่อผู้ติดตาม (๔) การใช้สื่อสังคมในการแสดงความคิดเห็น: สอนวิธีการใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมอื่น ๆ เช่น Facebook, Twitter, Instagram เพื่อแสดงความคิดเห็นและแชร์เนื้อหาของคุณ รวมถึงวิธีการใช้แฮชแท็กและข้อมูลประเภทต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการติดตามและการแบ่งปัน (๕) การร่วมสร้างสรรค์เนื้อหา: อธิบายวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นในโลกออนไลน์เพื่อสร้างเนื้อหาด้วยกัน รวมถึงการใช้เครื่องมือออนไลน์เพื่อการทำงานร่วมกันในโครงการสร้างเนื้อหา (๖) เครื่องมือและแนวทางในการจัดการสื่อสังคม: นำเสนอเครื่องมือและแนวทางการจัดการสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การตรวจสอบสถานะการโพสต์ การตรวจสอบความคิดเห็น และวิธีการรักษาความปลอดภัยในโลกออนไลน์ (๗) การวัดผลและการประเมิน: อธิบายวิธีการวัดผลและการประเมินความสำเร็จของกิจกรรมในโซเชียลมีเดีย รวมถึงการใช้ข้อมูลการวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต (๘) การสร้างยุทธศาสตร์การสื่อสาร: อธิบายการสร้างยุทธศาสตร์การสื่อสารในโซเชียลมีเดียเพื่อเพิ่มความเป็นผู้นำในตลาดหรือในสาขาอาชีพที่คุณสนใจ โดยใช้การเรียนรู้เชิงปฏิบัติและกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง ๆ นี้ จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการใช้สื่อสังคมและโซเชียลมีเดียในแง่ของการสร้างเนื้อหาที่มีคุณค่าและการสร้างความติดตามและการเชื่อมโยงที่ดีในโลกออนไลน์ได้ดีขึ้น

การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม (Module ๕): การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นการใช้สื่อเพื่อสนับสนุนสังคมและกิจกรรมทางสังคมสามารถดำเนินการได้ ดังนี้: (๑) การสร้างความสัมพันธ์และการเชื่อมโยง: อธิบายหลักการและกฎบัตรในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รวมถึงการสร้างการเชื่อมโยงที่เป็นประโยชน์ทั้งในสถานที่ทำงานและชีวิตส่วนตัว (๒) การใช้สื่อเพื่อสนับสนุนสังคม: นำเสนอวิธีการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์สังคมออนไลน์, แพลตฟอร์มสื่อสังคม, และแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนสังคมและกิจกรรมทางสังคม เช่น การสร้างกลุ่มชุมชนออนไลน์, การเข้าร่วมกิจกรรมการทำงานประจำวัน, การรณรงค์ในเรื่องสังคม, และการสร้างสรรค์เนื้อหาที่สนับสนุนสังคม (๓) การสร้างความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม: อธิบายวิธีการตระหนักถึงความต้องการและความคาดหวังของสังคมและกลุ่มเป้าหมายของคุณ รวมถึงวิธีการใช้สื่อเพื่อตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้น (๔) การสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม: อธิบายวิธีการใช้สื่อและเครื่องมือออนไลน์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม เช่น การสร้างแคมเปญการรณรงค์ออนไลน์, การใช้งานแพลตฟอร์มการระบายข้อความ (livestreaming), การใช้การตลาดสังคม (social media marketing), และการสนับสนุนกิจกรรมการกุศล (๕) การเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคม: อธิบายวิธีการเข้าร่วมและร่วมมือกับองค์กรและกลุ่มที่มุ่งหวังในการเปลี่ยนแปลงสังคม เช่น การเข้าร่วมองค์กรไม่แสวงผลกำไร (non-profit organizations), การเป็นอิสระภายใต้มาตรฐาน (open source initiatives), และกิจกรรมสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสิ่งแวดล้อมและสังคม (๖) วิธีการตรวจสอบและวัดผลผลิตภัณฑ์: อธิบายวิธีการตรวจสอบและวัดผลผลิตภัณฑ์ของกิจกรรมทางสังคมที่

คุณทำ รวมถึงการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงกิจกรรมต่อไป และ (๗) สารสนเทศเกี่ยวกับความคืบหน้าทางสังคม: การให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคืบหน้าทางสังคมของโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การแสดงผลผลิตภักดิ์ในรูปแบบกราฟและรายงาน โดยใช้การเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการปฏิบัติจริง ๆ ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและการใช้สื่อเพื่อสนับสนุนสังคมและกิจกรรมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

การประเมินหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

หลังจากการที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่นตามข้อของกลุ่มเป้าหมายในระยะที่ ๓ แล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ต่อผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร โดยและหลักสูตรมีผู้เชี่ยวชาญในการประเมินหลักสูตรละ ๕ รูป/คน เมื่อได้ผลการประเมินแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ในโครงการวิจัยระยะต่อไป

๑. หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน โดยมีรายนามของผู้ประเมินหลักสูตร ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	รศ.ดร.สิทธิพล อาจอินทร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
๒	พระมหาศุภชัย ศุภกิจใจ, ผศ.ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา
๓	พ.อ.ทองดี ทองลั่น	อดีตรองผู้อำนวยการกองอนุศาสนาจารย์ทหารบก
๔	นายวัฒนา สาทอง	นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ
๕	ผศ.ชอบ ดีสวนโคก	อดีตผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” โดยผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงไว้ในตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความเหมาะสมของหลักสูตร
หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

ข้อที่	คำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
๑	ความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” อยู่ในระดับใด	๔.๑๗	๐.๗๕	มาก	๔
๒	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง	๔.๕๐	๐.๕๕	มากที่สุด	๒
๓	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๓
๔	การจัดเรียนรู้และการสอนแบบ RSESC ของหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีความเหมาะสม	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๓
๕	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๑
๖	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๑
๗	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” สามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๓
๘	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๓
๙	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้	๔.๕๐	๐.๘๔	มากที่สุด	๒
๑๐	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการรวมความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจในการเรียนรู้	๔.๕๐	๐.๘๔	มากที่สุด	๒
รวม		๔.๔๓	๐.๗๓	มาก	(๒)

จากตารางที่ ๔.๖ ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$, S.D. = ๐.๗๓) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ ๕ หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย ($\bar{X} = ๔.๖๗$, S.D. = ๐.๕๒) และ ข้อที่ ๖ หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จ

ของการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๕๐$, $S.D. = ๐.๕๕$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๑ คุณภาพของหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” ($\bar{X} = ๔.๑๗$, $S.D. = ๐.๗๕$)

๒. หลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ”

การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน โดยมีรายนามของผู้ประเมินหลักสูตร ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ”

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
๒	พระมหาศุภชัย ศุภกิจโจ, ผศ.ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา
๓	ดร.กฤติ พิธรัตน์สกุล	ครูชำนาญการพิเศษ
๔	ดร.ยิ่งสรรค์ หาพา	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารฯ
๕	นายศุภฤกษ์ ต่อพันธ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงานองค์กรงดเหล้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) มีดังนี้

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) ของการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ”

ข้อที่	คำถาม	$\bar{X}$	$S.D.$	แปลผล	ลำดับ
๑	ความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ”	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๒
๒	หลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๒
๓	หลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน	๔.๕๐	๐.๕๕	มากที่สุด	๓
๔	การจัดเรียนรู้และการสอนแบบ FCS-CVH ของหลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” มีความเหมาะสม	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๒
๕	หลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๒
๖	หลักสูตร “เยาวชนนักรับนันทนาการ” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้	๔.๕๐	๐.๕๕	มากที่สุด	๓

ข้อที่	คำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
๗	หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” สามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๒
๘	หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” มีการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด	๑
๙	หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด	๑
๑๐	หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” มีการรวมความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจในการเรียนรู้	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๒
รวม		๔.๗๐	๐.๔๒	มากที่สุด	(๑)

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๐$, S.D. = ๐.๔๒) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ ๘ หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” มีการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๕.๐๐$, S.D. = ๐.๐๐) และ ข้อที่ ๙ หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = ๕.๐๐$, S.D. = ๐.๐๐) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๓ หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน ($\bar{X} = ๔.๕๐$, S.D. = ๐.๕๕) และข้อที่ ๖ หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๕๐$, S.D. = ๐.๕๕)

๓. หลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ”

การประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ” โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน โดยมีรายชื่อนามของผู้ประเมินหลักสูตร ดังนี้

ตารางที่ ๔.๙ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร “เยาวชนนักรับผิดชอบ”

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	รศ.ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
๒	พระมหาศุภชัย ศุภกิจใจ, ผศ.ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา
๓	นายธีระพงษ์ โสตาศรี	อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ๑
๔	นายเจริญ เพ็งมูล	นายกสมาคมสื่อมวลชนเพื่อการท่องเที่ยว
๕	นายธีรยุทธ ดวงมณี	ผอ.สถานีวิทยุและโทรทัศน์จังหวัดขอนแก่น

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน”

ข้อที่	คำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
๑	ความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” อยู่ในระดับใด	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๒
๒	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง	๔.๖๗	๐.๕๒	มากที่สุด	๑
๓	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๒
๔	การจัดเรียนรู้และการสอนแบบ FUOSC ของหลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีความเหมาะสม	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก	๓
๕	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย	๓.๖๗	๐.๕๒	มาก	๕
๖	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้	๔.๐๐	๐.๘๙	มาก	๔
๗	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” สามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๒
๘	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้	๔.๐๐	๐.๖๓	มาก	๕
๙	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๒
๑๐	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสื่อสารชุมชน” มีการรวมความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจในการเรียนรู้	๔.๓๓	๐.๘๒	มาก	๒
รวม		๔.๑๙	๐.๖๕	มาก	(๓)

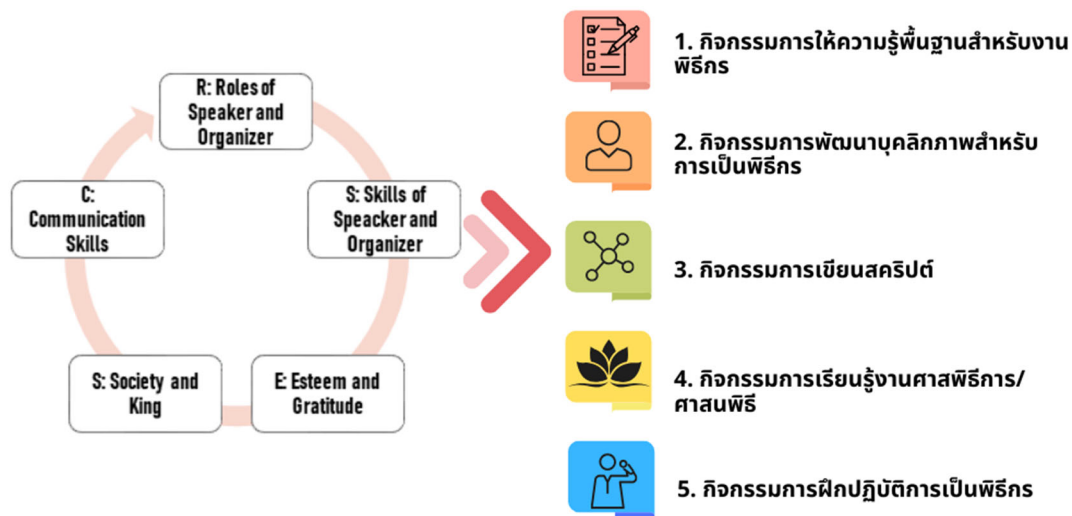
จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๖๕) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ ๒ หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๖๗$, S.D. = ๐.๕๒) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๕ หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๘๙)

๔.๓ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

จากการพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น สามารถนำไปออกแบบกิจกรรมสำหรับเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ๓ กิจกรรม ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยสามารถสรุปผลการพัฒนากิจกรรมได้ดังนี้

๔.๓.๑ กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

คณะผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ‘RSESC’ Instructional Model มี ๕ Module ประกอบด้วย : Module ๑: บทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ (Role of Speaker and Organizer) Module ๒: ฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ (Skills of Speaker and Organizer) Module ๓: การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู (Esteem and Gratitude) Module ๔: การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและพระมหากษัตริย์ (Society and King) Module ๕: การฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ซึ่งเมื่อนำมาออกแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) โดยสามารถสรุปได้ดังภาพ

แผนภาพที่ ๔.๑๕ BVO Spirit: กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

กิจกรรมที่ ๑ คือ การให้ความรู้พื้นฐานสำหรับงานพิธีกร ปรับจาก Module ๑: บทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ (Role of Speaker and Organizer) ที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและบทบาทของพิธีกร/พิธีการทางศาสนาในสังคมและวัฒนธรรม ความสำคัญของการจัดงานพิธีการ บทบาทในการรักษาและสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนพิธี พิธีการทางศาสนา และมารยาทในงานพิธีการ

กิจกรรมที่ ๒ การพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นพิธีกร ปรับจาก Module ๒: ฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ (Skills of Speaker and Organizer) เป็นมองบุคลิกภาพของตนเอง และฝึกบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการเป็นพิธีกร

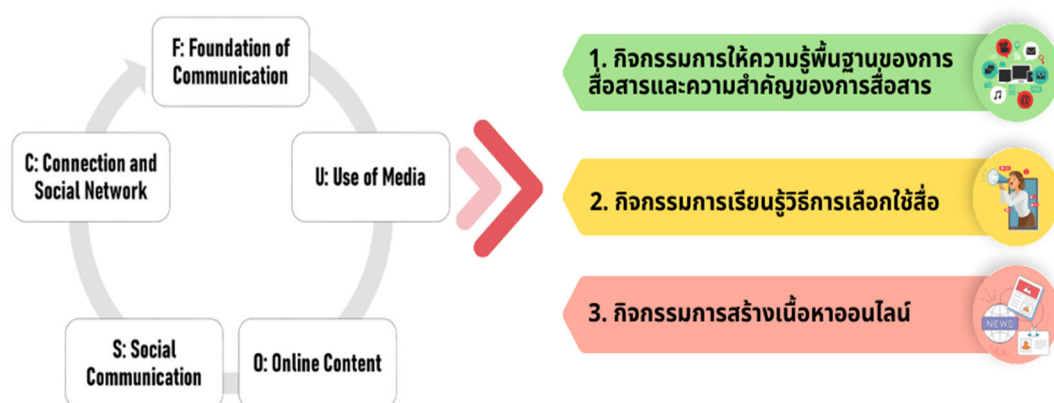
กิจกรรมที่ ๓ การเขียนสคริปต์ ปรับจาก Module ๒: ฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ (Skills of Speaker and Organizer) เป็นการฝึกกระบวนการลำดับเหตุการณ์ การฝึกเขียนสคริปต์การพูดในงานพิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับงาน

กิจกรรมที่ ๔ การเรียนรู้งานศาสนพิธีการ/ศาสนพิธี ปรับจาก Module ๓: การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู (Esteem and Gratitude) และ Module ๔: การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและพระมหากษัตริย์ (Society and King) Module เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพพระมหากษัตริย์และความกตัญญูที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ รวมถึงการสร้างคุณธรรมและมารยาทในพิธี รวมถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองที่เคารพพระมหากษัตริย์

กิจกรรมที่ ๕ การฝึกปฏิบัติการเป็นพิธีกร ปรับจาก Module ๕: การฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ฝึกทักษะการเป็นพิธีกรและการจัดงานด้านพิธีการ รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการและการจัดระเบียบพิธีการในสาธารณะ

๔.๓.๒ กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

คณะผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ‘FUOSC’ Instructional Model มี ๕ Module ประกอบด้วย : Module ๑: การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร (Foundation of Communication) Module ๒: การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร (Use of Media) Module ๓: การสร้างเนื้อหาออนไลน์ (Online Content) Module ๔: การใช้สื่อสารสังคม (Social Communication) Module ๕: การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม (Connection and Social Network) ซึ่งเมื่อนำมาออกแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) โดยสามารถสรุปได้ดังภาพ

แผนภาพที่ ๔.๑๖ BVO Spirit: กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน

กิจกรรมที่ ๑ คือ กิจกรรมการให้ความรู้พื้นฐานของการสื่อสารและความสำคัญของการสื่อสาร ปรับจาก Module ๑: การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร (Foundation of Communication) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการสื่อสารและกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างสถานการณ์เพื่อการสื่อสาร เป็นต้น

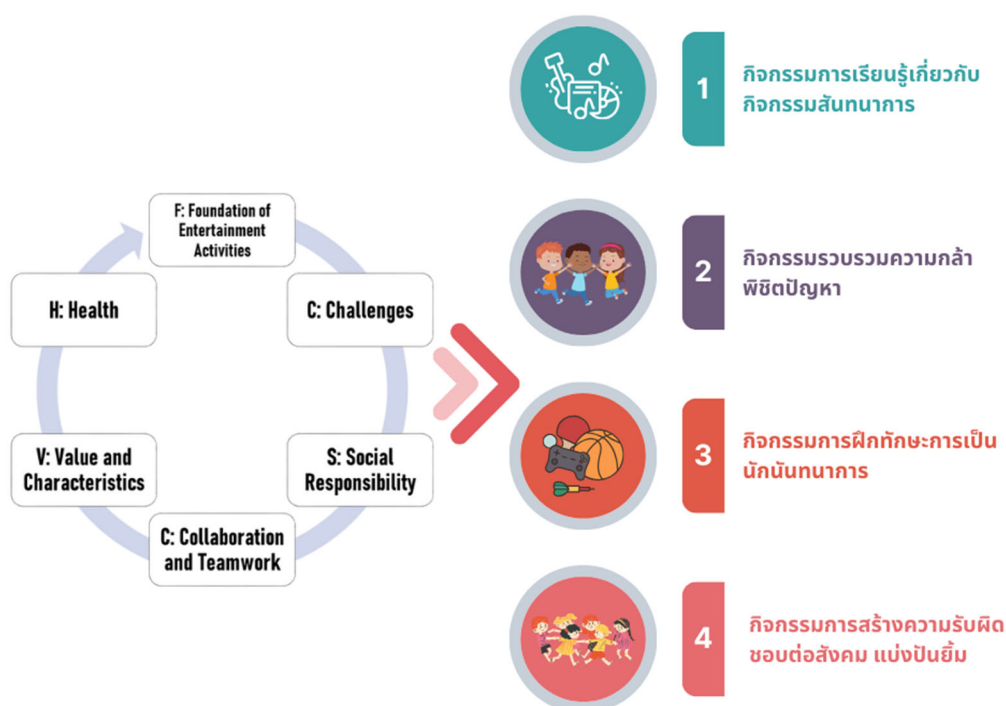
กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมการเรียนรู้วิธีการเลือกใช้สื่อ ปรับจาก Module ๒: การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร (Use of Media) เป็นการเรียนรู้วิธีการใช้สื่อต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการสื่อสาร เช่น การใช้สื่อพิมพ์, สื่อออนไลน์, ภาพและวิดีโอ และสื่ออื่น ๆ เพื่อสื่อความคิดเห็นและข้อมูล เป็นต้น ประโยชน์และโทษของการใช้สื่อ

กิจกรรมที่ ๓ กิจกรรมการสร้างเนื้อหาออนไลน์ ปรับจาก Module ๓: การสร้างเนื้อหาออนไลน์ (Online Content), Module ๔: การใช้สื่อสารสังคม (Social Communication) และ Module ๕: การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม (Connection and Social Network) ซึ่งเป็นการลงมือปฏิบัติในการสร้างเนื้อหาออนไลน์ เช่น การเขียนบทความ, การออกแบบเว็บไซต์, หรือการสร้างสื่ออื่น ๆ บนโลกออนไลน์ พร้อมทั้งเรียนรู้วิธีการใช้สื่อสารสังคม เช่น Youtube การใช้

โซเชียลมีเดีย, แชนทอนไลน์, และโพสต์ในโซเชียลมีเดีย เพื่อแบ่งปันความคิดเห็นและสร้างการสรรค์ในสังคมออนไลน์ ทั้งนี้ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพเยาวชนด้านการเผยแพร่การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การเพิ่มพูนทักษะเยาวชนในการสื่อสาร และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ข้อมูลโรงเรียน วัด และชุมชน

๔.๒.๓ กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist)

คณะผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ‘FCS-CVH’ Instructional มี ๕ Model ประกอบด้วย Module ๑: การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ (Foundation of Entertainment Activities) Module ๒: ความกล้าหาญและความท้าทาย (Challenges) Module ๓: การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) Module ๔: การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ (Collaboration and Teamwork) Module ๕: การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ (Value and Characteristics) Module ๖: การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี (Health) ซึ่งเมื่อนำมาออกแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยสามารถสรุปได้ดังภาพ

แผนภาพที่ ๔.๑๗ BVO Spirit: กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ

กิจกรรมที่ ๑ คือ กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ ปรับจาก Module ๑: การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ (Foundation of Entertainment Activities) เป็นเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการและการสร้างความสนใจในกิจกรรมสันทนาการ รูปแบบการจัดการสันทนาการ การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และความคล่องตัวของนักสันทนาการ

กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมรวบรวมความกล้า พิชิตปัญหา ปรับจาก Module ๒: ความกล้าหาญและความท้าทาย (Challenges) เป็นละลายพฤติกรรมของนักสันทนาการ ซึ่งเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความกล้าหาญและความท้าทายในการเผชิญหน้ากับความสับสนและการแก้ไขปัญหา โดยให้การแก้ไขสถานการณ์การปรับตัวให้เข้าเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญ

กิจกรรมที่ ๓ กิจกรรมการฝึกทักษะการเป็นนักสันทนาการ ปรับจาก Module ๓: การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) และ Module ๔: การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ (Collaboration and Teamwork) โดยเน้นการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการกิจสังคมที่เยาวชนสามารถรับผิดชอบได้ และเป็นการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมสันทนาการ ฝึกการออกแบบกิจกรรมสันทนาการให้เหมาะสมกิจกรรมและสถานการณ์ โดยคำนึงถึงช่วงวัยของผู้ร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่ ๔ กิจกรรมการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปันยิ้ม ปรับจาก Module ๕: การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ (Value and Characteristics) และ Module ๖: การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี (Health) ซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าส่วนบุคคลและพัฒนาบุคลิกภาพผ่านกิจกรรมและการเรียนรู้ พร้อมทั้งสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี

จากการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นตาม Model หลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ทั้ง ๓ Model ไปสู่การดำเนินกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม ซึ่งได้ดำเนินการจัดการอบรมในวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๖ โดยเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

แผนภาพที่ ๔.๑๘ การอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

โดยแบ่งกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมอบรมจาก ๓ โรงเรียน ประกอบด้วย ๑) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ๒) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ ๓) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว จากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ ๓๐ คน และแบ่งออกเป็นกลุ่มละ ๑๐ คน ตามกิจกรรมประกอบด้วย

๑) การอบรมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) โดยมีวิทยากร คือ พระครูสุเมธธรรมสาร และ นายวัฒนา สาทอง

แผนภาพที่ ๔.๑๙ แสดงการอบรมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ

๒) การอบรมหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) โดยมีวิทยากร คือ ดร.อภิชาติ นาเลาห์, นายศุภฤกษ์ ต่อพันธุ์ และ ดร.ยิ่งสรรค์ หาพา

แผนภาพที่ ๔.๒๐ แสดงอบรมหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

๓) การอบรมหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยมีวิทยากร คือ นายสิทธิโชค รัศมี และ นายตันติกร สีหะวงษ์

และการปลูกจิตสำนึกการเป็นเยาวชนจิตอาสาที่ดี การเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับ กิจกรรมจิตอาสาผ่านการฟังบรรยาย เรื่อง “จิตอาสา ๙๐๔” จาก นายสุเมธ อินสาคร

แผนภาพที่ ๔.๒๑ “จิตอาสา ๙๐๔” บรรยายโดย นายสุเมธ อินสาคร

๔.๔ ผลการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิง พุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

จากการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของ เยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ทั้ง ๓ กิจกรรม ในวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๖ โดยเป็นการอบรมเชิง ปฏิบัติการหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ โดยแบ่งกิจกรรมตามความต้องการ ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมอบรมจาก ๓ โรงเรียน ประกอบด้วย ๑) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ๒) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ ๓) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง จากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ ๓๐ คน ประกอบด้วย ๑) การอบรมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ๒) การอบรม หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และ ๓) การอบรม หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เพื่อนำไปสู่การประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณค่าของกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชน ต้นแบบจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลได้ดังนี้

๔.๔.๑ ผลการประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑	กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างแท้จริง	๔.๒๐	๑.๐๐	มาก
๒	กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	๔.๔๓	๐.๘๖	มาก
๓	กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน	๔.๒๓	๐.๙๐	มาก
๔	การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน	๔.๐๗	๑.๐๑	มาก
๕	กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	๔.๒๓	๐.๙๐	มาก
รวม		๔.๒๓	๐.๖๗	มาก
๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑	กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม	๔.๓๐	๐.๗๙	มาก
๒	กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม	๔.๓๗	๐.๘๑	มาก
๓	เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	๔.๓๐	๐.๘๔	มาก
๔	เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	๔.๔๓	๐.๗๗	มาก

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	เพิ่มขึ้น			
๕	นักเรียนสามารถนำหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ไปปฏิบัติในสถานศึกษาได้	๔.๓๗	๐.๘๙	มาก
รวม		๔.๓๕	๐.๘๒	มาก
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑	การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้	๔.๒๐	๑.๐๐	มาก
๒	กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม	๔.๓๐	๐.๙๒	มาก
๓	รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน	๔.๒๗	๐.๙๔	มาก
๔	การจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธีกร-พิธีการของนักเรียน	๔.๑๗	๐.๙๔	มาก
๕	ส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)	๔.๑๗	๑.๐๒	มาก
รวม		๔.๒๑	๐.๙๗	มาก
รวมทั้งหมด		๔.๒๗	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๗, S.D. = ๐.๘๒) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๕, S.D. = ๐.๘๒) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๔๓, S.D. = ๐.๗๗) รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๗, S.D. = ๐.๘๑) และนักเรียนสามารถนำหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ไปปฏิบัติในสถานศึกษาได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๗, S.D. = ๐.๘๙) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๘๔) ๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๓, S.D. = ๐.๖๗) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรม

เสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมจิตอาสา ด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.00) รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของ โรงเรียน และกระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.90) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การ ดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างเป็นระบบ และชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.01) และ ๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.97) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กำหนด บทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำ เนินงานมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธี การ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.94) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.02)

๔.๔.๒ ผลการประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสาร ชุมชน (Youth Community communicator)

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชน จิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๑	กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการ เสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างแท้จริง	4.28	0.64	มาก
๒	กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตร เยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	4.31	0.65	มาก
๓	กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสมกับบริบทของ	4.31	0.65	มาก

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชน จิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	โรงเรียน			
๔	การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน นักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่าง เป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน	๔.๒๔	๐.๘๙	มาก
๕	กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสา หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	๔.๓๘	๐.๖๖	มาก
รวม		๔.๓๐	๐.๗๐	มาก

๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

๑	กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม	๔.๔๕	๐.๕๐	มาก
๒	กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้ การเสริมสร้างหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม	๔.๑๐	๐.๖๗	มาก
๓	เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริม เยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	๔.๔๑	๐.๖๒	มาก
๔	เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรม ส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เพิ่มขึ้น	๔.๒๘	๐.๖๙	มาก
๕	นักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตร เยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา	๐.๔๑	๐.๖๗	มาก
รวม		๔.๓๓	๐.๖๓	มาก

๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

๑	การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้	๔.๓๔	๐.๘๔	มาก
๒	กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำ เนินงานมีความเหมาะสม	๔.๕๒	๐.๕๐	มากที่สุด
๓	รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนัก สื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสม	๔.๓๑	๐.๖๕	มาก

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชน จิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	กับบริบทของโรงเรียน			
๔	การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสาร ชุมชน (Youth Community communicator) ส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน	๔.๑๔	๐.๗๘	มาก
๕	ส่งเสริมพฤติกรรมการแสดงออกของเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)	๔.๓๑	๐.๗๙	มาก
รวม		๔.๓๒	๐.๗๑	มาก
รวมทั้งหมด		๔.๓๒	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๖๘) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๖๓) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๖๒) และนักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๖๗) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๖๗) ๒) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๗๑) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ การกำหนดเป้าหมายเหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๘๔) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๗๘) และ ๓) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๗๐) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กระบวนการ

สอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.65) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.89)

๔.๔.๓ ผลการประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๑	กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างแท้จริง	4.40	0.67	มาก
๒	กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)	4.43	0.73	มาก
๓	กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน	4.50	0.68	มาก
๔	การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน	4.57	0.63	มากที่สุด
๕	กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)	4.60	0.50	มากที่สุด

ที่	ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
รวม		๔.๕๐	๐.๖๔	มาก

๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)

๑	กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาด้านนันทนาการ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของโรงเรียน ชุมชน และสังคม	๔.๖๐	๐.๕๖	มากที่สุด
๒	กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างด้านการนันทนาการ ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม	๔.๖๐	๐.๕๖	มากที่สุด
๓	เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)	๔.๖๗	๐.๔๘	มากที่สุด
๔	เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เพิ่มขึ้น	๔.๖๓	๐.๕๖	มากที่สุด
๕	นักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา	๔.๖๐	๐.๕๖	มากที่สุด
รวม		๔.๖๒	๐.๕๕	มากที่สุด

๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)

๑	การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้	๔.๖๗	๐.๕๕	
๒	กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม	๔.๗๐	๐.๕๓	มากที่สุด
๓	รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน	๔.๔๐	๐.๗๗	มาก
๔	การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน	๔.๔๓	๐.๖๘	มาก
๕	มีส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกถึงด้านนันทนาการ	๔.๖๓	๐.๖๑	มากที่สุด
รวม		๔.๕๗	๐.๖๓	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		๔.๕๖	๐.๖๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$, S.D. = ๐.๖๑) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๒$, S.D. = ๐.๕๕) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$, S.D. = ๐.๔๘) รองลงมาคือ เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๖๓$, S.D. = ๐.๕๖) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาด้านนันทนาการ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของโรงเรียน ชุมชน และสังคม, กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างด้านการนันทนาการ ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม และนักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๐$, S.D. = ๐.๕๖) ๒) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗$, S.D. = ๐.๖๓) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๐$, S.D. = ๐.๕๓) รองลงมาคือ การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$, S.D. = ๐.๕๕) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๐$, S.D. = ๐.๗๗) และ ๓) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$, S.D. = ๐.๖๔) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๐$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗$, S.D. = ๐.๖๓) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างแท้จริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$, S.D. = ๐.๖๗)

๔.๕ ผลการถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผ่านการดำเนินกิจกรรมที่เริ่มจากการถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ด้วยกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม ผ่านโรงเรียน หลักสูตรระยะสั้น และสื่อโทรทัศน์ ที่ได้มีการนำกิจกรรมไปปรับใช้โดยสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบนี้

แผนภาพที่ ๔.๒๒ ผลการถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผ่านโรงเรียน จำนวน ๓ โรงเรียน คือ ๑) โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ๒) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ ๓) โรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง จากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนละ ๓๐ คน ผู้บริหารโรงเรียน และครู ซึ่งในการถ่ายกิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ถือเป็นการถ่ายทอดกิจกรรมที่สำคัญกับเยาวชน ที่สนใจเรื่องจิตอาสา เนื่องจากกิจกรรมที่นำมาพัฒนาเยาวชนนั้นถือว่าเป็นกิจกรรมเหมาะกับช่วงวัย สามารถเอาความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการพัฒนาตนเอง ดังนั้น การถ่ายทอดกิจกรรมดังกล่าวผ่านเครือข่ายโรงเรียน ๓ โรงเรียน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของจังหวัดขอนแก่น ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๒๓ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีกร (Youth Speaker) ผ่านโรงเรียน

แผนภาพที่ ๔.๒๔ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ผ่านโรงเรียน

แผนภาพที่ ๔.๒๕ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist) ผ่านโรงเรียน

การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผ่านการอบรมหลักสูตรระยะสั้น โดยเริ่มจากการดำเนินกิจกรรมในการถ่ายทอด จำนวน ๓ โรงเรียน ที่มีการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมแล้วนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้มีการพัฒนาหลักสูตรการอบรมระยะสั้นขึ้น ทั้งนี้ได้มีการเชื่อมโยงหลักสูตรที่ได้มีการจัดทำขึ้นผ่านงานวิจัย จึงได้นำเอากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ไปปรับเปลี่ยนชื่อเป็นหลักสูตรระยะสั้นศาสนพิธีกรมืออาชีพ ที่มีเนื้อหาตามกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนา ดังภาพนี้

หลักสูตรระยะสั้น ศาสนพิธีกร มืออาชีพ

2 วัน 1 คืน
ค่าลงทะเบียน
เพียง 1,200 บาท
พร้อมรับคู่มือ
ศาสนพิธีกร

หลักสูตรอบรมศาสนพิธีกร-พิธีการ
ให้ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง
ตามหลักของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
อบรมเชิงปฏิบัติการโดย : วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนพิธี

(รุ่นที่ 1) ระหว่างวันที่ 6-7 มกราคม 2567 เวลา 08.30 - 16.30 น.
ณ อาคารอาคันตุกะ ชั้น 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

**ความรู้พื้นฐาน
ด้านศาสนพิธี-พิธีการ
ถูกต้อง ครบถ้วน
ตามหลักศาสนพิธีกร
อย่างมืออาชีพ**

**ฝึกทักษะด้านการเป็น
ศาสนพิธีกร - พิธีการ
ที่ดี และมีความพร้อมใน
การปฏิบัติหน้าที่ทุกขณะ
ได้อย่างมืออาชีพ**

**มีใบรับรองผ่านการ
อบรมเชิงปฏิบัติการ
สามารถนำไปต่อยอด
การปฏิบัติหน้าที่
ศาสนพิธีกรได้จริง**

วิทยากร

อาจารย์ Woravit กอสง (อ.เล็ก)
อาจารย์ประจำ วิชา วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนพิธีกร-พิธีการ

อาจารย์ Woravit กอสง (อ.เล็ก)
นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ สสว.วัฒนธรรม
จังหวัดขอนแก่น ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนพิธีกร-พิธีการ

อาจารย์ Woravit กอสง (อ.เล็ก)
นักวิชาการด้านศาสนพิธีกร สสว.เขตศาสนา
จังหวัดขอนแก่น ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนพิธีกร-พิธีการ

**มาร่วมเป็นส่วนหนึ่ง
เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน องค์ความรู้ด้านศาสนพิธีที่งดงามไปพร้อมกัน**

LEARNING OUTCOME

- ผู้ผ่านการอบรมมีความรู้ด้านศาสนพิธีที่ถูกต้องตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติ
- ผู้ผ่านการอบรมสามารถปฏิบัติงานด้านศาสนพิธีกร-พิธีการได้อย่างถูกต้อง
- ผู้ผ่านการอบรมได้รับ Certificate สามารถนำไปต่อยอดการปฏิบัติหน้าที่ได้จริง

• **หลักสูตร 2 วัน / 12 ชั่วโมง** • **สมัครได้แล้ววันนี้**

MAHACHULALONGKORN RAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
KHON KAEN CAMPUS

สนใจติดต่อสอบถามได้ที่
Ins.092-5899334

แผนภาพที่ ๔.๒๒ หลักสูตรระยะสั้นศาสนพิธีกรมืออาชีพ

การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผ่านสื่อโทรทัศน์ช่อง NBT Khonkaen Production ในรายการคลิกไอเดีย ตอน มจร ขอนแก่นพัฒนาจิตอาสาเยาวชน <https://youtu.be/RnuilMqObWA> โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการของ ๓ กิจกรรม ที่นอกจากจะถ่ายทอดกิจกรรมผ่านกลุ่มตัวอย่างแบบ on site แต่ยังมีการสร้างเครือข่ายด้วยการถ่ายทอดกิจกรรมผ่านรายการโทรทัศน์ เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมให้บุคคลที่สนใจสามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินกิจกรรม หรืออาจจะนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมได้ ดังภาพนี้

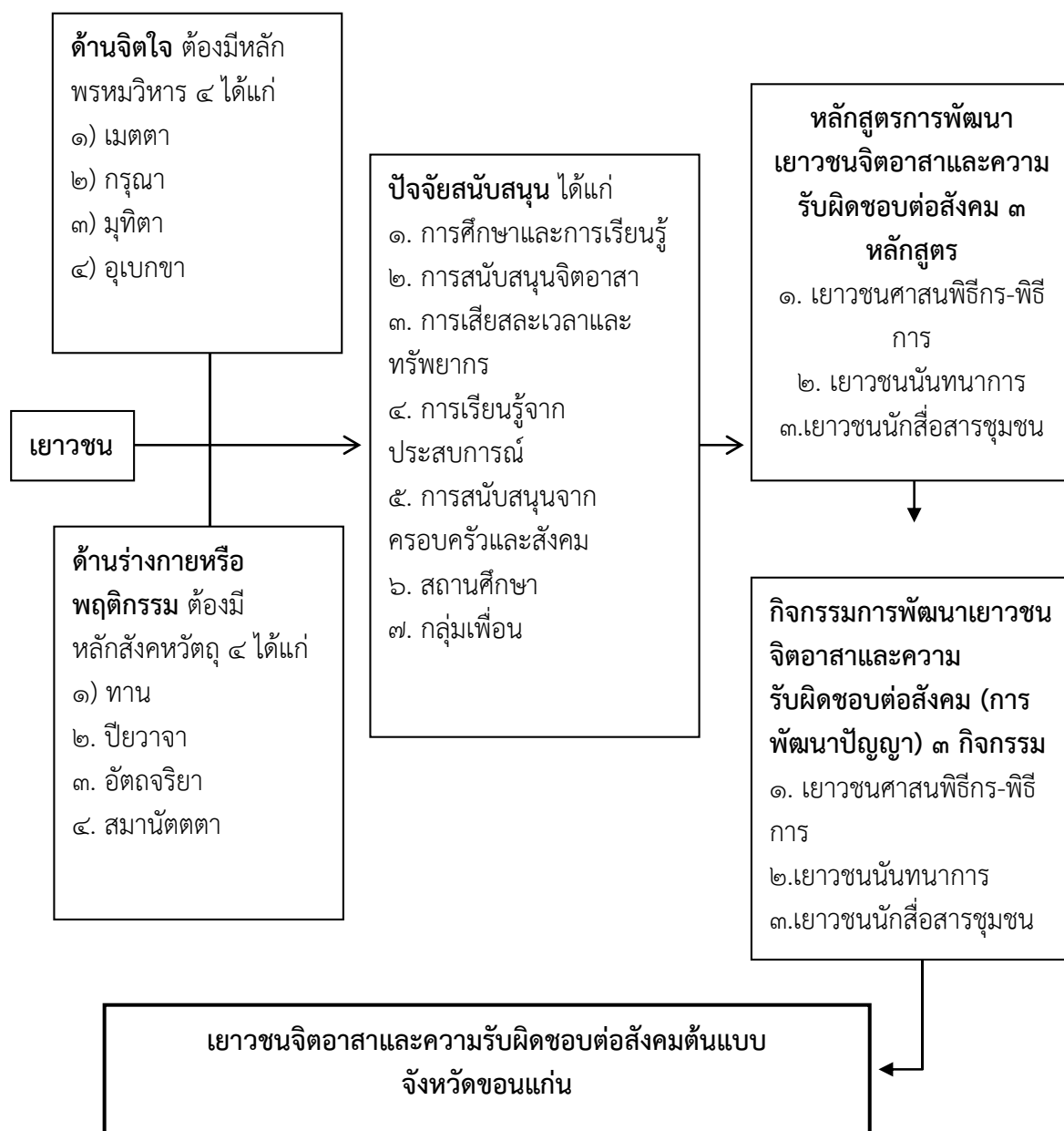

แผนภาพที่ ๔.๒๗ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ผ่านสื่อโทรทัศน์ช่อง NBT Khonkaen Production ในรายการคลิกไอเดีย ตอน มจร ขอนแก่นพัฒนาจิตอาสาเยาวชน

๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

๔.๖.๑ จากผลการวิจัย เยาวชนจังหวัดขอนแก่นผู้ที่จะเป็นเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบ ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่น ๒. การเสียสละ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ต้องเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งด้านจิตใจและด้านร่างกายหรือด้านพฤติกรรม โดยด้านจิตใจต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ และด้านร่างกายต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ และได้รับการสนับสนุนจาก ๑. การศึกษาและการเรียนรู้ ๒. การสนับสนุนจิตอาสา ๓. การเสียสละเวลาและทรัพยากร ๔. การเรียนรู้จากประสบการณ์ ๕. การสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ๖. สถานศึกษา และ ๗. กลุ่มเพื่อน และต้องเรียนรู้หลักสูตรการพัฒนาเยาวชน

จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบ ทั้ง ๓ หลักสูตร (การพัฒนาปัญญา) รายละเอียดดังแผนภาพที่ ๔.๒๘

แผนภาพที่ ๔.๒๘ องค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ๓) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ๑๑ ระยะ ได้แก่ ขั้นตอนที่ ๑ การสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เพื่อค้นหารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น มี ๓ ระยะ ประกอบด้วย **ระยะที่ ๑** การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **ระยะที่ ๒** การศึกษาและถอดรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น **ระยะที่ ๓** การสังเคราะห์พร้อมนำเสนอรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น **ขั้นตอนที่ ๒** การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น มี ๓ ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ ๔** การสร้างและพัฒนาหลักสูตร **ระยะที่ ๕** การทดลองใช้หลักสูตร **ระยะที่ ๖** การยืนยัน และนำเสนอหลักสูตร ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น มี ๔ ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ ๖** การพัฒนากิจกรรม **ระยะที่ ๗** จัดกิจกรรม Bvo-SR **ระยะที่ ๘** การประเมินกิจกรรม **ระยะที่ ๙** นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR จากการศึกษาสามารถสรุปและอภิปรายผล ได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

การศึกษาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น พบว่า รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

๑. คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ๒. การ

เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

๒. เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดี ประกอบด้วย ๑. ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ ๑) เมตตา ๒) กรุณา ๓) มุทิตา ๔) อุเบกขา ๒. ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ๑) ทาน ๒. ปิยวาจา ๓. อตถจริยา ๔. สมานัตตตา

๓. ปัจจัยที่สนับสนุน ให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังนี้

- ๑) การให้การศึกษาและการเรียนรู้
- ๒) การสนับสนุนจิตอาสา
- ๓) การบริจาคเวลาและทรัพยากร
- ๔) การเรียนรู้จากประสบการณ์
- ๕) การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม
- ๖) สถานศึกษา
- ๗) กลุ่มเพื่อน

๕.๑.๒ การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น พบว่า

หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีรายละเอียดองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้: หลักสูตรนี้เน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นพิธีกร-พิธีการในกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีเป้าหมายเพื่อสร้าง “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” และปลูกฝังความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธการแก่เยาวชนในจังหวัดขอนแก่น กระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบ 'RSESC' Instructional Model ประกอบด้วย ๕ Module ได้แก่: Module ๑ เกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรและพิธีการ (Role of Speaker and Organizer) Module ๒ ฝึกทักษะการพิธีกรและการจัดพิธีการ (Skills of Speaker and Organizer) Module ๓ การเรียนรู้เกี่ยวกับความเคารพและความกตัญญู (Esteem and Gratitude) Module ๔ การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและพระมหากษัตริย์ (Society and King) Module ๕ การฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ในกระบวนการวัดและประเมินผล, มีการตรวจวัดผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้, ประเมินชิ้นงาน, และการวัดความพึงพอใจเพื่อสรุปผลและปรับปรุงหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตร “เยาวชนนิกนันทนาการ” มีรายละเอียดองค์ประกอบดังนี้: หลักสูตรนี้เน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการเป็นนิกนันทนาการในกิจกรรมต่าง ๆ โดยบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายเพื่อสร้าง “เยาวชนนิกนันทนาการ” และปลูกฝังความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธการแก่เยาวชนในจังหวัดขอนแก่น กระบวนการจัดการ

เรียนรู้ใช้รูปแบบ 'FCS-CVH' Instructional Model ประกอบด้วย ๖ Module ได้แก่: Module ๑ การเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ (Foundation of Entertainment Activities) Module ๒ ความกล้าหาญและความท้าทาย (Challenges) Module ๓ การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) Module ๔ การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ (Collaboration and Teamwork) Module ๕ การสร้างคุณค่าและพัฒนาบุคลิกภาพ (Value and Characteristics) Module ๖ การสนับสนุนการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดี (Health) ในกระบวนการวัดและประเมินผล, มีการตรวจวัดผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้, ประเมินชิ้นงาน, และการวัดความพึงพอใจเพื่อสรุปผลและปรับปรุงหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” เน้นการให้ความรู้ (Knowledge) การฝึกทักษะ (Skills) และ การสร้างเจตคติ (Attitude) เกี่ยวกับการเป็นนักจิตอาสาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการเป็นนักสื่อสารชุมชนผู้ผลิตสื่อสรรค์ มีเป้าหมายเพื่อสร้าง “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” และปลูกฝังความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธการแก่เยาวชนในจังหวัดขอนแก่น กระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบ 'FUOSC' Instructional Model ประกอบด้วย ๕ Module ได้แก่: Module ๑: การเรียนรู้พื้นฐานของการสื่อสาร (Foundation of Communication) Module ๒: การใช้สื่อต่าง ๆ ในการสื่อสาร (Use of Media) Module ๓: การสร้างเนื้อหาออนไลน์ (Online Content) Module ๔: การใช้สื่อสารสังคม (Social Communication) Module ๕: การสร้างการติดต่อและการเชื่อมโยงในสังคม (Connection and Social Network) ในกระบวนการวัดและประเมินผล, มีการตรวจวัดผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้, ประเมินชิ้นงาน, และการวัดความพึงพอใจเพื่อสรุปผลและปรับปรุงหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากการถอดบทเรียนองค์ความรู้การพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นในระยะที่ ๒ แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยได้ทำการร่างหลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน และหลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ โดยมีองค์ประกอบดังนี้ (๑) ชื่อหลักสูตร (๒) ความเป็นมา (๓) หลักการของหลักสูตร (๔) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (๕) กลุ่มเป้าหมาย (๖) ระยะเวลา (๗) โครงสร้างหลักสูตร (๘) สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ (๙) การวัดประเมินผล (๑๐) เกณฑ์การจบหลักสูตร (๑๑) เอกสารการผ่านการฝึกอบรม/การจบหลักสูตร และ (๑๒) การเทียบโอน (หากมี) ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มส่วนมากมีความเห็นด้วยกับองค์ประกอบของหลักสูตร และให้ข้อเสนอเพิ่มเติมในหัวข้อในการจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ละหน่วยในแต่ละหลักสูตร

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ๒. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ เป็นการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยหวังให้สิ่งรอบตัวหรือสังคมดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ **ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์**^๑ ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา และสอดคล้องกับ **C. Bacter and C. Marc**^๒ ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัคร ของนักเรียนในเมือง ทรานซิลวาเนีย ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจของการเป็นอาสาสมัครได้แก่ การเห็นแก่ผู้อื่น และความต้องการการมีส่วนร่วม

๕.๒.๒ จากผลการศึกษาพบว่า เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีทั้งทางด้านจิตใจและด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ ๑) เมตตา ๒) กรุณา ๓) มุทิตา ๔) อุเบกขา ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ๑) ทาน ๒. ปิยวาจา ๓. อุตถจริยา ๔. สมานัตตตา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคคลที่มีพรหมวิหาร ๔ จักเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะจะเป็นผู้ที่เมตตา ความปรารถนาดีมีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์ และความสุข อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ มีความเบิกบานพลอยยินดี ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข และจะเป็นผู้ที่มองโลกตามความจริง โดยวางจิตใจเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรง การมองเห็นคนที่จะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ และผู้ที่มีสังคหวัตถุ ๔ จะเป็นผู้ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ทนหรือทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ ศิลปวิทยา มีการกล่าวคำสุภาพไพเราะ นำพา ชี้แจงแนะนำสิ่งที่มีประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในสิ่งที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจที่ดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้การช่วยเหลือด้วยร่างกาย และชวนชวนช่วยเหลือกิจการต่าง

^๑ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐-๓๒.

^๒C. Bacter and C. Marc, “Students; Involvement in Social Volunteering”, **Bulletin of the Transylvania University of Brasov Series VII: Social Sciences**, Vol. 9 No. 1 (2019): 59.

ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาคือช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม และ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับทุกคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุข ทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

๕.๒.๓ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุน ให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ประกอบด้วย ๑) การให้การศึกษาและการเรียนรู้ ๒) การสนับสนุนจิตอาสา ๓) การบริจาคเวลาและทรัพยากร ๔) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ๕) การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ๖) สถานศึกษา และ ๗) กลุ่มเพื่อน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทุกคนต้องอาศัยการให้การศึกษาและการเรียนรู้ โดยที่การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตอาสาของเยาวชน โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในการสอนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทที่เยาวชนในสังคม พร้อมทั้งให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนและโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ **แสงอาทิตย์ เจ็ววัฒนพงศ์ และคณะ**^๓ ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสา ของนักเรียนสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสาของนักเรียน สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับผู้บริหาร ประกอบไปด้วย องค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านนโยบายการบริหารกิจกรรมจิตอาสา ด้านวัตถุประสงค์การบริหารกิจกรรมจิตอาสา ด้านลักษณะกิจกรรมจิตอาสา มี และด้านหลักการจัดการเรียนรู้กิจกรรมจิตอาสา

๕.๒.๔ ดำเนินการถอดบทเรียนองค์ความรู้การพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย (๑) หลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ (๒) หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน และ (๓) หลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นในการศึกษาองค์ประกอบหลักของหลักการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ โดยมี ๔ องค์ประกอบหลัก คือ (๑) ปรัชญา / ทฤษฎี/ หลักการ/ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบ (๒) จุดมุ่งหมาย/ วัตถุประสงค์ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (๓) กระบวนการจัดการเรียนรู้/ ขั้นตอนการสอนวิธีสอน/เทคนิคการสอน/ กิจกรรมการเรียนรู้ (๔) การวัดและประเมินผล ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้ของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา เช่น **Dick and**

^๓แสงอาทิตย์ เจ็ววัฒนพงศ์ และคณะ, รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสา ของนักเรียนสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/250058/170638> [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๖]

Carey^๔, Kemp, Morrison, and Ross^๕, Arends^๖, Anderson^๗, Joyce and Weil^๘ และ
ทิสนา แคมมณี^๙

๕.๒.๕ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งเป็น ๓ หลักสูตรย่อย คือ หลักสูตร
ศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน และ หลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ โดยทุก
หลักสูตรมีองค์ประกอบดังนี้ (๑) ชื่อหลักสูตร (๒) ความเป็นมา (๓) หลักการของหลักสูตร
(๔) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (๕) กลุ่มเป้าหมาย (๖) ระยะเวลา (๗) โครงสร้างหลักสูตร (๘) สื่อ/วัสดุ
อุปกรณ์ (๙) การวัดประเมินผล (๑๐) เกณฑ์การจบหลักสูตร (๑๑) เอกสารการผ่านการฝึกอบรม/การ
จบหลักสูตร และ (๑๒) การเทียบโอน (หากมี) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวก็สอดคล้องแนวคิดใน
การพัฒนาหลักสูตรของ **ขวลิท ชูกำแพง**^{๑๐} ในหนังสือเรื่อง การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร: แนวคิด
และกระบวนการ ความว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญต้องมี คือ (๑) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
(๒) ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตร (๓) ความสัมพันธ์กับเวลาในหลักสูตร และ (๔) ความต่อเนื่องของ
หลักสูตร และ แนวคิดของ **อึ้ง บั๊วสี**^{๑๑} ที่กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ ดังนี้ (๑)
เป้าประสงค์และนโยบายทางการศึกษา (๒) จุดมุ่งหมาย (๓) รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (๔)
จุดประสงค์ของวิชา (๕) เนื้อหา (๖) จุดประสงค์การเรียนรู้ (๗) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (๘) การ
ประเมินผล และ (๙) วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

๕.๒.๖ ผลของการประเมินหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ
สังคมเชิงพุทธต้นแบบจังหวัดขอนแก่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๔$, S.D. = ๐.๖๐) หลักสูตร
ที่มีผลการประเมินมากที่สุด คือ ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร “เยาวชนนักนันทนาการ”
ส่วนหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” และ “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” มีผลการประเมินอยู่ใน
ระดับมาก ซึ่งผลของการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของหลักสูตรในเชิงกระบวนการใน
การพัฒนาหลักสูตรนั่นเอง

^๔Dick, W., & Carey, L., **The system design of instruction**, (IL: Foresman, 1985).

^๕Kemp, J. E., Morrison, G. R., & Ross, S.M., **Designing effective instruction**, (New York: Macmillan college, 1994).

^๖Arends, R. I., **Classroom instruction and management**, (New York: McGraw Hill, 1997),

^๗Anderson, T. P., “Using models of instruction”, In C. R. Dills and A. J., Romis Zowski (Eds.), **Instructional development paradigms**, (Englewood Cliffs, NJ: Education Technology Publications, 1997).

^๘Joyce, B. & Weil, M., **Model of teaching**, 6th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 2000).

^๙Ibid., p. 16

^{๑๐}ขวลิท ชูกำแพง, **การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและกระบวนการ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๔-๗.

^{๑๑}อึ้ง บั๊วสี, **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมพรวัว, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๙.

๕.๒.๗ การพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น สามารถออกแบบกิจกรรมสำหรับเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ๓ กิจกรรม ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยการพัฒนากิจกรรมของเยาวชนจิตอาสาจะต้องพัฒนาบุคคลให้มีลักษณะ ๑) สร้างวินัยในตนเอง ๒) ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม ๓) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ๔) ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก ๕) ๖) ๗) ๘) ๙) ๑๐) ๑๑) ๑๒) ๑๓) ๑๔) ๑๕) ๑๖) ๑๗) ๑๘) ๑๙) ๒๐) ๒๑) ๒๒) ๒๓) ๒๔) ๒๕) ๒๖) ๒๗) ๒๘) ๒๙) ๓๐) ๓๑) ๓๒) ๓๓) ๓๔) ๓๕) ๓๖) ๓๗) ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐) ๕๑) ๕๒) ๕๓) ๕๔) ๕๕) ๕๖) ๕๗) ๕๘) ๕๙) ๖๐) ๖๑) ๖๒) ๖๓) ๖๔) ๖๕) ๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐) ๑๐๑) ๑๐๒) ๑๐๓) ๑๐๔) ๑๐๕) ๑๐๖) ๑๐๗) ๑๐๘) ๑๐๙) ๑๑๐) ๑๑๑) ๑๑๒) ๑๑๓) ๑๑๔) ๑๑๕) ๑๑๖) ๑๑๗) ๑๑๘) ๑๑๙) ๑๒๐) ๑๒๑) ๑๒๒) ๑๒๓) ๑๒๔) ๑๒๕) ๑๒๖) ๑๒๗) ๑๒๘) ๑๒๙) ๑๓๐) ๑๓๑) ๑๓๒) ๑๓๓) ๑๓๔) ๑๓๕) ๑๓๖) ๑๓๗) ๑๓๘) ๑๓๙) ๑๔๐) ๑๔๑) ๑๔๒) ๑๔๓) ๑๔๔) ๑๔๕) ๑๔๖) ๑๔๗) ๑๔๘) ๑๔๙) ๑๕๐) ๑๕๑) ๑๕๒) ๑๕๓) ๑๕๔) ๑๕๕) ๑๕๖) ๑๕๗) ๑๕๘) ๑๕๙) ๑๖๐) ๑๖๑) ๑๖๒) ๑๖๓) ๑๖๔) ๑๖๕) ๑๖๖) ๑๖๗) ๑๖๘) ๑๖๙) ๑๗๐) ๑๗๑) ๑๗๒) ๑๗๓) ๑๗๔) ๑๗๕) ๑๗๖) ๑๗๗) ๑๗๘) ๑๗๙) ๑๘๐) ๑๘๑) ๑๘๒) ๑๘๓) ๑๘๔) ๑๘๕) ๑๘๖) ๑๘๗) ๑๘๘) ๑๘๙) ๑๙๐) ๑๙๑) ๑๙๒) ๑๙๓) ๑๙๔) ๑๙๕) ๑๙๖) ๑๙๗) ๑๙๘) ๑๙๙) ๒๐๐) ๒๐๑) ๒๐๒) ๒๐๓) ๒๐๔) ๒๐๕) ๒๐๖) ๒๐๗) ๒๐๘) ๒๐๙) ๒๑๐) ๒๑๑) ๒๑๒) ๒๑๓) ๒๑๔) ๒๑๕) ๒๑๖) ๒๑๗) ๒๑๘) ๒๑๙) ๒๒๐) ๒๒๑) ๒๒๒) ๒๒๓) ๒๒๔) ๒๒๕) ๒๒๖) ๒๒๗) ๒๒๘) ๒๒๙) ๒๓๐) ๒๓๑) ๒๓๒) ๒๓๓) ๒๓๔) ๒๓๕) ๒๓๖) ๒๓๗) ๒๓๘) ๒๓๙) ๒๔๐) ๒๔๑) ๒๔๒) ๒๔๓) ๒๔๔) ๒๔๕) ๒๔๖) ๒๔๗) ๒๔๘) ๒๔๙) ๒๕๐) ๒๕๑) ๒๕๒) ๒๕๓) ๒๕๔) ๒๕๕) ๒๕๖) ๒๕๗) ๒๕๘) ๒๕๙) ๒๖๐) ๒๖๑) ๒๖๒) ๒๖๓) ๒๖๔) ๒๖๕) ๒๖๖) ๒๖๗) ๒๖๘) ๒๖๙) ๒๗๐) ๒๗๑) ๒๗๒) ๒๗๓) ๒๗๔) ๒๗๕) ๒๗๖) ๒๗๗) ๒๗๘) ๒๗๙) ๒๘๐) ๒๘๑) ๒๘๒) ๒๘๓) ๒๘๔) ๒๘๕) ๒๘๖) ๒๘๗) ๒๘๘) ๒๘๙) ๒๙๐) ๒๙๑) ๒๙๒) ๒๙๓) ๒๙๔) ๒๙๕) ๒๙๖) ๒๙๗) ๒๙๘) ๒๙๙) ๓๐๐) ๓๐๑) ๓๐๒) ๓๐๓) ๓๐๔) ๓๐๕) ๓๐๖) ๓๐๗) ๓๐๘) ๓๐๙) ๓๑๐) ๓๑๑) ๓๑๒) ๓๑๓) ๓๑๔) ๓๑๕) ๓๑๖) ๓๑๗) ๓๑๘) ๓๑๙) ๓๒๐) ๓๒๑) ๓๒๒) ๓๒๓) ๓๒๔) ๓๒๕) ๓๒๖) ๓๒๗) ๓๒๘) ๓๒๙) ๓๓๐) ๓๓๑) ๓๓๒) ๓๓๓) ๓๓๔) ๓๓๕) ๓๓๖) ๓๓๗) ๓๓๘) ๓๓๙) ๓๔๐) ๓๔๑) ๓๔๒) ๓๔๓) ๓๔๔) ๓๔๕) ๓๔๖) ๓๔๗) ๓๔๘) ๓๔๙) ๓๕๐) ๓๕๑) ๓๕๒) ๓๕๓) ๓๕๔) ๓๕๕) ๓๕๖) ๓๕๗) ๓๕๘) ๓๕๙) ๓๖๐) ๓๖๑) ๓๖๒) ๓๖๓) ๓๖๔) ๓๖๕) ๓๖๖) ๓๖๗) ๓๖๘) ๓๖๙) ๓๗๐) ๓๗๑) ๓๗๒) ๓๗๓) ๓๗๔) ๓๗๕) ๓๗๖) ๓๗๗) ๓๗๘) ๓๗๙) ๓๘๐) ๓๘๑) ๓๘๒) ๓๘๓) ๓๘๔) ๓๘๕) ๓๘๖) ๓๘๗) ๓๘๘) ๓๘๙) ๓๙๐) ๓๙๑) ๓๙๒) ๓๙๓) ๓๙๔) ๓๙๕) ๓๙๖) ๓๙๗) ๓๙๘) ๓๙๙) ๔๐๐) ๔๐๑) ๔๐๒) ๔๐๓) ๔๐๔) ๔๐๕) ๔๐๖) ๔๐๗) ๔๐๘) ๔๐๙) ๔๑๐) ๔๑๑) ๔๑๒) ๔๑๓) ๔๑๔) ๔๑๕) ๔๑๖) ๔๑๗) ๔๑๘) ๔๑๙) ๔๒๐) ๔๒๑) ๔๒๒) ๔๒๓) ๔๒๔) ๔๒๕) ๔๒๖) ๔๒๗) ๔๒๘) ๔๒๙) ๔๓๐) ๔๓๑) ๔๓๒) ๔๓๓) ๔๓๔) ๔๓๕) ๔๓๖) ๔๓๗) ๔๓๘) ๔๓๙) ๔๔๐) ๔๔๑) ๔๔๒) ๔๔๓) ๔๔๔) ๔๔๕) ๔๔๖) ๔๔๗) ๔๔๘) ๔๔๙) ๔๕๐) ๔๕๑) ๔๕๒) ๔๕๓) ๔๕๔) ๔๕๕) ๔๕๖) ๔๕๗) ๔๕๘) ๔๕๙) ๔๖๐) ๔๖๑) ๔๖๒) ๔๖๓) ๔๖๔) ๔๖๕) ๔๖๖) ๔๖๗) ๔๖๘) ๔๖๙) ๔๗๐) ๔๗๑) ๔๗๒) ๔๗๓) ๔๗๔) ๔๗๕) ๔๗๖) ๔๗๗) ๔๗๘) ๔๗๙) ๔๘๐) ๔๘๑) ๔๘๒) ๔๘๓) ๔๘๔) ๔๘๕) ๔๘๖) ๔๘๗) ๔๘๘) ๔๘๙) ๔๙๐) ๔๙๑) ๔๙๒) ๔๙๓) ๔๙๔) ๔๙๕) ๔๙๖) ๔๙๗) ๔๙๘) ๔๙๙) ๕๐๐) ๕๐๑) ๕๐๒) ๕๐๓) ๕๐๔) ๕๐๕) ๕๐๖) ๕๐๗) ๕๐๘) ๕๐๙) ๕๑๐) ๕๑๑) ๕๑๒) ๕๑๓) ๕๑๔) ๕๑๕) ๕๑๖) ๕๑๗) ๕๑๘) ๕๑๙) ๕๒๐) ๕๒๑) ๕๒๒) ๕๒๓) ๕๒๔) ๕๒๕) ๕๒๖) ๕๒๗) ๕๒๘) ๕๒๙) ๕๓๐) ๕๓๑) ๕๓๒) ๕๓๓) ๕๓๔) ๕๓๕) ๕๓๖) ๕๓๗) ๕๓๘) ๕๓๙) ๕๔๐) ๕๔๑) ๕๔๒) ๕๔๓) ๕๔๔) ๕๔๕) ๕๔๖) ๕๔๗) ๕๔๘) ๕๔๙) ๕๕๐) ๕๕๑) ๕๕๒) ๕๕๓) ๕๕๔) ๕๕๕) ๕๕๖) ๕๕๗) ๕๕๘) ๕๕๙) ๕๖๐) ๕๖๑) ๕๖๒) ๕๖๓) ๕๖๔) ๕๖๕) ๕๖๖) ๕๖๗) ๕๖๘) ๕๖๙) ๕๗๐) ๕๗๑) ๕๗๒) ๕๗๓) ๕๗๔) ๕๗๕) ๕๗๖) ๕๗๗) ๕๗๘) ๕๗๙) ๕๘๐) ๕๘๑) ๕๘๒) ๕๘๓) ๕๘๔) ๕๘๕) ๕๘๖) ๕๘๗) ๕๘๘) ๕๘๙) ๕๙๐) ๕๙๑) ๕๙๒) ๕๙๓) ๕๙๔) ๕๙๕) ๕๙๖) ๕๙๗) ๕๙๘) ๕๙๙) ๖๐๐) ๖๐๑) ๖๐๒) ๖๐๓) ๖๐๔) ๖๐๕) ๖๐๖) ๖๐๗) ๖๐๘) ๖๐๙) ๖๑๐) ๖๑๑) ๖๑๒) ๖๑๓) ๖๑๔) ๖๑๕) ๖๑๖) ๖๑๗) ๖๑๘) ๖๑๙) ๖๒๐) ๖๒๑) ๖๒๒) ๖๒๓) ๖๒๔) ๖๒๕) ๖๒๖) ๖๒๗) ๖๒๘) ๖๒๙) ๖๓๐) ๖๓๑) ๖๓๒) ๖๓๓) ๖๓๔) ๖๓๕) ๖๓๖) ๖๓๗) ๖๓๘) ๖๓๙) ๖๔๐) ๖๔๑) ๖๔๒) ๖๔๓) ๖๔๔) ๖๔๕) ๖๔๖) ๖๔๗) ๖๔๘) ๖๔๙) ๖๕๐) ๖๕๑) ๖๕๒) ๖๕๓) ๖๕๔) ๖๕๕) ๖๕๖) ๖๕๗) ๖๕๘) ๖๕๙) ๖๖๐) ๖๖๑) ๖๖๒) ๖๖๓) ๖๖๔) ๖๖๕) ๖๖๖) ๖๖๗) ๖๖๘) ๖๖๙) ๖๗๐) ๖๗๑) ๖๗๒) ๖๗๓) ๖๗๔) ๖๗๕) ๖๗๖) ๖๗๗) ๖๗๘) ๖๗๙) ๖๘๐) ๖๘๑) ๖๘๒) ๖๘๓) ๖๘๔) ๖๘๕) ๖๘๖) ๖๘๗) ๖๘๘) ๖๘๙) ๖๙๐) ๖๙๑) ๖๙๒) ๖๙๓) ๖๙๔) ๖๙๕) ๖๙๖) ๖๙๗) ๖๙๘) ๖๙๙) ๗๐๐) ๗๐๑) ๗๐๒) ๗๐๓) ๗๐๔) ๗๐๕) ๗๐๖) ๗๐๗) ๗๐๘) ๗๐๙) ๗๑๐) ๗๑๑) ๗๑๒) ๗๑๓) ๗๑๔) ๗๑๕) ๗๑๖) ๗๑๗) ๗๑๘) ๗๑๙) ๗๒๐) ๗๒๑) ๗๒๒) ๗๒๓) ๗๒๔) ๗๒๕) ๗๒๖) ๗๒๗) ๗๒๘) ๗๒๙) ๗๓๐) ๗๓๑) ๗๓๒) ๗๓๓) ๗๓๔) ๗๓๕) ๗๓๖) ๗๓๗) ๗๓๘) ๗๓๙) ๗๔๐) ๗๔๑) ๗๔๒) ๗๔๓) ๗๔๔) ๗๔๕) ๗๔๖) ๗๔๗) ๗๔๘) ๗๔๙) ๗๕๐) ๗๕๑) ๗๕๒) ๗๕๓) ๗๕๔) ๗๕๕) ๗๕๖) ๗๕๗) ๗๕๘) ๗๕๙) ๗๖๐) ๗๖๑) ๗๖๒) ๗๖๓) ๗๖๔) ๗๖๕) ๗๖๖) ๗๖๗) ๗๖๘) ๗๖๙) ๗๗๐) ๗๗๑) ๗๗๒) ๗๗๓) ๗๗๔) ๗๗๕) ๗๗๖) ๗๗๗) ๗๗๘) ๗๗๙) ๗๘๐) ๗๘๑) ๗๘๒) ๗๘๓) ๗๘๔) ๗๘๕) ๗๘๖) ๗๘๗) ๗๘๘) ๗๘๙) ๗๙๐) ๗๙๑) ๗๙๒) ๗๙๓) ๗๙๔) ๗๙๕) ๗๙๖) ๗๙๗) ๗๙๘) ๗๙๙) ๘๐๐) ๘๐๑) ๘๐๒) ๘๐๓) ๘๐๔) ๘๐๕) ๘๐๖) ๘๐๗) ๘๐๘) ๘๐๙) ๘๑๐) ๘๑๑) ๘๑๒) ๘๑๓) ๘๑๔) ๘๑๕) ๘๑๖) ๘๑๗) ๘๑๘) ๘๑๙) ๘๒๐) ๘๒๑) ๘๒๒) ๘๒๓) ๘๒๔) ๘๒๕) ๘๒๖) ๘๒๗) ๘๒๘) ๘๒๙) ๘๓๐) ๘๓๑) ๘๓๒) ๘๓๓) ๘๓๔) ๘๓๕) ๘๓๖) ๘๓๗) ๘๓๘) ๘๓๙) ๘๔๐) ๘๔๑) ๘๔๒) ๘๔๓) ๘๔๔) ๘๔๕) ๘๔๖) ๘๔๗) ๘๔๘) ๘๔๙) ๘๕๐) ๘๕๑) ๘๕๒) ๘๕๓) ๘๕๔) ๘๕๕) ๘๕๖) ๘๕๗) ๘๕๘) ๘๕๙) ๘๖๐) ๘๖๑) ๘๖๒) ๘๖๓) ๘๖๔) ๘๖๕) ๘๖๖) ๘๖๗) ๘๖๘) ๘๖๙) ๘๗๐) ๘๗๑) ๘๗๒) ๘๗๓) ๘๗๔) ๘๗๕) ๘๗๖) ๘๗๗) ๘๗๘) ๘๗๙) ๘๘๐) ๘๘๑) ๘๘๒) ๘๘๓) ๘๘๔) ๘๘๕) ๘๘๖) ๘๘๗) ๘๘๘) ๘๘๙) ๘๙๐) ๘๙๑) ๘๙๒) ๘๙๓) ๘๙๔) ๘๙๕) ๘๙๖) ๘๙๗) ๘๙๘) ๘๙๙) ๙๐๐) ๙๐๑) ๙๐๒) ๙๐๓) ๙๐๔) ๙๐๕) ๙๐๖) ๙๐๗) ๙๐๘) ๙๐๙) ๙๑๐) ๙๑๑) ๙๑๒) ๙๑๓) ๙๑๔) ๙๑๕) ๙๑๖) ๙๑๗) ๙๑๘) ๙๑๙) ๙๒๐) ๙๒๑) ๙๒๒) ๙๒๓) ๙๒๔) ๙๒๕) ๙๒๖) ๙๒๗) ๙๒๘) ๙๒๙) ๙๓๐) ๙๓๑) ๙๓๒) ๙๓๓) ๙๓๔) ๙๓๕) ๙๓๖) ๙๓๗) ๙๓๘) ๙๓๙) ๙๔๐) ๙๔๑) ๙๔๒) ๙๔๓) ๙๔๔) ๙๔๕) ๙๔๖) ๙๔๗) ๙๔๘) ๙๔๙) ๙๕๐) ๙๕๑) ๙๕๒) ๙๕๓) ๙๕๔) ๙๕๕) ๙๕๖) ๙๕๗) ๙๕๘) ๙๕๙) ๙๖๐) ๙๖๑) ๙๖๒) ๙๖๓) ๙๖๔) ๙๖๕) ๙๖๖) ๙๖๗) ๙๖๘) ๙๖๙) ๙๗๐) ๙๗๑) ๙๗๒) ๙๗๓) ๙๗๔) ๙๗๕) ๙๗๖) ๙๗๗) ๙๗๘) ๙๗๙) ๙๘๐) ๙๘๑) ๙๘๒) ๙๘๓) ๙๘๔) ๙๘๕) ๙๘๖) ๙๘๗) ๙๘๘) ๙๘๙) ๙๙๐) ๙๙๑) ๙๙๒) ๙๙๓) ๙๙๔) ๙๙๕) ๙๙๖) ๙๙๗) ๙๙๘) ๙๙๙) ๑๐๐๐)

๕.๒.๘ ผลการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๘๒)

^{๑๒} สันติพงศ์ ยมรัตน์, “การพัฒนาแบบการจัดการกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๘).

กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.68) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.61) จากผลการประเมินกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม มีความเหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปณพร ศรีปลั่ง**^{๑๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มี ผลการวิจัยพบว่า ๑) กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ที่ผู้วิจัยออกแบบโดยใช้วิธีสอนแบบการคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ดี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือขั้นสร้างความเชื่อมโยง (Connection) ขั้นการซักถามการเรียนรู้ (Questioning) ขั้นสะท้อนตนเอง (Self-reflecting) และขั้นซักถามเกี่ยวกับความจริงหรือความสามารถในการเชื่อถือได้ (Questioning the truth or believability) ๒) ผลการใช้กิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลังการทดลองนักศึกษา คณะครุศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น มากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.01) โดยมีผลต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ๒๐.๑๖ คะแนน และ ๓) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามอยู่ในระดับมาก

๕.๒.๙ ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา ด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ซึ่งจากผลการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของกิจกรรมกับการพัฒนาเยาวชนที่ได้พัฒนาความสามารถของจิตอาสาตามความถนัดของตน และเป็นการเสริมสร้าง/ส่งเสริมให้เยาวชนกล้าคิดและกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสา โดยการสร้างจิตอาสาเกิดขึ้นจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ สิ่งที่ต้องมีอันดับแรก คือ การสร้างความคิดในเชิงบวก และการยึดหลักคุณความดีในการดำเนินชีวิต จากนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกที่กระทำต่อสาธารณชนสิ่งแวดล้อมทั้งหลายอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อันประกอบด้วยการมีวินัยในตนเอง, การให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม, การตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักปฏิบัติหลักคำสอนในทุกศาสนาที่มุ่งสอนให้เป็นคนดี อนึ่งจิตอาสายังสร้างประโยชน์ในทั้งในลักษณะปัจเจกชนเป็นการพัฒนาด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และความคิดสติปัญญาไปพร้อม ๆ

^{๑๓}ปณพร ศรีปลั่ง, “การพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙).

๕.๒.๑๐ การถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ด้วยกระบวนการคือ ๑) จิตสำนึก (Conscience) ๒) เป้าหมาย (Goal) ๓) กิจกรรม (Activity) ๔) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) และ ๕) เครือข่าย (Network) ผ่านการดำเนินกิจกรรมที่เริ่มจากการถ่ายทอดผลการพัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ด้วยกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม ผ่านโรงเรียน หลักสูตรระยะสั้น และสื่อโทรทัศน์ ด้วยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดกิจกรรมด้วยกระบวนการทั้ง ๕ ขั้นตอน สามารถเผยแพร่กิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ได้ตรงจุดประสงค์และเหมาะกับวัยของเยาวชน ตามความสมัครใจและความถนัดของเยาวชน ซึ่งหากเยาวชนได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัดก็มักจะทำสิ่งนั้นออกมาได้ดี และนอกจากนี้เยาวชนจะเป็นกระบอกเสียงของกิจกรรมนั้น ๆ ให้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นประโยชน์ให้แก่เยาวชน สถาบันการศึกษา วัด ชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

๕.๓.๑.๑ จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ๒. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ ๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมบนพื้นฐานพฤติกรรมหลักทั้ง ๓ ด้าน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่เยาวชนและสถานศึกษา

๕.๓.๑.๒ การดำเนินงานด้านจิตอาสา เป็นงานที่มีละเอียดอ่อน เป็นงานที่อาศัยความสมัครใจของผู้ทำเป็นหลัก ดังนั้น เมื่อมีการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ และการบังคับให้คนเข้าร่วมก็ไม่ใช่เป็นงานจิตอาสาที่แท้จริง ดังนั้น การพัฒนางานด้านจิตอาสา ควรมีการดำเนินการด้วยความสมัครใจของผู้ร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ สถานศึกษาควรนำกิจกรรมนั้นมาปฏิบัติ หรือนำกิจกรรมนั้นมากำหนดเป็นนโยบายในการปฏิบัติ

๕.๓.๑.๓ จังหวัดขอนแก่นควรมีนโยบายในการสนับสนุนหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยการเพิ่มงบประมาณและทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการของเยาวชนและสังคมอย่างเหมาะสม

๕.๓.๑.๔ จังหวัดขอนแก่นควรมีนโยบายในการสร้างการร่วมมือระหว่างส่วนราชการและเอกชนในการพัฒนาและสนับสนุนหลักสูตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการ

๕.๓.๑.๕ จังหวัดขอนแก่นควรมีนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมหลักสูตรและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตร

๕.๓.๑.๖ จังหวัดขอนแก่นควรมีนโยบายการขยายผลของหลักสูตรโดยนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ และขยายผลกระทบให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหลักสูตร

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๕.๓.๒.๑ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุน ให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ประกอบด้วย ๑) การให้การศึกษาและการเรียนรู้ ๒) การสนับสนุนจิตอาสา ๓) การบริจาคเวลาและทรัพยากร ๔) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ๕) การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ๖) สถานศึกษา และ ๗) กลุ่มเพื่อน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มุ่งหวังให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ควรนำเอาปัจจัยทั้ง ๗ ประการนี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป

๕.๓.๒.๒ ควรนำหลักสูตรไปดำเนินการทดลองใช้และทำการศึกษาและประเมินผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร เช่น ความรู้ก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมหลักสูตร ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตร และความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นในเชิงปริมาณ เพื่อพิจารณาในภาพรวมของปัจจัยต่าง ๆ ต่อไป

๒) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลที่ทำให้จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบในแต่ละแห่งประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการบริหารและการจัดการบนฐานความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๑.๑ หนังสือ:

- กมลรัตน์ หล้าสุขษ์. จิตวิทยาการศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ภาค วิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๔.
- กรมการพัฒนาชุมชน. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗.
- กรรยา พรณนา. จิตสาธารณะ...สร้างได้ง่ายนิดเดียว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๒.
- จามะรี เชียงทอง. สังคมวิทยาการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.
- จินตนา แยกแก้ว. การพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองด้านการสนับสนุนการศึกษาโดย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.
- จิรพรรณ กาญจนจิตรรา. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.
- ชวลิต ชูกำแพง. การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: วีพริ้นท์, ๒๕๕๒.
- ชาย โพธิ์สีดา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร และคณะ. พระพุทธเจ้าทรงสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร: บุญถาวรเชรามิค, ๒๕๕๕.

ณัฏฐนัท เสียวไพโรจน์. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ พว. จำกัด, ๒๕๕๔.

ติน ปรัชญพาทย์. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔.

ทวีศักดิ์ ณาณประทีป และคณะ. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

ธำรง บัวสี. ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

นพมาศ อึ้งพระ ชีระเวคิน. การเสียสละและพฤติกรรมเพื่อสังคม จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

นิเทศ ติณณะกุล. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: แอ็คทีฟพริ้นท์. ๒๕๔๖.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ทูทางสังคม. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็งลำดับที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, ๒๕๔๓.

ประเวศ วะสี. วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ ศูนย์หนึ่งเก้า. กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา, ๒๕๕๔.

_____. เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง: ความเข้มแข็งจากฐานล่าง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน. ๒๕๔๐.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๖.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. สื่อสารกับสังคมเครือข่าย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๖.

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๓๖.

_____. งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

_____. ธรรมนูญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อริยวัฑฒ). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

- _____ . พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- _____ . กลืนสองที่สายใจธรรม. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๗.
- พระไพศาล วิสาโล. คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายจิตอาสา, ๒๕๕๙.
- _____ . เต็มเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๐.
- _____ . เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๔๘.
- _____ . ศาสตร์และศิลป์ แห่งการจัดการความดีศึกษากรณีมูลนิธิพุทธฉือจี้. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟ จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . สร้างสันติด้วยมือเรา. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๐.
- พระมหาสุหิตย์ อาภากรโ (อบอู่). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.
- พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์. การสร้างพลังโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.
- พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พุทธทาสภิกขุ. โอวาทท่านพุทธทาส. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๗.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. “ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมของไทย”. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็งลำดับที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจ. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๓.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพ. โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณ, ๒๕๒๗.
- ยุทธฉัย สิดาหล้า. โครงการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับตำบล. รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๒.
- เยาวลักษณ์ ศิริสุวรรณ. ศักยภาพของเทศบาลเมืองนครปฐมในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: นานมี บุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- _____ . พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.
- _____ . พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๒๔.
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. ทุนทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๘.
- วัชร ไชยสาร. สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, ๒๕๔๔.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. จิตอาสา. สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ๒๕๕๔.

- วีณา เทียงธรรม และคณะ. การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๔.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. ระบบการบริหารจัดการ งานอาสาสมัคร ศึกษากรณี: มูลนิธิพุทธรักษา ใต้หวัน. กรุงเทพมหานคร: เซน ปรี้นตั้ง, ๒๕๕๑.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. เครือข่ายวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรมสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๒.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.
- สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- _____. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.
- สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖.
- สมบัติ อารังอุวงศ์. นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๔๙.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- สายฤดี วรกิจโกคาทร. การศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๕๒.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐/สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสำนักงาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์ การพิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุดทองจำกัด, ๒๕๔๙.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์และเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๖๐.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

- อคิน รพีพัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณะสุข, ๒๕๔๗.
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. **การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ: บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม**.
กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘.
- อเนก นาคะบุตร. **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
เพื่อสังคม, ๒๕๔๕.
- อภิญา กังสนารักษ์. **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของ
สถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. **ทุนทางสังคมกับสิทธิชุมชนในมิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิอำนาจ
และการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
๒๕๔๔.

๑.๑.๒ บทความ:

- โครงการ CAT จิตอาสาผู้ช่วยสอน. **“CAT จิตอาสา...สำนึกดีจากภายในสู่ภายนอกอีกหนึ่งพลัง
สร้างสรรค์เพื่อสังคม”**. ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒๙๖ (ตุลาคม ๒๕๕๒): หน้า ๒๙.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. **“พุทธจักรโลกร่มเย็นดับเชื้อได้ด้วยศาสนา”**. วารสารพุทธจักร. ปีที่ ๖๔ ฉบับ
ที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๖-๓๘.
- ชลลดา ทองทวี. **บทความเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา**. เครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา. คอลัมน์ ณ
พรมแดนแห่งความรู้. โพสต์ทูเดย์ (ฉบับวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔).
- พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร). **“บทบาทพุทธบัณฑิตที่สังคมพึงประสงค์”**. พุทธจักร. ปีที่
๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๐-๓๗.
- ศุภรัตน์ รัตนมูขย์. **“บัณฑิตอาสาสมัคร: ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”**. วารสาร
คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ. (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔):
๓-๓๓.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. **“การพัฒนาชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงชุมชน”**. วารสารการพัฒนาชุมชนและ
คุณภาพชีวิต. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (๒๕๓๖): ๑๑-๒๒.
- สมพงษ์ สิงหะพล. **“ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่”**. สยามจารย์. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗ (มิถุนายนตุลาคม
๒๕๕๒): ๑๕-๑๖.

๑.๑.๓ รายงานวิจัย:

- กรรณิกา มาโน. **ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
จิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.
- โกศล มีความดี. **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ**.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๗.

- คงกฤษ ถูกแผน. การเสริมสร้างพลังในการเป็นหมู่บ้านสุขภาพดีของบ้านม่วงสามปี อำเภอลี้
จังหวัดลาพูน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ.
บัณฑิตวิทยาลัย;มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.
- จเร พัฒนผล. กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัด
จันทบุรี. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะ
ศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๑.
- จิตรวลย์ ศรีแสงฉาย. จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล. สาร
นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.
- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอน
ปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์. รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน: กรณีศึกษา
ชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.
- นงนภัส พันธุ์พลกฤต. รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน
ประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่,
๒๕๕๕.
- บัญชากร แก้วส่อง. รูปแบบทางสังคม-จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
กระบวนการพัฒนา. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. การก่อเกิด การผลิตซ้ำ และการขยายตัวทุนทางสังคม ในชนบทอีสาน.
รายงานการวิจัย. ภาควิชาพัฒนาสังคม: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๗.
- ประยูร ศรีประสาธน์. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษา
ประจำโรงเรียนประถมศึกษา. รายงานการวิจัย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๕๒.
- ปิ่นพร ศรีปลั่ง. การพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี
การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. วาทกรรมทุนทางสังคม : กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการ
พัฒนาของไทย พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๖. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาสังคม
วิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

- ปิยะนาถ สรวิสูตร. แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษา
สภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๒.
- พรพรหม พรศวก. ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ ในสภ
วิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒประสานมิตร, ๒๕๕๐.
- วันดี ละอองทิพรส. ความสัมพันธ์ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่
เอื้อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.คณะศึกษาศาสตร์, ๒๕๕๐.
- วิชูกร กุหลาบศรี. การรวมตัวขององค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. สำนักงานภาคใต้
ในปีการท่องเที่ยว๒๕๔๑-๒๕๔๒. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารมหาบัณฑิต สาขาพัฒนา
สังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
ปริญญาบัตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.
- สันติพงศ์ ยมรัตน์. การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๘.
- สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา. รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อ
การพัฒนาสังคมสู่ชุมชนอยู่ดีมีสุข. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนา
สังคม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๙.
- สุภัทรา ภูษิตรัตนาลี. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา.
คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สุรัตน์ ก้อนนาค. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยนาท.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๔.
- อนิษฐา แฉ้งเอี่ยม. เครือข่ายการสื่อสารและการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครเครือข่ายจิตอาสา.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. คณะนิเทศ
ศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

อรพินทร์ ชูชม และคณะ. การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๐๔. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๙.

๑.๑.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

คณะกรรมการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th [๑๓ กันยายน ๒๕๖๖].

จิตติ มงคลชัยอรัญญา. การเรียนการสอนปัจจุบัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaiblogonline.com> [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

นราวุธ สุจิตะพันธ์. การจัดกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sea12.go.th/director/index.php/news/131-opencamp.html> [๑๓ กันยายน ๒๕๖๖].

พระธรรมโกศาจารย์. เศรษฐศาสตร์แนวพุทธไม่สนองตัณหาของมนุษย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://nsw.mcu.ac.th/En/news_in.php?group_id=1&NEWSID=8740 [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖].

พิสันต์ ประทานชวน. การพัฒนาชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.maharakham.cdd.go.th/Ling%20Center/development.pdf> [๑๑ เมษายน ๒๕๖๖].

มูลนิธิชัยพัฒนา. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : เศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html [๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๖].

วิชัย ภูโยธิน และคณะ. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.trueplookpanya.com>. [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การมีส่วนร่วม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.research.doae.go.th [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

ศศิวิมล ประเสริฐกาญ. รวม ๘ รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาดีๆ ที่เด็กมัธยมก็ทำได้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.dek-d.com/activity/47335> [๑๔ กันยายน ๒๕๖๖].

สำนักงานสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้. ความสำคัญของการพัฒนาสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: web.bsru.ac.th [๑๒ เมษายน ๒๕๖๖].

แสงอาทิตย์ เจ็ววัฒนพงศ์ และคณะ. รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสาของนักเรียนสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/250058/170638> [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

๒.๑ Secondary Sources

2.1.1 Books:

- Anderson. T. P. Using models of instruction. In C. R. Dills and A. J. Romis Zowski Eds. **Instructional development paradigms**. Englewood Cliffs. NJ: Education Technology Publications. 1997.
- Arends. R. I. **Classroom instruction and management**. New York: McGraw Hill. 1997.
- Dick. W. & Carey. L. **The system design of instruction**. IL: Foresman, 1985.
- Jary. D. and J. Jary. **The Harper Collins Dictionary of Sociology**. New York: Harper Collins, 1991.
- Jeremy Boissevain. **Friends of Friends: Networks. Manipulators and Coalitions**. Oxford. England: Basil Blackwell, 1974. p. 285.
- Joyce. B. & Well. M. **Model of teaching**. 6th ed. New Jersey: Prentice Hall, 2000.
- Kemp. J. E. Morrison. G. R. & Ross. S. M. **Designing effective instruction**. New York: Macmillan college, 1994.
- Kilduff. Martin and Tsai. Wenpin. **Social Networks and Organizations**. London: SAGE. Publication Ltd. Ritzer. George, 1992.
- Krathwohl. D. R. Bloom. B.S. & Masia. B. B. **Taxonom y of Educational Objectives: The Classification of Educational. Goals Handbook II: Affective Domain**. London: Longman, 1973.
- Popenoe. D. **Sociology**. Englewood Cliffs. N.J.: Prentice-Hall, 1993.

2.1.2 Articles:

- C. Bacter and C. Marc, “Students; Involvement in Social Volunteering”, **Bulletin of the Transylvania University of Brasov Series VII: Social Sciences**, Vol. 9 No. 1 (2019): 59.

2.1.3 Electronics:

- Matthew Hamilton and Afshan Hussain. **America Teenage Volunteers Civic Participation Begins Earlyin Life**. [Online]. Source: <http://www.independentsector.org/progrms/research/teenvokun 1.pdf> [September 2, 2023].
- RobertaL. Knickerbocker. **Prosocial Behavior**. [Online]. Source: <http://learningtogive.org/papers/concepts/prosocailbehavior.html> [September 2, 2023].

Samuel Oliner. **Extraordinary Acts of Ordinary People: Faces of Heroism and Altruism**. [Online] . Source: https://www.altruisticlove.org/docs/s_oliner.html [September 2, 2023].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง : ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงตามหัวข้อความที่ผู้สัมภาษณ์ได้สอบถามซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานเป็นรายบุคคลแต่ประการใด

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ ๓ อื่น ๆ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ข้อมูลทั่วไป

๑) ชื่อ.....

๒) ตำแหน่ง/สถานะทางสังคม.....

๓) ที่อยู่.....

.....

.....

๔) วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง :

๑. จิตอาสา หมายถึง การที่เยาวชนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมที่ได้รับความทุกข์ยาก หรือขาดโอกาส ขาดการเอาใจใส่จากสังคม ขาดการดูแลจากภาครัฐ ขาดที่พึ่ง มุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์ให้แก่คนอื่น สังคม และส่วนรวม โดยไม่มีใครขอร้อง ไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบ ไม่หวังผลตอบแทน ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ลักษณะการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อ ตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครู อาจารย์ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ ให้ความรักแก่เพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้องไม่เอารัดเอาเปรียบ ช่วยเหลือกิจกรรม และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นประพฤติดนเป็นคนดีของสังคม

๒.๑ ปัจจุบันท่านคิดว่าจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ควรมีหมายความว่าอย่างไร

จิตอาสา หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

This image shows a full page of primary-ruled paper. It features multiple horizontal rows, each defined by two parallel dashed lines. The rows are evenly spaced across the entire page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings present.

[illegible]

๒.๕ ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนให้เกิดจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมแก่เยาวชน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา
 ดร.สมควร นามสีฐาน
 ดร.ปณจิตร สุขุมาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น
 สกสว. ปีงบประมาณ ๒๕๖๖

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น”

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ “เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการพัฒนาหลักสูตร
ในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น”

๒. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ สภาพและความต้องการการพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสา
และความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๙ ข้อ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์อย่างยิ่ง

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน

นายวิรัตน์ ทองภู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔ ข้อ

๑.๑ ชื่อ-นามสกุล

.....

๑.๒ ระดับการศึกษา

.....

๑.๓ ตำแหน่ง

.....

๑.๔ หน่วยงาน

.....

๑.๕ ประสบการณ์ด้านการพัฒนาจิตอาสา

.....

ตอนที่ ๒ สภาพและความต้องการการพัฒนาหลักสูตรในการสร้างเยาวชนจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๒.๑ ในอดีตและปัจจุบันการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบ
เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๒ การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบส่งผลกระทบต่อสังคม
อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๓ ท่านต้องการให้มีเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ ท่านมีแผนในการขับเคลื่อนเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๕ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะมีการสร้างหลักสูตรเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบในจังหวัดขอนแก่น ดังต่อไปนี้ (๑) หลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (๒) หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (๓) หลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ ถ้าเห็นด้วย ท่านคิดว่าจะสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นเหล่านี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๖ หลักสูตรเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นที่ท่านเสนอมีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๗ ท่านคิดว่าใครควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชั้น.....
 ชื่อโรงเรียน..... จังหวัด.....
 ชื่อผู้สัมภาษณ์
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.
 สถานที่สัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์เวลา

คำชี้แจง

ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยและแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้การในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) จึงขออนุญาตสัมภาษณ์ดังรายการต่อไปนี้

๑) ท่านเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) มีความสำคัญอย่างไร และมีความจำเป็นต่อนักเรียนมากเพียงใด (ประโยชน์/สิ่งที่ได้รับ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒) ท่านคิดว่าองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓) ท่านเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) สามารถพัฒนาคุณภาพด้านพิธีกร-พิธีการ ของนักเรียนได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ปัญหา และความต้องการในเรื่องเหล่านี้มีหรือไม่/อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๕) แนวทางในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้มีการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างต่อเนื่องทุกเพศทุกวัยควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)
สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community
communicator)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชั้น.....
 ชื่อโรงเรียน.....จังหวัด.....
 ชื่อผู้สัมภาษณ์
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.
 สถานที่สัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์เวลา

คำชี้แจง

ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ
 รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร
 ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยและแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้การ
 ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community
 communicator) จึงขออนุญาตสัมภาษณ์ดังรายการต่อไปนี้

**๑) ท่านเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth
 Community communicator) มีความสำคัญอย่างไร และมีความจำเป็นต่อนักเรียนมากเพียงใด
 (ประโยชน์/สิ่งที่ได้รับ)**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒) ท่านคิดว่าองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓) ท่านเห็นว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)ของนักเรียนได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ปัญหา และความต้องการในเรื่องเหล่านี้มีหรือไม่/อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๕) แนวทางในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)อย่างต่อเนื่องทุกเพศทุกวัยควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชั้น.....
ชื่อโรงเรียน..... จังหวัด.....
ชื่อผู้สัมภาษณ์
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.
สถานที่สัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์เวลา
คำชี้แจง

ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร
ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยและแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้การ
ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) จึงขอ
อนุญาตสัมภาษณ์ดังรายการต่อไปนี้

๑) ท่านเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth
Recreationalist) มีความสำคัญอย่างไร และมีความจำเป็นต่อนักเรียนมากเพียงใด (ประโยชน์/สิ่ง
ที่ได้รับ)

.....
.....
.....
.....
.....

๒) ท่านคิดว่าองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ
(Youth Recreationalist) ควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๓) ท่านเห็นว่าการส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) สามารถพัฒนาคุณภาพด้านสันติภาพของนักเรียนได้อย่างไร

๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ปัญหา และความต้องการในเรื่องเหล่านี้มีหรือไม่/อย่างไร

๕) แนวทางในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างต่อเนื่องทุกเพศทุกวัยควรเป็นอย่างไร

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

คำชี้แจง : แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรนี้ใช้ประเมินคุณภาพของหลักสูตร
 เยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร
 ย่อย ดังต่อไปนี้ ๑) หลักสูตรศาสนพิธีกร-พิธีการ ๒) หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน และ
 ๓) หลักสูตรเยาวชนนักนันทนาการ โดยผู้วิจัยมุ่งประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ๑๐ ด้าน

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อแบบสอบถามโดยใช้
 เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไป
 พิจารณาปรับปรุงต่อไป โดยความหมายของคะแนน คือ

๕	หมายถึง	ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก
๓	หมายถึง	ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย
๑	หมายถึง	ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”						
๑	ความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” อยู่ในระดับใด					
๒	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง					
๓	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน					
๔	การจัดเรียนรู้และการสอนแบบ RSESC ของหลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีความเหมาะสม					
๕	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย					
๖	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้					
๗	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” สามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม					
๘	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการสนับสนุนและการ					

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
	ทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้					
๙	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้					
๑๐	หลักสูตร “เยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ” มีการรวมความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจในการเรียนรู้					
หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา”						
๑	ความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา”					
๒	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง					
๓	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน					
๔	การจัดเรียนรู้และการสอนแบบ FCS-CVH ของหลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีความเหมาะสม					
๕	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย					
๖	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้					
๗	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” สามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม					
๘	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้					
๙	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้					
๑๐	หลักสูตร “เยาวชนนักรับบัพติศมา” มีการรวมความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจในการเรียนรู้					
หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ”						
๑	ความเหมาะสมของหลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ” อยู่ในระดับใด					
๒	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ” มีการวางแผนและออกแบบอย่างถูกต้อง					
๓	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ” เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน					
๔	การจัดเรียนรู้และการสอนแบบ FUOSC ของหลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ” มีความเหมาะสม					
๕	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ” มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย					
๖	หลักสูตร “เยาวชนนักร้องสรรเสริญ” มีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อวัดความสำเร็จของการเรียนรู้					

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
๗	หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” สามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม					
๘	หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” มีการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของบุคคลทั้งในแง่ของการสอนและการเรียนรู้					
๙	หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้					
๑๐	หลักสูตร “เยาวชนนักสื่อสารชุมชน” มีการรวมความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจในการเรียนรู้					

แบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น”

คำชี้แจง

แบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ “เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ (Content validity) เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ประกอบด้วย

๑) แบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist)

๒) แบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist)

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อแบบสอบถามโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป โดยความหมายของคะแนน คือ

๑	หมายถึง	“เหมาะสม”
๐	หมายถึง	“ไม่แน่ใจ”
-๑	หมายถึง	“ไม่เหมาะสม”

๑. แบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่าสำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑. กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างแท้จริง				
๒. กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๓. กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน				
๔. การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่าย และไม่ยุ่งยากซับซ้อน				
๕. กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑. กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม				
๒. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม				
๓. เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริม				

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
หลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๔. เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เพิ่มขึ้น				
๕. นักเรียนสามารถนำหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ไปปฏิบัติในสถานศึกษาได้				
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑. การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้				
๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม				
๓. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน				
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธีกร-พิธีการ ของนักเรียน				
๕. ส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				

๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๑. กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างแท้จริง				
๒. กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
๓. กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน				
๔. การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่าย และไม่ยุ่งยากซับซ้อน				
๕. กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๑. กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม				
๒. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม				
๓. เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๔. เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เพิ่มขึ้น				
๕. นักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา				
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๑. การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้				
๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม				
๓. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตร				

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
เยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน				
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน				
๕. ส่งเสริมพฤติกรรมการแสดงออกของเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				

๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาต้านยาเสพติด (Youth Recreationalist)

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๑. กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างแท้จริง				
๒. กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๓. กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน				
๔. การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน				
๕. กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๑. กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาต้านสันทนาการ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของโรงเรียน ชุมชน และ				

รายการที่ประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
สังคม				
๒. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างด้านการสนทนาการ ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม				
๓. เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๔. เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เพิ่มขึ้น				
๕. นักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา				
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๑. การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้				
๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม				
๓. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน				
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน				
๕. มีส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกถึงด้านนันทนาการ				

๒. แบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ๒) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านการสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) และ ๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวนันทนาการ (Youth Recreationalist)

ประเด็นในการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)				
๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) มีความสำคัญอย่างไร และมีความจำเป็นต่อนักเรียนมากเพียงใด (ประโยชน์/สิ่งที่ได้รับ)				
๒) องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ควรเป็นอย่างไร				
๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) สามารถพัฒนาคุณภาพด้านพิธีกร-พิธีการ ของนักเรียนได้อย่างไร				
๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ปัญหา และความต้องการในเรื่องเหล่านี้มีหรือไม่/อย่างไร				
๕) แนวทางในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้มีการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างต่อเนื่องทุกเพศทุกวัยควรเป็นอย่างไร				
๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)				
๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) มีความสำคัญอย่างไร และมีความจำเป็นต่อนักเรียนมากเพียงใด				
๒) องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community				

ประเด็นในการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	-๑	๐	๑	
communicator) ควรเป็นอย่างไร				
๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ของนักเรียนได้อย่างไร				
๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ปัญหา และความต้องการในเรื่องเหล่านี้มีหรือไม่/อย่างไร				
๕) แนวทางในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างต่อเนื่องทุกเพศทุกวัยควรเป็นอย่างไร				
๓) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)				
๑) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) มีความสำคัญอย่างไร และมีความจำเป็นต่อนักเรียนมากเพียงใด				
๒) องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ควรเป็นอย่างไร				
๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ของนักเรียนได้อย่างไร				
๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ปัญหา และความต้องการในเรื่องเหล่านี้มีหรือไม่/อย่างไร				
๕) แนวทางในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างต่อเนื่องทุกเพศทุกวัยควรเป็นอย่างไร				

**แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า สำหรับการวิจัยเรื่อง
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ
สังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ในกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)**

คำชี้แจง

แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่าฉบับนี้ สำหรับใช้สำหรับสอบถามการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นในกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการตรวจสอบกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) แบบประเมินนี้ มีทั้งหมด ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ และโรงเรียน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) จำนวน ๓ ด้าน

ตอนที่ ๒ แบบประเมินแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating scale) ตามแบบของ Likert Scale จำนวน ๓ ด้าน

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ประเมินเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความร่วมมือ มา ณ โอกาสนี้

รศ.ดร.วิทยา ทองดี

อาจารย์พันทิวา ทับภูมิ

อาจารย์ ดร.สุนทร สายคำ

อาจารย์สุทธิพงษ์ อุพลเกียรติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๕ ปี

☐ ๑๖ ปี

☐ ๑๗ ปี

☐ ๑๘ ปี

๓. โรงเรียน

☐ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง)

☐ โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง

☐ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

☐ โรงเรียนกัลยาณวัตร

ตอนที่ ๒ แบบประเมินแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ของท่านตามเกณฑ์ต่อไปนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับที่ต่ำสุด

หากมีข้อเสนอแนะปรับปรุงอย่างไรโปรดระบุ

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)						
๑. กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างแท้จริง						
๒. กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมจิตอาสา						

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
พิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)						
๓. กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน						
๔. การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน						
๕. กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)						
๒ ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)						
๑. กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม						
๒. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาด้านพิธีกร-พิธีการไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม						
๓. เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)						
๔. เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เพิ่มขึ้น						
๕. นักเรียนสามารถนำหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ไปปฏิบัติในสถานศึกษาได้						
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker)						
๑. การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้						
๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานมีความเหมาะสม						
๓. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน						
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ (Youth Speaker) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธีกร-พิธีการ ของนักเรียน						
๕. ส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกด้านยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ						

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
(Youth Speaker)						

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีกร (Youth Speaker)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ตอบแบบสอบถาม

**แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า สำหรับการวิจัยเรื่อง
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ
สังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน
(Youth Community communicator)**

คำชี้แจง

แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่าฉบับนี้ สำหรับใช้สำหรับสอบถามการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการตรวจสอบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) แบบประเมินนี้ มีทั้งหมด ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ และโรงเรียน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) จำนวน ๓ ด้าน

ตอนที่ ๒ แบบประเมินแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating scale) ตามแบบของ Likert Scale จำนวน ๓ ด้าน

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ประเมินเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความร่วมมือ มา ณ โอกาสนี้

รศ.ดร.วิทยา ทองดี
อาจารย์พันทิวา ทับภูมี
อาจารย์ ดร.สุนทร สายคำ
อาจารย์สุทธิพงษ์ อุลลเถียร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น

๑. เพศ

☐ ชาย☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๕ ปี☐ ๑๖ ปี☐ ๑๗ ปี☐ ๑๘ ปี

๓. โรงเรียน

☐ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว (พระอารามหลวง)☐ โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง☐ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย☐ โรงเรียนกัลยาณวัตร

ตอนที่ ๒ แบบประเมินแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ของท่านตามเกณฑ์ต่อไปนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับที่ต่ำสุด

หากมีข้อเสนอแนะปรับปรุงอย่างไรโปรดระบุ

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)						
๑. กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างแท้จริง						

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
๒. กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)						
๓. กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน						
๔. การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) อย่างเป็นระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน						
๕. กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)						
๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)						
๑. กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม						
๒. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้การเสริมสร้างหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม						
๓. เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่เกิดจากกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)						
๔. เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เพิ่มขึ้น						
๕. นักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ไปปฏิบัติในสถานศึกษา						
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)						

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
๑. การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้						
๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือ ในการดำเนินงานมีความเหมาะสม						
๓. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน นักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน						
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน นักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน						
๕. ส่งเสริมพฤติกรรมการแสดงออกของเยาวชนนักสื่อสาร ชุมชน (Youth Community communicator)						

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน
นักสื่อสารชุมชน (Youth Community communicator)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ตอบแบบสอบถาม

**แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า สำหรับการวิจัยเรื่อง
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ
สังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
ในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth
Recreationalist)**

คำชี้แจง

แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่าฉบับนี้ สำหรับใช้สำหรับสอบถามการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นในกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการตรวจสอบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) แบบประเมินนี้ มีทั้งหมด ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ และโรงเรียน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) จำนวน ๓ ด้าน

ตอนที่ ๒ แบบประเมินแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating scale) ตามแบบของ Likert Scale จำนวน ๓ ด้าน

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ประเมินเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความร่วมมือ มา ณ โอกาสนี้

รศ.ดร.วิทยา ทองดี

อาจารย์พันทิวา ทับภูมิ

อาจารย์ ดร.สุนทร สายคำ

อาจารย์สุทธิพงษ์ อุพลเกียรติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๕ ปี

☐ ๑๖ ปี

☐ ๑๗ ปี

☐ ๑๘ ปี

๓. โรงเรียน

☐ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว (พระอารามหลวง)

☐ โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง

☐ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

☐ โรงเรียนกัลยาณวัตร

ตอนที่ ๒ แบบประเมินแบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ของท่านตามเกณฑ์ต่อไปนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับที่ต่ำสุด

หากมีข้อเสนอแนะปรับปรุงอย่างไรโปรดระบุ

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
๑) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน นันทนาการ (Youth Recreationalist)						
๑. กิจกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพและผลของการ ดำเนินการเสริมสร้างจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างแท้จริง						
๒. กิจกรรมเสริมสร้างให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียมีส่วนร่วมการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิต อาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)						

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
๓. กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน นันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของ โรงเรียน						
๔. การดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตร เยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) อย่างเป็น ระบบและชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน						
๕. กระบวนการสอดคล้องกับรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนจิต อาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)						
๒) ประสิทธิภาพของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)						
๑. กิจกรรมสนับสนุนให้เกิดจิตอาสาด้านนันทนาการ ที่สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของโรงเรียน ชุมชน และสังคม						
๒. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมกันถ่ายทอด ความรู้การเสริมสร้างด้านการนันทนาการ ไปยังบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม						
๓. เกิดการรับรู้ถึงผลดีและผลเสีย ที่จะเกิดจากกิจกรรมส่งเสริม เยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)						
๔. เกิดความตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการเสริมสร้าง กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) เพิ่มขึ้น						
๕. นักเรียนสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist) ไป ปฏิบัติในสถานศึกษา						
๓) คุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชนนันทนาการ (Youth Recreationalist)						
๑. การกำหนดเป้าหมาย เหมาะสมสามารถปฏิบัติจริงได้						
๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือใน การดำเนินงานมีความเหมาะสม						
๓. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน นันทนาการ (Youth Recreationalist) เหมาะสมกับบริบทของ โรงเรียน						
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน						

รายการที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง
	๕	๔	๓	๒	๑	
นันทนาการ (Youth Recreationalist) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนของนักเรียน						
๕. มีส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกถึงด้านนันทนาการ						

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาหลักสูตรเยาวชน
นันทนาการ (Youth Recreationalist)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)

ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)
โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ
จังหวัดขอนแก่น

ที่	วัตถุประสงค์	ประเด็นสนทนากลุ่ม	สรุปผลการสนทนากลุ่ม	ข้อสังเกต
๑	การสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนจังหวัดขอนแก่น	๑.๑ ท่านคิดว่าจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมหมายความว่าอย่างไร ๑.๒ องค์ประกอบหรือคุณลักษณะที่สำคัญของจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมควรมีอะไรบ้าง ๑.๓ บทบาทหน้าที่ของจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างไร ๑.๔ ท่านจะมีส่วนร่วมสร้างสรรค์จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นได้อย่างไรบ้าง ๑.๕ ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนให้เกิดจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมแก่คนในสังคมอย่างไร ๑.๖ ท่านมีความต้องการในการสนับสนุนการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร		

ที่	วัตถุประสงค์	ประเด็นสนทนากลุ่ม	สรุปผลการ สนทนากลุ่ม	ข้อสังเกต
๒	รูปแบบจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมของ เยาวชนต้นแบบจังหวัด ขอนแก่น	๑.๗ รูปแบบจิตอาสาและ ความรับผิดชอบต่อสังคมของ เยาวชนต้นแบบจังหวัด ขอนแก่นที่เหมาะสมควรเป็น อย่างไร		
๓	ถ่ายทอดองค์ความรู้รูปแบบ จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ สังคมของเยาวชนต้นแบบ จังหวัดขอนแก่น	๑.๘ การถ่ายทอดองค์ความรู้ รูปแบบจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคมของ เยาวชนต้นแบบจังหวัด ขอนแก่นควรทำอย่างไรบ้าง		

ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ดีทา และคณะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น
หัวหน้าโครงการ

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้สัมภาษณ์ เป็นตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์การภาครัฐ และ
องค์กรเอกชน ส่วนงานละ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	ตัวแทนจาก
๑	พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต,รศ.ดร.	วัด
๒	พระครูปริยัติธรรมวงศ์ รศ.ดร.	วัด
๓	พระครูธรรมสารสุนันท์ ดร.	วัด
๔	นายวัฒนา สาทอง	วัด
๕	นายชราวุฒิ ดาทุมมา	วัด
๖	นางสาวพิทยธิดา พิทยสกุล	สถานศึกษา
๗	ดร.กฤติ พีรณัศสกุล	สถานศึกษา
๘	นางณัฐยา เผ่าพงษ์สุวรรณ	สถานศึกษา
๙	นายณัฐวุฒิ ทองทุม	สถานศึกษา
๑๐	นางนันทยา พรหมกุล	สถานศึกษา
๑๑	นายธีระพงษ์ โสดาศรี	องค์การภาครัฐ
๑๒	ดร.พรพิทักษ์ แม้นศิริ	องค์การภาครัฐ
๑๓	นายอุเทน แร่ทอง	องค์การภาครัฐ
๑๔	ดร.สุรเชษฐ รูปต่ำ	องค์การภาครัฐ
๑๕	นางสาวเอมอร เนืองแก้ว	องค์การภาครัฐ
๑๖	ดร.ยุทธศาสตร์ โยธะพล	องค์กรเอกชน
๑๗	ดร.อภิชาติ นาเลาห์	องค์กรเอกชน
๑๘	นายปรีชา นาวิจิตร	องค์กรเอกชน
๑๙	นางสาวปิ่นฉัตร พยัคฆกุล	องค์กรเอกชน
๒๐	นายปฐมพงษ์ ลมชาย	องค์กรเอกชน

ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
เยาวชนจิตอาสาต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ซึ่งตัวแทนจาก สถานศึกษา องค์การภาครัฐ องค์กรเอกชน
และเยาวชนจิตอาสา ส่วนงานละ ๓ คน รวมทั้งสิ้น ๑๒ คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ ลำดับที่

ชื่อ ฉายา/นามสกุล

ตัวแทนจาก

๑	พระครูสุเมธธรรมสาร	สถานศึกษา
๒	พม.ศุภชัย สุภกิจโจ,ผศ.ดร.	สถานศึกษา
๓	ผศ.ดร.บุรินทร์ ภูสกุล	สถานศึกษา
๔	นายจรรย์ ผุสิมมา	องค์กรภาครัฐ
๕	นายเจริญ เพ็งมูล	องค์กรภาครัฐ
๖	นายธีรยุทธ ดวงมณี	องค์กรภาครัฐ
๗	นายอนันต์ ต้นสวรรค์	องค์กรเอกชน
๘	นางสาวสาวิตรี ขาวสร้อย	องค์กรเอกชน
๙	นายตันติกร สีหะวงศ์	องค์กรเอกชน
๑๐	นายศุภฤกษ์ ต่อพันธ์	เยาวชนจิตอาสา
๑๑	นายธนรัฐ อดทน	เยาวชนจิตอาสา
๑๒	นายธนภฤต ใจแน่น	เยาวชนจิตอาสา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม

หลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ
วันอังคาร ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระครูสุเมธธรรมสาร	เจ้าอาวาสวัดมรรคสำราญ
๒	พม.ศุภชัย สุภกิจโจ,ผศ.ดร.	ผอ.วิทยาลัยศาสนศาสตร์ มมร.อส
๓	พันเอกทองดี ทองลั่น	อดีตรอง ผอ.การกองอนุศาสนาจารย์
๔	ผศ.ดร.บุรินทร์ ภูสกุล	อาจารย์อาวุโส มจร.ขอนแก่น
๕	ดร.ยุทธศาสตร์ โยธะพล	ข้าราชการบำนาญ (อดีต ผอ.รร.)
๖	ดร.อภิชาติ นาเลาะห์	ข้าราชการบำนาญ (อดีต ผอ.รร.)
๗	นายจรัญ ฟูสิมมา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ พศจ.ขก.
๘	นายชราวุฒิ ดาทุมมา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ พศจ.ขก.
๙	นายวัฒนา สาทอง	นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ สنج.วธ.ขก.
๑๐	นายธนรัฐ อดทน	นักวิชาการศึกษา มจร.ขอนแก่น

หลักสูตรยวสานนาการ
วันอังคาร ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๖.๐๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	ดร.กฤติ พิธีรัตน์สกุล	ครูชำนาญการพิเศษ รร.กัลยาณวัตร
๒	นายปรีชา นารีวิจิตร	ข้าราชการบำนาญ (อดีต ผอ. รร.)
๓	นายพิเชษฐ์ จัตุชัย	ครูชำนาญการพิเศษ
๔	นายสุธีพรรณ ดวงลีดี	ครูชำนาญการพิเศษ รร.กัลยาณวัตร
๕	ดร.ยิ่งสรรค์ หาพา	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารฯ
๖	นายนิรุต ป้องสีดา	ผอ.ส่วนสนับสนุนวิชาการ มจร.ขก.
๗	นายศุภฤกษ์ ต่อพันธ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงานองค์กรงดเหล้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน

วันพุธ ที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.

ณ ห้องประชุม สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ขอนแก่น NBT Khonkaen

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	นายธีระพงษ์ โสดาศรี	อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ๑
๒	ดร.พรพิทักษ์ แม้นศิริ	ผอ.สำนักประชาสัมพันธ์เขต
๓	นายเจริญ เพ็งมูล	นายกสมาคมสื่อมวลชนเพื่อการท่องเที่ยว
๔	นายธีรยุทธ ดวงมณี	ผอ.สถานีวิทยุและโทรทัศน์จังหวัดขอนแก่น
๕	นางสาวปิ่นฉัตร พยัคฆกุล	ข้าราชการบำนาญ
๖	นายปฐมพงษ์ ลมชาย	นักผลิตสื่อสร้างสรรค์ ช่องแดนปลาแดก
๗	นายอนันต์ ต้นสวรรค์	นักผลิตสื่อสร้างสรรค์ ช่องหนังดีMVเพลิน
๘	นางสาวสาวิตรี ขาวสร้อย	ผู้จัดการฝ่ายผลิต แกรมมีโกลด์
๙	นายตันติกร สีหะวงศ์	ผู้จัดการฝ่ายผลิต นักผลิตสื่อสร้างสรรค์
๑๐	นายอุเทน แร่ทอง	ผู้ประกาศข่าว - จัดรายการโทรทัศน์ NBT

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ในการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ของกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (ตอนที่ ๒) ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ ๗ ท่าน โดยเป็น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา จำนวน ๒ ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์ ๑ ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนพิธีกร/พิธีการ ๑ ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนันทนาการ ๑ ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสร้างสื่อ ๑ ท่าน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัย ๑ ท่าน

โดยมีรายนามดังต่อไปนี้

๑. รศ.ดร.สิทธิพล อัจฉินทร์	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา
๒. พระมหาศุภชัย ศุภกิจใจ, ผศ.ดร.	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา
๓. รศ.ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์
๔. พระครูสุเมธธรรมสาร	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนพิธีกร/พิธีการ
๕. ดร.อภิชาติ นาเลาห์	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนันทนาการ
๖. นายสิทธิโชค รัศมี	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสร้างสื่อ
๗. ดร.ยิ่งสรรค์ หาพา	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัย

รายชื่อกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ใน”การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (กลุ่มประชากร) คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง/มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๙๐ คน ดังนี้มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑) รายชื่อกลุ่มตัวอย่าง “หลักสูตรเยาวชนศาสนพิธีกร-พิธีการ”

ที่	ชื่อ - สกุล	โรงเรียน
๑.	นายจิรัชย์พัฒน์ แผนจิตตะเจริญ	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๒.	นางสาวชัชฎาภรณ์ ศรีจันทร์	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๓.	นางสาวสุธาสินี ศรีผ่องใส	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๔.	นางสาวประภาริตา บุญยอ	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๕.	นายสุรัชย์ นามวงษ์สา	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๖.	นางสาวอัจฉรา วันปลั่ง	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๗.	นางสาวอลิสรา รุ่งศรี	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๘.	นางสาวนลินทิพย์ คำอ่อน	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๙.	นายอติเทพ นวลนอก	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๑๐.	นางสาวภรทิพย์ ล่ามแขก	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว
๑๑.	นางสาวปวีศา จำปาโพธิ์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๒.	เด็กหญิงพิชญ์สินี ศรีไชโย	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๓.	เด็กหญิงจิรัชยา นามหาพิสม์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๔.	นายภานุเทพ บุรีจันทร์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๕.	นายธนกฤต งอสอน	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๖.	นางสาวปณิสรา ผาบชมภู	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๗.	นางสาวชิตจันทร์ ระบอบ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๘.	นางสาวอริษา มิมาชา	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๙.	นางสาวเมธิยา เหลาลาภะ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๒๐.	นางสาวอัญมณี เลิศเกียรติภูมิ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๒๑.	นายสิทธิศักดิ์ ตระกูลรักษ์	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๒.	นางสาวสิริววรรณ โสมณะ	โรงเรียนกัลยาณวัตร

ที่	ชื่อ - สกุล	โรงเรียน
๒๓.	นางสาวธนิศา พรหมเมือง	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๔.	นางสาว ศุภนัน เหลี่ยมดี	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๕.	นางสาวศศิวิมล จันทรบุดร	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๖.	นางสาวสุพิชญา ศรีถาการ	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๗.	นายฐาปกรณ์ สอนสุภาพ	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๘.	นางสาวธาราทิพย์ วังภูผา	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๙.	นางสาวภัทรภร หินเภาว	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๓๐.	นายชัยชล ใจดี	โรงเรียนกัลยาณวัตร

๒) รายชื่อกลุ่มตัวอย่าง “หลักสูตรเยาวชนนันทนาการ”

ที่	ชื่อ - สกุล	โรงเรียน
๑.	นายพีระพงศ์ ศรีคราม	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๒.	นายราชันเดช พันทะพ้อง	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๓.	นายชนาธิป สุจริตภักดี	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๔.	นายทศพล เขาวรัตน์	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๕.	นายธิวากรณ์ กองหาโคตร	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๖.	นางสาววริชันทรา ที่พึ่ง	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๗.	นายกฤษฎ์คุณัน สุขล้ำ	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๘.	นางสาวศิริภัสสร เกื้อนธรรมโรง	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๙.	นางสาวสุกัญญา เริ่มศรี	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๑๐.	นางสาวพรปวีณ์ เลิศพิทักษ์	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๑๑.	นางสาวสุพิชญา วรแสน	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๒.	นางสาวณัฐธิดา ชัยบุรี	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๓.	นางสาวปณิติตา แซ่ลี้	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๔.	นางสาวศิริสุตา หินอ่อน	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๕.	นางสาวปริญา โสภา	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๖.	นางสาวสมารัตติ มาจบุญ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๗.	นางสาวสิริธีร์ ทิพย์ม่วง	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๘.	นางสาวสภานุมาศ โคตกำ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

ที่	ชื่อ - สกุล	โรงเรียน
๑๙.	นางสาวพรจิรภัทร ศรีจำปา	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๒๐.	นางสาวศิริรัตน์ ลือเทพ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๒๑.	นางสาววรรณัทธ์ สามหาตไทย	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๒.	นายจักรพรรดิ ทัพลา	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๓.	นางสาวฐิตินันท์ ทาแฮ	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๔.	นางสาวพิมรดา หาญสุรอรย์	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๕.	นางสาวปรีญารัตน์ อินสา	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๖.	นายพานทอง สกุลพอง	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๗.	นางสาวเพ็ญภิสุทธิ์ โพธิ์แข็ง	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๘.	นางสาวภักจิรา มาตราข	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๙.	นางสาวหนึ่งธิดา จอสอน	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๓๐.	นางสาวพัฒนิตา นามปัญญา	โรงเรียนกัลยาณวัตร

๓) รายชื่อกลุ่มตัวอย่าง “หลักสูตรเยาวชนนักสื่อสารชุมชน”

ที่	ชื่อ - สกุล	โรงเรียน
๑.	นายสุรสิทธิ์ แสนบูรณ	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๒.	นางสาววรัญญา ชาพรหม	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๓.	นางสาวจิรต์ดา มาสุข	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๔.	นายบุญยวัฒน์ ทองสา	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๕.	นางสาววราศินีย์ นามนุ	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๖.	นายพินิจนัย หนูแก้ว	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๗.	นายธนกฤต นามแสงผา	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๘.	นางสาวธัญจิรา ประสมสี	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๙.	นางสาวภัทรภรณ์ บุตต์สละ	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๑๐.	นางสาวณัฐยา เลิศพิทักษ์ธรรม	โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง
๑๑.	เด็กหญิงอริชสา ชัยสิทธิ์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๒.	นางสาวปิยะธิดา บุปเท	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๓.	นางสาววันฤดี โสจันทร์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๔.	เด็กชายอรรณงค์ดี บุญยาศิย์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

ที่	ชื่อ - สกุล	โรงเรียน
๑๕.	นายกฤษณคมอินทร์ กันระวีกรณ์	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๖.	นายปรเมษฐ์ จันทมิฬ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๗.	นายวราต์ วรนาถ	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๘.	นายธีรภัทร เสริฐสม	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๑๙.	นายคณาธิป ประจูดทะเน	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๒๐.	นายจารุเดช เกาพระฉาย	โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
๒๑.	นางสาวจรรยพร มะณีเลิศ	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๒.	นายอานันท์ กำสมุทร	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๓.	นายอเนชา พิมพา	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๔.	นางสาวบุษกร แก้วบุญรอด	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๕.	นายณัฐรัฐ ศุภกรสรานุคุณ	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๖.	นางสาวเบญญาภา ไม้กุดแอก	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๗.	นางสาวพลอยงาม มีสุข	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๘.	นางสาววรดา มั่งสูงเนิน	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๒๙.	นางสาววิศรา ภัคดี	โรงเรียนกัลยาณวัตร
๓๐.	นางสาวลลิตวดี เดชพลมาตย์	โรงเรียนกัลยาณวัตร

ภาคผนวก ง

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยและหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๓๘/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัด
 ขอนแก่น
 (The Volunteer Spirit and Social Responsibility Models of Youth in
 Khon Kaen Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766103

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้วิจัยหลัก: ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๓๘/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๓๘

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา / นักวิจัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมาทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๓๙/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชน
 ตำบลแบบจังหวัดขอนแก่น

(The Development of Buddhist Curriculum Volunteer Spirit and
 Social Responsibility of the Idol Youth in Khon kaen Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766103

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๓๙/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๓๙

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล / นักวิจัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๔๐/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
 (Developing Learning Activities to Promote Volunteer Spirit Development and Buddhist Social Responsibility of Model Youth in Khon Kaen Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766103

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้วิจัยหลัก: รศ.ดร.วิทยา ทองดี

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ รุชฌิมโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๔๐/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๔๐

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.วิทยา ทองดี / นักวิจัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยาทองดี

ข้าพเจ้า พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร. ตำแหน่ง รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น, รองเจ้าคณะ
จังหวัดขอนแก่นชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, คณะสงฆ์
จังหวัดขอนแก่นที่อยู่ ๓๐ หมู่ที่ ๑ บ้านโคกสี ถนนขอนแก่น-น้ำพอง ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์ โทรสาร e-mail :

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ รศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักสูตรยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรยุวนักสื่อสาร หลักสูตรยุวสันตนาการ
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๖ จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- ๑) คณะผู้บริหาร และครู มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิง
พุทธ
- ๒) คณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้พัฒนากิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิง
พุทธให้กับโรงเรียนและชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(พระราชพัฒนวิชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ตำแหน่ง รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น, รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

- ๑) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม
เชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
- ๒) จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง (พระ
อารามหลวง) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
- ๓) การประเมินกิจกรรม
- ๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR
- ๕) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)
- ๖) การพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ร่วมกับ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
ขอนแก่น

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ข้าพเจ้า ดร.พิทยธิตา พิทยสกุล ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนกัลยาณวัตร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนกัลยาณวัตร

ที่อยู่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทรศัพท์ โทรสาร e-mail :

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

“การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น”

ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ รศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักสูตรยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรยุวนักสื่อสาร หลักสูตรยุวสันตนาการ

☒ การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์

☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๖ จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑) คณะผู้บริหาร และครู มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

๒) คณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้พัฒนากิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธให้กับโรงเรียนและชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(ดร.พิทยธิดา พิทยสกุล)

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนกัลยาณวัตร

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

- ๑) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
- ๒) จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขง (พระอารามหลวง) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
- ๓) การประเมินกิจกรรม
- ๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR
- ๕) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ข้าพเจ้า นางสาวเบญจมาภรณ์ งามวิจิตร ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ

โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

ที่อยู่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทรศัพท์ โทรสาร e-mail :

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
“การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัด
ขอนแก่น”

ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ รศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิง
พุทธ ประกอบด้วยหลักสูตรยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรยุวนักสื่อสาร หลักสูตรยุวสันตนาการ

☒ การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์

☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๖ จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑) คณะผู้บริหาร และครู มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อ
สังคมเชิงพุทธ

๒) คณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้พัฒนากิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธให้กับโรงเรียนและชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายภาณุพงศ์ นวระพันธ์)

ตำแหน่ง...รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์...นครราชสีมา.

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

- ๑) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
- ๒) จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
- ๓) การประเมินกิจกรรม
- ๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR
- ๕) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ข้าพเจ้า ดร.สันหัต สุนนเมธิ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนการกุศลวัดหนองแวง

ที่อยู่ วัดหนองแวงตำบล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทรศัพท์ โทรสาร e-mail :

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น”

ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ รศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักสูตรยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรยุวนักสื่อสาร หลักสูตรยุวสันตนาการ

☒ การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์

☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๖ จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑) คณะผู้บริหาร และครู มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

๒) คณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้พัฒนากิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ให้กับโรงเรียนและชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(ดร.สันทิต สุมนเมธี)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนการกุศลวัดหนองแขง)

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

- ๑) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม
เชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
- ๒) จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขง (พระ
อารามหลวง) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
- ๓) การประเมินกิจกรรม
- ๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR
- ๕) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ข้าพเจ้า นายวัฒนา สาทอง ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน กลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น

ที่อยู่ ๓๐ หมู่ที่ ๑ บ้านโคกสี ถนนขอนแก่น-น้ำพอง ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์ โทรสาร e-mail :

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ รศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักสูตรยุวศาสนพิธีกร-พิธีการ หลักสูตรยุวนักสื่อสาร หลักสูตรยุวสันตนาการ

☒ การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์

☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๖ จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑) คณะผู้บริหาร และครู มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

๒) คณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้พัฒนากิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธให้กับโรงเรียนและชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายวัฒนา สาทอง)

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

- ๑) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม
เชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ
- ๒) จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว (พระ
อารามหลวง) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
- ๓) การประเมินกิจกรรม
- ๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR
- ๕) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)
- ๖) การพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ร่วมกับ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
ขอนแก่น

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ข้าพเจ้า นายจรัญ ผุสุมมา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพุทธศาสนาและกิจกรรมพิเศษ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น ที่อยู่ ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น หลังใหม่ ชั้น ๓ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๔๓ ๒๓๘๓๕๖-๘, ๐๔๕ ๖๗๐๗๕๓๑ โทรสาร e-mail

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น” ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ รศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักสูตรยุวศาสนพิธีการ หลักสูตรยุวนักสื่อสาร หลักสูตรยุวสันตนาการ

☒ การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์

☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๖ จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑) คณะผู้บริหาร และครู มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

๒) คณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้พัฒนากิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธให้กับโรงเรียนและชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายจรัญ ผุสุมมา)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจกรรมพิเศษ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์
ในการวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

๑) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม
เชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบ

๒) จัดกิจกรรม Bvo-SR กลุ่มเป้าหมาย ๓ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนการกุศลวัดหนองแขว (พระ
อารามหลวง) โรงเรียนกัลยาณวัตร และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

๓) การประเมินกิจกรรม

๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรม Bvo-SR

๕) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย Bvo-Spirit (Buddhist Volunteer Spirit Youth)

๖) การพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ร่วมกับ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าแผนงาน

๑. ชื่อ นามสกุล

(ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี

(ภาษาอังกฤษ) Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee

๒. ตำแหน่ง

- ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
- ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
- รก.ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

๓. สถานที่ติดต่อ

บ้านเลขที่ ๒๙๑ ถนนกลางเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
๔๐๐๐๐

๔. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๕	ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔
พ.ศ. ๒๕๒๐	มัธยมศึกษาชั้นเอกจากสำนักเรียนวัด
พ.ศ. ๒๕๒๓	เปรียญธรรม ๓ ประโยคสำนักเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา
พ.ศ. ๒๕๒๕	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๓)
พ.ศ. ๒๕๒๘	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖)
พ.ศ. ๒๕๒๘	ระดับประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษการประถมศึกษา (พก.ศ.)
พ.ศ. ๒๕๓๐	ระดับประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.)
พ.ศ. ๒๕๓๒	หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา) มจร.
พ.ศ. ๒๕๓๖	ปริญญาตรี (ศษ.บ.) ศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ประถมศึกษา) มสธ.
พ.ศ. ๒๕๔๖	ปริญญาโท (ศษ.ม.) ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. ๒๕๕๓	ปริญญาเอก Ph.D. (สังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมคอ ประเทศอินเดีย

๕. ประสบการณ์การทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๓ – ๒๕๓๔ เลขานุการคณะครุศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๓๔ – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๔๔ รก.หัวหน้าสาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๑ หัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มจร.วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๖๐ คณะกรรมการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มจร.วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๒ รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มจร.วิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการบริหารงานบุคคล
- พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๑ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการกรรมการสภาวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙ ประธานบริหารหลักสูตรหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๘ รองประธานคณะกรรมการการคลังและทรัพย์สินวิทยาเขต
ขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๗ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไปวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๑ รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๙ - ปัจจุบัน เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานสำหรับผู้ดำรงตำแหน่ง
สายปฏิบัติการวิชาชีพในระดับที่สูงขึ้นของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๖๐ - ปัจจุบัน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานผู้ขอกำหนดตำแหน่ง ทาง
วิชาการ ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๖๐ - ปัจจุบัน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความทางวิชาการ (Peer review) ของ
วารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๖๐ - ปัจจุบัน ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต(ค.ม.) สาขาวิชาการ
สอนสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๖๓ - ปัจจุบัน รก.ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชา
การสอนสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๖๒ - ปัจจุบัน บรรณาธิการวารสาร Journal of Buddhist Education and
Research (JBER) (ISSN ๒๕๕๖-๙๔๓๔)
- พ.ศ. ๒๕๕๒ –ปัจจุบัน คณะกรรมการสภาวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๕๓ - ปัจจุบัน คณะกรรมการประจำวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๖๐ - ปัจจุบัน คณะกรรมการประจำบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๖๑ - ปัจจุบัน ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไปวิทยาเขตขอนแก่น

๖. ผลงานทางวิชาการ

๑) งานวิจัย

๑.๑ หัวข้อโครงการวิจัย

๑) วิทยา ทองดี, การศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาความรู้ของนิสิตชั้นปีที่ ๒ รายวิชา มนุษย์กับสังคม ปีการศึกษา ๒๕๕๒, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัยในชั้นเรียน, ๒๕๕๒ (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น).

๒) วิทยา ทองดี, เจตคติต่อการศึกษาลัทธิสุทรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา หลักสูตร ๕ ปี นิสิตชั้นปีที่ ๒-๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๔, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัยในชั้นเรียน, ๒๕๕๔ (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น).

๓) วิทยา ทองดี, ศึกษาพฤติกรรมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตที่ศึกษารายวิชาการใช้ภาษาไทยสำหรับครู ชั้นปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๕, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัยในชั้นเรียน, ๒๕๕๕ (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น).

๔) วิทยา ทองดี, ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ,มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๗. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น).

๕) วิทยา ทองดี, พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจแก่ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๘. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,(วช.))

๖) วิทยา ทองดี, การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๘. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๗) วิทยา ทองดี, พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (The Principle of Five Precepts with Development of Quality of Life of Educational Personnel in upper Northeast Region), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๙. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,(วช.))

๘) วิทยา ทองดี, พุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมครุต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๐. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๙) วิทยา ทองดี, การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๑. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๑๐) วิทยา ทองดีและคณะ, การศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจใหม่ของชุมชนในอำเภอเมืองของขอนแก่น, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๒. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น)

๑๑) วิทยา ทองดี และคณะ, รูปแบบการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ด้วยขบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะ และการออกแบบเมืองขอนแก่น (Creative Community development model through environmental technology , health, art and design process in Khon Kean, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๓. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (สกว.))

๑๒) วิทยา ทองดี และคณะ, รูปแบบการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่โคก หนอง นา พุทธอารยเกษตรสู่การพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนจังหวัดขอนแก่น ,รายงานการวิจัย, ๒๕๖๖. (ทุนส่วนงานมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น)

๑๓) วิทยา ทองดี และคณะ, รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์, ๒๕๖๗, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (สกว.))

๑.๒ งานวิจัยร่วม

๑) ประยูร แสงใส, **วิทยา ทองดี**, การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเพื่อขัดเกลาพฤติกรรมของนักเรียนและนักศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่าง ขอนแก่น,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๗. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๒) สุรพล พรหมกุล, **วิทยา ทองดี**, กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๗. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๓) สุนทร สายคำ, พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, **วิทยา ทองดี**, ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , รายงานการวิจัย, ๒๕๖๐. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๔) สุรพล พรหมกุล และ **วิทยา ทองดี**, การจัดการความรู้การป้องกันยาเสพติดของพระสงฆ์กลุ่มสังฆพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๑ . (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , (วช.))

๕) สุรพล พรหมกุล และ **วิทยา ทองดี**, การจัดการความรู้พระพุทธศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๑. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๖) สุรพล พรหมกุล และ **วิทยา ทองดี**, รูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา จังหวัดมหาสารคาม, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วช.))

๗) สิทธิพล เวียงธรรม, อนุสรณ์ นางทะราช และ **วิทยา ทองดี**, การบริหารจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๒. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (วช.))

๘) สุรพล พรหมกุล, **วิทยา ทองดี** และ สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลนคร ขอนแก่น, รายงานการวิจัย, ๒๕๖๓.(ทุนโครงการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.))

๙) สุรพล พรหมกุล, **วิทยา ทองดี**, พุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมนักการเมืองท้องถิ่นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, รายการการวิจัย, ๒๕๖๔. (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสมาคมภูมิณีเวชพัฒนาอย่างยั่งยืน)

๗. บทความวิจัย/ทางวิชาการ

๑. บทความวิจัยที่ได้รับตีพิมพ์เผยแพร่ระดับชาติ

๑) วิทยา ทองดี, Development of the Learning Management Model of Morality Teaching Monks in the Northeast of Thailand, at Asia-Pacific Social Science Conference Kyoto Research Park, Japan. (Conference Proceeding, November ๒๒-๒๔, ๒๐๑๖)

๒) วิทยา ทองดี, ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, บทความ วิจัย,วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มีนาคม – มิถุนายน ๒๕๕๘. (TCI กลุ่ม ๑)

๓) วิทยา ทองดี, พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจแก่ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ , บทความวิจัย, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม – ตุลาคม ๒๕๕๘ . (TCI กลุ่ม ๑)

๔) วิทยา ทองดี, Development of the Learning Management Model of Morality Teaching Monks in the Northeast of Thailand,บทความ วิจัย.วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือน เดือน ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙. (TCI กลุ่ม ๑)

๕) Vitthaya Thongdee, Suraphon Promgul, Niraj Ruangsang. Development of Learning Management Model of Morality Teaching Monks in the Northeast of Thailand Presented in ‘Asia-Pacific Social Science Conference (APSSC), ๒๒ -๒๔ November ๒๐๑๖, Kyoto, Japan’, Published in ‘Dhammathas Journal’ ๑๖, Volume ๓, November-December, ๒๐๑๕, ISSN: ๑๕๑๓-๕๘๔๕ (TCI ๐๑)

๖) วิทยา ทองดี, การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ MODEL DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT OF MORAL TEACHING BUDDHIST MONKS IN THE SCHOOLS IN NORTHEASTERN REGION.บทความวิจัย, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือน เดือน ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙. (TCI กลุ่ม ๑)

๗) วิทยา ทองดี, กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (Subproject ๓. The Process of a Making The Coexistent culture of The Five Precept Village Project : A case Study of The village in North Northeast Central and South Thailand) บทความวิจัย,วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙. (TCI กลุ่ม ๑)

๘) วิทยา ทองดี, การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (The Principle of Five Precepts with Development of Quality of Life of Educational Personnel in upper Northeast Region), บทความวิจัย,วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ เดือน กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๑. (TCI กลุ่ม ๑)

๙) วิทยา ทองดี , การจัดการความรู้การป้องกันยาเสพติดของพระสงฆ์กลุ่มสังฆพัฒนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, บทความวิจัย,วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬา ขอนแก่น ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ เดือน กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๑)

๑๐) วิทยา ทองดี , การจัดการความรู้พระพุทธศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, บทความวิจัย, Journal of Buddhist Education and Research, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๒)

๑๑) วิทยา ทองดี , รูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาจังหวัดมหาสารคาม, บทความวิจัย, พิมพ์เผยแพร่วารสาร ปัญญา ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓. มมร วิทยาเขตล้านนา (TCI กลุ่ม ๒)

๑๒) วิทยา ทองดี , พุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมครุต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, บทความวิจัย, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ เดือน กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๑)

๑๓) วิทยา ทองดี , การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, บทความวิจัย,วารสาร บัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ เดือน ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๑)

๑๔) วิทยา ทองดี, การบริหารจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม, บทความวิจัย, วารสารวิชาการ Journal of Buddhist Education and Research (JBRE) ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๒)

๑๕) วิทยา ทองดี , การศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจใหม่ชุมชนอำเภอเมืองขอนแก่น, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, บทความวิจัย, วารสาร วิชาบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๓. (TCI กลุ่ม ๒)

๑๖) สุรพล พรหมกุล, วิทยา ทองดี. พุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมนักการเมืองท้องถิ่นต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. วารสารศิลปการ จัดการ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๕) TCI กลุ่ม ๑

๒. บทความวิชาการที่ได้รับตีพิมพ์เผยแพร่ระดับนานาชาติ(SCOPUS/ERIC)

1) Ven. Dr. Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen), Dr. Phra Suriya Kongkawai, Phra Athiwat Ratanavanno (Thammawatsiri), Dr. Vitthaya Thongdee, Dr. Phumphakhawat Phumphongkhochason, Dr. Rungroje Songsraboorn. (2020). Factors Affecting Decision Making to Study Massive Online Open Course (MOOC) for Bachelor Degrees in Bangkok. Solid State Technology. Vol.63. No. 5.: 4685-4694. (Scopus)

2) Niraj Ruangsarn, Vitthaya Thongdee, Nites Sanannaree, Somkuan Namseethan. (2021). Buddhist Doctrines for Human Capital Development in Thailand, (Is accepted for oral / video presentation at “ICTEMR-2021” on 27 th – 28 th March 2021 at EITS, Thailand, all accepted papers will be published in Scopus Journals) (Scopus Q4)

3) Niraj Ruangsarn, Phrasophonphatthanabundit, Vitthaya Thongdee, Suraphon Promgun, Wichian Sanmee, Ekarach Kositpimanvach. ‘Buddhist Instruction Care for Thai Elderly in the Upper Northeast’. Psychology and Education, 2021. 58(1): p. 15131517. (ScopusQ4&ERIC)

4) Wichian Sanmee, Niraj Ruangsarn, Vitthaya Thongdee, Somkuan Namseethan, Phramaha Mit Thitapañyo. ‘Comparison of Buddhist Principles with Archaeological Execution’. Psychology and Education, 2021. 58(2): p. 5669-5674. (Scopus Q4),

5) Vitthaya Thongdee, Pranjitr Sukumal, Ekkarach Kositpimanvach, Somkuan Namseethan, Phanthiwa Thabphumee, Niraj Ruangsarn. The Buddhist Integrative Model in Promoting Master Teachers in Upper Northeast of Thailand. Psychology and Education, 2021. 58(3): p. 41944298. (ScopusQ4)

6) Vitthaya Thongdee, Suraphon Promkun, Sutipong Sawatta, Somkuan Namseethan, Niraj Ruangsarn. The Model of Buddhist Learning Activities for Social Studies, Religion and Culture. Psychology and Education, 2021. 58(2): p. 10498-10504. (ScopusQ4)

7) Witthaya Thongdee, Suraphon Promgun, Suthipong Sawadtha, Somkhoun Namsithan, Panthiwa Thubphumee, Niraj Ruangsarn. A Model of Creative Community Development in Khon Kaen: Buea-Ban (Old City Pillar Shrine). Multicultural Education, (accepted for April 2021). (Scopus Q3)

8) Marasri, S., Thongdee, V., Homsombat, P., Linphu, P. F., Homchoomchung, A., Nasaweang, B., & Ruangsarn, N. (2021). CLM English teaching and learning guidelines for undergraduate students in social studies at Phutthachinnarat Sangha College, MCU. Linguistics and Culture Review, 5(S3), 277-286.

9) Srinok, S., Wongsuwan, N., Buppapan, S., Widesbrommakun, P., Thongdee, V., & Ruangsarn, N. (2021). Buddhism and Thai educational system: historical perspectives. LinguisticsandCultureReview, 5(S1), 13351342.

10) Vitthaya Thongdee, Suraphon Promgun, Suthipong Sawadtha, Somkhoun Namsithan, Phanthiwa Thubphumee, Niraj Ruangsarn. (2022). The Development of Community Learning Center ‘Bue Ban’ in Driving the Smart City Policy in Khon Kaen, Thailand. International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE). Vol. 11, No. 2, June 2022, pp. xx~xx. ISSN: 2252-8822, DOI:10.11591/ijere.v8.i1.ppxx-xx

11) Thaksina Krairach, Phrasophonphatthanabundit, Phra Mahayothin Yothiko (Padchasi), Vitthaya Thongdee, Niraj Ruangsarn. (2022). Chronic Wounds Healing by Innovative Herbal Medicine and Buddhist Ways to Prevent Disability in Diabetic Patients. European Chemical Bulletin (ECB). Vol. 10, No.2.3.

๓. บทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ระดับชาติ

๑) วิทยา ทองดี, การศึกษาเพื่อสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์ , บทความวิชาการ ,วารสาร ธรรมทรรศน์ (Thammathat Journal) ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มีนาคม ๒๕๕๓ - มิถุนายน ๒๕๕๓, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น)

๒) วิทยา ทองดี, มนุษย์กับกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์”บทความวิชาการ ,วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น ที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕)

๓) วิทยา ทองดี, “หลักธรรมาภิบาลและสันติภาพ” บทความวิชาการ ,นิตยสาร ธรรมทรรศน์ Thammathat Journal) ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ เดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๒- กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น)

๔) วิทยา ทองดี, ปัญหาสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม,(งานเขียนตำรา บทที่ ๗), หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป รหัสวิชา๐๐๐ ๑๐๑ มนุษย์กับสังคม (Man and Society (ฉบับปรับปรุง) (โครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖

๕) วิทยา ทองดี, กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ,(งานเขียนตำรา บทที่ ๖) หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต หมวดวิชาเฉพาะสาขา รหัสวิชา ๒๐๓ ๓๑๔ พุทธปรัชญาการศึกษา (Buddhist Philosophy for Education) (โครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา สำนักหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ และกองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕, ตุลาคม ๖

๖) วิทยา ทองดี, แนวทางการพัฒนาสอนน้อย เรียนมากตามแนวพุทธศาสนา (Teach Less Learn More : TLLM According to way Buddhist) ,บทความ ทางวิชาการ นำเสนอผลงานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๘

๗) วิทยา ทองดี, แนวทางการพัฒนาสอนน้อย เรียนมากตามแนวพุทธศาสนา (Teach Less Learn More : TLLM According to way Buddhist), นำเสนอผล งานวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๑ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๘) วิทยา ทองดี, การพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ด้วยหลักศีล ๕ The Development of Quality of Life with Five Precepts , บทความวิชาการ, วารสารวิชาการ ธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (ฉบับพิเศษ) เดือน ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙) (TCI กลุ่ม ๑)

๙) วิทยา ทองดี, Proactive Propagation of Buddhism at khon kaen campus, บทความวิชาการ,นำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕ ระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ The ๕ th national and the ๓th International Conference ๒๐๑๘ (Volunteer Spirit for Sustainable Social Development) วันที่ ๒๘-๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

๑๐) วิทยา ทองดี, แนวทางการพัฒนาการสอนสังคมศึกษาตามแนวพุทธ ยุค Thailand ๔.๐, บทความทางวิชาการ,วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๘ ฉบับ ที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑ .(TCI กลุ่ม ๑)

๑ ๑) Niraj Ruangsang, Vitthaya Thongdee, Nites Sanannaree, Somkuan Namseethan. ‘Buddhist Doctrines for Human Capital Development in Thailand’. International Conference on Technology Innovative Educational and Multidisciplinary Skills in the 21st Century Research. 27- 28March 2010. EITS-Thailand. International Conference 2021 | Thailand Conference 2021 | Upcoming Conference Thailand - I CTEMR

๘. ตำราวิชาการ

- ๑) ประเภทตำรา : พื้นฐานการศึกษา
- ๒) ประเภท หนังสือ : เทคนิคการสอนสังคมศึกษาเชิงพุทธ
- ๓) ประเภทเอกสารคำสอน : วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น

๙. เอกสารประกอบการสอน

๑. รายวิชา การพัฒนาสังคมวิทยาการศึกษา
๒. วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา (หมวดวิชาชีพครู)
๓. วิชาพุทธปรัชญาการศึกษา กลุ่มวิชาเฉพาะ สาขาวิชาสังคมศึกษา
๔. วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับครู สาขาวิชาสังคมศึกษา

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๑

๑. ชื่อ นามสกุล

(ภาษาไทย) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

(ภาษาอังกฤษ) Asst.Prof. Dr. Suraphon Promgun

๒. ตำแหน่ง

อาจารย์ วิทยาลัยเขตขอนแก่น

๓. สถานที่ติดต่อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓๐ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

๔. ประวัติการศึกษา

๔.๑ วุฒิทางธรรม

เปรียญธรรม ๕ ประโยค นักธรรมชั้นเอก

๔.๒ วุฒิปริญญาตรี

พ.ศ. ๒๕๔๒ พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๔ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

พ.ศ. ๒๕๕๒ ศศ.น. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๒ Ph.D. (Social Science for Political Science) Magadh University India

๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย : หัวหน้าโครงการวิจัย

สุรพล พรหมกุล, การศึกษาสภาพการดำเนินงานศิลปวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดเลย, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๔. (ทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย)

สุรพล พรหมกุล, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.(ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.))

สุรพล พรหมกุล, การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕. (ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.))

สุรพล พรหมกุล, พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๕๕๗ : กรณีศึกษา จังหวัดขอนแก่น ๒๕๕๗, **รายงานการวิจัย**, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การสร้างสันติสุขในชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณี บุญหลวงจังหวัดเลย, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๘, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามโครงการหมู่บ้าน รักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๙, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวง ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การจัดการความรู้การป้องกันยาเสพติดของพระสงฆ์กลุ่มสังฆพัฒนาใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดเลย, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านสองฝั่งโขง, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการให้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒. (ทุนสถาบันวิจัย ญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, การประเมินผลการดำเนินงานโครงการการบริหารจัดการสำหรับผู้นำชุมชนในมิติพุทธและวิทยาการสมัยใหม่, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๘, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบการพัฒนาคู่มือต้นแบบด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, โครงการพัฒนาสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดขอนแก่น, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

สุรพล พรหมกุล, การเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้า บุหรี่ เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดขอนแก่น, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๒, ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

สุรพล พรหมกุล, การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจใหม่ในตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๒, ทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาเขตขอนแก่น

สุรพล พรหมกุล, ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาสัมมนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนิสิตพุทธศาสน์บัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๔ ในรูปแบบวิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม, ๒๕๕๘.

๖. วารสาร

๖.๑ วารสารระดับชาติ

สุรพล พรหมกุล, การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ ขอนแก่น, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๙ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖.

สุรพล พรหมกุล, การหาเสียง : กระบวนการที่มาพร้อมกับการเลือกตั้ง, ประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๘. **วารสารวิชาการธรรมทรรณ**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๗, (TCI กลุ่ม ๒).

สุรพล พรหมกุล, ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาสัมมนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนิสิตพุทธศาสน์บัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๔ ในรูปแบบวิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม,

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.(TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล,กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๕๙.(TCI กลุ่ม ๑)

สุรพล พรหมกุล,การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐. (TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล,รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวง ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.วารสารการบริหารท้องถิ่น ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑.(TCI กลุ่ม ๑)

สุรพล พรหมกุล, การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน,วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์,(กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑)(TCI กลุ่ม ๑)

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมจิตอาสาป้องกันปัญหายาเสพติดในประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๒.(TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล, การจัดการความรู้การป้องกันยาเสพติดของพระสงฆ์กลุ่มสังฆพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๑)

สุรพล พรหมกุล,พุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมครุต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน ๒๕๖๒. (TCI กลุ่ม ๑)

สุรพล พรหมกุล, การจัดการความรู้พระพุทธศาสนาของผู้อายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, *Journal of Buddhist Education and Research*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒ (TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล,รูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาจังหวัดมหาสารคาม, *วารสาร มจร วิชาการล้านนา*, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒ (TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล,ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง, *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๓.(TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล,การสร้างความปลอดภัยของประชาชนในจังหวัดเลย ตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก, *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๓.(TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล, สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘: ข้อสังเกตหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะ, **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓. (TCI กลุ่ม ๒)

สุรพล พรหมกุล, การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕. (ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.))

สุรพล พรหมกุล, พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๕๕๗ : กรณีศึกษา จังหวัดขอนแก่น ๒๕๕๗, **รายงานการวิจัย**, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การสร้างสันติสุขในชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณี บุญหลวงจังหวัดเลย, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๘, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้, **รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๙, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวง ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การจัดการความรู้การป้องกันยาเสพติดของพระสงฆ์กลุ่มสังฆพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๖๑, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๒

๑. ชื่อ นามสกุล

(ภาษาไทย) นายสุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา

(ภาษาอังกฤษ) Dr.Sutipong Sawatta

๒. ตำแหน่ง

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาเขตขอนแก่น

๓. สถานที่ติดต่อ

๒/๑๐๙ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอ เมืองขอนแก่น จังหวัด ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๔. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๐ เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนโรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัด
ธาตุ (พระอารามหลวง)

พ.ศ. ๒๕๔๓ พธ.บ. รัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๘ ศศ.ม สังคมวิทยาการพัฒนา (พัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย)

พ.ศ. ๒๕๕๙ พร.ด. พัฒนาสังคม

๕. ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๗ อาจารย์ประจำ สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

พ.ศ. ๒๕๖๒- ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๖. ผลงานทางวิชาการ

๑. งานวิจัย

ประกอบ มีโคตรกอง, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, (๒๕๖๑).”การสร้างเครือข่ายการพึ่งตนเอง
ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”รายงานการวิจัย ทูลอดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย MCU RS ๖๑๐๗๖๑๐๕๓

วิทยา ทองดี, สุรพล พรหมกุล,สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และคณะ, (๒๕๖๒).”การศึกษารูปแบบ
การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจใหม่ของชุมชนในอำเภอเมืองขอนแก่น”. รายงาน
การวิจัย ทูลวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น.

ชาญชัย ฮวดศรี, **สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา**, (๒๕๖๒).”นโยบายภาครัฐ:

การเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของวัฒนธรรมอีสาน”.รายงานการวิจัย ทนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย MCU RS๖๑๐๗๖๒๐๕๖

๒. บทความทางวิชาการ

สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และคณะ.(๒๕๖๑)”การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔”.บทความวิจัย.วารสารวิชาการธรรมทัศน์ ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑): ๑๖๕-๑๗๕.

วิทยา ทองดี, สุรพล พรหมกุล,**สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา** และคณะ,(๒๕๖๒).”การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม”.บทความวิจัย วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๗๑-๑๘๔.

วิทยา ทองดี, สุรพล พรหมกุล,**สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา** และคณะ,(๒๕๖๓).”การศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจใหม่ของชุมชนในอำเภอเมืองขอนแก่น”. บทความวิจัย วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๓).

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๓

๑. ชื่อ นามสกุล

(ภาษาไทย) นางสาวพันทิวา ทับภูมี

(ภาษาอังกฤษ) Miss Phanthiwa Thabphumee

๒. ตำแหน่ง

- อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
- เลขานุการศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มจร ขอนแก่น

๓. สถานที่ติดต่อ

๙/๙๐ หมู่ที่ ๑๔ ถนนกลางเมือง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
๔๐๐๐๐

๔. การศึกษา

- ระดับปริญญาโท : ศีษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนสังคมศึกษา)มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๖๑
- ระดับปริญญาโท : สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโภชนาศาสตร์เพื่อสุขภาพมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๕๘
- ระดับปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาโภชนาการและการจัดการความปลอดภัยในอาหาร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๕๖

๕. ประวัติการทำงาน

- เป็นอาจารย์สอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคม (แบบสัญญาจ้าง) พ.ศ. ๒๕๖๑
- เป็นอาจารย์สอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคม (บรรจุและแต่งตั้งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย) พ.ศ. ๒๕๖๒

ประสบการณ์การสอนปริญญาตรี

- วิชามนุษย์กับสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- วิชาพระพุทธศาสนากับสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- วิชาประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

- วิชาสังคมสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- วิชาการศึกษาอิสระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- วิชาสื่อและนวัตกรรมการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๖. งานวิจัย

๑) วิทยา ทองดี และ **พันทิwa ทับภูมี้**. รูปแบบการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะและการออกแบบเมืองขอนแก่น (Creative Community development model through environmental technology, health, art and design process in Khon Kean. (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (สกว.)) งบประมาณปี ๒๕๖๓.

๒) อมรรัตน์ เตชะนอก และ **พันทิwa ทับภูมี้**. (๒๕๖๒). การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๖๐.

๓) **พันทิwa ทับภูมี้**. (๒๕๖๑). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รายวิชา ๐๐๐๑๐๑ มนุษย์กับสังคม สำหรับนิสิตชั้นปีที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยใช้ในการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับสื่อออนไลน์โปรแกรม Edmodo. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

๔) **พันทิwa ทับภูมี้**. (๒๕๕๖). การรับรู้การบริโภคอาหารส่งเสริมและไม่ส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโภชนศาสตร์เพื่อสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

๗. บทความวิจัย/ทางวิชาการ

๑) พระภาณุวัฒน์ จันทวฑฒโน, พระมหามิตร ฐิตปญโญ, พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี (หาญพงษ์), **พันทิwa ทับภูมี้** และ นครินทร์ ตามบุญ “วิเคราะห์อัตตกิลมถานุโยคในมหาสิหนาทสูตร” Journal of Roi Kaensarn Academi Vol. ๘ No. ๕ May ๒๐๒๓.

๒) วิรัตน์ ทองภู, ดร.ปณจิตร สุกุมลย์, และ **พันทิwa ทับภูมี้** “การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาความสามารถจัดการเรียนรู้ของนิสิตปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา”, วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕)

๓) วิรัตน์ ทองภู, **พันทิwa ทับภูมี**, สรัญญา มารศรี “มหาวิทยาลัยสงฆ์กับนวัตกรรมการจัดการห้องเรียนในศตวรรษที่ ๒๑” วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๕)

๔) อุดลย์ หลานวงศ์, พระภาณุวัฒน์ จันทวฑฒโน (จันทาพูน), พระมหาภิรัฐภรณ์ อัสมาลี (พันทาวา) และพันทิwa ทับภูมี. “พุทธศิลป์ : คุณค่าและอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” บทความวิจัย, Journal of Buddhist Education and Research : JBER ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓.

๕) Vitthaya Thongdee, Pranjit Sukumal, Ekkarach Kositpimanvach, Somkhuan Namseethan, **Phanthiwa Thabphumee**, Niraj Ruangsarn. “The Buddhist Integrative Model in Promoting Master Teachers in Upper Northeast of Thailand.” , PSYCHOLOGY AND EDUCATION (๒๐๒๑) ๕๘(๓) ISSN: ๐๐๓๓๓๐๗๗, (p. ๔๑๙๔-๔๑๙๘). (Scopus Q๔).

๖) Witthaya Thongdee, Suraphon Promgun, Suthipong Sawadtha, Somkhoun Namsithan, **Panthiwa Thubphumee**, Niraj Ruangsarn “A Model of Creative Community Development in Khon Kaen: Buea-Ban (Old City Pillar Shrine).” Multicultural Education : Volume ๗, Issue ๔, (accepted for April ๒๐๒๑). (p.๓๒๒-๓๒๖). (Scopus Q๓).

๗) Vitthaya Thongdee, Suraphon Promgun, Suthipong Sawadtha, Somkhoun Namsithan, Phanthiwa Thubphumee, Niraj Ruangsarn. (๒๐๒๒). The Development of Community Learning Center ‘Bue Ban’ in Driving the Smart City Policy in Khon Kaen, Thailand. International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE). Vol. ๑๑, No. ๒, June ๒๐๒๒, pp. ๘๐๒-๘๐๙. ISSN: ๒๒๕๒-๘๘๒๒, DOI: ๑๐.๑๑๕๙๑/ijere.v๘.i๑.

๘) พันทิwa ทับภูมี. (๒๕๖๒). การศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับสื่อออนไลน์โปรแกรม Edmodo ของนิสิตชั้นปีที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.บทความวิจัย การประชุมวิชาการโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการนำเสนองานวิจัยทางการศึกษา “การสร้างสื่อนวัตกรรมอินโฟกราฟิกเพื่อสร้างเสริมแนวคิดประชาธิปไตยในโรงเรียนยุค ๔.๐”. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

๙) พันทิwa ทับภูมี. (๒๕๖๒). การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. บทความวิจัย วารสารพัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๐) Phanthiwa ThabPhumee. (2 5 6 1). The Development of Learning Achievement with the Flipped Classroom with Edmodo Online Program on 000101 Man and Society of Sophomore Undergraduate Students Mahachulalongkornrajavidyalaya

University Khon Kaen Campus. Science in Economy, Management, Social Studies and Education (ICSMEs-2018). August 2-3, 2018. Seoul, South Korea.

๑๑) พันทิวา ทับภูมี้. (๒๕๖๑). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รายวิชา ๐๐๐๑๐๑ มนุษย์กับสังคม สำหรับนิสิตชั้นปีที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยใช้ในการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับสื่อออนไลน์โปรแกรม Edmodo. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๕ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑ - ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

๑๒) พันทิวา ทับภูมี้. (๒๕๕๘). การรับรู้การบริโภคอาหารส่งเสริมและไม่ส่งเสริมสุขภาพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารโรงพยาบาลสกลนคร ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘, หน้า ๑๒

๘. เอกสารประกอบการสอน

- รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และพันทิวา ทับภูมี้. “นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รายวิชา ๒๐๐ ๒๐๖ คณิตศาสตร์ ฉบับถ่ายเอกสาร, ๒๕๖๑. จำนวน ๑๓๖ หน้า